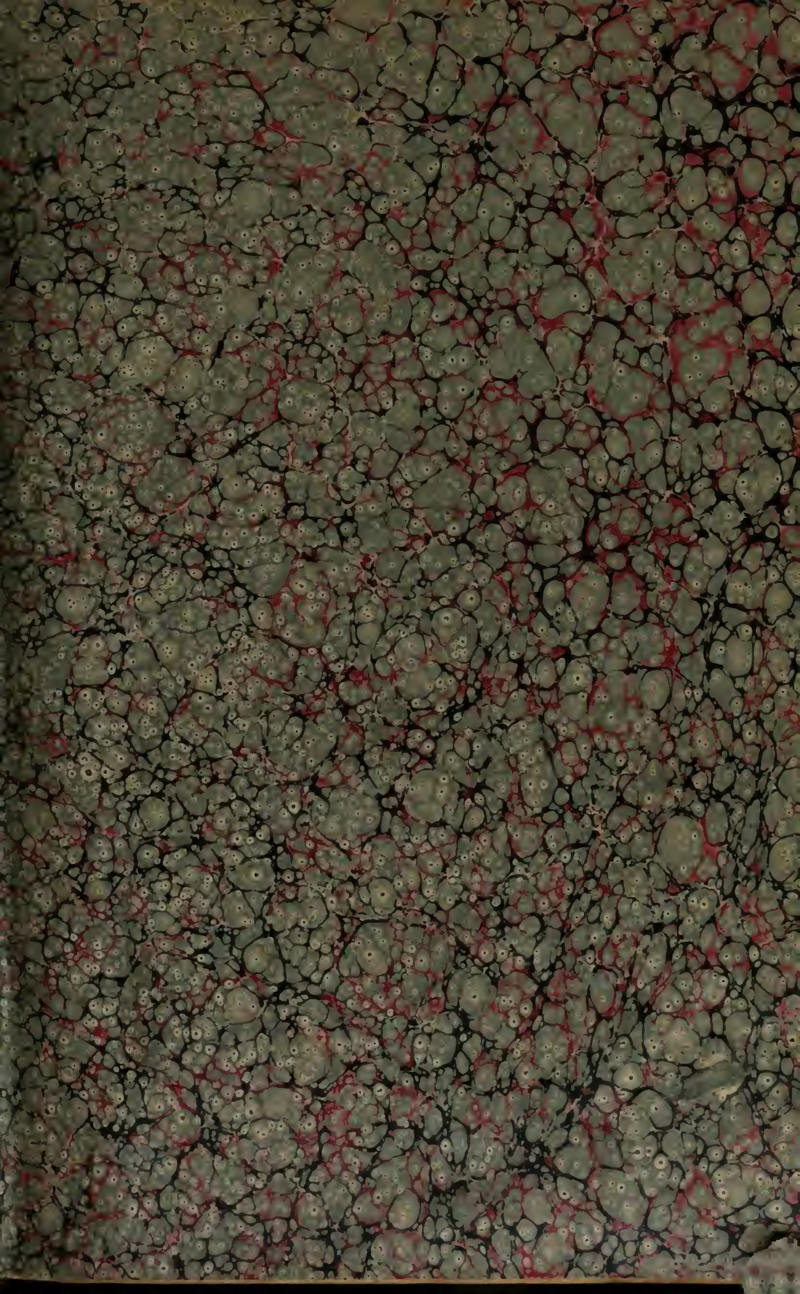

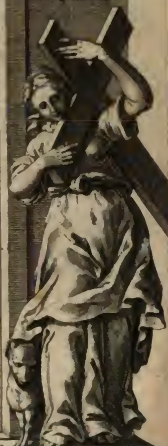
IEROSOLYMITANA PEREGRINATIO

ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS
NICOLAI CHRISTOPHORI
RADZIVILI
DVCIS OLICÆ ET NIESVISII
PALATINI VILNENSIS
MILITIS IEROSOLYMITANI, ETC.

Primùm à THOMA TRETERO
Custode Varmiensi
ex Polonico sermone in Latinum translata:

Nunc varie aucta, et correctius in lucem edita.

ANTVERPIÆ
EX OFFICINA PLANTINIANA
Apud Viduam et Filios
Ioannis Moreti.
M. DC. XIV.

THOMAS TRETERVS CVSTOS VARMIENSIS CHRISTIANO LECTORI

S. D.

A eſt, Chriſtiane Lector, eminentioris virtutis dignitas & pulchritudo, vt cultores ſuos non ſolùm in hac mortali vita verè beatos & felices reddat; ſed apud homines etiã, qui aliquo rationis acumine præditi, de rebus magis incorruptè iudicant, nominis perpetuitate, ac optimæ famæ immortalitate donet, eámque ad omnem poſteritatem maxima cum gloria transmittat. Vnde comparatum eſt, vt non modò illuſtrium virorum dicta & facta poſteris in admiratione ſint; ſed vt ipſa quoque loca, in quibus olim inter homines conſtituti verſabantur, è præclaris eorum actionibus veneratione quamdam & maieſtatem induta & conſecuta videantur. Inſignis ille morum & diſciplinæ ciuilis magiſter L. Annæus Seneca, ad villã Scipionis Africani prope Linternum ex induſtria ſe conferens, adoratis Manibus eius & ara, quam ſepulchrum tanti viri fuiſſe ſuſpicabatur, mores illius, ex ædificiorum, ciſternæ, ac balneoli ſtructura contemplatus, magnam ſe voluptatem inde percepiſſe, memoriæ prodidit; indéq. multa, quæ ad deprauatos æui ſui mores in melius reformandos pertinerent, documenta deprompſit. Quòd ſi vir ille Chriſtianæ Philoſophiæ inſtitutis necdum imbutus, ex viſitatione monumentorum clariſſimi

Epiſt. 86.

illius Imperatoris, vitæ præcepta capiebat: quid fecisse censendum est maiores nostros sacrosanctæ fidei mysterijs eruditos, in obeundis sacris Palæstinæ locis; in quibus verus Deus & homo CHRISTVS IESVS salutem nostram operatus, spiritualē & æternam ciuitatem Ierusalem supra fundamenta Apostolorum & Prophetarum è viuis lapidibus ædificauit: turrim viuificæ Crucis ad custodiam vineæ suæ contra malignorum spirituum incursiones erexit: cisternas aquę viuæ doctrina cęlesti exundantes, plurimas effodit: balneum sacratissimi lateris sui, copiosa sanguinis & aquæ effusione, ad abluendas peccatorum totius mundi maculas, copiosissimè aperuit: gloriosum denique resurrectionis suæ Sepulchrum, futurę immortalitatis nostrę pignus reliquit? M. Tullius eloquentiæ Latinæ parens, Athenis cùm esset, non tam operibus magnificis, exquisitisq. antiquorum artibus delectabatur; quàm recordatione summorum virorum, vbi quisque habitare, vbi sedere, vbi disputare sit solitus: studioséq; eorum etiam sepulchra contemplabatur. Quid, cùm nostris in Palæstina ductor loca sacra ostendens, Hîc, inquit, ęterni Patris Verbum, Christus Dominus, de Virgine carnem assumens, natus est; hîc in præsepio reclinatus; hîc à Magis adoratus; hîc baptizatus; hîc miracula patrauit; hîc docuit: hîc captus, hîc illusus, hîc flagellatus, hîc crucifixus, hîc sepultus: hinc tertia die deuicta morte surrexit, hinc in cælum ascendit: quanta internæ delectationis suauitate replentur? quos gemitus, quę suspiria, quas lacrymas acceptę salutis memores, Saluatori suo non reddunt? Fecit hoc Paula nobilissima Romana matrona, D. Hieronymo attestante: quæ loca sacra tanto ardore ac studio circumiuit, vt nisi ad reliqua festinaret, à primis abduci non posset, prostratáque ante Crucem, quasi pendentem Dominum cerneret, adorabat. Fecerunt idem, & adhuc

De legib. lib. 2.

Hieron. in Epitaph. Paulæ ad Eustochiũ Epist. 2. Tom. 1.

huc faciunt, plurimi veræ deuotioni vacantes peregrini: qui inter cetera nostræ salutis monumenta, rupem in Domini morte scissam, eiúsque pretioso sanguine purpuratam, accedentes, & in eius scissuram caput inserentes, in contemplatione redemptionis humanæ defixi, & in admirationem vestigij tam insignis Dominicæ mortis rapti, diuinum aliquid sæpiùs patiuntur; & se in terris positos obliti, mente cælestia conscendentes, pro lapideis cordibus, quæ peccatorum profunda cogitatio mouere non poterat, in hoc loco carnea statim consequuntur, & amore sui Redemptoris ita emolliuntur ac liquescunt, vt admirabili Christi morientis spectaculo præsentes adesse videantur. Proditum est memoriæ, quemdam ex his, cùm in montem Olìueti ad adoranda Christi in cælum ascendentis vestigia accessisset, tanto spiritus feruore correptum fuisse, vt humi prostratus, inter oscula, singultus, & lacrymas vberiùs profusas, exspiraret. Felix planè & beatus, cui tantum beneficium diuinitus obtigit, vt ascendentis Christi memoriam, felicissimo vitæ perennis introitu, subsequi meruerit. Hìc deploranda venit hæreticorum nostri temporis cæcitas & amentia: qui cùm ad obliteranda Christi Saluatoris beneficia, & Sanctorum qui Deo placuerunt eleuãda merita, omnes ingenij neruos intendere soleant; peregrinationibus quæ ad sancta loca suscipiuntur, perpetuum indicere bellum, hoc maximè consilio, non dubitarunt, vt sola fide, quam plenis buccis concrepant, inflati, bonis operibus, spiritualibus animæ exercitationibus, & mortificationi membrorum nuntium remittentes, tãto securiùs in domo proprij sensus residere, & super ollas carnium, plusquam in Ægyptiaca satanæ seruitute sedendo, panem impietatis & mendacij comedere illis liceat: ita de salute æterna securi, vt absq; ocreis & penula, se in cælum euolaturos confidant.

P. Dublinius in Hodœp. Ierosl. lib. 1.

Prou. 4. & 20.

dant. Sed arctiorem ad ſempiternā gloriam, quàm iſti
miſeri arbitrantur, eſſe viam, Catholica mater Eccle-
ſia, & ſanctiſſimorū virorum exempla nos edocent:
qui inter ceteras carnis in obſequiū ſpiritus redigen-
dę rationes, peregrinationi quoque nō poſtremum
locum eſſe voluerunt; ex qua cùm multiplicia bona
ad animæ lucrum prouenire ſoleant, tria tamē maxi-
mè vtilia eliciuntur. Peregrinationes namq. eiuſmo-
di, quæ recto fine inſtituuntur, in honorem Dei &
Sanctorum eius non mediocrem cedunt; quando-
quidem hinc vel manifeſtè apparet, eos à nobis ma-
gnifieri, cùm ad eorum memorias accedendo, peri-
cula & itinerum labores ſubire pro nihilo ducimus.
Deinde verò volūtaria illa incommodorum & mo-
leſtiarum corporalium, quæ peregrinantibus obuiæ
ſunt, perpeſſio, pœnitentiæ, & pro admiſſis culpis
non poſtremæ ſatisfactionis, vim habent maximam:
quando membra quæ quondam ſeruiebant iniqui-
tati & iniuſtitiæ, ad pietatis opera & mortificatio-
nem ſenſuum, ardore ſpiritus adiguntur. Poſtremò
deuotionem in animis piorum (quod ſuperiùs an-
nuimus) in ipſa ſanctorum locorum veneratione,
mirificè excitant: quorum attactu horrorem & re-
uerentiam incutiunt, charitatem augent, vitę melio-
ris ad Sanctorum exempla conformandæ propoſi-
tum ſtabiliunt & confirmant. Hęc & alia multa, cùm
Sanctorum locorum viſitatio peregrinis conferat;
illa tamen quæ Ieroſolymam ſuſcipitur, Chriſti Re-
demptoris intuitu, qui ſalutis noſtrę veſtigia, ſanctiſ-
ſimi ſui corporis impreſſione, hîc plurima reliquit,
longè maiores quàm aliunde, fructus acquirere con-
ſueuit. Nam in hac à Deo, ad ſalutē noſtram procu-
randam, præelecta terra, in qua ſteterunt pedes eius,
Chriſtus Dominus magis efficaciter honoratur: pœ-
nitentia, propter infideliū barbarorum perſecutio-
nes, cum maiori merito & Indulgentiarū lucro pera-

gitur:

gitur: deuotio ſpiritus, cæleſtiũ deſiderium, & terrenarum rerũ contemptus faciliùs acquiritur: quarum virtutum viui effectus, quidquid tandẽ dicant hæretici, in ijs elucent, qui inde ad patriam reuerſi, nõ minùs in refrænandis animi paſſionibus, Chriſto confixos cruci, quàm cum eodẽ à mortuis ſe eſſe reſuſcitatos, in nouitate vitæ ambulando, manifeſtè comprobant. Horum exemplo diuerſarum gentium & conditionum homines, etiam his corruptis temporibus noſtris adducti, maxima cum alacritate immenſos peregrinationis ad ſacra Palæſtinæ loca labores ſuſcipere non grauantur: apud quos non tanti fit nouatorum obtrectatio, quãti in ſpiritualibus bonis proficiendi deſiderium: vnde tamquam ad Chriſtianarum virtutum & perfectionis interioris nundinas, cum temporaliũ bonorum, & valetudinis quandoque iactura, longos terrarum & maris tractus emetiendo, proficiſci pro nihilo ducunt. Rem ita ſe habere, etſi multis exterorum nobiliſſimorum virorum exemplis comprobare difficile non eſt, ſufficiat tamen tibi, Chriſtiane Lector, hoc vnum domeſticum recens noſtrum, Ill^mi Domini Nicolai Chriſtophori Radziuili, Olicæ & Nieſuiſij Ducis, Principis & antiquiſſimæ familiæ ſplendore & bonorum temporalium affluentia longè clariſſimi: qui præter alias ad ſe propriè pertinentes, etiam ijs rationibus, quibus plurimos moueri ſuprà meminimus, incitatus, voto piè ſuſcepto, ſacram hanc Peregrinationem ita abſoluit, vt tales ex ea diuinæ benedictionis & gratię fructus reportauerit, quales in omnibus eius actionibus, quę ſemper ad gloriam Dei, Catholicę fidei propagationẽ, & plurimorum ſalutẽ Chriſto lucrifaciendam referuntur, meridiano Sole clariùs elucẽt. Videas in iſto laudatiſſimo Heroë, cùm multas magno in Rep. viro dignas dotes, quas pro ſalute patriæ repræſentanda adhibet, tum præcipuè ardentem

Galat. 2.
Rom 6.

 tem

tem in Chriſtum Dominũ amorem, ceteráſq; Chriſtianas virtutes, fixum ſibi domicilium conſtituiſſe: vnde bonorũ operum vberrimi fontes tam copiosè ſcaturiunt, vt quilibet non obſcurè iudicare poſſit, eum talē Chriſtianæ perfectionis ſcopũ attigiſſe, qui pias peregrinationes obeuntibus propoſitus eſſe ſolet. Nã ad propria feliciter reuerſus, & nihilominùs in terra peregrinum ſe eſſe cõſiderans, in ipſo dignitatis faſtigio, ſingularem humilitatem; in bonorum temporariorum copia, temperantiam; in rebus aduerſis, tolerantiam; in iuuandis proximis, liberalitatem; in diuino cultu propagando, zelum & munificentiam; in familia gubernanda, paternam ſolicitudinem & vigilantiam perpetuò retinet. Et ne in enumerandis eius laudibus prolixior eſſe, & auribus aliquid dediſſe videar; ex vngue leonem, ex operibus magnificis, quæ in oculos hominum incurrunt, Chriſtiana charitate pectus imbutum, benigne Lector, conſidera: templa, collegia, monaſteria, xenodochia, ab ipſo excitata, rebúſque omnibus & ad neceſſitatem, & ad conuenientem ſplendorem inſtructa dinumera: videbis proculdubiò Ducem hunc optimum, in via mundanæ iſtius peregrinationis, momentanea & caduca ſpargere & ſeminare, vt metere & ſuo tempore colligere cæleſtia & æterna poſſit. Sed ad eius peregrinationis inſtitutum reuertamur. Fuerunt multi noſtra, immò & Patrum noſtrorum memoria, præſtantes pietate & doctrina viri, qui locorum Terræ ſanctæ deſcriptionem methodo & exacta quadam ratione tradiderunt: vix tamen aliquem videre licuit, qui faciliore cõpendio, & maiore rerum varietate, quæ in Palæſtina notatu dignæ occurrunt, oculis quodammodò ſubiecerit, atq. hic ipſe noſter Ill^mus Dominus Radziuilus: qui etiamſi ex profeſſo narrationem hanc, vt in lucem prodiret (quod multi nominis ſui celebrandi cauſa facere ſolent)

lent)

lent)non instituerit;quatuor tamen epistolis ex ipso itinere, ad familiarissimũ suum,quem vti fratrẽ amabat,familiari itidem stilo,lingua Polonica cõscriptis, totam peregrinationis suæ historiam, rerumq́. notabilium memoriam ita feliciter complexus est,vt nihil desiderari possit, quod ad plenam locorum illorum notitiam pertinere videatur. Has igitur cùm mecum communicasset pius & doctus Soc. Iesu Sacerdos, R. Pater Fabianus Quadrantinus(mihi & studiorum ratione,ante triginta & aliquot annos,in prima Collegij Brunsbergensis apertione, & familiaritatis consuetudine in aula magni illius Hosij Cardinalis Romæ coniunctissimus) incredibilem ex earum lectione percepi voluptatem. Nam non solùm locorum sacrorum, veluti graphicam quamdam in tabula explicatam delineationem,magna cũ delectatione animo ingerebant; verùm etiam gentium diuersarũ varios mores & habitus, fortunæ in casibus humanis vicissitudines,vrbium ac prouinciarum aliquot insignium accuratam descriptionem, Ægypti præsertim & miraculorũ Memphiticorum viuum quoddam simulachrum, ita ob oculos ponebãt, vt coràm illa eadem omnia intueri, & absque impensis corporísque fatigatione,pulcherrimarum rerum aspectu perfrui,visus mihi fuerim.Gratulabar ergo temporibus hisce nostris, quòd quæ nostrates ab externis scriptoribus, anteactis sæculis, de Palæstinæ & sanctorum locorum situ petere coacti fuerunt, hæc à Principe nostræ gentis viro, magnis ipsius impensis & laboribus parta, & eleganti scripto comprehensa,præ manibus habere possent.Quamuis autem hæc,ex Auctoris intentione, vt aiebat ille apud Ciceronem,Tarentinis,& Consentinis,& Siculis,hoc est,suæ nationis hominibus tãtùm,scripta videri poterãt: vbi tamen animaduerti, lectionis huius fructũ ad Catholicorum omnium profectũ & consolationem *De finib. lib. 1.*

nem

nem poſſe redundare,in eam cogitationem veni,factúrum me rem pijs omnibus gratam, ſi liber hic à Catholicæ fidei aſſertore conſcriptus, Catholica etiam,hoc eſt, Latina & Romana lingua loqueretur: quod etiam ex idiomate Polonico verſione hac mea pro virili præſtare conatus ſum. Quàm feliciter autē id perfectum ſit, equidem neſcio: illud tamen affirmare poſſum, me ab Ill^mi Auctoris mente ne latum quidem vnguem, in re ipſa exprimenda, deflexiſſe; licet verba verbis interdum exactè reddi, vt ſenſus linguę Latinę dilucidior eſſet, minimè potuerint. Laborem verò hunc eò libentiùs etiam ſuſcepi, quòd exemplaribus vulgaribus, clàm hinc inde ſparſis, periculum imminere videbam, niſi meum hoc in lucem prodiret, vt ea partim incuria deſcribentium, partim etiam maleuolorum, & Chriſtianæ fidei ac pijs operibus aduerſantium machinationibus, multis in locis immutarentur & corrumperentur. Quamobrem cùm vnum exemplar magis ſincerum, & ex ipſo originali Ill^mi Ducis deſumptum, pręmanibus haberem, illud in Latinam linguam iam traductum, maturiùs euulgandum curaui, vt ad eius fidem & certam quaſi regulam, quæuis vulgaria, per noſtrates examinari & reduci poſſent. Tu beneuole Lector operam hanc qualemcumque noſtram boni conſule, quæ tibi gratior vel hoc nomine debebit eſſe, quòd præ multis qui Polonica lingua peregrinationis huius deſcriptionem nondum deguſtarunt, tu ea legenda te iam delectare potes: ex qua ſi ſpiritualem profectum aliquem referre datum tibi fuerit; totum id Deo ter Maximo acceptum referes, qui mihi vt ſcriberem, tibi vt legeres mentem inſpirauit. Vale. Apud Eccleſiam Varmienſem, ex Muſęo noſtro, VIII. Kal. April. in ipſa Annuntiationis Dominicæ incarnationis ſolennitate, Anno reparatæ Salutis M.D.CI.

PROS-

PROSPHONEMA RELIGIONIS
AD
ILLVSTRISSIMVM
DVCEM
N. CH. RADZIVILVM.

DVX atauis opibusq; potens RADIVILE, *tuorum*
Didita iam terris Fama nouúmque decus;
Quæ te caussa via tot adegit adire labores,
Summa subire solo, summa pericla salo?
An super Herculeas vt ipse sciare columnas?
An, quod Aristonides, vt memoranda scias?
Non popularis ad hoc iter impulit aura, nec aurum;
At vehemens ardor Numinis, atque mei.
Rarus ab egelidâ Dux, quod molitus es, Arcto
Ad sacra Soteris busta capessit iter.
O iubar Europæ, Boreatidis vnio terræ,
Cetera par atauis, at pietate prais.
PRINCIPIS *Imperij noménque decúsque tulerunt*
Illi à Cæsaribus strenuitate sua.
Tu pietate tua decora amplificabis auita:
Sis pars Militiæ, laus ea quanta! sacræ.
Sis SOLIMÆVS EQVES, CHRISTI *&* *Crucis hostibus obsta,*
Quintupla Crux animum stemma tuúmque notet.
Bis geniti memor esto Ducis, qui sedibus vltrò
His moriens pro te vulnera quina tulit.
Quod fore te spondent lacrymæ, quibus enthea supplex
Busta rigas, faculas in cor agísque pias.
Quas modò cælifluas pie concipis aduena flammas,
Accendent patrios in pia quæque lares.

Te

Te duce cerno meos per templa scholásque triumphos,
Surgere pauperibus, surgere tecta pijs.
Me duce, Dux, tua laus nec humi nec in axe silescet;
Quin iter hoc saxo postera sacla legant.

IN R. D.
THOMAM TRETERVM C. V.
QVI
HODOEPORICON HOC
A SE TRANSLATVM EDIDIT.

ANte peregrinum RADIVILVM *Fama canebat,*
Fama sed obscuris emodulata modis:
Sarmaticè paucis, calamo fluitante, prochiri
Ad Solymæa Ducis busta canebat iter:
Qua Dux bis genitus Cruce cuncta piauerat insons
Crimina sontis Adæ, quáque sepultus humo.
Nunc iter hoc lituis resonat Latialibus orbi,
Reddat vt attonitos Teutonas atque Gothos.
Hoc in Hodæporico peregrina cupido sciendi,
Cæli & sacra fames, vnde leuentur habent.
THOMÆ TRETERO *quantum Dea Nuntia debes?*
Ære Ducem Latio quòd canis, auctor hic est.

Anag. Auct.

VENIS LABORE VIRTVS.

IERO-

IEROSOLYMITANA PEREGRINATIO ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS NICOLAI CHRISTOPHORI RADZIVILI, QVATVOR EPISTOLIS DESCRIPTA.

EPISTOLA PRIMA.

ARGVMENTVM.

QVATVOR Epiſtolis Auctor totam peregrinationem ſuam deſcribit. In prima rationem ſuſcepti itineris amico reddit; & quæ impedimenta voti exequendi ſuperauerit, quámve facultatem peregrinandi ad Terram ſanctam habuerit, exponit. Deinde diſpoſitis rebus domeſticis, & condito vltimæ voluntatis teſtamento, ſcribit ſe Venetijs ſoluiſſe: habitumque peregrini in monaſterio S. Mariæ della Gratia *apud Fratres Hieronymianos induiſſe. Poſteà in nauigatione, quas ciuitates, arces, inſulas, portus, ſepulchra antiquorum viderit, præcipuè autem Theſei Labyrinthum in Creta, Gortynæ ciuitatis ruinas, & Salinas Cypri accuratè deſcribit. Notabit Lector, ex omnibus Epiſtolis, quàm cautè & religioſè peregrinationes obeundæ.*

POSTVLAS à me tibi perſcribi, non ſolùm itineris huius mei, quod in DEI nomine ſum ingreſſus, modum ac rationem; ſed etiam cauſſam, quæ me ad ſuſcipiendam tam longinquam, & prout multis videtur etiam periculoſam (quamquam ego diuerſæ fui ſemper & ſum ſententiæ; cùm ipſa prouidentia & prædeſtinatio diuina, ſicut nonnullis qui peregrè verſantur, vias expeditas & faciles, ita alijs qui in

 patrio

patrio ſolo domeſticam vitam ducunt, eaſdem perplexas & difficiles reddere ſoleat) peregrinationem impulerit: ídque debili cumprimis & attrita, quod multis, maximè verò tibi obſcurum non eſt, valetudine præpeditus.

Quamobrem vt voluntati tuæ morem geram, quantum memoria repetere poſſum, mitto tibi principium itineris huius mei, illud admonitum te cupiens, vt hæc tantùm ſoli tibi (cui pro mutuæ conſuetudinis & familiaritatis noſtræ iure, vel minima quæque rerum mearum, nota eſſe percupio) ſcripta eſſe noueris. Hiſtorici partes hîc mihi non aſſumo, nec is peregrinationis meæ ſcopus, ſed longè diuerſus, prout inferiùs videbis: cumque & occupationes, & vitæ meæ profeſſio tibi non ſit ignota, facilè iudicare potes, non eo conſilio regiones has me peragrare, vt ſitus Prouinciarum, mores nationum, & alia, quod Hiſtorici facere ſolent, ſcripto comprehendam; quarum rerum ſi me curioſitas abriperet, poſſem non ita magno negotio, domi reſidens, à mortuis magiſtris (ita Alphonſus Aragoniæ Rex libros appellabat) eaſdem ediſcere. Accipies itaque & leges animi cauſſa, qualeſcumque epiſtolas meas; quas, vbi occaſio & ſcribendi voluntas acceſſerit, ad te quandoque daturus ſum. Nam fatigato & malè affecto corpori, quies potiùs quàm ſcriptio conuenit: quod ex illo ipſo tempore, quo vix in Cretam appuli, in me ſatis ſuperque experior.

Auctor Hiſtorici partes ſibi non aſſumit.

Libri, mortui Magiſtri.

Non dubito quin meas illas acceperis, quas ad te Grodnâ ſcripſi, à Rege Stephano digreſſus: qui me clementer & humaniter habitum dimiſit, cum quadam etiam compaſſione, quòd me tam longo itineri committere voluerim. Perſcripſi & illud, auctorem mihi Regem fuiſſe, vt ad euitandas nauigationis moleſtias, & naufragij vel piratarum pericula, Conſtantinopolim, & inde Aleppum me conferrem, acceptis Czauſſio & Ianiſſaris, à Turcarum porta, qui maioris auctoritatis eſſent, quàm ceteri omnes, qui miniſtris

Stephani Pol. Regis, de Auctoris peregrinatione conſilium.

ſtris Imperatoris adhærent. Inter alias, etiam hanc optimus Princeps conſilij ſui rationem adferebat, quòd latere, quo minùs quis ſim agnoſcerer, nulla ratione poſſem: vnde mihi non leue periculum immineret. Longè tutius eſſe, id ſcitu Cæſaris Turcarum fieri, & iter cum patentibus eius literis proſequi. Se daturum ad eumdem literas, diligentiſſimè ſcriptas; ſimul aliquem ex aula ſua Internuntium eò miſſurum, qui ex induſtria negotium hoc meum apud Turcam promoueret. Ego viciſſim rationes meas attuli Regiæ Maieſtati, quibus peregrinationem hanc, via ſolita inſtituendam, tutius exiſtimabam; maximè, quòd nihil explorati haberem, qua ratione Conſtantinopoli iter hoc terra perfici poſſet: contrà verò, me à multis edoctum eſſe, mari id compendiosè, ſecurè, & breuiori temporis ſpatio abſolui ſolere: eaque de cauſſa, potiorem hanc conſilij mei ad effectum deducendi rationem, me iudicare. Ceterùm quęnam potiſſima fuerit profectionis huius meæ in Palæſtinam cauſſa, iam breuibus accipe.

Non ignoras proculdubiò, cùm ſis Catholicus, omnipotentem Deum diuerſis medijs vti ſolere, quibus homines ab æternæ damnationis ſtatu abductos, in viam ſalutis reducat: idque eum non propter ſe agere; cùm nihil illi accedat, ſi rectè; nihil decedat, ſi turpiter & peſſimè viuamus. Sed cùm nobis ſanctè pollicitus ſit, ſe nolle mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur & viuat, id nobis pro ſua clementia & bonitate, ſubinde præſtare dignatur. Præcipuus itaq; modus, quo homines à peccati turpitudine auocat, ad infinitam gratiæ & beneficiorum demõſtrationem quam humano generi copiosè exhibet, referri debet. Nam cùm ſummè bonus, immò ipſum ſummũ bonum ſit, non poteſt ab eo niſi bonitas immenſa proficiſci: quam cùm in hominem plena manu effuderit, illiq; ad voluntatẽ omnia contulerit; vbi ille, quam gratitudinis loco rependere de-

Deus diuerſis medijs homines ſaluat.

Ezech. 33.

Peccatoris mortem Deus non vult.

beret, emendationem vitę differt,& beneficiorum immemor, tamquam equus effrænis, malitia excæcatus, in omne ſcelus ruit præceps, licet illum in peccati ſordibus iacentem, iuſtè reijcere & in æternum damnare poſſit, cùm id illi ſit liberum, nec cuiquam facti ſui rationem reddere teneatur: infinita tamen illa bonitas ipſius, rigorem iuſtitiæ cohibet, ne miſerum in finem abijciat & derelinquat: & paterna quadam ſolicitudine admonito, temporarias afflictiones & caſtigationes immittit; vt quem bonitas ipſius à peccato non potuit abducere, ſaltem doloris acerbitas, humano ſenſui cōtraria, eumdem in officio contineat. Hinc eſt, quòd varijs calamitatibus, præcipuè verò corporis etiam infirmitatibus interdum homines affligi permittit; vt vel hac ratione mortalis faciliùs recogitet, ad quem finem corporeus hic aſinus, quem tam delicatè nutrit & amat, deuenire tandem debeat: & quàm meritò temporalia hæc bona vmbræ comparentur, quę exiguo momento tranſit & euaneſcit. Sit igitur ſanctiſſimum nomen Domini Dei noſtri benedictum, qui leuibus hiſce admonitionibus & flagellis citò tranſituris nos coërcet, ne in illum ignem inextinguibilem, & vermem qui numquam moritur, incidamus. Atque ita planè mecum actū eſt: in quem cùm diuina bonitas, innumera gratiæ ſuæ dona & beneficia contuliſſet, non ſolùm me illi gratum aliqua vitæ ſolutioris emendatione, non exhibui; ſed etiam donis illius abuſus, in iuuenili ętate mea, vanitatis illecebris abductus, peccata peccatis accumulaui: & quod ceteris, qui in delictis & exceſſibus volutantur, accidit, licet aduerſam valetudinem non à natura trahant, luxu tamen eam ſibi acceſſunt vltrò, præfixumq́ue vitæ terminum abbreuiant, (iuxta illud Sapientis dictum: Non accepimus breuem vitam, ſed fecimus; non inopes eius, ſed prodigi facti ſumus) item & mihi vſu euenit. Nam in grauem infirmitatem, ingentibus capitis doloribus, & diuerſis accidentibus auctam,

Infirmitates corporis cur Deus permittat.

Temporalia bona vmbræ aſſimilata.

Vitam breuem non accipimus, ſed ipſi facimus.

ctam, incidi anno 1575. mense Augusto, cùm secunda eiusdem die vigesimum sextũ ætatis meæ annum compleuissem. Et quoniam, vitio corruptæ naturæ cùm in aduersam valetudinem inciderit homo, frustrà de medicina corporali, si de animæ salute nõ cogitat, solicitus est: vbi me tam graui morbo, permissu diuino, prægrauatum sensi, in quo curando omnis Medicorum industria frustrà consumeretur; ad Deum ipsum pro vtriusque hominis curatione per sacram Confessionem & diuinissimi Sacramẽti susceptionem supplex confugi, ab eoq; humillimè petiui, vt dimissis adolescentiæ meæ delictis, id cordi meo inspiraret, quod cum maiestatis suæ gloria, & peccatricis animæ meæ salute, coniunctum esset. Cumq́ue orationi huiusmodi sæpiùs feruenter insisterem, quodam tempore mense Septembri, cùm præsens sacrosancto Missæ sacrificio adessem, votum feci (quod Confessario meo posteà reuelaui) si diuina bonitas pristinam mihi sanitatem restitueret, me sacrosanctum Domini sepulchrum visitaturum, tempore ad hoc peragendum non definito. Intereà, pro morbi ratione, opportuna remedia adhibere non intermisi, quæ magis ac magis producebantur.

Auctoris ad Deum conuersio.

Votum visendi S. sepulchrum.

Anno Domini 1576. vsus sum thermis Iauorouiensibus in Polonia. Anno sequenti 1577. semper itidem cum Medicis mihi res fuit. Intereà incidit expeditio nostra Lithuanica in Liuoniam, cui cum alijs & ipse interfui, cùm Dux Moscouiæ prouinciam hanc depopularetur, & Rex Stephanus apud Gedanum in castris esset. Anno 1578. significaui Gregorio XIII. Pont. Max. me in Germaniam ad experienda nonnulla remedia, & thermas, proficisci: quæ vbi me vegetiorem reddiderint, vouisse me Deo, & omnino constituisse visitare sacrum Domini Ierosolymitanum sepulchrum. quid ad hæc Pontifex responderit, ex adiuncto Breui apparet.

Lithuanorum in Liuoniam expeditio.

Bellum Gedanense.

DILECTO FILIO NOBILI VIRO NICOLAO CHRISTOPHORO RADZIVILO OLICÆ DVCI GREGORIVS PP. XIII.

DILECTE *fili, nobilis vir, salutem & Apostolicam benedictionem. Piè sapientérque facit nobilitas tua, cùm in valetudine curanda ita vtitur humanis remedijs, vt omnem spem repositam habeat in Dei benignitate. Laudamus igitur propositum tuum, balneorum adhibendorum, & votum visendi Sepulchrum illud sacrosanctum Domini nostri* IESV CHRISTI. *Speramus ab eius bonitate valetudinem tibi restitutum iri. Nostram verò atque Apostolicam benedictionem, quam postulas, & his literis impertimus, & tum sanitatis recuperationem, tum læta & felicia omnia, tibi ab ipsius Domini nostri benignitate precamur. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die vltima April.* M. D. LXXVIII. *Pontificatus nostri anno septimo.*

Ant. Buccapadulius.

Ceterùm valetudo, cùm licet non adeò, meliore tamen loco esse cœpisset, in patriam redire cõstitui, quòd in Germania nullum habebam, cum quo de itinere hoc ineundo conferre possem, quod multorum, & meo quoq; iudicio cumprimis arduum & periculosum videbatur. Autumno itaque insequente, reuersus in patriam, constitui æstate proxima in Italiam, inde in Palæstinam proficisci: cúmque eadem hieme Stephanus Rex primò in Magnum Lithuaniæ Ducatum adueniens, expeditionem bellicam aduersus Moscouiæ Ducem, æstate anni 1579. suscipere decreuisset, conuenire videbatur militari professioni meç, vt & ipse Regi meo, aduersus communem patriæ hostem, operam meam impenderem. Hunc itaque annum vnà cum

Steph. Regis in Moscouiã expeditio.

cum alijs Lithuanis, in Polocensi bello consumpsi: cúmque ibidem ictu bombardæ in capite læsus, ex vulnere, Deo iuuante, conualuissem; ad votum illud meum adimplendum, recenti diuino beneficio, non mediocriter me permotum & incitatum sensi.

Anno Domini 1580. profectus sum in Italiam, eo consilio, vt remedijs & thermis, quod feci, adhibitis, destinatũ iter prosequerer; cumque ex Medicorum præscripto, has & illas obeundo, nonnisi mense Augusto vltimas thermas absoluissem, æstas integra sic est exacta: & cùm sub ipsam hiemem Venetijs soluere constituissem, naues è partibus illis reuersæ, nuntiarunt hoc ipso anno 1580. pestem in Græcia, Syria, Palæstina & Ægypto grassari; quæ in tertium vsque annũ, licet sensim decrescendo prorogari consueuit. Primo etenim anno sæuit atrocissimè, secundo non item, tertio minùs: qua quidem in re singularem Dei benignitatem licet admirari, quę hac in parte, pro immensa sua misericordia minùs Christianos, quàm paganos affligi permittit. Hoc nũtio accepto, dehortabantur omnes, ne me in apertum periculum conijcerem: sed & naues, quæ futura æstate vela in oras illas facere debebant, remissiore studio adornabantur. Intereà allatum est quoque, Regem Stephanum in sequentem annum, denuò contra Moscum exercitum ducere. Quamobrem, licet non adeò firma valetudine, anno 1581. hieme peracta in patriam sum profectus, & æstatem integram cum Rege in castris ad Plescouiam trãsegi. Domum inde hieme reuersus, cùm propositum itineris in Palæstinam suscipiendi omnibus, me non celante, innotuisset, illique me ab eo vehementer auocarent; cœpi & ego nonnihil vacillare, & votum illud meum ita interpretari, quòd nõ nisi pristinę valetudini restitutus, ad illud implendum adstrictus essem; nunc verò me experiri, quòd cum ętate languor itidem cresceret. Cogitationes eiusmodi cùm in animo sępiùs obuersarẽtur; & ego,

Pestis in Ægypto & Palæstina.

Plescouiensis obsidio.

ego,more ſolito,in exiguis orationibus rei ſucceſſum Deo commendarem,viſum eſt, per Confeſſionem,& ſacroſanctæ Euchariſtiæ perceptionem, diuinum auxilium implorare: vnde ſtatim in mentem venit; etſi non ſatis firma valetudo, talis tamen eſſet, per quam incedere, negotia tractare,in militiam proficiſci, longiora quoque itinera peragere,mihi liceret. Quamobrem, cùm hæc in gratiam terreni Regis,vel familiarium, aut neceſſitatis alicuius cauſſa facere nõ detrectem,cur eos itineris labores ſuſcipere non poſſem,quos me ſubiturum ipſi Deo ſanctè promiſi; qui ſolus Rex regum eſt omnium maximus; à quo bona nobis omnia proueniunt;à cuius manu,non aliunde,quę neceſſaria ſunt,ad nos deriuantur? Totum itaque me diuinę ipſius prouidentiæ permittens, firmiſſimè conſtitui, quacumque tandem valetudine præditus eſſem, ſacrum hoc iter ingredi,firma ſpe fultus, me illud,Deo auxiliante, abſoluturum: etiamſi mori contigerit iſthic, me non grauiter laturum, vbi ſacra redemptionis noſtræ loca oculis corporeis intueri, & voti compotem fieri, diuinitus mihi conceſſum fuerit.

Quamobrem anno Domini 1582. rebus domeſticis diſpoſitis, & vltimæ voluntatis meæ teſtamento condito, cùm me in patriam numquam ampliùs rediturum exiſtimarem,menſe Auguſto Grodnam ad Regem Stephanum profectus ſum,vt conſilium profectionis Ieroſolymitanæ patefacerem, illiq; valedicerem. Dehortabatur quidẽ ille varijs modis me à propoſito ſuſcepto;quoniam tamen vota Domino reddenda eſſent, quorum commutatio à Sede tantùm Apoſtolica peti deberet, perſuadere modis omnibus mihi conabatur, vt Romam potiùs me conferrem, quàm adeò affecta valetudine, tam periculoſo itineri me committerem. Ceterùm cùm reſpondiſſem, me omnino conſtituiſſe, iter hoc aggredi; à quo ſi deſiſterem, & iræ diuinæ offenſam,& hominum voculas,& nonnullam exiſtimatio-

ſtimationis iacturam pertimeſcerem; quàm maximè potuit hortabatur, vt, quod ſuperiùs attigi, Conſtantinopolim proficiſcerer; diligenter ſe curaturum, vt minore difficultate & periculo, metam tantopere deſideratam attingerem. Obtenta à Rege diſcedendi venia, Neſuiſium redij: cumq; omnia in procinctu haberem, Sacramentis Eccleſiaſticis munitus, in Dei nomine, die 16. Septembris, anno Domini 1582. iter ſum ingreſſus: & cùm in hunc ipſum annum correctio Kalendarij Gregoriani incidiſſet, menſe Nouembri Italiæ fines attigi: ac, vbi in quibuſdam Lombardiæ locis, pro mea tenuitate, deuotioni aliquantiſper vacaſſem, die octaua Decembris, ipſo die Conceptionis beatiſſimæ Virginis, cùm diebus aliquot antè familiam meam Veronam præmiſiſſem, Venetias perueni, ſtatimque Ducem Nicolaum de Ponte cum literis Regijs adij; à quo Rex diligēter poſtulabat, vt me Præfectis, quos in Græcia & locis maritimis habent Veneti, diligenter commendaret: quod eò minore negotio obtentum, quia ſatis iam anteà, & ego & familia mea Venetijs erat nota. Egi itidem cum Procuratore Terræ ſanctæ, qui ſemper in monaſterio ſancti Franciſci *della Vigna* reſidet, & erat tum in hoc ipſo officio Frater Ioannes de Candia. Contuli & cum F. Ieremia de Breſſa loci Guardiano, qui bis fratrū ſui ordinis in Terra ſancta prælatus, duodecim annis Ieroſolymis manſit. Ab his quemadmodum me gerere deberem edoctus, dedi operam, vt prima naui, quæ ſtatim poſt Epiphaniam, & maris pro recepto Eccleſiæ ritu benedictionem, ſoluit, vela facere poſſem; eaque de cauſſa maximè diſcedere adproperabam, vt ſacrum Paſcha Ieroſolymis peragere mihi liceret. Ex quorumdam itaque conſilio, oblata mihi fuit nauis (Galeonem Tornelli vocabant, à Tornello mercatore, cuius erat, denominatam) non adeò quidem magna, nempe ſexcentorum tantùm doliorum capax; nec noui operis, nam ante tredecim annos erat fabricata;

Annus Kalendarij Gregoriani.

Nicolaus de Ponte Dux Venetus.

Benedictio maris, menſe Ianuario apud Venetos.

bricata;ſed celeritate tamen,& boni euentus nomine valdè commendata,quæ nauclerum peritum haberet Auguſtinum de Giacomo: cum quo,quandoquidem poſt Epiphaniam diſcedere debebat, tractationem de profectione iniui. Atque hac etiam in re ſingularem in me Dei benignitatem & clementiam agnoui, quòd ſpe celerioris diſceſſus,ceteris nauibus omiſſis, huic potiùs adhæſi. Nam cùm ingens oneraria nauis,Ruggina dicta, ſub finem Ianuarij anni 1583. ſoluiſſet(quæ res mihi cumprimis moleſta fuit)vix dum portu egreſſa,tempeſtate apud Foſſam Claudiam iactata, vix periculum,eiectis omnibus anchoris & malo abſciſſo, euaſit: ita vt ægrè admodũ,ad Iſtriam aliquot Italicis milliaribus Venetijs diſtantem,adpelleret; vbi integra hieme ſubſtitit: quam qui conſcenderant, Venetias redire ſunt coacti. Hæc eadem nauis,antequam nos Cyprum adnauigaremus, vna tantùm die Tripolim verſus vela fecerat. Circa medium Februarij menſis, ſoluerunt aliæ duæ minores naues Alexandriam verſus. Quamobrem lõgioris morę pertęſus,licet per Ægyptum via remotior Ieroſolymam eſſet, vnam ex illis conſcendere deliberaueram: ſed cùm non adeò magnæ eſſent;& gubernatores, qui Patroni vulgò dicuntur, parum expertos haberent; ne tale quid facerem,aliqui diſſuaſerunt. Et hîc benignè mecum egit immenſa Dei miſericordia. Nam vna ex illis non longè à Raguſa perijt, altera prope Corſicam inſulam vi tempeſtatis concuſſa, ita diſſoluta eſt, vt inde vnus tantùm vix incolumis euaſerit. Scripſi deinde ad Pontificem, ſignificans illi, quòd literis eius prioribus acceptis, diuerſis cauſſis impeditus,iter ſacræ peregrinationis hactenus ingredi non potuerim: nunc quandoquidem in procinctu eſſem, facultatem adeundi ſacrum Sepulchrum denuò mihi concedere dignaretur. Moris enim eſt, vt quicumque ſacram hanc peregrinationem ſuſcipit,is facultatem in ſcriptis à Pontifice, aut ab ijs qui

Ieroſolymitana peregrinatio abſque Pontificis Romani facultate ſuſcipi ritè non poteſt.

ſunt

ſunt ad eam rem delegati, habere debeat: alioquin Catholici vitant eius conſortium, & ſe apud Religioſos illius loci ſuſpectum reddit, quòd non ſit germanus Eccleſiæ Catholicæ filius. Communiter etiam accidit, quòd ij qui videndi tantùm (quibus rarò id feliciter cedit, quandoquidem vel in mortem inopinatam, vel in caſus miſerabiles incidunt) & non deuotionis cauſſa eò veniunt, multum negotij Catholicis faceſſunt, propter inſolentiam & incompoſitos mores: vnde non ſolùm damnum, ſed etiam periculum Catholicis accerſunt. Nam vbi quid indignum perpetrauerint, Catholici pœnam culpæ ſuſtinere, & in pecuniæ defectu, ne in ſeruitutem Turcicam deueniant, pauperes Religioſi eos redimere coguntur. Quamuis autem pro ea familiaritate, quæ mihi à plurimis annis cum clariſſimis quibuſque in Italia viris interceſſerat, etiam abſque eiuſmodi literis me itineri committere potuiſſem; nec à religioſis viris, mihi iam aliqua ex parte anteà notis, aliquid difficultatis pertimeſcendum erat: volui tamen, cautionis cauſſa, de ijs omnibus mihi prouidere, quæ laudabilis Eccleſię conſuetudo poſtulat; maximè verò peregrini munus obeundo, peregrinorum quoque iuribus vti, & ſummi Pontificis benedictionem obtinere, cumprimis neceſſarium eſſe iudicabam. Pontifex literis meis acceptis, quas illi Georgius Ticinius Scholaſticus Vilnenſis, Regis Poloniæ in Vrbe Agens reddiderat, quæſiuit ex illo, num iam omninò iter hoc tam longum, non confirmata valetudine, & eo tempore quo piratę plerumque mare infeſtum redderent, Ingredi conſtituiſſem: nec obſcurè ferebat, ſi Romam veniſſem, quòd libenter voto in alia pietatis opera commutato, ſuper eiuſmodi profectione mecum diſpenſaturus erat. Quoniam tamen à tam ſancto inſtituto dehortari minimè licitum videbatur, cùm iam de conſtanti mea voti explendi voluntate illi conſtaret, & literas patentes, quas hîc ſubiunxi, mihi

humanissimè concessit, & calculos oratorios, cum maximis adiunctis Indulgentijs seu gratijs spiritualibus misit, conditione adiecta, vt singulis diebus in meis orationibus ipsius memoriam numquam intermitterem; quandoquidem ipse quoque in orationibus suis, profectionis huius meæ exitum felicem, assiduè Deo repræsentare non cessaret.

DILECTO FILIO NOBILI VIRO
NICOLAO RADZIVIL
DVCI OLICÆ ET NESVISII
magni Ducatus Lithuaniæ supremo Marschalco
GREGORIVS PP. XIII.

DILECTE *fili, nobilis vir, salutem & Apostolicam benedictionem. Exponi nobis nuper fecisti, quòd tu deuotionis zelo & feruore ductus, cupis sepulchrum Dominicum Ierosolymitanum, ac forsan alia vltra maria Terræ sanctæ pia loca visitare, si tibi ad id nostra & Apostolicæ Sedis licentia suffragetur & facultas. Quare nobis humiliter supplicari fecisti, vt tuo pio desiderio huiusmodi in præmissis annuere, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur te specialibus fauoribus & gratijs prosequi volentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, tibi, vt sepulchrum Dominicum, & alia vltra maria Terræ sanctæ loca prædicta personaliter visitare liberè & licitè valeas, dummodò prohibita ad partes infidelium non deferas, plenam & liberam licentiam & facultatem, auctoritate Apostolica, tenore præsentium concedimus. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris die* XXII. *Ianuarij*, M. D. LXXXIII. *Pontificatus nostri anno vndecimo.*

Cæs. Glorierius.

GRE-

GREGORIVS PP. XIII.

VNIVERSIS *& singulis, Regibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Dominijs, eorúmque Magistratibus, necnon Capitaneis classium & nauium, ceterísque Dominis temporalibus, & nostris ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subiectis, salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm nobilis vir, Nicolaus Christophorus Dux Olicæ & Nesuis, Magni Ducatus Lithuaniæ supremus Marschalcus, sicut nobis nuper exponi fecit, deuotionis feruore accensus, sepulchrum Dominicum Ierosolymitanum, propediem concedente Domino visitare cupiat: nos pro singulari nostra erga dictum Ducem charitate, ei tutum & securum iter vbique esse exoptamus; vos omnes nobis non subditos plurimùm hortamur, & requirimus, subditis verò nostris arctè præcipimus ac mandamus, vt si Ducem prædictum ad loca vestra & nostra peruenire contigerit, ipsum vnà cum eius comitibus ac familiaribus, benignè & liberaliter recipere, complecti ac tractare, cùm pro eius dignitate, tum etiam nostro intuitu velitis: & illi si opus fuerit, & vos duxerit requirendos, de idoneo præsidio & saluo conductu, promptè prouidere curetis. Sícque efficiatis, vt vos de propenso erga dictum Ducem animo, meritò commendare, & in occasionibus parem vobis gratiam referre valeamus. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die* XXII. *Januarij,* M. D. LXXXIII. *Pontificatus nostri anno vndecimo.*

Cæs. Glorierius.

Intereà dum iter apparamus, & in horas abitum exspectantes res etiam in nauem inferri curamus, diuina quadam ordinatione fiebat, ne soluere per aliquas moras possemus: & apparuit posteà, præclarè actum fuisse, quòd nauis hæc nostra, tardiùs quàm constituerat, mari sese commiserit. Quamobrem totam Quadragesimam, & Paschalia

 schalia

ſchalia feſta Venetijs egimus, deuotioni, quantum diuina gratia largiebatur, inſiſtentes. Tandem Sabbato ante Dominicam in Albis, anno Domini 1583. die 16. April. hora circiter vigeſima ſecunda, ſcapha conſcenſa, Venetijs ad Monaſteriũ S. Mariæ *della Gratia* Fratrum S. Hieronymi in Inſula peruenimus, (quo in loco manè iam habitu peregrini indutus, ſanctiſſimo Sacramento percepto, diuinæ Maieſtati orationibus meis exilibus profectionem hanc meam, vt eam benedicere dignaretur, ſupplex commendaueram) inde in portu Malamoci, naue poſt occaſum Solis conſcenſa, tertia noctis hora ſoluimus anchoras: & in aurora inſequentis diei, quæ fuit 17. Aprilis, portu egreſſi, hac ipſa die & nocte luceque ſubſequenti, leui vento flante, ſinum Tergeſtinum prætergreſſi ſumus: cumque ventus flare penitus deſijſſet, ſubſtitit nauis prope Parentium vetus Iſtriȩ oppidum, quod nõ adeò magnũ ſed loco peramæno ſitum, antiquitatis cuiuſdam ſpeciem refert. Nonnulli volunt illud poſt raptam Helenam à Paride conditum, & ab eius nomine Paridinum anteà appellatũ. Naues onerariæ huc adpellere non poſſunt: vnde & noſtra quarta milliaris parte ab eo littore abfuit. Ego ſcapha conſcenſa, cùm ad Eccleſiam Fratrum Conuentualium ſancti Franciſci, vbi Miſſam audiui, deſcendiſſem, oppido perluſtrato, ad nauem poſteà redij. Circa veſperam, leni vento ſpirante, dicto loco mouimus: & in aurora, ad portum deſolatum in Dalmatia, Torreta vulgò dictum, peruenimus: vbi propter contrarium ventum, qui inter Orientalem & Meridionalem medius, Sirocco ab Italis vocatur, triduum hærere fuimus coacti. Et quoniam inde ciuitas Zara quinque milliaribus abeſt, iactis anchoris, ſcapha peruenimus ad inſulam Sala, pedeſtrique itinere, ad eiuſdem nominis villam, medium milliare progreſſi, circa Meridiem ad hoſpitium diuertimus: in quo ruſticos potationi vacantes reperimus: qui cùm nos

Iſtria.

Parentium oppidum à Paride conditum.

Dalmatia.

nos habitu peregrinorum indutos,& lingua Polonica vti (quam & illi intelligebant,cùm Sclaui eſſent)animaduertiſſent,& ignorarent nauem noſtram ad Inſulam appuliſſe,credebant nos exploratores eſſe, cùm præſertim nonnullæ Turcarum arces in propinquo eſſent, quarum vna Bokal dicta,breui maris interiectu,vno tantùm & medio milliari ab illis diſtaret. Conſtituerant itaque nos comprehendere, & iam pro funibus, quibus nos vincirent, ſocios quoſdam præmiſerant. Quamuis autem haberem literas Venetorum patentes, quibus ſubditis præcipiebant, vt in ditionibus eorum omne mihi officiorum & humanitatis genus exhiberent, eas tamen illis oſtendere nolui;ne vt erant ebrij,vi abreptas diſcerperent vel deperderent. Quamobrem vt nos ad Superiorem quem habebant,deducerent,petiui:quod etiam fecerunt:cumq́; vnà pergeremus, habuerunt quoſdam è ſuis obuios,qui illis nuntiarunt plures è noſtris apud Eccleſiam adeſſe. Venerat autem eò Albertus Epiſcopus Sidoniæ, cum duobus Societatis Ieſu Sacerdotibus,Leonardo Siculo & Ignatio Hiſpano,quos Gregorius XIII. Pontifex,Catholicæ religionis propagandę cauſſa,in Syriam mittebat: qui eadem nobiſcum naui Tripolim Syriæ peruenerunt. Vbi igitur plures ex noſtris viderunt,& Notarium nauis Hieronymum Varuani,anteà ſibi notum,conſpexerunt,nihil nobis ampliùs exhibebant negotij: immò cùm apud Parochum pranderemus, apud me culpam deprecati ſunt, quòd ſubuerebantur,ne apud Zaræ Magiſtratum eos deferrem. Sumpto prandio,ſcapha conducta,Zaram ciuitatem Venetorum in Dalmatia egregiè munitam, poſt horam vigeſimam primam perueni: vbi cùm ad portum Venetorum Prætor Vincentius Moroſinus deambularet,ſcire volebat,an ex locis infectis veniremus. Egreſſus ſcapha Notarius noſtræ nauis,literas patentes, quas habebam,illi oſtendit: quibus lectis, in terram nos deſcendere iuſſit;

Zara ciuitas Dalmatiæ.

iuſſit; & poſt ſalutationem, in ciuitatem introduxit, munitiones oſtendit, & hoſpitio in palatio honorificè excepit. Poſtridie, quòd feſtum ſancti Marci eſſet, in Eccleſiam iuimus; Proceſſioni, quæ per ditiones Venetorum magna cæremonia vbique peragitur, interfuimus; Eccleſias aliquot viſitauimus; præcipuè ſancti Simeonis illius Euangelici ſenis, qui Chriſtum puerum in vlnis geſtauit: cuius ſacrum corpus ſub altari maiori ibidem planè integrum, nec putrefactum, religiosè aſſeruatur: quod vidimus accuratè, & attrectauimus. Prandio peracto, ex palatio ad portum deſcendimus, & inde nauicula poſt ſolis occaſum ad nauem noſtram reuerſi ſumus. Cùm eſſemus Zaræ, fuit depoſita contra milites querela, qui centum viginti in eadem noſtra naui, in Cretam à Venetis mittebantur. Prætor miſit ſtatim, vt quidquid alicui illatum eſſet damni, ſubitò refunderetur.

S. Marci feſtum per ditiones Venetorum celebre.

S. Simeonis ſenis Euangelici corpus incorruptũ.

Soluimus manè ex eo portu, & die nocteque inſequenti, vento Aquilonari, qui inter Septemtrionem & Orientem eſt, prope Balonam Turcarum ciuitatem vehementiſſimè iactati ſumus.

Balona Turcarum ciuitas.

M A I V S.

Ex mari Adriatico in Mediterraneum delati ſumus.
Corcyra. Præteruecti ſumus Corcyram inſulam ſub veſperam: 3.
Cephalonia. nocte verò ipſa Cephaloniam. 4.
Zacynthus. Appulimus hora decimaoctaua Zacynthum. Acceſſi 5.
ſtatim ad monaſterium Fratrum minorum de obſeruantia B. Mariæ: cuius loci erat tum Guardianus Frater Bonifacius de Bergamo. In hoc monaſterio viſitur lapis vetuſtus ſepulchri Ciceronis, cum inſcriptione literis Græcis exarata: ibidem in vrna itidem lapidea dicuntur eiuſdem cineres eſſe repoſiti. Inſequẽti die, Marcus Antonius Venereus, Prætor Venetus, inuitatum lautè me tractauit in arce quæ in alto monte poſita, antiquo opere, forma rotun-

Ciceronis ſepulchrum.

rotunda est constructa. Altera die Missam audiuimus in monasterio S. Eliæ, Fratrum Conuentualium sancti Francisci: quod in amœnissimo colle positum ciuitati imminet. Hortum habet non adeò magnum, sed cumprimis elegantem. Nullibi maiora poma citrina, mala aurea, & limoniorum, in tota Græcia (ipsorum Græcorum testimonio) proueniunt, quàm hîc & in hac tota Insula: vnde vuæ passæ minoris, vasorum ducenta millia annuatim, vini verò rubri & albi circiter triginta millia doliorum extrahuntur: quod & Marcus Securius Venetus, qui telonium tunc temporis ibi conduxerat, & ceteri mercatores pro certo affirmabant. Sumpto prandio, profectus sum ad Ecclesiam Græcorum sanctæ Mariæ de Piscopo dictam, quę magno milliari ab ipsa ciuitate, in monte altissimo, vnde Arcadia conspicitur, est posita. Habentur in ea Venetorum excubiæ contra Turcas. Insula hæc frequentes habet terræmotus: quam etiam ob caussam depressiora hîc construuntur ædificia: immò me ipso præsente, noctu terra itidem concutiebatur, breuiter tamen & leuiter. *Vua passa Zacynthina.* *Terræmotus.*

Hora vigesimatertia Zacyntho soluentes, prætervecti sumus ad læuam arcem Turcicam Tornese in Peloponneso, quæ vno & dimidio milliari à Zacyntho mari interluitur.

9. Præterijmus Strophadas insulas, in quarum vna est monasterium Græcum S. Basilij, quod monachi, Calloieri vulgò dicti, inhabitant. *Strophades insulæ.*

10. Præterijmus insulam Sapientiæ.

11. Transijmus promontorium Matapan.

12.13.14. Iactati sumus vento validissimo.

15. Hora vigesima prima, inter insulam Cytheream & promontorium Manlium, ingressi sumus mare Ægæum, valido, secundo tamen, vento Cauro, qui inter Occidentem & Septemtrionem medius est, delati.

16. Circiter meridiem ad promontoriũ Cretæ Fraschiam, *Creta.*

olim Paleo caſtro, anchoras iecimus: & ſcapha conſcenſa circiter horam vigeſimam ſecundam venimus Candiam, olim Candax: cumque portum propter ventorum violentiam attingere non poſſemus, deſcendimus ad littus, vbi aliquamdiu exſpectauimus, dum literæ noſtræ patentes examinarentur, è quibus conſtaret, nos è locis peſtilentia non infectis venire. Ingreſſus ciuitatem, ad monaſterium S. Franciſci diuerti. Poſtero die Dux Candiæ, Nicolaus Donatus, in palatio me prandio excepit. Profectus ſum terreſtri itinere, circa radices Idæ montis, ad Labyrinthum Theſei, qui hodie quoque idem nomen retinet. Ego cum ijs ſentio, qui locum hũc non labyrinthum ſed lapidicinam eſſe volunt: cuius rei argumentum eſſe poteſt, vel ingens vis lapidum, qui paſſim vbique iacent, tum veſtigia curruum, quibus eiuſmodi lapides extrahebantur. Multa habentur hîc ſubterranea diuerticula, quæ niſi accenſa face adiri non poſſunt. Tanta autem eſt ibi veſpertilionum multitudo, vt diligens adhiberi cautio debeat, dum obuolant, ne lumen extinguant, & perpetuis tenebris homines inuoluant. Illud etiam cumprimis admiratione dignum eſt, dum à Septemtrione ad Meridiem itur, per montes, tam repentinam cæli & aëris mutationem in ea Inſula reperiri; vt dum circa Gortynam, ante dies octo meſſis abſoluta fuerit, circa Candiam adhuc omnia in campis conſpiciantur: illic fructus iam planè maturi habeantur, hîc ad Septemtrionem à maturitate longiùs abſint. Porrò cùm tardior hora reditum Candiam impediuiſſet, noctem duxi in exiguo quodam cœnobio S. Franciſci de Obſeruantia, in quo tres tantùm erant monachi: qui mihi narrarunt, tribus circiter ante meum aduentum hebdomadis, accidiſſe; quòd cùm nonnulli videndi gratia, labyrinthum hunc ingreſſi eſſent, vnus ex dicti monaſterij fratribus, eoſdem comitatus, per errorem ab ijſdem derelictus, in cauerna, quarum infinita eſt hîc multitudo, te-

Labyrinthus Theſei in Creta.

Aëris mutatio intra breue ſpatium locorum.

nebris

nebris obrutus remansit, monachis loci existimantibus, eum cum comitatu, Candiam fuisse profectum. Tertia demum diȩ, bona sors tulit, quòd exteri quidam dictos Labyrinthi anfractus ingressi, in eumdem monachum inciderunt: qui fame confectus, extra se positus ac sensibus ferè destitutus, sedens mortem opperiebatur. Hunc agnitum in monasterium reduxerunt, qui diu grauiter infirmatus, ac in maniam prolapsus, diligenti cura adhibita, vix sanitati tandem fuit restitutus.

19. Lustraui ingentes ruinas ciuitatis Gortynæ; quam Taurus Rex, rapta Europa Agenoris filia, de nomine suæ matris appellatam, quondam condiderat. Fuit ciuitas hæc sub ipso Labyrintho, in parte inferiori sita: vnde apparet, eam ex lapidibus his constructam fuisse, qui de medio montis excisi, demittebantur. Ampla & elegans vrbs hæc erat, prout colligitur è multitudine pulcherrimarum columnarum, quæ densitate sua, à longè siluæ alicuius speciem repræsentant. Visuntur hîc etiam vestigia dirutæ Ecclesiæ, quam elegantem & magnis sumptibus fuisse constructam apparet. Sed præcipuè admirationi habetur pons integer, fluuiolo ex ingentibus quadratis lapidibus impositus, qui nec plumbo nec cæmento compacti, securum transitum etiam hodie vicinis incolis præbent. Hac eadem die vesperi Candiam rediimus.

Gortyna ciuitatis ruinæ.

Taurus Rex raptor Europæ.

Pons lapideus.

Dux Candiæ prædictus, Franciscus Barbarigus militum Præfectus, Victorinus Buon & Ioannes Marcus Molin Consiliarij, me assumpto, Missam in Ecclesia audiuerunt: vbi ex alia parte altaris, quod in templi medio erectum est, Græcum itidem Sacrum celebrabatur. Nam veterum Pontificum indulto cautum est, vt eius Insulæ Magistratus, nonnullis diebus solennioribus, Græcorum Sacris interesse debeant: quod ipsum & alijs Catholicis, absque scrupulo conscientiæ facere licet, & Græcas Ecclesias frequentare, vbi Catholici ritus templa non habentur,

quorum in pagis magna est raritas. Inde itum est, cum
S. Titi caput. Processione ad summum templum S. Titi; cuius venerandum caput integrum, magna cæremonia, spectandum populo proponebatur. Sumpto prandio salutaui Archiepiscopum; qui, permissu Pontificum, birreto & habitu Cardinalitio in Candia vtitur, eoque modo indutus in Ecclesiam venit, & nobis Diuorum reliquias, quæ plurimæ ibi asseruantur, videndas exhibuit.

Prandio apud Barbarigum Capitaneum sumpto, ad na- 21.
uem profecti sumus. Intereà ventus validissimus est exortus, vt proiecto ex naui fune, non absque labore, nos ad illam attrahi fuerit necesse. Quamobrem in alterum vsque diem nauis hìc necessariò hærere debuit: cumque rupto fune, anchora fundum petiuisset, duas alias iacere fuit opus; & nisi vẽtus cessasset, vix nauis effugisset periculum.

Hora secunda noctis, inter Standiam insulam, vento 23.
prospero nauigauimus.

Præterijmus Turcicas insulas Carpathon & Rhodum: 24.
quas, cùm nox esset, à longè videre non potuimus.

Ingressi sumus mare Lycium, nocte verò Pamphilium. 25.

Cyprus. Hora decimanona vidimus insulam Cyprum: sub ve- 26.
Paphus. speram autem præternauigauimus Paphum.

Summo manè adnauigauimus Lemissum, cùm pridie 27.
quàm eò venissemus, quatuor Ducis Florentiæ triremes ex improuiso irruentes, oppidum hoc vastassent, Turcis aliquot captis, & ad triginta interfectis. In littore stat turris, cuius bona pars ante annos aliquot terræ motu collapsa, nonnullos è Turcis oppressit: Cùm situm loci consideraturus, è naui egressus essem, occurrit nobis fanaticus quidam, (genus hoc hominum Maslokos appellant) in manu cultrum latiorem, nouaculæ instar, habens: qui cùm nos peregrinos esse animaduertisset (eramus autem quatuor) ad nos accedens, percunctatus est, inquiens; Quidnam mihi dare vultis, vt me pro salute Cæsaris domini mei

ferro

ferro incîdam? Postulabat autem hoc nomine, nummum, quem Turcæ Maydin vocant, sibi dari. Nos ne pecuniam facilè profundere videremur, finximus nos Maydinis non abundare: accipientes tamen, quasi cum difficultate, vnum mutuò ab Italo quodam mercatore, qui ibidem in Cypro manebat, & nobis præsens aderat, obtulimus illi eumdem, vt nos pauperes esse intelligeret; significauimúsque illi per interpretem, nos non cupere, vt carnes incîdat. Ille, accepto Maydino, in pectore duo vulnera satis profunda tractim sibi inflixit. Erat cumprimis horridum, sanguinem copiosè manantem videre. Apparebat hominem fuisse non adeò mentis compotem, quales ferè solent esse omnes, qui Maslokum in pulueres redactum hauriunt. Medentur autem aqua fontis, cum quibusdam herbis adhibita, huiusmodi vulneribus: quæ non ita multo tempore obducuntur, provt in hoc insano videre licuit, qui pellem satis benè concisam habebat. Hinc apparet, quàm turpes, & hominibus Christianis abominabiles sint barbarorum istorum mores. Nolebamus nos initio aliquid huic belluæ conferre, incisionem eius nihil morantes: sed mercator prædictus admonuit, dandum illi omnino nummum eiusmodi; ne, si illi negatus fuisset, aliquem cultro vulneraret: quod eiusmodi nebulones plerumque Christianis facere solent, amentiam simulantes.

28. Oppidum perlustraui, quod & valdè conquassatum.

29. Dominica Pentecostes, Episcopus Sidoniæ præfatus, Missam priuatam in Ecclesia Græcorum celebrauit; ex cuius manibus, omnes ferè qui eadem naui vehebamur, sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum percepimus.

30. Nocte, loco prædicto mouimus.

31. Delati sumus ad Salinas: vbi sicut intensum frigus glaciem, ita sol vi sua salem astringit, vt supra liceat ambulare, licet subtus aqua remaneat, quæ dulcis & boni saporis est. Primo Autumno, humiditate superueniente, sal hoc *Sal in modum glaciei congelatum.*

ſtatim liqueſcit: qua de re cùm plerique ſcripſerint, ego plura commemorare nolo. Non procul inde eſt oppidum Larnica, quod ferè mille domos habet: ſed proximo bello Turcico valdè nunc eſt deuaſtatum. Quoniam autem captandæ quietis cauſſa, hîc aliquantùm ſubſtitimus, viſum fuit, principium hoc nauigationis meæ tibi perſcribere, plura deinceps de rebus noſtris ſcripturus, vbi ſeſe obtulerit occaſio. Vale. Datum apud Salinas Cypri, die vltima Maij, anno Domini M. D. LXXXIII.

EPISTOLA SECVNDA.

ARGVMENTVM.

ITER *Cypro Jeroſolymam, Jeroſolyma Tripolim, inde in Ægyptum proſequitur. Terram ſanctam, Ciuitatem Jeroſolymitanam, aliáque loca ſacra deſcribit. Quomodo peregrini Ieroſolymam, quomodo, & quoties in Baſilicam S. Sepulchri intromittantur. Situm S. Sepulchri; Regum & Prophetarum Iudææ, Regum item Chriſtianorum monumenta; militiam S. Sepulchri, & quomodo cum familiaribus ea inſignitus; montes Ieroſolymitanos, agri Haceldemach naturam; Baſilicam S. Præſepij, loca Natiuitatis & Circumciſionis Domini, ſpecum in quo Innocentes ſepulti, alium in quo B. Virgo latuit, patriam S. Ioannis Baptiſtæ, ciuitatem Ierichuntinam, Eliſei fontem, Cœnaculum Domini, quod Chriſtianis ingredi nefas, & quomodo ipſe illuc ingreſſus, pompam apoſtaticam Turciſmi, ciuitatis Tripolitanæ admiranda, multáque alia planè iucunda, recenſet.*

IVNIVS.

De ratione nauigationis meæ, qualiter Cyprum peruenerim, inde tibi perſcripſi. Poſt datas ad te literas inſequenti die, videlicet Kalendis Iunij, conduxi nauem non adeò magnam, quam in partibus iſtis Caramuſanum vocant, cuius nauclerus erat Arabs Chriſtianus. Quod cùm Turcicus loci Pręfectus, quem Cadium appellant, didiciſſet, Græco quodam auctore (qui antè annos aliquot

quot Mahometanam perfidiam fuit amplexus, cùm eſſet loco cumprimis honeſto in Cypro natus, & qui in oppugnatione Nicoſiæ fortiter & præclarè ſe geſſerat, multóſque Turcas manu ſua confecerat) vela & nauticos funes nobis ſtatim abſtulit, ne nauigare poſſemus, antequam illi aliquid largiremur. Plerumque enim Turcæ in partibus his, rapinis & calumnijs in Chriſtianos confictis, victitare ſolent. Græcus itaque hic perfidus, cùm ad nauem noſtram veniſſet, comiter illum accepimus, illique nonnihil donauimus: qui obtinuit à dicto Cadio, vt quæ nobis fuerant ablata, reſtitui mandaret.

Hora noctis ſecunda, conſcenſa noſtra Caramuſano, verſus Terram ſanctam vela fecimus. Erat in eadem naui Arabs Maronita (ſic Arabes Chriſtiani appellantur) quia apud Lemiſſum vnà cum Caramuſano captus erat, cùm oppidum à Florentini Ducis claſſe diriperetur. Hic nobis copiosè narrabat, quàm egregiè cum Turcis dimicauerint Chriſtiani. Cùm vidiſſent Itali eum eſſe Chriſtianum, liberè è triremibus dimiſerunt: debuit tamen ad milliare Italicum, per mare natando, ad quamdam Inſulam deſertam peruenire, inde verò pedeſtri itinere, aliud etiam milliare conficere, quandoquidem triremes prope Tripolim appellere nolebant.

Turri, quæ portui ad Ioppen imminet, conſpecta, Africus, qui eſt inter Meridiem & Occidentem, ventus flare cœpit vehementiſſimè: qui littus attingere non permiſit, velum lacerauit, funes concerpſit. Cumque nauclerus inops conſilij, Cyprum redire, & ad Caramaniam appellere cogitaret, vnde difficilis & periculoſa futura eſſet nauigatio, quæſiuit à nobis quid fieri vellemus: Tripolim quidem tali vento nos tutò peruenire poſſe, ſi nauli pretium augere non grauaremur. Cùm itaque nauarchum perplexum viderem, auxi pretium, ad centum vſque florenos. Pactum autem hoc nouum ideò fecit, quòd Caramuſa-
num

num hanc ab Arabe quodam conduxerat, & vbi nos in Ioppe exposuisset, alium quemdam isthic debebat opperiri: compensari itaque sibi volebat, quòd Tripolim versus nauigandum esset. Tensis igitur velis, pleno vento ferebamur: & pręternauigauimus Alepdanam, Casaturam (olim Cæsaream) Atarturam, Atelit; post promontotium verò Carmeli, à quo non procul abest Ptolemais, sed tota diruta, Sareptam Sidoniorum, de qua 3. Reg. 17. Luc. 14. quæ ciuitas posita est ad radices montis Carmeli, in cuius summitate monstratur locus, in quo Elias altare construxerat, de quo habetur 3. Reg. 10. Tyrum itidem & Sidonem: quæ ciuitates in eleganti planitie quatuor milliaribus nostris ab inuicem distant. His in monte supereminere dicitur Cæsarea Cappadociæ, in qua S. Dorothea coronam martyrij est adepta. Sequuntur deinde decem tantùm milliaribus à Tripoli, Berytum & Anefa ciuitates, vbi mons Libanus assurgit. Hæ vrbes sitæ sunt in Syria Phœnices, quas plerumque inhabitant Christiani quos Drusianos appellant, quibus liberum est more Turcarum album capitis integumentum gestare. Sunt autem ex reliquijs Gallorum, qui Terram sanctam Saracenis eripuerant: sed adeò dissolutam, & vel ipsis etiam paganis turpiorem vitam ducunt, vt plura de illis differere, ne piæ aures offendantur, minùs necessarium videatur.

Mons Carmeli. *Tyrus & Sidon.* *Cæsarea Cappadociæ.* *Berytum.* *Drusiani, Christianorum Gallorum reliquiæ.*

Cùm sexaginta milliaria, intra spatium decemocto horarum confecissemus, vento vehementi & procelloso turbine, in portum Tripolis hora vigesima secunda delati sumus: vbi proiectis anchoris, vix tamen subsistere potuissemus, nisi Turcę de naui Alexandrina maiori celoce adnauigantes, nobis opem attulissent. In littus egressi, ad medium milliare pergentes, deuenimus in ciuitatem, & diuertimus ad Fontecum, Caruaseram, seu mansionem Venetorum. Situm vrbis huius multi describunt, ego pręter-mitto. Est loco amœno, dimidia parte ad montem porre-

pulcherrimis hortis circumdata, fontibus irrigua; aëre tamen parum ſalubri, æſtate præſertim. Illud ſubijciam, quod neſcio an aliquis attigerit. In maritimo ciuitatis ingreſſu, prope portam ad læuam, ad lapidis iactum, eſt palatium triangulare, de quo narratur, quod patrum noſtrorum memoria ſub Solimanno Turcarum Cæſare contigit. Ariolus quidam per artem magicam didicit theſaurum alicubi in hoc loco defoſſum eſſe: quem vt ſenſim, ídque quàm ſecretiſſimè (nam quidquid auri iſtic reperitur, ad Cæſarem pertinet) perueſtigaret, empta area illa, domum conſtruxit, quam muro præalto vndique cinxit: cumq́ue abditiſſimas terræ partes vbique perſcrutaretur, nihil reperit. Re peruulgata, Sangiacus, (nomen id Adminiſtratoris Prouinciæ, quem locum apud nos obtinent Palatini) qui tunc temporis regioni præerat (nam non ita pridem, ab aliquot annis dumtaxat, Baſſa Tripoli reſidere cœpit) ariolo prædicto ad ſe aduocato, diligenter ab eo de rei euentu percontabatur, cumq́ue rem celare non poſſet, faſſus eſt, ſe vehementer deceptum, nullum, quem quærebat, theſaurum reperire in hoc loco potuiſſe. Sangiacus auri cupidus, conuocauit & alios Necromantas, illisq́ue iniunxit, vt quantum in arte quiſque polleret, eam theſauro reperiendo adhiberet. Conuenit æqualiter omnibus, theſaurum ingentem, vel hoc ipſo in loco, vel non procul inde, eſſe defoſſum. Cùm igitur Sangiacus terram diligentiùs circumcircà fodi præcepiſſet, ſpatio viginti cubitorum, à prædictis ædibus, ſub exiguo quodam colle, cuius etiamnum medietas apparet, terra vnius vlnæ altitudine effoſſa, fuit arca quædam reperta, in qua auri in maſſas conflati, ad triginta ducatorum millia erant repoſita; quæ omnia Sangiacus Conſtantinopolim miſit.

Theſaurus Tripoli effoſſus.

Perluſtrauimus ciuitatem, & quæ in ea viſu digna occurrebant. Manè fuimus apud Lemir, qui cùm telonio pręſideat, ſubiectam tamen etiam militum partem habet.

Venerat tum is Ierosolymâ, vbi quoque telonium habebat, à Turcarum Cæsare Tripolim euocatus, vt Prouinciam in absentia Bassæ administraret; qui ad Persicam expeditionem ablegatus fuerat. Hic itaque Lemir cùm stipatores suos Ianissaros Ierosolymam remitteret per Damascum, vbi fratrem Boluch habebat, transegimus cum illo, vt securitatis caussa, Ianissarorum præsidium, quod mag opere fuit necessarium, nobis adiungeret: quod, accepto honorario, non grauatim fecit. Sub vesperam itaq; duobus equitibus & peditibus totidem comitati, confe-

Mons Libanus. cto vno & dimidio milliari, in campo sub monte Libano noctem transegimus.

Ante meridiem substitimus in Ehda, Arabum Maro- 12.
nitarum villa: deinde milliari pedibus confecto, venimus ad monasterium B. Mariæ de Canobim, in monte Libano

Patriarcha sub obedientia Romani Pontificis. positum; vbi Patriarcha Ecclesiæ Romanæ obedientiam agnoscit: conferebat tum Ordines infra Missarum solennia (erat autem dies Dominicus) cuidam religioso. Habitus Patriarchæ, quo ad altare vtebatur, nihil differebat ab eo, quo nostrates Archiepiscopi vti consueuerunt. Habebat Pallium, Infulam, Casulam, Tunicellas, & Sandalia. Hostię eadem forma, quę apud Catholicos. Missa Patriarchali ritu Maronitarum finita, Leonardus Pacificus Societatis Iesu Sacerdos, quem Prępositi Generalis permissu mecum habebam, petita benedictione à Patriarcha, more Romano Sacrum priuatum ibidem celebrauit, Casula & Alba Patriarchæ indutus. Patriarcha sacris vestibus exutus, solitum habitum nigrum, cum violaceo capitis integumento accepit; tali namque loci illius religiosi vtuntur. Prandio nos excepit, appositis ouis, butyro, & oliuarum fructibus. Carnes enim illi numquam comedunt. Vesperis peractis, ad villam Ehdam redijmus.

Manè discedentes Ehdâ, non procul à via vidimus ar- 13.
bores cedrinas viginti quatuor, quæ non succiduntur,
cùm

cùm in partibus illis non ampliùs reperiantur. Eſt arbor elegans, ſatis procera, diductis ramis, ad eius ſimilitudinem, quam Modrzevv Poloni vocant. Cacumine montis Libani, vbi niues numquam liqueſcunt, licet calores ſint ibi longè vehementiores quàm in Italia, venimus in ciuitatem Balbech, quo in loco quondam Salomon Rex magnificentiſſimum conſtruxerat palatium, cùm filiam Pharaonis duceret in vxorem, de quo habetur 3. Reg. 7. Neoterici ſcriptores diuerſas habent de his ædibus opiniones. Frater Bonifacius Stephanus Raguſinus, Pręʒdicator Apoſtolicus, & Stagni Epiſcopus, qui pluribus annis S. D. N. mandato in Terra ſancta manſit, in eo libro, quem de Terræ ſanctæ contemplatione ſcripſit, affirmat, Salomonem domum ſaltus Libani in Balbech conſtruxiſſe. Chriſtianus verò Adrichomius Delphus, in ſua Ieroſolyma, probat illam Ieroſolymis fuiſſe. Vtrius verior ſit ſententia, definire non auſim, cùm præſertim Adrichomius & Scripturæ ſacræ & Ioſephi Antiquitatum Iudaïcarum in libro 8. cap. 2. teſtimonio nitatur: illud tamen haud dubiè poſſum affirmare, quod accuratè & diligenter obſeruaui, ita planè in Regum libris hoc palatium deſcribi, quemadmodum in hanc vſque diem in Balbech viſitur; id eò faciliùs animaduertere licet, quòd non à fundamentis dirutum, ſed vetuſtate conſumptum ſenſim collabitur. In deſcenſu montis, tranſiuimus per fruteta collis, quem Antilibanum vocant, vbi Syria Caua vel Cœle-Syria principium habet. Ex pagis circumuicinis Ianiſſari & Turcæ, quorum iumentis Ieroſolymam vehebamur, noſtra pecunia conduxerunt ad quadraginta Arabes Maronitas, cum bombardis & arcubus, qui nos ſecuritatis cauſſa deducerent: quandoquidem loca illa excurſionibus Arabum & Saracenorum ſunt obnoxia: qui vna antequam eò perueniremus die, mercatores Turcas adorti, quindecim ex illis interfecerunt. Sciendum autem eſt, octo hîc

Cedri montis Libani.

Balbech ciuitas, & palatium Salomonis.

Extat typus Ieroſolymæ qualis fuit tempore Chriſti: in quo poſita eſt domus ſaltus Libani, eo loco in quo mons Moriath terminatur: cui murus templi Salomonis impoſitus, præcipitium ſpectat: vnde liquet, domũ ſaltus Libani hîc ſubſiſtere non potuiſſe.

Syria Caua, vel Cœle-Syria.

Arabum inter ſe diſſidentium octo vexilla.

eſſe Arabum vexilla, duo rubea Chriſtianorum, ſex verò alba Saracenorum, quibus omnibus malè inter ſe conuenit, & ſæpiùs inter ſe confligunt: duobus hiſce vexillis Chriſtianorum dumtaxat exceptis; qui certis quibuſdam cæremonijs à nobis diſſident; quandoquidem, vt ſuperiùs dictum eſt, Maronitæ Pontificis obedientiam agnoſcunt: ceteri habent ſeparatim ſuperſtitiones quaſdam ſuas, ab alijs ſectis diuiſas, quorum in Syria magnus eſt numerus: quem tamen longo interuallo Maronitæ ſuperant.

Arabes, qui alba vexilla pro ſigno gerũt, omnes plerumque latrocinijs & prædatione viuunt, in ſua Arabia, Terra ſancta, & Ægypto. Sunt tamen in Galilæa nonnulli, qui multos ouium & camelorum greges alunt, & in Tabernaculis agunt, paſcua bona & ſalubres aquas conquirendo. Deficientibus vno in loco paſcuis, vxoribus & liberis ſupra camelos impoſitis, ouium greges ad loca magis commoda propellunt: quorum in Galilæa duas turmas apud montem Thabor obuias habuimus. Porrò Arabes Chriſtiani in pagis degunt, agros & hortos colunt, tam in monte Libano, quàm in Syria, præcipuè apud Damaſcum: in Terra quoque ſancta, licet non multis adeò in locis.

Arabes Chriſtiani in Syria.

Petri Bellonij de Cæſarea Philippi error.

Petrus Bellonius Cenomannus, ciuitatem hanc Balbech, vult eſſe Cæſaream Philippi: neque tamen id rationibus probat. Certum eſt, aliam eſſe ad mare Cæſaream, quæ tale etiam nunc nomen retinet: cuius fit in Sacris literis mentio, quòd ad mare ſit poſita, vnde S. Paulus Romam nauigauit: Act. cap. 28.

Ex Balbech egreſſi, vbi nulla habentur diuerſoria, no- 14.
ctem in campis ducere coacti fuimus, non abſque grauioris alicuius periculi metu; cui tamen Ianiſſarorum noſtrorum induſtria maturè obuiàm itum eſt. Nam cùm ij à longè Turcam quemdam, viginti & aliquot perſonis comitatum, ad bellum Perſicum proficiſcentem, tentoria fixiſſe in non adeò lata planicie, (in qua nobis etiam ſubſi-

ſtendum erat)animaduertiſſent,iuſſerunt,vt intra vicinos colles nos abderemus. Ipſi intereà ad Turcam illum profecti, dixerunt ſe peregrinos quoſdam pauperes è longinquo aduentantes,ſecuritatis cauſſa, deducere: petiuerúntque vt bona cum illius venia, in eadem illa planicie pernoctare illis liceret. Et quoniam Turcæ moralem miſericordiam plerumque obſeruant, annuit non grauatim. Itaque non procul ab illo,impetrata licentia,conſtitimus, & quieuimus: alioquin,ſi inopinatè ſuperueniſſemus,barbarus ſe contemni ratus,non parum moleſtiæ nobis inferre potuiſſet:quandoquidem etiam anteà,vt quiſque Turcarum nobis erat obuius,illicò nos ſpoliare volebat:prout factum eſt, cùm in cuiuſdam Sangiaci milites ab Ægypto venientes incidiſſemus: qui quemdam ex meis mulo deiecerunt; & vnà cũ rebus,quas gerebat,vi acceperunt:cumq; Æthiops Muchier,à quo iumenta conduxeramus,mulum arripuiſſet,illum claua percutientes peſſimè tractarunt, donec Ianiſſari noſtri ſuperuenientes eum eripuerunt, mulum recuperarunt, & donatis illis duobus taleris, ne nos infeſtarent,obtinuerunt. Ibi tum, ſicut nobis retulit interpres, ſanctè more ſuo iurarunt, quòd quem primum obuium haberent, ſibi deinceps temperare nollẽt,quò minùs eum quibus adlubeſceret,ſpoliarent, adferentes cauſſam,quòd viam longam proſequerentur. Nam eadem, qua Czauſſij libertate gaudent, quoties in expeditionem à Cæſare mittuntur, vt equos quicumque adlibuerint, impunè cuiuis tollere poſſint. Nocte poſtera venimus ad Tykycijum hoſpitale Turcicum; quod non adeò magnificè conſtructum, ſed copiosè à quodam Baſſa, qui Damaſci erat,dotatum eſt. Hîc obuiàm habuimus Carauanam Damaſco Tripolim verſus euntem, quæ ducentos circiter equites habebat.In hoc hoſpitali vidimus,cùm Turca quidam ſingulatim virides auiculas quinque viuas liberè dimitteret, ſubinde aliquid ſubmurmurando; cumque eius rei cauſ-

Turcarum militum licentia.

Turcæ Purgatorium credũt, auiculas pro defunctorum animabus liberantes.

ſam per interpretem ab eo percontatus eſſem, reſpondit; ſe id pro animabus ſuorum propinquorum defunctorum facere, quòd crederet, merito huius boni operis, illas nonnihil ſubleuari. Atque ita naturæ quodam ductu, de pœnis Purgatorij aliquid etiam ſentire videntur.

Cùm diſceſſiſſemus manè, ad dexteram itineris, veni- 15.
mus ſub montem, in quo Caim fratrem ſuum Abelem dicitur occidiſſe. In eius ſummitate duo colles eminent: in quibus Domino holocauſta ſua obtuliſſe feruntur; ad radices vnius horum, locus oſtenditur cædis & ſepulturę dicti

Abel ſepultura.

Abel. Dixerunt nobis Turcæ (nam iter accelerantes montem non conſcendimus, qui altiſſimus eſt) quòd hoc in loco ſubterraneus quidam fremitus auditur in fratricidij illius teſtimonium, & memoriam innocentis Abel, ob ídque plurimùm locum venerantur, & pro certo affirmarunt, ſi quis graui aliqua infirmitate correptus, nudo corpore in eo iacuerit, quòd ſtatim ſanitati priſtinæ reſtituitur. Non ita multò pòſt cùm Damaſcum appropinquaremus, habuimus obuios Mamalucos, quorum iſthîc ingens

Mamaluci qui, & eorũ habitus.

eſt multitudo. Genus eſt hominum ex Æthiopibus & Arabibus permiſtum. Sunt fortes, mirum in modum agiles, & terribiles equorum ſeſſores. Habitu vtuntur ex tela alba, tam latè fluente & diducto, vt totum equum cooperiant, excepto capite, quod fimbrijs & nolis exornant. Tegmen capitis ſpiris linteis contortum circumferunt, acinace accincti, clypeum & telum acuminatum longum ex arundine craſſiore gerunt. In ſuperiori veſte, quam Albornos vocant, à tergo pellem alicuius animalis appendunt; interiorem verò cum latiſſimis manicis habent, quam Marlotta appellant. Equos habent optimos, fræna bullata, ſellas cum ſtapedis latiores Adzainticas. Maior inter eos Maurorum numerus. Aſcendimus poſt-

Mons Chrizoros.

hac in montem altiſſimum, qui nunc etiam Chrizoroa vocatur: habet in ſummitate ſacellum ad læuam, quod

Maro-

Maronitæ ſeptem Fratrum dormientium eſſe affirmant. Ex eo monte Damaſcus optimè ſe ſpectandam præbet; nam ad eius radices ciuitas hæc ad longum protenditur; in eleganti, amœna, & omnis generis frugum feraciſſima planicie. Vnde multi volunt, Adamum generis humani parentem hîc creatum, propter terram flauam, qualis tantùm apud Damaſcum habetur: & quòd Adam explicatur Flauus. Ex hoc monte duo fluuij oriuntur, qui Damaſcum irrigant, Abana & Pharphar. Sunt rapidi, non nauigabiles tamen, ſed valdè piſcoſi. Ciuitatem hanc exactè deſcribere, magni eſſet laboris: quod cùm non pauci iam præſtiterint, ego ſuperſedeo. Cùm ad Portum ciuitatis perueniſſemus, ex equis deſcendimus: neque enim Chriſtianis in maioribus Turcarum ciuitatibus equitare licitum, præſertim Damaſci, quò pauci admodum Chriſtiani ex Europa confluunt. Nos tantùm duos Italos hîc reperimus, qui mercatorũ Apamææ ſeu in Aleppo manentium negotia gerebant: apud quos etiam hoſpitium habuimus. Quamuis autem Damaſcus ſit valdè populoſa, ampla, vtpote quæ ad vnum & medium milliare patet, & elegans ciuitas; quoniam tamen longiùs à mari diſtat, mercatores Europæi raròillam frequentant, & vulgus Chriſtianis eſt valdè infenſum. Quamobrem Ianiſſari equitantes, nos medios, à lateribus clauſos, in ciuitatem deducebant. Vbi tamen à populo conſpecti ſumus, inconditis clamoribus & ſibilis, maximè pueri, nos exceperunt, ex omnibus plateis ad nos concurſus fiebat: cumque ad locum, vbi merces venales exponuntur, deueniſſemus; tum verò lapidibus & ſputis impetebamur, & niſi nos Ianiſſari defendiſſent, furentis populi impetu, diſcerpti proculdubiò fuiſſemus. Cùm Tripoli diſceſſiſſemus, prima nocte adiunxerunt ſe nobis itineris comites, duo Turcæ; quorum vnus ſenex, alter iuuenis adhuc erat: qui Damaſcum vſque nobiſcum peruenerunt. Veniebant hi ex bello Perſico, cum trigin-

Adamus apud Damaſcum creatus.

Damaſcus.

triginta equis, & ſanctè affirmabant ſe primos eſſe qui ab exercitu redirent: quòd datis duobus Cecchinorum millibus à Baſſa impetraſſent dimiſſionem, cùm ardua quædam negotia Damaſci haberent. Multa nobis de bello hoc per interpretem narrabant: qualiter non minùs gladio, quàm fame plurimi Turcæ indies abſumantur, cùm ſuperato Euphrate, per plures dies inter arenas perpetuas, & ſurdas cautes, aquam deferendo, ad exercitum ſit perueniendum: peſte etiam multos abſumi. Narrabant pro certo, à ſuſcepti belli initio, vſque ad eorum abitum, ad trecenta Turcarum millia perijſſe: ſe ampliùs eò non redituros, etiamſi illis moriendum eſſet; neque felicem belli exitum ominabantur. Cæſarem Turcarum intereà domi delitijs vacare; neque fidem ijs adhibere, quæ iſtic agantur, & quàm miſerè multi pereant. Eorum famuli, quòd noſtri comites itineris eſſent, cùm nos per plateas Damaſci obuios haberent, aliqua etiam erga nos humanitate ducebantur, huc illuc deducendo. Et quamuis nos Ianiſſari comitarentur, difficilè tamen caueri potuit, in tanta populi frequentia, ne à pueris lapidum ictu ſalutaremur.

Turcarum in Perſia clades.

Tribus menſibus antequam Damaſcum perueniſſemus, priuſquam Baſſa ad bellum Perſicum proficiſceretur (erat hic filius Mahometis Baſſæ illius, qui fuit Viſir, & eſt à Turca miſerè trucidatus: Baſſa autem iſtè Damaſcenus, ducebat ſecum duo millia equitum, & octingentos pedites) venerat huc quædam fœmina Tartarica, quam Reginam Aſiæ appellabant, habens ſecum quatuor millia Tartarorum. Hæc primùm Bethlehem, deinde Mecham, ſepulchro Mahometis infamem, deuotionis cauſſa fuit profecta, quòd vellet illa loca viſere, in quorum vno magnus Propheta ex virgine natus, in altero alius Propheta itidem magnus ſepultus eſſet. Hanc Baſſa per octo dies continuos, cum toto comitatu, mandato Cæſaris, lautiſſimè

Tartarorum Aſiaticorum Regina Mecham peregrinatur.

tiſſimè & magnificè tractauit; & Sangiacum pro duce itineris, cum aliquot militum centenis, illi adiunxit.

Viſitauimus domum Iudæ. Hîc erat fons, in quo ſanctus Paulus eſt baptizatus, qui nunc publicæ plateæ eſt *S. Pauli baptizati fons.* expoſitus: cuius etiam porticus interior apparet. Extra ciuitatem progreſſi, vidimus locum, in quem D. Paulus demiſſus eſt in ſporta: & eſt feneſtella turri adiuncta. *Eiuſdem locus demiſſionis in ſporta.* Non procul inde ſpelunca ſubterranea viſitur, in qua Apoſtolus idem, muro demiſſus, delituit; quæ perſecutionum tempore multis itidem Sanctis latibulum præbuit. Inde ad ſagittæ iactum monſtratur lapis prope ſacellum Maronitarum, è quo D. Georgius equum aſcendiſſe memoratur, draconem interfecturus Beryti: qui portus omnium Damaſco magis eſt vicinus.

17. Luſtrauimus Xenodochium, quod magno ſumptu Solimannus Turcarum Imperator à fundamentis erexit, in quo peregrini Mecham euntes & redeuntes, gratis triduo ſuſtentantur.

18. Viſitauimus ea loca omnia de quibus habetur Actor. *Domus Ananiæ.*
19. cap.9. Domum itidem Ananiæ, in quam per gradus aliquot deſcenditur: & domum S. Ioannis Euangeliſtæ, in qua eum natum Maronitæ (neſcio quo fundamento) affirmant. Fuimus in Eccleſia dictorum Maronitarum, quæ admodum parua eſt. Penſitant annuatim duo millia Cecchinorum Baſſæ, vt deuotionem ſuam tutò peragere illis liceat. Habent paramenta Eccleſiaſtica à Gregorio XIII. Pont. Max. miſſa, quę attulit P. Ioannes Baptiſta Elianus, Societatis Ieſu Sacerdos. Vidimus à longè Eccleſiam, olim à Chriſtianis D. Ioanni Baptiſtæ dicatam. Apparet eam fuiſſe elegantem, & magnis impenſis exſtructam. Eſt ſatis magna, adinſtar templorum Ægypti, in medio tholum habet vbique apertum. Non patet ad eam Chriſtianis aditus, prout & in arcem, quæ more antiquo, ex lapide quadrato conſtructa, turres itidē quadran-

Santones Turcici nudi. gulares per circuitum habet. Reperiuntur hîc nonnulli, deuotionem prę se ferentes, qui planè toto corpore nudi, absque vllo tegumento incedunt tam æstate quàm hieme, capite & barba rasa; in quorum vnum cùm Damasci incidissem, credebam aliquem insanum ex ergastulo erupisse. Quærenti quis esset, dictum fuit, hominem esse sanctum, & vitæ innocentissimæ; qui mundo renuntiasset, & cura temporalium omnium abiecta, Angelicam in terris vitam duceret.

Aethiopes faciem lapidibus ornãt. Vidi eodem tempore duos Æthiopes ex India Orientali, mercatores: quorum facies mirum in modum splendebant. Cùm propiùs accedens perquirerem quinam essent; responsum est, mercatores esse qui lapides pretiosos venderent: in cuius rei signum, rubros quosdam lapillos, magnitudine nucis auellanæ, valdè coruscantes, fronti & vtrisque genis insertos habebant, ita vt personati incedere viderentur. Mirum qua ratione lapides eiusmodi in pellem faciei includantur, vt fortiter hæreant. Vidi etiam tunc primùm quemdam, qui viride capitis integumentum contortum gerebat, cùm ceteri Turcæ albo vtantur. Dictum fuit, eum ex prosapia Mahometis descendere, & cum tali colore signari, qui proprius Mahometis erat, nec *Mahometis propinqui, viridi colore distinguuntur.* à quouis alio prætérquã à propinquis Mahometis, ídque in capite geri posset. Vtuntur tamen eo quoque Santones aliqui, Turcarum veluti sacerdotes. Vestes virides cuiuis gestare licet; tiaram solis tantùm qui genus à Mahomete deducunt: quos frequenter posteà conspexi: sed & ibidem Damasci, vnum valdè lacerum, in publica culina, cibos diuendentem & coquentem: vnde apparet, non omnes Mahometis propinquos diuitijs abundare. A prandio conduximus Bolucum, ad quem à Lemiro eius fratre Tripoli literas habuimus, qui nobiscum Ierosolymam proficisceretur. Adiunxit se itaque nobis cum quinque Ianissaris equitibus, totidemq́ue peditibus. De agri Damasceni

masceni fertilitate, fructuumque diuersorum abundantia, cùm multi multa prodiderint, fusiùs hîc differere, minùs necessarium iudicaui; illud tantùm inserendum arbitratus, quod ab alijs prætermissum demiror: nempe in Syria, videlicet Tripoli, in Balbech, & hîc Damasci præsertim, reperiri bonitate cumprimis commendatum fructuum genus, quod multis nationibus vsitato vocabulo, Mauza vocatur: videtur id nostris cucumeribus non absimile, nisi quòd forma longiore, crassiore, & ad curuationem modicè inflexa, ab illis differt. In fruticibus, in quibus species hęc prouenit, adinstar nucis auellanæ, in vno globo, quandoque quinquaginta cucumeres eiusmodi condensantur, adeò vt propter pondus, melonum adinstar, per terram diffluant, vbi si diutiùs hæreant, putrescunt. Quamobrem antequam ad maturitatem planè perueniant, colliguntur; atque ita in cubiculis repositi minore negotio maturescunt; sapore & odore genus pyrorum non recentium, qualia apud nostrates Vryantovvki vocantur, referunt. Satietatem facilè inducunt, adeò vt duo saltem cum pane vel caseo comesti, stomachum repleant. Est communis Christianorum opinio, qui in partibus hisce versantur, Adamum & Euam in Paradiso fructum hunc comedisse: quod etiam certis rationibus comprobare nituntur: quarum prima, quòd poma hîc non habeantur; quodque diuus Hieronymus, in trāslatione Bibliorum, cùm vocabulum Mauza Latinè reddere non posset, fructum ligni tantùm simpliciter posuerit: sit fides penes illos. nec enim verisimile est, diuum Hieronymum, qui instinctu diuino sacrę legis volumina feliciter interpretatus est, quique exactam linguarum cognitionem habuit, id exprimere non potuisse. Secunda, quòd Mauzæ fructu in orbiculos scisso, vena quædam appareat, quæ literam T, formam videlicet crucis, repræsentat; vnde inferunt, præuaricationem protoplastorum Christi crucifixi morte fuisse diluendam.

Mauza Damascena.

ſed etiam in cucumeribus noſtris ſimile quid intueri licet. Tertia ratio, quòd fructus hic, non in arbore, ſed in frutice quodam creſcit, cuius caulis vnius propemodum pugni craſſitiem imitatur, qui tamen fructum pendentem, præ pondere ſuſtinere non poteſt, ſed is in terra, vt iam dictum eſt, iacet; vt facilè à primis parentibus decerpi potuerit. Quarta, quòd Mauza hæc, folia ad vnius cubiti latitudinem, duorum verò longitudinem, protenſa habeat: è quibus poſt agnitum peccatum, perizomata confici facilè poterant: ſed cùm ex folijs ficus ea conſuta tradat Scriptura, qualiter hæc ſubſiſtere poſſint, ipſi viderint. Adferunt & alias non adeò magni momenti rationes. Fructus hi Mauzę Conſtantinopolim per mare deferuntur, qui tamen minùs durabiles ſunt. Itaque nondum maturi colliguntur; ſed arena obruti conſeruantur; ad ſolem autem expoſiti, ibidem Conſtantinopoli ſtatim matureſcunt. Hæc pauca de ijs, occaſione Damaſci, annotaſſe ſufficiat.

Locus conuerſionis S. Pauli.

Circa meridiem diſcedentes Damaſco, & vno millia- 20.
ri longiore confecto, deuenimus ad locum Conuerſionis D. Pauli Apoſtoli; vnde elegantiſſimus Damaſcenæ vrbis patet proſpectus. Non longè abhinc eſt ingens lapis, apud quem Apoſtolus equo delapſus (vt communior opinio habet) in terram proſtratus iacebat. S. Helena ſacellum hîc exædificarat, cuius veſtigia vix apparent. Inde ad dimidium milliare cùm eſſemus progreſſi, in gregem ouium Arabum Maronitarum incidimus: ex ijs cùm vnam Bolucus accepiſſet, Maronitæ qui ibidem in campis erant, concurrere cœperunt, vt eam recuperarent. Turcæ qui bombardas aliquot habebant, ſubſtiterunt: in quos cùm fundas & lapides Maronitæ expedire cœpiſſent, bombardis repoſitis, profugerunt Turcæ, rapta nihilominùs oue; quos conſequi pedibus fruſtrà tentabant Maronitæ. Pro nocte deuenimus ad Carueſariam Saſa, quæ quinque milliaribus à Damaſco diſtat, & fluuiolo limpido & præcipiti alluitur.

alluitur. Cùm frequens hîc Arabum mentio fiat, & necessariò sit adhuc facienda: mirabitur aliquis, quî fiat, quòd cùm itinera reddant infesta, à Turcis nihilominùs tolerentur. Sciendum est itaque, quòd sex albi coloris Arabum vexilla, quamuis in Turcarum ditionibus versantur, fixas tamen nullibi sedes habent, sed in vias publicas excurrentes, non magis Turcas, quàm omnis generis viatores deprædantur: qui si inter se concordes essent, intolerabiles ipsis Turcis euaderent. Feruntur enim eorum esse ad ducenta millia, qui magnis inter se certant odijs, naturali quodam modo, diuina permissione, insitis. Quodlibet vexillum seu phalanx, suum habet Ducem cui paret: quos tamen omnes longè superabat potentia, quidam Aborys famosissimus in oris illis prędator, qui quadraginta millibus Arabum præerat, & quo tempore ego de Terra sancta Tripolim redibam, Syriam vniuersam populabatur; adeò, vt per illum, Apamæam siue Aleppum, quod magnopere cupiebam, visere tutò non potuerim. Sub illud ipsum tempus, quo Tripoli manebam, Carauanam Turcicam, quæ Aleppo Tripolim veniebat, adortus, triginta Turcis interfectis, camelos cum mercibus omnibus abstulit: Christianis tamen non nocuit, quorum merces se liberè dimissurum pollicitus, à mercatorum Agentibus, qui Tripoli resident, vinum & commeatus sibi mitti postulabat. Quòd autem oras illas adeò infestabat, hæc caussa fuit. Bassa Damascenus paulò antè quàm nos eò peruenissemus, vltimo supplicio affecit nepotem ipsius, qui per loca itidem vicina prædas agebat. Finxerat Bassa quasi cum illo pacem inire vellet. Ad quam stabiliendam in quodam loco, quingenti Arabes cum iuniore Aborys, & totidem Turcæ cum Capitaneo Bassæ, conuenerant. Quamdiu Arabes equis incedebant, nihil attentare Turcę audebant, quamuis in insidijs aliquot equitum centena haberent collocata: ceterùm vbi Aborys & maior Arabum

Arabes viarum deprædatores cur à Turcis exterminari non poßint.

Aborys Arabs famosus prædator.

bum

bum pars ex equis desilijt, vt munera, quæ illis à Bassa mittebantur, acciperent; illicò Turcæ impetu in illos facto, accurrentibus præsidijs clàm dispositis, Ducem hunc eorum viuum ceperunt, & omnes reliquos trucidarunt. Patruus itaque Aborys hic, nepotis iniuriam & cædem vindicaturus, hæc notabilia damna Turcis inferebat. Cùm adhuc essem Tripoli, ferebatur Cæsar, cum muneribus & quibusdam conditionibus, Czaussium ad Aboryssum hunc misisse, vt eum aliqua ratione mitigaret; quòd verebatur, ne Lemier Mahometi, qui potens admodum in Syria Phœnices Regulus erat, coniunctus, magis etiam Turcis esset terrori, Persico præsertim durante bello. Quid posteà fuerit actũ, scire non potui: quandoquidem Arabes, vt famelici latrones, muneribus non difficulter placantur. Aboryssus hic tres adultos habebat filios: vnum Mahometem ex priore, duos verò Hametum & Sephetum ex altera vxore (duas enim tantùm habebat, cùm plures introducere apud Arabes sit licitum) susceptos: qui tunc cum copijs suis omnibus patri adhærebant, cùm alioquin pro se quisque diuersis in locis prædari soleat: quibus resistere Turcæ non possunt, etiam exercitu conscripto; quos per loca inaccessa, & rupes hinc inde dispersos, irrito conatu persequerentur. Arabes enim & equi eorum, famis & laborum sunt tolerantissimi: & adeò Turcis formidabiles, vt vbi decem, iaculis oblongis armati, & indusijs tantùm tecti (idque ad meridiem dumtaxat, nam à meridie propter ingentem calorem, indusio caput vnà cum tiara obuoluentes, planè nudi equis insident) comparuerint; eos triginta Turcæ, armis & oblongis bombardis muniti, vix aggredi audeant, cùm Arabes valdè agiles sint & animosi. Non pauci nobis Ierosolymis pro certo narrabant, quòd Sangiacus Ierosolymitanus, paulò antequam in bellum Persicum proficisceretur, recreationis caussa cum quinquaginta equitibus ad oppidum Bethlehem excurrere

Arabes Turcis fortiores.

vole-

volebat; cumque in itinere octo tantùm equites Arabes obuios habuisset, tantum illi negotij exhibuerunt, vt regredi Ierosolymam necessariò debuerit: habent etenim equos ea pernicitate & audacia præditos, vt in obuios impetum facere, & vbi necessitas postulat, celeritate periculo se subducere nullo negotio possint. Turcis autem adeò sunt terrori, vt circa mare sulphureum, vel lacum Asphaltitem, atque adeò in tota Terra sancta, ex villis Turcarum, annuatim illis tributa, redimendæ vexationis caussa pendantur: qui tamen vel ea quoque ratione, à rapinis nō absstinent. Immò quoties Carauanæ, Damasco, Aleppo, & Cairo Mecham versus progrediuntur, quod annis singulis mense Octobri fieri consueuit, Bassæ trium harum ciuitatum, per nuntios suos munera illis mittunt, ne mercatores despolient: quamuis quælibet Carauana, suum Sangiacum habeat, cum trecentis equitibus hastatis, totidémque Ianissaris, qui bombardas gerunt, immò & tormenta minora bellica circumducunt. Et Arabes quidem, donatiuis acceptis, seruant quod promittunt: nihilominùs cùm sit eorum infinita multitudo, vbi occasio adiuuat, cædunt, spoliant Turcas, & merces eorum diripiunt, ac posteà in latibula sua fugiunt; quis deinde illos vestigabit & persequetur? Carauanæ prædictarum ciuitatum, quælibet separatim tamquam acies ordinata progreditur: donec omnes apud mare rubrum ad ciuitatem Thur conueniant in districtu Sinai (non enim mons tantùm, sed tota regio illa hoc nomine appellatur) vbi coniunctim Mecham proficiscuntur, & transactis ibi in nundinis illis viginti diebus, modo prædicto reuertuntur. Solis autem Mahometanis eò proficisci licitum: Christiani & Iudæi nō admittuntur.

Carauana Mecham euntes.

Cùm essem Damasci, diligēter sum percontatus è Turcis, qui è Mecha veniebant, verúmne esset quod vulgò de sepulchro Mahometis fertur, illud è ferro compactum, vi lapidis Magnetis adtractum veluti in aëre pendere. Negarunt

Mahometi sepulchrum non pensile.

runt hoc iſthic eſſe: ſed ſepulchri Mauſoleum altiùs eleuatum, columnis non adeò craſſis ſuſtentari: cumque conclaue illud anguſtum & obſcurum ſit, nec aliud lumen, quàm lampadum, admittat; ijs qui à longè proſpectant, penſilis tumba videtur; ſed qui propiùs acceſſerit, facilè animaduertet illam columnis impoſitam.

Circa meridiem peruenimus ad caſtellum Tanaitera, 21.
vbi notarium Campi Turcici reperimus, qui cum triginta equitibus Damaſcum reuertebatur, milite ad bellum Perſicum per Palęſtinam & Ægyptum conſcripto. Vix dum ex equis deſcenderamus, ecce ſuperuenit Czauſſius, pharetra præcinctus, tribus famulis comitatus, qui ad Sangiacum Gazæ & alios in Ægypto mittebatur, vt, quamuis à bello dimiſſionem obtinuiſſent, in Perſiam nihilominùs reuerterentur. Abſtulit nobis duos equos ex melioribus, dicens ſe à Cæſare mitti, ſibique liberum eſſe, non ſolùm à nobis, (quos canes appellabat) ſed à quouis Turcarum magnate equum accipere, etiamſi pedibus illi eſſet incedendum. Eſt autem in ditionibus Turcarum planè lex huiuſmodi paſſim promulgata. Ceterùm cùm Mukyerus locator noſter, illi ſex taleros obtuliſſet, & Ianiſſari itidem apud illum partes ſuas interponerent, reſtituit quidem nobis equos, ſed alios tamen duos Turcis mercatoribus ademit.

Accidit & alius, ſed lepidus, in hoc loco nobis caſus. Vnus ex meis comitibus, decoris cauſſa, vt fit, myſtaces ſibi torquendo erigebat: hoc aduertit quidam apoſtata probè Turciſmo imbutus, & ſubitò contra nos linguam ſtringit, verbera minatur, non ſecùs ac ſi grandem à nobis iniuriam accepiſſet. Miramur vnde homini tantus tam repentè contra nos furor: ſermone Italico modeſtè eum compellamus: audire non vult, ſed oculis atque ore fulminat. Accito interprete, quærimus cauſſam tantæ iracundiæ: interpres re intellecta reſpondet, turbari hominem

quòd

quòd vnus ex vobis myſtaces ſibi torqueat atque erigat, quod maximam indicat arrogantiam. Noſter hoc audito, ſtatim myſtaces digitis iterùm iterumq́ue depreſſit: & ſic barbaricus conſedit furor.

21. Manè peruenimus ad pontem, quem ipſimet Turcæ Iacob Patriarchæ vocant. Eſt ſatis latus, & ſolidè conſtru- *Iacobi Patriarchæ pons.* ctus, ac Iordani ſuperimpoſitus: qui fluuius ad dexteram duos habet alueos, quorum vnus Ior, alter Dan appella- *Iordanis bifariam diuiſus.* tur: ſimul ſupra pontem, ſatis tamen longo interuallo coniuncti, velut vnum efficiunt amnem, ita nomen vnum retinēt; & vocatur Iordanis, qui non procul inde ex montibus oritur. Ad læuam, prope fluminis ripam, conſpicitur domuncula, quam idem Iacob inhabitabat: parietes adhuc habet integros: apparet valdè fuiſſe humilem. Non procul inde conſpicitur lacus Tiberiadis ſiue Genezareth; cu- *Genezareth lacus.* ius longitudo, meo iudicio, ad noſtra decem milliaria protenditur; latitudo, non vbique æqualis, vix duo tantùm complectitur. Vltra lacum apparent montium cacumina, & vaſtæ ſolitudines deſerti: in quo Chriſtus ſeptem panibus & piſciculis, ſaturauit quatuor hominum millia: Marc. cap. 8. Ponte ſuperato, ad dexteram oſtenditur locus, in planicie modica, ſub rupe, ad ripam fluminis, vbi Ia- *Lucta Iacob.* cob cum Angelo luctabatur, de quo Geneſ. 32. Ad ſiniſtram ſupra lacum prædictum, ad duos ſagittæ iactus erat ciuitas Corozaim, cuius frequens eſt in Euangelio men- *Corozaim.* tio: nunc planè deſolata, vix quinquaginta domunculas habet. Ab hoc ponte iam Galilæa incipit. Terra hîc ini- *GALILAEAE confinia & fertilitas.* tiò ſaxoſa, & rupibus, vt Syria caua, abundans: ſed duobus milliaribus peractis, tanta eſt in hac regione ſitus amœnitas, vt difficulter deſcribi & verbis explicari poſſit. Soli fertilitas inſignis hinc apparet, quòd licet propter incurſiones Arabum, agri non excoluntur, optimarum tamen herbarum vim maximam producit, roſmarini præſertim, cuius fruteta vbique latè condenſata virent. Inhabitatur

pluribus in locis ab Arabibus, qui propter paſcua in quibus ouium &camelorum greges alunt, ad aquarum fluenta, tuguriola figunt; & pro ratione paſcuorum de loco in locum migrant, prout ſuperiùs eſt enarratum. Roſmarini itidem herba, propter amaritudinem quam habet, grata eſt ouibus, & gregem à morbis plurimùm præſeruat. Arabes nullam terræ œconomiam exercent: lacticinijs tantùm pecorum victitant. Multa de Galilææ fertilitate varijsque regionis huius commoditatibus eſſent ſcribenda: & ex frequentibus ciuitatum oppidorumque ruinis, apparet eam fuiſſe populoſiſſimam. Quamobrem non grauatim ſubſcribo Ioſepho, qui libro 3. cap. 2. de bello Iudaïco, Galilęam deſcribens, affirmat, eam non modò frugum, ſed vrbium & vicorum adeò fuiſſe abundantem, vt vel minimus quiſque pagus, ad quindecim colonorum millia habuerit, præcipuè circa montem Thabor: ſub quo vallis ampliſſima & amœniſſima interiacet, in qua nonnulli volunt Melchiſedechum Abrahamo à cæde Regum reuertenti occurriſſe, & benedicendo ei, panem & vinum Deo in gratiarum actionem pro victoria obtuliſſe, de quo Geneſ. 14. Alij in monte Caluariæ id factum affirmant, vbi Chriſtus Dominus eſt crucifixus: quod Theologis diſputandum relinquo. Circa meridiem peruenimus ad Caruaſeriam, ad quam eſt ciſterna vetus, in quam à fratribus miſſus fuit Ioſeph, Geneſ. 37. Hanc Turcæ, puteum Ioſephi nominant, Arabes Elbir Ioſeph: nunc tamen habet aquam. Habent hîc Turcæ ſuam Moſchæam: ante cuius portam puteus hic poſitus eſt, ex quo Chriſtianis etiam haurire licet. Habet aquam valdè bonam & frigidam.

Puteus Ioſeph ſeu ciſterna.

Bethſaida.

Pronocte venimus Bethſaidam, diui Petri patriam: vbi domus ipſius erat: exſtant ingentes ruinæ templi, quod S. Helena magnificentiſſimum exſtruxerat. Nunc eſt vicus, quindecim caſas habens, quas Turcæ inhabitant: & eſt in ipſo littore lacus Tiberiadis, qui in Euangelio, mare Gali-

Galilææ dicitur. Habet aquam dulcem, quam bibimus, in eademque lauimus. Piſces valdè bonos producit, eiuſdem ferè ſpeciei, qui Praſini, vulgò Leſſeze apud nos vocantur, niſi quòd minores ſunt.

Manè deuenimus ad radices montis Thabor, quem Ioſephus Antiquitatum lib. 5. cap. 1. & lib. 4. cap. 2. de bello Iudaïco, Itabirium vel Itabiricum appellat. Eſt mons altiſſimus, mira elegantia in rotundam formam concentratus, vt ab arte magis, quàm à natura factus videatur. Nam per gyrum, in parte inferiori, rupium cinericij coloris circumferentia cingitur: quam deinde viridium frutetorum ordo ita interſecat, vt ab imo vſque ad ſummum, rupes rotunda, virenti frondium corona, artificiosè circumdata videatur. In eius ſummitate eſt Eccleſia non adeò magna, inter duo ſacella à diua Helena eo loco fabricata, in quo Chriſtus Dominus transfiguratus eſt. Relicto monte Thabor, vidimus à longè ad dexteram ciuitatem Sephet, (Tob. cap. 1.) in altiſſimo monte poſitam, in qua Regina Heſter eſt nata. Inhabitatur à Iudæis, quorum infinita iſthic eſſe multitudo fertur. Progrediendo paululùm vltrà, videtur in alio monte dirutum caſtrum Macherontum, Græci Sebaſten vocant, in quo S. Ioannes Baptiſta eſt decollatus: ſub monte ciuitas erat ſatis ampla, quæ tota eſt deſolata. Oſtenditur à tergo caſtri parua quædam porta, per quam D. Ioannes ad martyrium eductus dicitur. Inde venimus pernoctaturi ad caſtellum Zynin ſatis amplum, quod proprium habet Sangiacum, qui profectionem in bellum Perſicum apparabat. Non procul à caſtello eſt campus, in quo decem viri leproſi Chriſto ex Galilæa Ieroſolymam eunti occurrerunt, ſalutem ab eo contenta voce poſtulātes: *Ieſu præceptor miſerere noſtri*, Luc. 17. Leproſi enim extra oppida habitabant, nec ad conuerſationem hominum admittebantur, lege diuina prohibente, Num. 5. Sub ipſo Caſtello eſt oppidum quod inhabitant

MONS THABOR.

Ciuitas Sephet.

Macherontum caſtrū.

tant Iudæi. Quamuis Turcis religio præſcribat, ne vinum bibant, tam diu ſcilicet hanc legem obſeruant, quàm diu ipſis occaſio potus iſtius non offertur: quod in hoc ipſo Caſtello manifeſtè ſumus experti, cùm ad nos quidam, non poſtremus Sangiaci familiaris, cui cum noſtris Ianiſſaris notitia interceſſerat, veniſſet. Diuerteramus, prout moris eſt, ad ſtabulum quoddam valdè fœtidum: quamobrem de alio loco eramus ſoliciti, qui nobis, Turca prædicto procurante, conceſſus eſt. Itaque pro labore, vinum Creticum (cuius vnum & alterum barile, pro vſu Ianiſſarorum noſtrorũ in promptu ſemper habebam) egregiè potabat, manibus complicatis, oculis in cælum erectis, vt magis deuotè orare numquam potuerit: cúmque totus iam eſſet ebrius, admonuerunt nos Ianiſſari ne illum egredi ſtabulo permitteremus, ne ebrietas eius innoteſceret. Nam cùm eiuſmodi potus iſthic venalis non reperiatur, facilè veſtigari poterat, vbi ſeſe ingurgitârat. Vnde nobis pecunia & carcere, culpa illius repræſentanda veniebat. Quamobrem licet poteramus in aliam domum ſeu ſupra tabulatum illius (ædificia enim regionis huius tecto carent, & hoſpitibus locus tantùm is conceditur) commigrare, quatuor tamen horis exſpectandum nobis erat, dum ille crapulam edormiret: quem etiam pannis noſtris texeramus, ne à Turcis prætereuntibus ebrietas illius agnoſceretur. Experrectus tandem ſurrexit, & Muſcatellæ ardorem lympha extinguebat, capite, vt apparebat, ſatis graui.

Turca vino ſe ingurgitant.

Manè circa ortum Solis, apud Sichar obuium habuimus Sangiacum in ipſis Samariæ finibus, qui cum trecentis equitibus in Perſiam proficiſcebatur. Inſidebat equo fuſco, ſerico rubro Damaſceno indutus, in capitis tegumento pennam ſtruthionis griſei coloris gerebat, in libro quodam legebat. Habebat etiam centum equites Mauros Mamalucos, viros militares & bellicoſos. Nos peregrinorum

SAMARIA.

norum more,ab equis deſcendentes,prętereuntem illum, capite profundè inclinato, ſalutauimus. Ipſimet Turcæ nobiſcum præclarè actum dicebant, quòd eum in Sichar non offendimus, cùm vir ſit in peregrinos valdè rigoroſus, qui non ita pridem peregrinos aliquot, plures hebdomadas in carcere detinuit, donec à mercatoribus Apamææ & Tripolitanis trecentorum Cecchinorum pretio eliberarentur. Vix nos præterierat,miſit illicò, vt ei vectigal perſolueremus. Singuli binos Cecchinos illi numerauimus,Ianiſſaris opera ſua nos egregiè iuuantibus,ne plura ſoluere fuerit neceſſe. Vectigal huiuſmodi in Campo exigebant à nobis duo Samaritani, qui tiaris rubeis vtuntur, & licet circumcidantur,diuerſam tamen à Iudæis habent religionem.

Sichar eſt primaria Samariæ ciuitas,de qua Ioan.cap.4. *Sichar.*
inter Garizim & Hebal montes poſita: à Turcis Neapols vocatur,protenditur in longum ſub monte,& eſt ſatis populoſa: fructibus plurimis abundat. Nullus illic Iudæorum habitat,nec ſubſiſtere in tranſitu poteſt; adeò illis inter ſe non conuenit.

25. Manè medio milliari confecto, deflectentes ad læuam ab itinere,ad iactum ſagittę,vidimus puteum,apud quem Chriſtus cum muliere Samaritana colloquebatur. Puteus *Puteus Samaritanæ.*
hic eſt obrutus lapidibus,apparet tamen notabiliter:& ipſis Turcis eſt venerationi,quòd Magnus Propheta (vt illi Chriſtum nominant) ex illo aquam hauſerit. Chriſtiani, vt moris eſt, recitata vna oratione Dominica, in genua procumbentes terram exoſculantur. Ab hoc puteo deſcendentes,profecti ſumus per conuallem cumprimis elegantem & fertilem,quam Iacob, vltra ſortem, Ioſepho filio dederat, Geneſ.cap.48. Ad dexteram poſita eſt villa ſatis frequens,quę nunc etiam Ioſephi vocatur. Tribus milliaribus decurſis, circa meridiem ad Caruaſeriam quamdam diuertimus,vbi iam Iudæa incipit.

IVDAEA. Etsi in omnibus diuinis promissionibus firma & stabilis certitudo, cui nulla dubitatio subesse potest, manifestè appareat; id tamen euidentiùs in hac terra videre licuit, quam omni fertilitate & bonorum copia abundantem, populo Israëlitico se daturum Deus promiserat. Galilæa frumentorum & omnium fructuum ferax est, & elegantem planiciem habet, quam tamen montes intersecant. Samaria rupes, quamuis non adeò altas, habet; hortis tamen consitis abundat, & conualles valdè frugiferas continet: vineis præthereà frequentioribus, quæ à bonitate commendantur, humum lætificat: cumque tria hæc simul iuncta possideat, ideò maiorem incolarum frequentiam habet, qui pagos propter fructuum copiam inhabitant, quibus tantum laboris, quantum in arando & serendo insumi consueuit, impendere necesse non est. Ceterùm Iudæa non adeò quidem frumentis abundat, cùm sit petrosa, & rupibus immensæ magnitudinis scateat; sed

Iudæa fertilitas. olei, fructuum, vini præsertim, ingentem copiam præbet. Nam à primis Iudææ confinijs inchoando, vsque dum Ierosolymam veniatur, quod spatium septem milliaribus comprehenditur, ab ipsis radicibus vsque ad summitatem montium muri, quibus vineæ cingebantur, ita substructi conspiciuntur, vt graduum theatri speciem quamdam repræsentent, vnde facilè apparet, incredibilem illic vinearum multitudinem, & vini copiam fuisse. Circa Ierichuntem itidem, omnis annonæ, fructuum (dactylorum pręsertim & similium; medicinalium quoque rerum, quibus calida cæli temperies amica est) & vini maxima vbertas proueniebat. Non immeritò itaque Deus ipse terram hanc, lacte & melle manantem, appellare consueuit. Tribus ab ingressu finium Iudææ milliaribus confectis, vidi-

Fons Beatissimæ Virginis. mus aquæ viuæ fontem, ad quam Beatissima Virgo, Ierosolymis reuersa, considens, animaduertit puerum IESVM in comitatu non fuisse, Luc. 2. Supra montem apparent

ruinæ

ruinæ templi & monasterij Virginum, quod olim D. Helena construxerat.

Hinc ad duo milliaria progressi, post horam vigesimam primam, ciuitatem sanctam Ierusalem à longè conspeximus, Deoq́ue gratias egimus, quòd nobis gratiam fecerit vrbis huius videndę. Recitauit quilibet orationem Dominicam, & salutationem Angelicam, animo consequendæ Indulgentiæ plenariæ, quam Pontifices, ciuitatem primò aspicientibus concesserunt. Vno milliari à ciuitate ad læuam, non procul à via publica, est castrum Saulis Gabaa, de quo 1. Reg. 10. totum planè dirutū & desolatum, cuius vna tantùm turris ferè integra superest. Dimidio milliari confecto, habuimus obuios equites vigintiquinque prædones Arabes: quibus visis, vnus è nostris Ianissaris itidem eques, propiùs accedens eos est allocutus: cumq́ue ab inuicem discederent, per interpretem nobis nuntiarunt, vt gratias illi Ianissaro ageremus, ad cuius petitionem vita nos donassent. Idem & ipsemet Ianissarus paulò pòst affirmauit, quòd illos optimè nouerat, & longo tempore prædatoriam cum illis exercuerat. Narrabat homines esse prædatorum omnium ferocissimos. Animaduertimus tum in Boluco nostro non dubia signa trepidationis, quæ pallor in vultu & tremor ita prodebat, vt ne loqui quidem posset. Arabes enim, vt antè dictum est, nec ipsis Turcis parcunt; & faciliùs quandoque Christianos, quàm ipsos, illæsos dimittunt. *Gabaa Saulis.*

Vna & dimidia ante occasum Solis hora, tandem Ierosolymam peruenimus, & iuxta receptum morem ad portam Piscium substitimus. Intereà quidā ex nostris hastatis per portam Damasci ingressi, significarunt peregrinos aduenisse. Nos quoque peditem Ianissarum præmisimus, aduentum nostrum indicantes: quod vt Fratres Ordinis S. Francisci de Obseruantia intellexerunt, venerunt ad illam, apud quam exspectabamus, ciuitatis portam, Frater Christo- IERVSALEM.

Christophorus de Tridento Vicarius (nam Pater loci Guardianus Frater Angelus Stella, negotiorum monasterij caussa Constantinopolim profectus, in reditu diem extremum clauserat in Armenia) & Frater Ioannes de Florentia: qui cùm nos consalutassent, exspectarunt dum Turcæ venientes, sarcinulas nostras excuterent, & perlustrarent num aliquid mercium apud nos esset: vbi nobis arma sunt adempta(ea namque in itinere deferre licitum est, & ipsi Turcæ libenter hoc patiuntur propter Arabes) deduxerunt nos ijdem Turcæ vsque ad monasterium S. Saluatoris, & portam eius. Ingressi Ecclesiam, in genua procumbentes, vnà cum religiosis decantauimus canticum Te Deum laudamus, Deo gratias agentes pro tam singulari beneficio, quòd nos ad hæc loca sacratissima, in quibus steterunt pedes eius, operando salutem nostram, perducere incolumes dignatus fuerit. Assignata nobis sunt deinde cubicula, vbi peregrinis diuertere mos est: deinde cœna est apposita.

Manè Missam in monasterio audiuimus: à prandio pro- 26.
ut moris est, adiuimus domum Cadij, vbi nomina nostra & Patris, excipiente Notario, professi sumus. Deinde Fratres Religiosi suprà memorati, numerarunt ibidem à quolibet nostrûm vndecim Cecchinos, qui constituunt florenos viginti duos. Duo Cecchini in capita singula, penduntur pro ingressu Ciuitatis, nouem verò pro facultate adeundi sacrum Sepulchrum. Aurei ducati ad pondus ibidem examinabantur: simplex autem moneta, quam Sayn appellant, ab ijs qui aurum non habebant, absque pondere, quòd notabilis sit, accipiebatur. Cocus meus pro monacho habitus, quinque tantùm Cecchinos persoluit. Sacerdotes religiosi nihil pendunt: sed qui laici sunt, quinque Cecchinos numerant. Quamobrem cùm is pro laico religioso ratione habitus iudicaretur, volebant Turcę vt iuraret, quòd religiosus esset, ille cùm iuramento,

Peregrini in ingressu Ecclesiæ sacri Sepulchri tributū pendunt.

mento, id quod non erat, affirmare non posset, sublata in cælum manu, dixit se non esse religiosum. Turcæ autem existimantes eum bona fide iurasse, abire permiserunt. Hac arte Turcas elusit, reliquum pecuniæ quæ illis pendenda erat, sibi reseruans. Interpretes habebam duos, vnum Iacobum senem, quem mecum Cypro acceperam, ex Salinis, Famaugusta accersitum; alterum iuuenem Gorgi Syrum Tripolitanum. Vterque absq; tributi solutione, iuxra receptam consuetudinem, ingredi permissus. Redeuntes à domo Cadij, cùm prope Ecclesiam transiremus, ante portam eius adorauimus: deinde monasterium ingressi, acceptis ijs quæ pro nocte necessaria erant, intrauimus in Ecclesiam ad audiẽdas Vesperas. In ipso introitu, denuò ijs qui nobis templum aperiebant, decem & aliquot Maydinos, quorum singuli grosso nostro computantur, persoluere coacti sumus. Statim ab ingressu Ecclesiæ, in Capellam sacri Sepulchri intrauimus, & recitata Oratione Dominica, Salutatione Angelica cum Collecta, loco hoc sacro exosculato, iuimus ad Sacellum, in quo Fratres officia diuina peragunt; quod Apparitionis vocatur, quòd in eo loco, Christus Dominus post gloriosam Resurrectionem suam, Virgini Matri Mariæ primùm apparuerit. Hîc inchoatis à Fratribus, qui nobiscum vnà sunt ingressi (erant autem sex Sacerdotes, & alij octo) Vesperis & absolutis, Processio cum vexillis est instituta, quam nos Peregrini accensis cereis bini & bini sequebamur. Ventum est primò ad altare minus ad dexteram portæ: in quo posita est pars columnæ, ad quam Christus fuit flagellatus. Est autem ex lapide rubeo Porphyrite, prout ex particula apparet, quam inde ad Ecclesiam Nesuesiensem mecum attuli. Hîc prima supplicatio est habita: initio decantatur sacer Hymnus eius loci proprius, cum Antiphona & Oratione. Religiosus deinde facit exhortationem ad Peregrinos, mysteria quæ in eo loco facta sunt

Ingressus ad S. Sepulchrum.

Capella Apparitionis.

Processio peregrinorũ in Ecclesia Saluatoris.

Columna Flagellationis.

enarrans,& ad præstandam pro diuino hoc beneficio gratitudinem,& animi deuoti feruorem, incitans. Hic ordo apud cetera omnia sanctuaria seruatur. Frater Ioannes de Florentia, vir eloquens & doctus, has tum exhortationes faciebat. Dum eiusmodi orationes peraguntur à Sacerdote,peregrini in genua prouoluti recitant Orationẽ Dominicam cum Salutatione Angelica, & terram deuotè exosculantur. Et quoniam quælibet natio in hac Basilica suas habet Capellas seu Oratoria,prout inferiùs dicetur: hæc capella Apparitionis ad Catholicos pertinet, & habet Indulgentiam plenariam, prout & eius altare,in quo columna illa Christi flagellati est posita. Inde proceditur ad Capellam carceris,in quo Christus Dominus, dum Crux pararetur,positus fuit. Locus est paruus, angustus,& tenebricosus,nullibi lumen admittens,in rupe excisus. Apparet certè fuisse vel carcerem, quandoquidem in hoc ipso Caluariæ loco malefactores supplicio afficiebantur; vel custodis horti receptaculum, qui non procul inde aberat, ad Iosephum de Arimathia pertinens, vt in Euangelio habetur. Oratorium hoc carceris,est nationis Græcorum,& habet septem annos Indulgentiarum, cum totidem quadragenis:quæ quadragenæ pro septies quadraginta diebus numerantur. Sequitur deinde altare S.Longini, qui lancea Christi latus perforauit: sed hìc Processio non subsistit; nulli enim nationi est assignatum. Itur hinc ad altare eo loco positum,in quo milites supra vestem Christi miserunt sortes: & quoniam inter sanctuaria numeratur, Orationes solitæ peragebantur. Est Armenorum: habet septem annos & totidem quadragenas de Indulgentijs. Proceditur deinde ad Capellam loci, in quo S. Helena Crucem sanctam inuenit. Descenditur eò per plures quàm triginta gradus, in quorum medio ad manum sinistram relinquitur ipsius sanctæ Helenæ Oratorium. In Capella Inuentionis, altare maius est Catholicorum, habens Indul-

Capella carceris.

S. Longinus.

Crucis inuentæ locus.

gentiam

gentiam plenariam, ad cuius dexteram eſt aliud paruum, quod ad Græcos pertinet. In reditu ad dexteram deflectitur ad S. Helenæ Oratorium: quam illa Eccleſia propter inſignia pietatis & religionis merita, eo proſequitur honore, vt in hoc eius Sacello & ſupplicationes fiant, & Indulgentia plenaria ſit attributa. Et certè quicumque Terræ ſanctæ loca perluſtrauit, fatebitur ſanctam hanc Reginam omni veneratione dignam: quandoquidem in ipſa Palæſtina ferè trecentas Eccleſias, quarum nunc partim ingentes ruinæ ſuperſunt, partim adhuc integræ conſpiciuntur, magnis ſumptibus erexit, & liberaliſſimè dotauit. Cumque ſancta Cruce reperta & ſublata, in reditu loca maritima attingeret, nec à ciuitate in ciuitatem littori adiacentem aſpectus pateret, in locis editioribus & promontorijs turres altas ex muro ſolido ædificari curabat, in quibus ignes in lætitiæ ſignum vbique accenderentur, quarum in Syria Phœnices per montes frequens eſt numerus. Tanta animi iucunditate hæc ſancta femina perfundebatur, ob inuentionem tam pretioſi theſauri, quo à tetris inferni carceribus, Chriſti benignitate, redempti & liberati ſumus. Oratorium hoc ſanctæ Helenæ, poſſident Armeni. Aſcendendo deinde vbi peruentum eſt in Eccleſiam, ſubſtitit Proceſſio ad altare, ſub quo ſita eſt Columna improperij: quæ eſt è marmore griſeo, craſſa & depreſſa; in qua Saluator noſter in Prætorio Pilati collocatus, ſpinis coronatus, & illuſus fuit. Eam huc inde S. Helena tranſtulit. Habet Indulgentiam ſeptem annorum, totidemque quadragenarum. Eam Capellam habent Abyſſini, ſeu Æthiopes, qui Ioanni Presbytero ſubſunt: quibus hîc datur eleemoſyna, propter extremam eorum paupertatem. Induti tela ſimplici incedunt: corpus mirum in modum affligunt: ſemper in genua prouoluti, & orant, & ſacram Scripturam, ob maiorem venerationem, legunt. Carnes numquam comedunt; piſces raro, quòd

S. Helena 300. Eccleſiarum in Palæſtina fundatrix: alij quingentas eam conſtruxiſſe volunt.

Turres S. Helenæ.

Columna improperij.

Abyſſinorũ deuotio.

hîc non habeantur; cùm verò habentur, illis die Dominica, feria tertia & quinta vtuntur, idque si ieiunium non sit. Absque pileo naturali consuetudine incedunt: capitis comam crispatam vsque in humeros defluentem gestant: statura sunt procera & gracili, capita habent instar puerorum exigua. Faciei physiognomia eos esse bonos & sinceros indicat.

Inde per decem & aliquot gradus ad ipsum Caluariæ montem ascendendo, præteritur locus, vbi Christi Crux steterat, & peruenitur primò ad eum locum, in quo Christus redemptor noster Cruci affigebatur. Habet altaria duo, maius, & ad læuam minus, vtraque sunt Catholicorum. Inter hæc est tabula marmorea diuersicolor, quæ ipsum affixionis locum indicat. Habetur hîc Indulgentia plenaria. Passibus aliquot interiectis, reditur ad locum, in quo Saluator eleuatus, & Crux in rupem immissa fuit. Locus hic altitudine vnius cum semisse cubiti eminet: in cuius summitate, in petra excisum est foramen, habens in profunditate per diametrum palmum vnum cum dimidio. Margines foraminis per circuitum obducti sunt ærea lamina, cui literæ quędam Græcæ sunt insculptæ, quę præ vetustate legi commodè non possunt. Ab vtroque latere foraminis Dominicæ Crucis exstant alia duo, in quibus cruces latronum stabant: quas minores, & minùs altas fuisse verisimile est, cùm foramina itidem minùs profunda sint: quibus nunc ligna simplicia sunt imposita. Cruces latronum, interstitio quatuor cubitorum distabant à Cruce Christi, nisi quòd illa, quæ ad læuam, nunc fermè cubito longiùs, quàm dextera, dimouetur: idque propterea euenit, quòd cùm petra scissa esset, vt habetur in Euangelio, crux quoque remotior facta est. Profunditas fissuræ in illa petra vestigari non potest; latitudo tres cubiti quadrantes comprehendit. Sanctuarium hoc est Georgianorum, qui sedes ad mare Nigrum habent. Nonnulli eos

Pyeczy-

Pyeczyhorienſes eſſe affirmant: quod cùm ex hiſtoricis non conſtet, omitto. Indulgentia hîc plenaria. In pariete pendet aulæum antiqui operis ex lana, cui Crucifixi imago eſt intexta. Poſt cruces, paries Eccleſię conſurgit, in cuius tergo eſt alia Capella Abyſſinorũ: quo loco Abraham Iſaacum filium immolaſſe memoratur. Locus genuflexionis Iſaaci, marmore diuerſi coloris eſt conſtratus, vnóque & dimidio cubito in longum & latum protenditur. inter ſanctuaria tamen non connumeratur. Habent hîc fixam manſionem ſuam Abyſſini, quandoquidem triennio elapſo decedentibus, ſucceſſores ad S. Sepulchrum alij ſubmittuntur: quod tum fit, quando nullum illis cum Turcis eſt bellum, quod rarò tamen euenit. Eſt hîc Indulgentia annorum ſeptem, & quadragenarum totidem. Ad illam Capellam extra Eccleſiam Proceſſio non fit: quam nos poſt triduum viſitauimus. *Locus immolationis Iſaac.*

Ex monte Caluarię deſcendendo, itur ad Lapidem Vnctionis, qui è regione Portæ maioris, qua ingreſſus ad Eccleſiam patet, eſt poſitus. In eo Chriſtus Dominus, è Cruce depoſitus, à Ioſepho & Nicodemo, condîtus aromatibus eſſe perhibetur. Eſt quatuor cubitos longus, latus vnum cum ſemiſſe. Catholicorum eſt hic locus, & habet Indulgentiam plenariam. *Locus Vnctionis.*

Hinc tandem peruenitur ad Capellam ſacri Sepulchri: quam Proceſsio ter circumit, & vbi ante oſtium deuenitur, omnes in genua procumbunt: cumque propter loci anguſtiam omnes ſimul ingredi non poſsint, præcedit Sacerdos religioſus qui facit exhortationem: quem peregrini per ordinem ſinguli ſequuntur, in ſacratiſſimum Domini Sepulchrum introeuntes per humile & depreſſum oſtiolum, ad cuius pàrtem dexteram intrinſecus, altitudine vnius cubiti cum dimidio, eſt locus in planum extenſus, adinſtar ſcamni: in quo ſanctiſſimum Chriſti corpus poſitum fuit. Sepulchrum hoc ſanctum, eſt Catholi- *Sacri Sepulchri affiguratio.*

tholicorum, habetque plenariam Indulgentiam. In eius anteriori parte est Capella rotunda, vbi est lapis depressior, in quo sedebat Angelus, nuntians mulieribus gloriosam Christi resurrectionem. Retro Sepulchrum Domini, est paruum Sacellum Cophtorum siue Chaldæorum, absque sanctuario. Oratione in sacro Sepulchro finita, & sanctissimo loco humiliter exosculato, Processio versus Capellam Apparitionis continuatur: in transitu duo sunt rotundi lapides, vlnam cum dimidia latitudinis in circumferentia habētes, sex cubitorum spatio ab inuicem distantes: in quorum vno, qui Sepulchro proximus, stabat Christus; in altero Maria Magdalena cum Christo, quem hortulanum putabat, colloquens. Non procul inde est altare dedicatum eidem Sanctæ ad Catholicos pertinens, Indulgentiam septem annorum & totidem quadragenarum habens. Hinc iam Processio completa, ad Capellam Apparitionis redit: vbi à Fratribus Completorium decantatur: peregrini autem deuotioni vacant, per sacram Confessionem, ad crastinam diuinissimi Sacramenti perceptionem sese præparantes.

Locus, Noli me tangere.

Noctem insequentem peregrini in deuotione particulari transigunt, prout diuina bonitas cuilibet eam inspirauerit. Si quis tamen somno prægrauatur, potest in aliquo sanctuario, vel ad Sepulchrum Dominicum, vel in monte Caluariæ, vel alibi modicum quiescere: quod in longum produci nō potest, quandoquidem ante mediam noctem, quælibet natio ritu suo, in deputatis Oratorijs, diuina celebrat officia, Catholici verò in Capella Apparitionis matutinas preces decantant: quibus finitis Sacerdotes sua priuata sacra peragunt. Matura Missa plerumque ad Sepulchrum Dominicum, à peregrinis, quod & nos faciebamus, frequentatur: deinde concedit quisque, vbi magis adlibuerit. Et quoniam in sacris his locis, etiam oratio fit pro defunctis parentibus & propinquis, nonnulli impetrant à Sacer-

Assiduitas diuinorum officiorum in Basilica Ierosolymitana.

Pro defunctis suffragia.

Sacerdotibus,vt Sacra in præſentia illorum in monte Caluariæ pro defunctis celebrent, vel quocumque alio in loco,vt id fiat, Dominus alicui inſpirauerit. Cùm tempus inchoandi ſummi Sacri aduenerit, quod Pater Vicarius tunc peragebat, Sacerdotes, vt in celebri feſto, ſolenniter induti,ad Sepulchrum Dominicum procedunt.Celebrans accedit ad altare ſolus,ceteri verò Sacerdotes, qui ſacrum decantant,in Eccleſia extra Capellam remanent: nam exterior hæc S. Sepulchri Capella minùs capax eſt, & peregrini tantùm, ibidem genu flectentes, per oſtiolum inferiùs introſpiciunt in ſacrum Sepulchrum, & apud Miſſæ ſacrificium deuotionem ſuam peragunt: quemadmodum & nos fecimus, ibidemq; ſacroſanctam Euchariſtiam ſuſcepimus. Sacerdos propriè in hoc ipſo loco, in quo Saluatoris Corpus iacuit, (qui quaſi ſcamno in rupe exciſo aſſimilatur) commodè ſtans diuina tractat myſteria: quandoquidem locus hic à terra,vltra ſeſquicubitum eſt eleuatus, latitudo verò quæ Corpus Chriſti admittebat, vnius itidem eſt cubiti. Ad parietem, eſt antiquiſſima tabula, in qua Chriſti reſurgentis imago, inter duos Angelos genu flexos, eſt depicta. Finito Sacro, Fratres religioſi, Horas Canonicas in Apparitionis Capella perficiebant, nos quoque Orationes noſtras continuabamus. Deinde exſpectantes dum Turcæ Eccleſiam reſerarent, perluſtrabamus alia loca, vtpote ſepulchra familiæ Ioſephi ab Arimathia: qui locus eſt Syrianorum vel Iacobitarum, ſed non numeratur inter ſanctuaria. Sepulchra hæc ſunt retro ſacrum Sepulchrum ſub Eccleſiæ porticu ſuperiore, cuius parieti cùm ſint contigua, amplum ſpatium peragendæ Proceſſioni præbent. Vidimus etiam ſepulchra Balduuini Regis & Godefridi Bullonij fratris eius, qui Terram ſanctam è manibus infidelium recuperarunt, & ipſam ciuitatem Ieroſolymitanam trigeſimo nono obſidionis die, anno 1098. (alij tamen 1099. die quintadecima

Ioſephi ab Arimathia familiæ ſepulchra.

Baldu. & Godefridi Regum ſepulchra.

ma Iulij id factum volunt) in potestatem suam redegerunt. Sunt etiam & alia quinque vel sex sepulchra vno eodemque modo & forma constituta, quorum inscriptiones ob vetustatem difficulter leguntur. Apparet Græcæ gentis hominum ea fuisse. Non habentur pro sanctuarijs. Quoniam verò Capella (vbi tria tantùm sunt monumenta, cùm alia non procul tamen ab illa sint in Ecclesia posita) est sub ipso Caluariæ monte constructa, fissura illa quæ inter Crucem Christi & læui latronis facta erat, optimè inferiùs in rupe apparet quàm latè diducta fuerit. Græci lampadẽ in ea accendunt, quæ tamen perpetuò non ardet.

Epitaphium vnum commodè legi potest, quod Christianus Adrichom. in libro suo posuit, & ego ex sepultura ipsa descripsi:

Rex Balduinus, Iudas alter Machabaus,
Spes patria, vigor Ecclesia, virtus vtriusque,
Quem formidabant, quicumque tributa ferebant,
Cedar, Ægyptus, Dan, ac homicida Damascus,
Proh dolor in modico clauditur hoc tumulo.

Epitaphium aliud, non omnes dictiones habet quæ legi possint.

HIC IACET INCLYTVS DVX GODOFRIDVS DE BVLLON, QVI TOTAM ISTAM TERRAM ACQVISIVIT, CVI .. TV ... CHRISTIANO ... CVIVS ANIMA REGNET CVM CHRISTO, AMEN.

Sepulturas alias, P. Stephanus Ragusinus scribit esse Regum coniugum & liberorum: Adrichomius autem sex Regum, qui Terræ sanctæ dominabantur; quod verisimilius videtur. Nec enim probabile est Reges illos, per itinera tam longinqua & periculosa, vxores & liberos circumduxisse. Ego quamuis diligenter inscriptiones eiusmodi contemplatus fuissem, præter superiùs posita, plura describere non potui. Nam character est antiquus, abrasus;

ſus; & ſepulchra ipſa rupta & mutilata. Circa meridiem Turcæ aduenientes reſerarunt Eccleſiam. Quamobrem quemadmodum intraueramus, ita inde egreſſi ſumus, cum religioſis, & nonnullis alijs. Hi autem fuerunt diuerſarum nationum, Chriſtiani Ieroſolymis reſidentes, qui, quoties adueniunt peregrini, facultatem cum illis Eccleſiam ingrediendi, aliqua ratione impetrant. Nec enim aliàs intromitti ſolent, niſi in maioribus ſolemnitatibus in eorum gratiam Baſilica aperta. Ingrediuntur autem, cùm peregrini adſunt, abſque aliqua vectigalis ſolutione. Quo nomine magnas peregrinis agunt gratias, prout & nobis egerunt, quòd propter eorum aduentum, ſacra loca viſere conceſſum illis fuerit. Admittuntur tamen etiam illi Ieroſolymitani incolæ, qui res ad deuotionem pertinentes diuendunt: vt ſunt calculi precatorij, ex arbore oliuarum & terra confecti, ex qua primus parens Adamus dicitur plaſmatus, quæ Damaſco aduehitur: lapides itidem varij in formam calculorum ſimilium concinnati: cruces cum reliquijs locorum Terræ ſanctæ: menſuræ itidem Sepulchri Dominici, cum alijs nonnullis rebus eiuſmodi. Sumus igitur egreſſi omnes, nullo intus relicto. Nam egredientes ſingulos Turcæ numerant, vt conſtet tot egreſſos, quot fuerunt in Templum admiſſi. Erat tunc temporis ibidem femina quædam Polona, Dorothea Siekierzecka, quæ ab annis aliquot Ieroſolymis morabatur, annum agens ętatis circiter quinquageſimum. Hanc nonnulli mente captam arbitrabantur: Deo tamen id ſoli notum. Nam magna & admirabili deuotione prædita videbatur, nullamque occaſionem Baſilicam Saluatoris ingrediendi prætermittebat. Hæc cùm eſſet Catholica, locum non habebat Ieroſolymis vbi caput reclinaret. Nec enim in Conuentu Fratrum habitare licitum illi erat, quò non niſi confeſſionis cauſſa accedebat. Itaque cùm hinc inde per ciuitatem vagaretur, ſæpiùs fiebat, quòd à Turcis miſerè

Siekierzecka peregrina Polona.

ſerè vexabatur, & quandoque etiam verberibus adeò excipiebatur, vt mirum fuerit, quomodo viuere potuerit. Nam coſtas ferè omnes, in tenero corpuſculo, verberibus confractas habebat; dumq́; tertia vice Dominicum Sepulchrum ingrederemur, vix eam à rabie Turcicorum puerorum defendere & eripere potuimus. Quamobrē propter ſcandala, quæ ſacris illis in locis eius occaſione committebantur, Gregorius XIII. Pont. Max. ſub excommunicationis pœna interdixit, ne mulieres ampliùs Ieroſolymam proficiſcerentur. Procuraui itaque apud Cadium, vt, quod abſque eius permiſſu fieri nō poterat, cùm illa ſponte nollet, per vim iſthinc abduceretur. Dixi eam popularem meam fuiſſe, & è capite laborare. Conceſſit ille non grauatim. Relicta igitur illi pecunia qua Tripolim adnauigare poſſet, prior è ſancta ciuitate diſceſſi.

Mulieribus Ieroſolymitana peregrinatio prohibita.

Templo egreſſi, venimus ad noſtrum monaſterium, vbi in communi Frat. Refectorio prandio ab illis excepti humaniſſimè fuimus; cùm anteà in peregrinorum diuerſorio cibum capere ſoliti eſſemus. Poſteà ad viſenda quoque alia ſacra loca deducti fuimus. Inprimis vidimus magnam Armenorum Eccleſiam, eo in loco fabricatam, in quo Herodes decollari iuſſit S. Iacobum maiorē, Act. 12. In ingreſſu templi ad læuam, circa medium ipſius, prope murum eſt altare martyrij huius glorioſi Chriſti diſcipuli. Habet ſeptem annos de Indulgentijs & totidem quadragenas. Vidimus & domum Annæ Pontificis, ad quam primò Chriſtus ductus fuerat: vbi nunc eſt parua Eccleſia eorumdem Armenorum. Habet & ipſa ſeptem annos Indulgentiarum cum totidem quadragenis. Poſteà ſumus egreſsi per portam, quæ nunc etiam vocatur Porta Dauid, vel Porta Sion. Nam extra illam inchoatur mons Sion, qui nunc muro ciuitatis non comprehenditur. Non procul ab ea domus eſt Caiphæ, Eccleſia ſatis ampla Armenorum: in qua ad dextram altaris maioris, eſt carcer, in

Iacobi Maioris decollationis locus.

Annæ Pont. domus.

Caiphæ domus.

quo

quo Christus Dominus noctem egit, multa ignominiosa à Iudęis perpessus, vt in Euangelio legitur. Locus est tenebricosus: protenditur ad longum circiter ad vlnas octo, in latitudine angustior. In altari maiori iacet lapis, qui positus erat ad ostium Sepulchri Dominici, magnus valdè, habens in longum ferè quatuor, in latum duos ferè cubitos, crassitiem verò dimidij & paulò plus cubiti: vt mulieres meritò loqui inter se debuerint; Quis reuoluet nobis lapidem? considerato eius pondere, cui subleuando, vix decem homines sufficerent. Eodem in loco, ante conspectum Caiphæ, ab eiusdem scelerato ministro data est alapa IESV. Est hîc Indulgentia plenaria. Ante Ecclesiam in medio areæ plantata est oleæ Arbor: quo in loco, vt creditur, ad ignem accensum D. Petrus Christum negauit: ad cuius latus est malus aurea arbor, cui insidens gallus cantauit. Inde ad iactum lapidis est sacrum Cœnaculum, in quo Christus Cœnam vltimam cum discipulis peregit. Huc ingredi Christianis & Iudæis non permittitur, cùm Turcæ Moschæam suam intus habeant. Quamobrem peregrini ad locum hunc conuersi, vnum Pater noster & Aue Maria genu flexi recitant, & Indulgentiam plenariam, ac si ingressi essent, assequuntur. Ego tamen, vt inferiùs dicetur, cum duobus alijs, sacrum hoc Cœnaculum posteà sum ingressus: quod cùm me posse ingredi diffiderem, tunc cum alijs deuotionẽ, vt licuit, hoc loco absolui. Hæc tria loca, vt iam dictum est, ad Armenos pertinent, vbi habent sua monasteria, ibique habitant. Inde paululùm ad læuam vltra montem progressi, paruam specum intrauimus, in qua Petrus negationem suam defleuit amarè. Locus nulli nationi deputatus. Habet septem annorum & totidem quadragenarum Indulgentiam.

Carcer Christi.

Lapis Dominici Sepulchri.

Petri negationis locus.

Cœnaculum Dominicũ.

Ad dextram domus Caiphæ, est Cœmeterium Catholicorum, locus sepulturæ illorum ab antiquo deputatus. Nullus enim in ciuitate sepeliri potest; immò & ipsi Tur-

cæ in ſuburbio humantur, niſi ſint aliqui ex nobilioribus, qui Moſchæas ad eum vſum ſibi conſtruunt. Reuerſi deinde ſumus per eamdem illam portam in ciuitatem, & ad læuam per aliam plateam verſus monaſterium procedendo, fuimus apud portam Ferream, per quam Petrus ex carcere eductus eſt ab Angelo, Act. 12. Fores hîc nullæ, & locus planè deſolatus.

Porta Ferrea.

Manè ex monaſterio egreſſi, per ciuitatem euntes, pro- 28.
pe portam ad læuam, deflexímus ad domum Ioachimi: in cuius parte inferiori ſunt habitationes aliquot, in quibus oſtenditur conclaue beatiſsimæ Virginis, & locus Natiuitatis eius: cùm nonnulli velint eam ibidem Ieroſolymis natam. Indulgentia hîc annorum & quadragenarum ſeptem.

Ioachimi domus.

In monte eſt Eccleſia S. Annæ dicata, cum monaſterio Virginum, à S. Helena conſtructo. Turcarum ea domus & Templum, quod tamen Chriſtianis adire licet: cùm minùs frequenter Turcæ cæremonias ſuas in eo peragant. Deinde exiuimus è ciuitate per portam S. Stephani, ſic nominatam, quòd per eam diuus hic Protomartyr eductus ad lapidandum fuerat. Deſcendendo, in medio montis, eſt diuerticulum in rupe plana; & hic lapidationis locus, vbi antiquitus erat Oratorium, cuius nunc non exſtat veſtigium. Paulò inferiùs, hortum verſus, in quo Chriſtus captus eſt, oſtenditur locus, in quo beata Virgo Maria ſtabat, orans pro Stephano, cùm à Iudæis lapidaretur; quæ rupis planities hinc optimè conſpicitur. Habetur hîc Indulgentia ſeptem annorum cum totidem quadragenis.

Porta S. Stephani.

Lapidationis locus.

Deſcendimus deinde in vallem Ioſaphat: in cuius imo, rupes exciſa, & muro per gyrum cincta, quadraginta gradus habet: per quos deſcenditur ad paruam Capellam, in qua erat monumentũ beatiſsimæ Virginis Mariæ. Eſt ibi altare, in quo nobis præſentibus Miſſam celebrauit Frater

Vallis Ioſaphat.

B. Mariæ Deiparæ monumentum.

Ioan-

Ioannes de Florentia. Catholicorum hic locus, habet Indulgentiam plenariam. Lampades hìc duodecim pendēt, quæ non accenduntur, niſi cùm Sacrum fit. Ad latera Capellæ, ſunt alia duo altaria; & in medio ſcalarum, ab vtraque parte Sacella, in quibus erant ſepulturæ familiæ Ioachimicæ: nunc ea loca diuerſæ nationes obtinent. Aſcendendo inde ad dexteram eſt Capella S. Ioſeph ſponſi beatiſſimæ Virginis; è regione ad læuam, parentum ipſius, S. Ioachimi & Annæ. Vtrobique Indulgentiæ ſeptem annorum & totidem quadragenarum ſunt attributæ. Inde verſus montem Oliueti procedendo, ad dextram relinquitur in loco valdè depreſſo villa Gethſemani, cuius ruinæ non exſtant: planities tamen ſupereſt, in qua quercus aliquot, ruſticorum fortaſſe olim, reſiduæ conſpiciuntur. *Gethſemani villa.* Linquitur & hortus ibidem ſtatim ad dextram, vbi Chriſtus fuit captus; & rectà deuenitur ad lapidem, qui Apoſtolorum nominatur, vbi Apoſtoli ſomno grauati, ad vigilantiam Chriſti verbis admonebantur. *Hortus agonia Chriſti.* Ad iactum lapidis, locus Orationis Chriſti reperitur. Eſt antrum ſubterraneum, ingreſſum habens anguſtum, & foramen in parte ſuperiori, loco feneſtrę: per quod lapides iſthic exciſi commodè extrahebantur. Locus eſt quietus, & planè deuius, ad quem nulla ſemita ducit. In eius ingreſſu eſt altare, vbi Chriſtus in oratione proſtratus iacuit; à quo cubitorum quatuor diſtantia, eſt columna in rupe exciſa, cui ſuperior antri pars innititur, in qua Angelus eum confortans apparuit. Antrum hoc eſt lucidum, & non inelegans, nullique nationi appropriatum, Indulgentiam obtinet plenariam. In reditu ad iactum lapidis, quà verſus hortum itur, per quatuor gradus deſcenſus patet, quaſi ad viculum quemdam, in eum locum, vbi Iudas Chriſto obuius, illum oſculatus, ſignum dedit Iudæis vt comprehenderetur; vt habetur in Euangelio. Locus nulli nationum adſcriptus, plures arbores oliuarum continet, & habet

Indulgentiam plenariam. Inde ad læuam relinquitur ſe-
Abſalonis ſepulchrum. pulchrum Abſalonis, 2. Reg. 18. quod è ſaxo viuo, forma pyramidis (non columnæ, vt aliqui volunt) decem cubitorum altitudine conſurgit. Aliud etiam ibidem eſt ſepul-
Zachariæ ſepulchrum. chrum Zachariæ, filij Barachiæ, de quo Matth. 23. cui pyramis quoque eſt impoſita, ſed minor & depreſſior. Non longè ab ijs monumentis, ſunt foramina rupium ſeu antra, in quibus, capto Chriſto, latitabant Apoſtoli: locus
S. Iacobi ieiunantis locus. itidem in rupe, in forma Capellę S. Iacobi Apoſtoli, de quo diuus Hieronymus ſcribit, quòd panem ſumere noluerit, quoad Chriſtum à mortuis reſuſcitatum videret. Apparuit ei igitur ibidem Chriſtus panem porrigens, & dixit: Sume Iacobe: Filius enim hominis à mortuis reſurrexit. In quolibet locorum prædictorum habetur Indulgentia ſeptem annorum & totidem quadragenarum.

Per vallem Ioſaphat, quæ inchoatur à monumento
Torrens Cedron. Beatiſſimæ Virginis, labitur torrens Cedron: qui à prædicto ſepulchro itidem originem ſumit. Creſcit autem ex aquis pluuiarum, quæ primo vere proueniunt; aut è ciuitate ipſa (quæ in monte ſita eſt, & montem Oliuarum oppoſitum habet) concepto meatu defluunt. Æſtate planè deſiccatur: propter aquas tamen ingruentes, non procul ab antris prædictis, pontem paruum ex latere cocto impoſitum habet: ad cuius dextram locús eſt, in petrę ſuper-
Veſtigia cadentis Chriſti in Torrente Cedron. ficie plana, ſatis latus; in quo veſtigia manuum, vtriuſque genu, & extremitates digitorum pedum Saluatoris noſtri ſunt expreſſa, cùm à Iudæis ponticulo deiectus, ibidem concidiſſet. Locum hunc peregrini deoſculantur, & habet ſeptem annos & totidem quadragenas de Indulgentijs. Veſtigia hæc, cùm in aperto ſint aëre, pluuias & tempeſtates excipiant, & quotidiano vſu & deoſculatione attrectentur; tamen integra ſemper permanent: quod proculdubiò non fieret, ſi, prout hæretici volunt, arte facta & inciſa lapidi eſſent: quod vel ex Mediolanenſi petra,

tra, quæ retro maius altare in Ecclesia Cathedrali muro est inserta, facilè comprobatur. In qua cùm vestigij pedis Christi mensura, sit humana arte insculpta, nec pluuio cælo aut aëris iniurijs exposita, attrectatione tamen & osculationibus ita consumitur, vt vix iam, quidnam sit, appareat, licet non adeò sit à multo tempore ibidem posita. In Ierosolymitana autem hac rupe, sacra hæc vestigia, à mille quingentis & ampliùs annis, planè integra, & velut recenter expressa apparent. Si quis ea scalpello renouari dicat, id fieri nulla ratione potest. Nam cùm petra hęc in via publica sit, si quis Christianorum id attentaret, prohiberetur illicò; quandoquidem ne minimum quid Christianis restaurare isthic licet, nisi Sangiacus, expressum ea de re, Cæsaris sui mandatum acceperit. Prætereà cùm Turcæ Ierusalem, ciuitatem Sanctam appellare consueuerint, diligentissimè cauent, vt ne quid antiquitatum depereat. *Turca antiquitatum Ierosolymis conseruandarum studiosi.* Adhæc sculptura renouata, vel ex ipsa petræ profunditate & concauitate, facilè innotesceret: & cùm signa hæc, in rupe lata & plana sint impressa, vt aptè renouata vestigia apparerent, deberet & ipsa dedolari: vnde superficiei planities, frequentiori renouatione, tanto temporum interuallo, ad notabilem profunditatem deduceretur: quæ nunc ita eminet, ac si quis in argillam vdam pedibus & manibus prolapsus conspiciatur. Hæc qui diligentiùs considerauerit, facilè videbit, rem miraculo, non manu, quod non difficulter appareret, factam. Ponte hoc superato, per triginta circiter gradus descenditur ad locum profundum, qui fons Draconis appellatur, in quo Beatissima Virgo aquas hausisse, & panniculos suos fertur abluisse. *Fons Draconis B. Virginis.* Nam licet clarissima stirpe edita, spiritu tamen humilis fuit, prout sacra Scriptura testatur. Ad læuam deinde inter oliueta locus ostenditur, in quo Regis Manassis iussu, Isaias Propheta, per medium serra dissectus est. Ad *Isaiæ martyrium.* latus Martyrij Isaiæ, sub monte, est natatoria Siloë, de

qua

qua Ioan. 9. vnde horti omnes, qui ſunt in valle Ioſaphat, abundè irrigantur. Non procul inde apparēt ruinę turris, quæ tempore Chriſti collapſa, homines decem octo oppreſſit, Luc. 13. Habentur hîc ſeptem anni & totidem quadragenæ de Indulgentia. Aquam hanc Siloë, Turcæ pro ſacrata & benedicta reputant; & plurimi ad lauandum in ea, ſingulis ferè diebus accedunt. Quamuis enim per cuiuſuis aquæ ablutionem ſe à peccatis mundatos exiſtiment, de hac tamen ſingulari quodam modo ſibi pollicentur, quòd corporibus etiam curandis plurimùm conferat. Quamobrem dum eò perueniſſemus, in parte ſuperiori (nam per gradus aliquot in rupe exciſos iſthuc deſcenditur) expectare aliquamdiu neceſſe habuimus, dum Turcæ, qui ibidem lauabant, & veſtimenta abluebant (hoc autem libenter faciunt, melioris, vt putant, ominis cauſſa) diſcederent.

Natatoria Siloë à Turcis frequentata.

Circumeundo ciuitatem ad dextram verſus montem Sion, ad partem ſiniſtram eſt in rupe Ager Haceldemach, qui pretio Chriſti à Iuda venditi, fuit triginta argenteis emptus. Nunc eſt Armenorum, qui ibidem ſepeliuntur. Terra loci illius talis eſt, vt cadauere impoſito, nec cooperto, (quod vidimus) caro, infra viginti quatuor horarum ſpatium, tota defluat & abſumatur, nec aliud quàm nuda oſſa integra relinquantur. Locus hic muro eſt cinctus, ne Chriſtianorum oſſa à Turcis infeſtentur. Permittunt Armeni, & aliarum nationum hominibus in hoc agro ſepulturam, aliqua oblata eleemoſyna. Poſt angulum templi Salomonis, eſt porta parua Sterquilinij, per quam ſordes ciuitatis eijciebantur. Per eam Chriſtus comprehenſus, ad Annam ductus eſt à Iudæis, populi tumultum metuentibus. Venimus deinde ſub montem Sion, in cuius ſummitate olim fuit arx Dauid, cuius extant ruinæ: & tranſeundo prope piſcinam Bethſabeæ (de qua dicetur inferiùs)

Ager Haceldemach intra horas 24 cadauer abſumit.

Porta Sterquilinij.

feriùs) per Portam piſcium redijmus ad monaſterium.

Peracto prandio, ingreſſi denuò ſumus Baſilicam S. Sepulchri, & Proceſſionem, vt ſuprà memoratum eſt, abſoluimus. Finitis Veſperis, per exomologeſin ad perceptionem ſacroſanctæ Euchariſtiæ nos præparabamus. Erat tum Vigilia SS. Petri & Pauli Apoſtolorum. Nox ibidem in deuotione, prout Deus inſpirauit, tranſacta. Poſt mediam noctem, Matutinæ preces decantatæ: Miſſa matura ad S. Sepulchrum, alia itidem Summa per P. Vicarium in monte Caluariæ, ad altare Catholicorum decantata, in eo loco, in quo Chriſtus Dominus Cruci affigebatur. Ibidemque ſanctiſſimo Sacramento ſuſcepto, proceſſionaliter ad ſacrum Sepulchrum deducti ſumus: vbi intus Inſignia militiæ ſancti Sepulchri, pro more Chriſtianis antiquitus recepto, ſuſcipiebamus. Peragitur hæc cærimonia à loci Guardiano pro tempore exiſtente, ex priuilegio antiquitus à ſummis Pontificibus conceſſo: qui, quandoquidem, vt ſuperiùs dictum eſt, Conſtantinopolim profectus erat, eius loco, munus hoc idem ille P. Vicarius abſoluit. Qui ritus autem & cærimoniæ in actu hoc adhibeantur, libello particulari copioſiùs explicatur: cuius exemplar ad calcem apponitur, vt inde quilibet petere poſſit.

Secundus ingreſſus ad S. SEPVLCHRVM.

Militia S. Sepulchri.

Nomina eorum qui mecum Ieroſolymis fuerunt, & ſacræ militiæ huius Ordinem ſuſceperunt, ſunt hæc: Abrahamus, Baro de Dona, Sileſius; Georgius Cos, & Michael Konarski, Prutheni; Andreas Skorulski, Lithuanus; Petrus Bylina, Polonus. Aderant & alij quoque, vtpote P. Leonardus Pacificus, Sacerdos Societatis IESV cum ſocio Cypriota; Ioannes Scholtz chirurgus, Vratiſlauienſis; & Ieremias Giermek cocus, Lithuanus.

Dum expectaremus Turcas, qui nobis Eccleſiam aperirent, iniecta fuit à nonnullis theſauri Baſilicæ S. Sepulchri mentio: quem, liberalitate Chriſtianorum Principum, non mediocriter auctum fuiſſe probabile eſt. Sed

Theſaurus Baſilicæ S. Sepulchri.

Ierosolyma in potestatem infidelium redacta, nihil ex eo reliquum videtur. Selimus Primus, cùm Ægyptum depopularetur, thesauro quoque manus inijcere volebat, quem Religiosi fratres in terram defoderant: cumque reperiri nullibi posset, omnes quotquot erant, in tetrum carcerem in arce Ierosolymitana (de qua inferiùs) coniecti, per septem & viginti menses, pane dumtaxat & aqua sustentati, miserè detinebantur. Tanta tamen eorum fuit fortitudo & constantia, vt nulla flagrorum & tormentorum vi, vt eum proderent, adigi potuerint. Multi ex illis mortui; reliquos Tyrannus, Ægypto occupata, & bello finito, dimitti iussit: Circa meridiem dimissi ex Ecclesia, venimus ad monasterium, vbi peracto prandio, diplomata sacræ Militiæ in pergameno conscripta, nobis exhibebantur. Secretarius Monasterij qui meo tempore ea scripsit, erat F. Deodatus Neapolitanus. Exemplar literarum mihi concessarum tale est.

In eo nō reuelando Fratrum Minorum constantia.

VNIVERRSIS & singulis, præsentes literas inspecturis, salutem in Domino sempiternam. In nomine clementissimi Domini nostri IESV CHRISTI, *Amen. Notum sit, quòd nuper ad sacratissima Terræ sanctæ loca visitanda, ex sincero cordis affectu, peregrè se contulit Illustriss. Nicolaus Christophorus Rad*ziwil, *Dux Olicæ & Nesuisch, Comes in Schidlo*wiec *ac Mihr, sacri Romani Imperij Princeps, Archimarschalcus Magni Ducatus Lithuaniæ: & sacratissimum Domini nostri* IESV CHRISTI *Sepulchrum, à quo die tertia gloriosus resurrexit, præmissa Confessione, ac sacra percepta Communione, cum magna deuotione visitauit, & reuerenter amplexus & deosculatus est: sanctúmque Caluariæ locum, in quo pro humani generis redemptione, in Cruce mortem subijt ama-*

Quamuis F. Angelus Stella Cōstantinopolim, vt antè dictū, discesserat; sub eius tamē nomine diplomata scribebantur. Moris est enim, vt Commissarius tantùm subscribat, (quod & discedens in mēbrana nuda fecit) in cuius absentia, Vicecommissarius literas expediat. Nam Militibus S. Sepulchri, dum Ordinem militiæ ineunt, propter cærimoniam dantur literæ, in quibus notatur hoc solùm, quod per illud tempus aliquis vidit Auctor verò quoniam posteà in multis alijs locis fuit, idcircò iam diploma in illis membranis subscriptis accepit, vbi refertur, quæ loca quis perlustrauerit. Non enim omnes peregrini, omnia loca sacra adeunt, sed tantùm, quæ cui adlibuerint.

amarißimam. Sion etiam montem, vbi cœnam illam mirificam cum discipulis fecit, eorúmque pedes humiliter lauit, eiusdemq; Spiritus super discipulos in linguis igneis descendit. Bethlehem quoque Dauid ciuitatem, vbi pro nobis de Virgine Maria nasci, inter animalia reclinari, octaua die circumcidi, & deinde à Magis adorari dignatus est. Montana etiam Iudææ, vbi sancta Dei genitrix Virgo beatam visitauit Elizabeth, & Præcursor Ioannes natus est, eiúsque desertum, in quo pœnitentiam egit. Bethaniam similiter, vbi Lazarus quatriduanus mortuus, à Domino est resuscitatus: atque Oliueti montem, in cuius pede die paßionis suæ ter orauit, & à cohorte Pilati captus & ligatus fuit: de cuius etiam summitate mirabiliter propria virtute cælos ascendit. Intemeratæ quoq; Virginis Mariæ Mausolêum in Josaphat vallis medio situm, à quo gloriosa in stellatum solium ab Angelis cũ corpore & anima assumpta est; multáque alia pia loca, tam in Ierusalem ciuitate sancta, quàm extra, vicina, in quibus Dominus noster IESVS CHRISTVS *pro sua ineffabili clementia nostram salutem operari dignatus est; laboribus, periculis, expensísque plurimis pro Christi amore viriliter perpeßis, personaliter visitauit, & pio affectu veneratus est. Idcircò nos Frater Angelus Stella Venetus, Ordinis Minorum Regularis Obseruantiæ, Prouinciæ sancti Antonij Sacri Conuentus sancti Saluatoris Guardianus & Commissarius, & aliorum locorum Terræ sanctæ, Apostolica auctoritate, generalis Gubernator & Rector, ob dicti Illustriß. Nicolai Christophori deuotionem, ad hæc sacratißima loca, & singularem affectum zelúmq; in totius Christianæ religionis augmentum, illum militari dignitate duximus insigniri. Ideóque auctoritate qua fungimur Apostolica, super glorioso Domini nostri* IESV CHRISTI *Sepulchro, ipsum Illustriss. Nicolaum Christophorum militari dignitate insignimus & decoramus, ac huiusmodi ornamento, quibuscumque præsentes literas nostras inspecturis, insignitum declaramus & denũtiamus; decernentes insuprà, eumdem Illustriss. Nicolaum Christopho-*

rum, tamquam verum & legitimum Militem, talíque dignitate non immeritum, de cetero posse deferre Sanctæ Crucis, sanctissimi Sepulchri, ac S. Georgij insignia, secretè aut publicè, prout sibi videbitur: & frui valere & debere omnibus ac singulis immunitatibus, prærogatiuis, praeminentijs, & priuilegijs, quibus ceteri Milites ipsius sanctissimi Sepulchri, vti ac frui consueuere. Item declaramus & constituimus præsentem Illustriss. Nicolaum Christophorum, propter singularem eius in religione hic sancti Francisci conseruanda affectum, dictorum locorum Terræ sanctæ Procuratorem Generalem. In quorum omnium fidem, robur, & testimonium præsentes fieri curauimus, & Sigillo præfati sanctissimi Sepulchri, nostróque Chirographo communiri. Jerosolymis in prædicto nostro Conuentu S. Saluatoris, anno Domini M. D. LXXXIII. *die* XXIX. *mensis Iunij.*

Frater Angelus Stella
qui suprà manu propria.

Quoniam autem ad hæc loca sacra veniens, aliquam mei peccatoris memoriam relinquere in ijs constitueram, religiosis Fratribus Dominici Sepulchri, literas vicissim eiusmodi tradidi.

IN NOMINE
SANCTISSIMÆ ET INDIVIDVÆ
TRINITATIS
PATRIS ET FILII ET SPIRITVS SANCTI.
AMEN.

NICOLAVS *Christophorus Radziwil, Olicæ & in Nesuisch Dux, in Schidlowiec ac Mihr Comes, S. Sepulchri Eques. Non alia, quàm vberrima in interiori homine nostro diuina permoti gratia, primò quidem ex voto, à nobis ob aduer-*

aduerſam valetudinem, ad præſens aggrediendum iter Deo facto, tum etiam pietatis ergô, & in expiationẽ vniuerſæ vitæ noſtræ peractæ cunctorum peccatorum, propoſitum inuiſendi Domini noſtri IESV CHRISTI *Seruatoris noſtri Sepulchrum, aliaq́ pietatis Terræ ſanctæ veſtigia, concepimus. Quod cùm in executionem, diuino ſemper potiùs, quàm proprijs meritis, fauore adiuti miſiſſemus, peruenimus tandem voti noſtri compotes facti, Virginei partus anno* M. D. LXXXIII. *die* XXV. *menſis Iunij feliciter, per Prouincias Galilæam Samariamq́, Ieroſolymam: in cuius felicioris aduentus noſtri, & omnium ceterorum beneficiorum (quæ innumera ſunt) ſumma cum largitate & infinita benignitate à Deo Optimo ſemper & vbique in nos exhibitorum, gratiarum actionem; ſtatuimus iam & ordinamus in perpetuum (maiorem gloriam* DEI *ſemper in omnibus intuendo) & offerimus nõ illo quo debemus, ſed quo poſſumus animo prompto & hilari, donamusq́ primò Sepulchro ſancto Domini* IESV CHRISTI *calicem totum aureum cum patena aurea, in vtriſque cum nomine & inſignibus noſtris. Item alium calicem argenteum inauratum cum patena argentea inaurata, cum nomine & inſignibus noſtris in vtriſque, offerimus & donamus, corde ſupplici, Bethlehem loco ſancto Natiuitatis Domini noſtri* IESV CHRISTI *Seruatoris noſtri. Item relinquimus & ordinamus, vt quotannis in perpetuum, Sepulchro ſancto tamquam ſibi iure, ex vigore huius donationis noſtræ, in poſterum debiti, centum vigintiquinque aurei (ducentos quinquaginta florenos monetæ Lithuanicæ conficientes) deueniant ex Ducatu noſtro Neſuiſienſi, in perpetua tempora obligando, nos & ſucceſſores noſtros ſecundùm iura & conſuetudines noſtras. Quos quidem centum aureos eſſe volumus pro neceſſitatibus pro tempore exiſtentibus, ad beneplacitum S. Saluatoris Conuentus Fratrum Minorum Obſeruantium Ordinis S. Franciſci. Viginti verò quinque alios dictos aureos, donatos & ordinatos eſſe volumus in quotannos pro lampade ardente perpetuò habenda in ſancto*

Cẽſus emptus eſt iã Venetijs. Patres ad S. Franciſcum della Vigna tenẽtur ſingulis annis perſoluere illum Ieroſolymis.

Sepulchro Domini nostri IESV CHRISTI. *Prædictos autem centum viginti quinque aureos Patres Ierosolymitani, quotannis in festo diuorum Petri & Pauli à Procuratore Terræ sanctæ Venetijs pro tempore existente, exquirent. Nósque his perpaucis animo & corpore, primò vniuerso Beatorum cœtui, vestris deinde, Patres Reuerendi, quoque orationibus, supplices, viuos & mortuos commendatos esse volumus. Datum Ierosolymis anno Deiparæ millesimo quingentesimo octuagesimo tertio, die sacro diuis Petro & Paulo Apostolorum Principibus, quo ibidem in Equitem Auratum creati sumus.*

Et quoniam Fratres prædicti Conuentus Ierosolymitani, multa mecum de sacri loci necessitatibus contulerunt: ipsemet etiam manifestè conspexi, angustias & rerum inopiam, quam inter barbaros crudelissimos, in singulas horas, cum vitæ periculo, verberibus & assiduis vexationibus exagitati, patientissimè tolerant: nihilominùs singulari diuina prouidentia, ad paganorum & hæreticorum confusionem, loca illa Sacra, quæ visibilem immensę Dei bonitatis & misericordiæ memoriam nobis in terris repræsentant, integra conseruant; ibidemque sacrosanctum altaris Sacrificium quotidie offerentes, Deum pro vniuersis Christianæ professionis Ordinibus exorant: quæ oratio cælos penetrans id efficit, vt illis Turcæ non grauatim ea permittant omnia, quæ ad cultum diuinum peragendum, & fidei Catholicæ confirmationem pertinent, vnde Christiani meritò Deum collaudare, illique debitam gratiarum actionem persoluere debent. Sustentantur autem, vt viuere tamen possint, Regum, Principum, & piorum tam Ecclesiasticorum quàm sæcularium hominum eleemosynis. Quoniam etiam optimè consideraui, sacræ Basilicæ fabricam, quibusdã in locis ruinæ obnoxiam, præcipuè tholum, qui supra Capellam sancti Sepulchri eminet (vnde quidam Turcæ cùm non ita pridem, aliquot

plum-

plumbei tecti laminas detraxissent, supplicio affecti fuerunt) quæ templi pars, trabibus consumptis, si corrueret, incredibili sumptu ad reparationem indigeret. Ceteræ autem nationes minùs de fabrica conseruanda solicitæ sunt, quòd templum ipsum Catholicorum sit proprium. His itaque rationibus permotus, suscepi in me, quòd piorum hominum, in partibus nostris, opem & auxilium, ad subueniendum sacro huic loco, imploraturus essem: cuius Fratrum supplicationis testimonium, quod scripto comprehendere illis visum est, hìc inserendum existimaui.

FRATER ANGELVS STELLA *Guardianus & Commissarius Apostolicus, locorum Terræ sanctæ Seruitor, Omnibus totius Regni Poloniæ, Magníque Ducatus Lithuaniæ, Reuerendißimis in Christo Patribus, & Jllustrißimis Ducibus, ac magnificis Comitibus, & nobilibus Dominis, in quorum manus hæ literæ peruenerint, benedictionem nostrā, & salutem in Domino sempiternam. Cùm necessitates nostras singulas vobis singulis scribere, perdifficile visum esset, in tantula maximè temporis periodo, & ob id quasi huic negotio supersedissemus: cognita tamen Illustrissimi Domini Nicolai Christophori Radziwil, Equitis aurati ac Procuratoris S. Sepulchri generalis, fide dignissima relatione, de haud impari ceteris nationibus hisce temporibus in Christi Sepulchrum pietate vestra, & Christiana obseruantia, singulari in Christi pauperes affectu, animóque in omnibus verè nobili; quibus & pluribus nobis abundè à dicto Illustriss. viro, in vestram omnium laudem sincerè intellectis, excitati sumus, his literis patentibus, ob loci huius qui ruinas minatur, nostrámque pergrandem hìc pauperiem & pericula, quibus in hoc totius Christianitatis nostræ Sanctuario indies quasi ad succumbendum premimur, per hunc dictum Illustriss. Nicolaum Christophorum (licet tanta eius in nos humanitate immeriti) ad vestras Dominationes, vt ad refugium nobis singulare hisce in partibus omni Christiana pieta-*

pietate destitutis commorantibus, pro liberali eleemosyna animo supplici recurrere; sic piè præsumentes, ob fidelem de vobis relationem factam ab Illustrissimo dicto Nicolao Christophoro, ad quem nos per omnia remittimus. Pro his verò propter Christum IESVM *in hoc Christi Sepulchrum in eiúsque vigiles futuris vestris expensis, Christum ipsum optimum, vt nostis, remuneratorem vobis proponimus; & deinde, si quid nostra potuerimus oratione, non defuturos in perpetua tempora, in nobis & posteris nostris promittimus. In quorum omnium fidem has literas nostra manu subscripsimus, ac Sigillo Conuentus nostri sancti Saluatoris Ierosolymis muniri fecimus. Anno Salutis* M. D. LXXXIII. *die* V. *Iulij.*

Manè exeuntes è monasterio, iuimus ad portam Sion, vnde acceptis nobiscũ duobus Ianissaris equitibus, & asinis conscensis, demisimus nos in vallem Iosaphat; & ad radicem montis Oliueti, in parte dextera, prope ipsam viam locum vidimus, in quo Iudas proditor laqueo se suspendit. Extat modicus ruinosus fornix, à Iudæis constructus, vbi etiam nunc ipsi sepeliuntur.

Iudæ Iscariotis suspensi locus.

Confecto dimidio milliari, peruenimus Bethaniam; in ingressu ad lęuam, est domus Simonis leprosi, de quo Matthęi 26. tota planè integra. Habet angustam porticum; inferius atriolum in longum & latum cubitorum octo, satis obscurum: inde per gradus ascenditur ad impluuium; nam ædificia in partibus illis tecta non habent. Domus hæc nulli nationi attributa, habet septem annos & totidem quadragenas de Indulgentia. Inde ad iactum sagittæ, est integrum Lazari monumentum in petra excisum, in quod gradibus octo descenditur. Est ibidem altare paruum, cui lapis est superimpositus, quo sepulchrum erat clausum, quem Christus Lazarum suscitaturus tolli præceperat,

Bethania Simonis leprosi domus.

Lazari resuscitati monumentum.

Lapis hic superioribus annis in templum S. Sepulchri illatus est, ne à Turcis auferretur: vnde apparet, locum hunc ab illis in veneratione haberi. Credunt enim Lazarum à Christo esse resuscitatum.

ceperat, Ioan. 11. Celebratur in eo Sacrum ſingulis annis. Ex hoc antro per quatuor gradus deſcenditur in locum, in quo Lazarus mortuus iacuit. Habet in latitudine duos, in longitudine quatuor cubitos. Pertinet ad Catholicos, ſeptem annos totidemque quadragenas habens de Indulgentia. Prope monumentum, habent Turcæ ſuam Moſchæam, qui credunt etiam Lazarum fuiſſe à Chriſto reſuſcitatum. Vicus hic Bethaniæ habet triginta circiter domos, quas Turcæ inhabitant. Viſuntur ibidem duæ ædes, non procul ab inuicem diſſitæ, quarum vna Mariæ Magdalenæ, altera Marthæ fuiſſe memoratur. Sunt planè dirutæ, præſertim illa Marthæ, cuius vix apparent fundamenta. In vtraque domo, habetur Indulgentia ſeptem annorum totidemque quadragenarum. Dum itur ad domos prædictas, prope viam publicam, eſt magnus lapis, qui antiquitus Lapis Colloquij ſeu Dialogi appellatur: in quo Chriſtus ſedens, cum Maria de morte Lazari colloquebatur. Habetur non minùs à Turcis, quàm Catholicis in magna veneratione: quem etiam Mahometani exoſculantur, & pro certo affirmant, ſe ex maiorum traditione accepiſſe, quòd licet peregrini eò accedentes, non exiguas ab illo particulas auellere ſoleant, quod etiam à nobis eſt factum, lapis nihilominùs integer eſt, & nulla ex parte minuitur. Nec id à vero alienum. nam cùm eius ſit altitudinis, vt in eo quis commodè ſedere poſſit; ſi altior fuiſſet, proculdubiò in eo Chriſtus non ſediſſet: vnde ſequitur, cùm in ea altitudine nunc, vt tempore Chriſti, perſeueret, illum auulſionibus non minui. Aderant ibi tum præſentes aliquot è Turcis valdè ſenes, qui à ſexaginta annis, ſemper illum in eodem ſtatu manere affirmabant, & patres itidem ſuos dicere ſolitos; etiamſi mille homines inde fruſta accipiant, lapidem hunc nulla ratione minui poſſe. Propter miraculi venerationem, conceſſa eſt hìc Indulgentia ſeptem annorum totidemque quadragenarum.

Magdalenæ & Marthæ domus.

Lapis Dialogi.

MONS OLIVETI.

Ex Bethania profecti ſumus ad dextram verſus montem Olıueti. Eſt is cumprimis altus: in cuius medio apparent veſtigia villæ Bethphage, quam exiguam fuiſſe liquet. Relictis hîc aſinis, aſcendimus ſummitatem montis, è quo Chriſtus ad cælos aſcendit. Erat anteà hoc ipſo in loco Eccleſia per diuam Helenam fabricata, quæ planè eſt diruta. Nunc habent hîc Turcæ Moſchæam paruam, rotunda forma cõſtructam, in cuius medio in ſaxo eſt ſacrum veſtigium pedis Chriſti Saluatoris, quod in cælos aſcendens reliquit. Hoc Turcæ plurimùm venerantur & exoſculantur. Aliud pedis alterius veſtigium diuiſa petra, Turcæ ad templum Salomonis tranſtuliſſe dicuntur. Nobis in porta huius Moſchææ ſtantibus, fuit conceſſum ſacrum hoc ſignum intueri, quod ab ipſa porta qutuor circiter cubitis eſt remotum. Anteà licebat Chriſtianis intus ingredi, & locum ſacrum exoſculari. Sed qui tum officium Cadij adminiſtrabat, cùm ſuæ religionis obſeruantiſſimus eſſet, nec peregrinos in parietibus loci huius Cruces depingentes tolerare poſſet, ante duos annos, ſub pœna capitis edixit, ne quis Chriſtianorum ampliùs eò ingrediatur. Itaque in foribus Sacelli orantes, plenam Indulgentiam conſequuntur. Sæpiùs idem Cadius ad locum hunc ſacrum accedebat, eumq́ue ſingulari quodam modo venerabatur. Habent enim Turcæ in honore loca hæc ſancta, nempe Bethlehem *; vbi Chriſtum de Virgine natum credunt: hunc etiam Olıueti montem, vnde eum in cælos aſcendiſſe fatentur. Ceterùm illis, in quibus paſſus eſt, omnem detrahunt venerationem, & Chriſtianos ea venerantes irrident, aſſerentes Chriſtum tamquam Dei ſpiritum in cælos quidem aſcendiſſe, Iudæis verò qui illum oderant, ſtatim phantaſma quoddam corporeum obieciſſe: quod illi, Chriſtum exiſtimantes, comprehenderunt, ligarunt, & crucifixerunt: quod deinde quaſi ex mor-

Veſtigium Chriſti aſcẽdentis in cælos.

An. 1596. permiſsú iam fuit intus ingredi Chriſtianis: quorum vnus Sacerdos pius, teſtis oculatus, affirmat, veſtigium ſiniſtri pedis, in ipſo petræ cacumine, quod acuminatum nec diuidi, nec alterius pedis capax eſſe potuit, optimè conſpici. Probabile etiam eſt, aſcendentem Dominum, ſiniſtri tantùm pedis veſtigium pro ſigno in terris reliquiſſe, dextro iam eleuato ad aſcendendum.

* *Chriſti memorias Turcæ quas venerentur.*

mortuis resurrexisse, visum fuit. Errorem autem hunc suum, ridiculo cumprimis comprobant argumento. Nos, aiunt, vbi adlibuerit, Iudæum indignissimè verberibus afficimus, cùm gens sit nullius pretij & reputationis: Propheta verò tantus, imò Dei spiritus, nónne potuisset manus nihili hominum euadere? Ad dextram in eodem monte, extant ruinæ diruti templi, in quo nõnulli volunt, duos viros post Ascensionem Domini Apostolis apparuisse, & dixisse, *Viri Galilæi quid admiramini?* Actor. 1. Sed cùm S. Lucas manifestè scribat, in eodem loco visos fuisse, in quo Christus mox in cælum ascensurus cum Apostolis loquebatur, nõ video, quo fundamento in alium magis remotum id reijci debeat. Descendendo ex monte, deuenimus ad locum, in quo Christus fleuit supra ciuitatem, Luc. 19. Habetur hîc Indulgentia septem annorum & totidem quadragenarum. Videtur hinc optimè Ciuitatis situs; & habęnt Turcę paruam suam Moschæam absque tecto: Salomonis quoque templum apparet egregiè; quod nomen quidem eiusmodi retinet, sed fanum potiùs amplum octangulare videtur (meo iudicio maius quàm S. Maria Rotunda seu Pantheon Romanum) plumbo tectum; in medio areæ, quæ magis in longum quàm in latum protenditur, situm: caprificis & oleastris frequentibus conuestitum. Fertur hoc à diua Helena fabricatum. In eiusdem areæ parte læua, ad murum est & alia Ecclesia non inelegans & longa, plumbo itidem tecta; quo loco beatissima Virgo Christum in templo obtulisse memoratur. Apparet hinc quoque Porta aurea, per quam patebat ingressus ad aream templi Salomonis: qua Christus asino insidens, Ierosolymam est ingressus, Matth. 21. Nunc ea, occulto quodam Dei iudicio, muro est obstructa: quam Turcę ipsimet aperire nefas iudicant, affirmantes, eam vltrò apertum iri magno cuipiam & potẽtissimo Regi, qui per eam in Ciuitatem sanctam ingredietur, &

Turca cur Christum crucifixum non credãt.

Templum Salomonis.

Porta aurea.

erit vniuersi Orbis dominus. Interrogabamus Turcas, cur eorum Imperator per hanc portam non ingrediatur, vt minore negotio totius mundi dominium obtineat? obticuerunt. Vrgere verò responsum non expediebat. Nam qui de domino vel de fide disputare vult, mandato Mahometis, verbera pro verbis reportare solet. In descensu montis ad læuam, locus ostenditur, in quo Christus Orationem Dominicam Apostolis dictauit, Matth. 6. Antiquitus habebat Sacellum: nunc planè dirutum; columna tantùm integra superest. Septem annorum totidemq́ue quadragenarum Indulgentiam obtinet.

Orationis Dominicæ locus.

Inde digressi ad inferiora, visitauimus denuò loca, in quibus Christus Dominus orauit, & à Iudæis captus fuit: posteà ascendendo, per locum lapidationis sancti Stephani Protomartyris, portâ eâdem seu Ephraim, ciuitatem ingressi ad læuam, vidimus Probaticam piscinam, quæ prope aream templi Salomonis fuit, & erat ampla satis & profunda. Piscina hæc dicitur fuisse facta, non propter pisces, qui numquam in eam mittebantur, sed vt pluuiæ hybernæ ex tectis templi in eam defluerent, vel potiùs vt aquæ ex ipso templo, in quibus innumeræ purificationes fiebant, per fistulas subterraneas ab ea reciperentur. Cùm autem Deus in piscina miracula facere, & vnum aliquem morbosum, qui primus in aquam ab Angelo motam descendisset, sanare cœpisset (quod aliquoties quotannis, in certis tamen temporibus faciebat) Iudæi locum muro, ne pecora accedere, & aquam sanctam profanare possent, circumdederant. Quinque etiam porticus circumcircà fecerant, in quibus ægroti sedentes, diuinum aquæ motum expectabant. Sunt ex illis nonnullæ etiam nunc integræ. In fundo piscinæ est quoddam arundinetum, vnde apparet nunc quoque locum esse humidum. Indulgentia hîc septem annorum, totidemq́ue quadragenarum, est concessa. Miracula illa piscinæ fieri cœpta, aut tempore Christi,

Porta Ephraim.

Probatica piscina.

ſti, aut non multò antè; Chriſto verò mortuo fieri deſie-runt, vt probabiliter Scriptores ſentiunt.

Inde eadem platea, verſus portam S. Stephani redeuntes, attigimus aliam plateam, qua ad vallem Ioſaphat perrexeramus, quę ab ipſamet porta ducit ad Pilati palatium: quod ad manum dextram habet partem porticus ſeu propylæi, nunc etiam Pilati appellatam: quæ nunc ipſi plateę ſupereminet, cùm anteà in ipſo palatio, quod peramplum fuiſſe liquet, comprehenderetur; vnde in impluuium & vicum antiquitus patebat proſpectus. Supra porticum eminet paries integer, habens duas feneſtras columella marmorea diſtinctas; in quarum vna Pilatus, in altera Chriſtus Dominus ſpinis coronatus ſtabat, cùm Præſes Iudæis eum oſtendens dixiſſet; ECCE HOMO. Quoniam autem locus hic nunc in publica & ampla platea poſitus eſt, in qua frequentes Turcæ hinc inde commeant, peregrini Chriſtiani genua flectere non valentes, tranſeundo Dominicam Orationem & Angelicam Salutationem recitantes, Indulgentiam plenariam conſequuntur. Scribit Adrichomius, porticum hanc ad Arcem Antoniam, à Præſidis palatio directam fuiſſe, è qua IESVM Iudæis ſpectandum Pilatus exhibuit: quod eò veriſimilius videtur, quia in viam publicam inde poterat commodè proſpici. Addit inſuper inſcriptionem ibi poſitam, *Tolle, tolle, Crucifige*. Sed propter vetuſtatem, nihil tale videre à longè potui: crediderim, ſi liceret propiùs accedere, characteres eiuſmodi faciliùs internoſci poſſe.

Palatium Pilati.

Ecce Homo.

Antequam ad palatium Pilati perueniremus, cùm frequentes Turcæ, vt in media vrbe fit, vagarentur; ardente ſole, vt peregrini ſolent, incedebamus ipſa via media, relinquentes Turcis liberum & vmbratilem ſub ædibus greſſum: vbi viæ trium vel quatuor vlnarum latitudine, à terra aliquantulùm prominentes, minùs radijs ſolaribus obnoxiam ambulationem præbent. Intereà Michael

Konarski familiaris meus, cùm corpore aliquantulùm obeſior eſſet, à longè nos comitabatur, & vitandi æſtus cauſſa, ſemita illa altiore ædificijs proxima incedebat; cui cùm tres Turcæ obuiàm facti eſſent, ille, in viam publicam ſe non demittens, vnius latus leuiter tetigit: qui ſtatim pugno collum eius inuadens, lapides vibrare cœpit: idipſum alij quoque Turcæ, pueri præſertim, facere adorti, magnum nobis malum præparabant: & niſi noſtri Ianiſſari, quorum duo equites, duo itidem pedites erant, Turcas mitigaſſent, quorum ingens è diuerſis plateis multitudo confluebat, interfeciſſent nos proculdubiò: quemadmodum ante annos aliquot accidiſſe, religioſi Fratres nobis narrabãt, quo tempore, ſimili planè de cauſſa, quòd via cedere Turcis nollent, aliquot peregrini ſtatim ab illis interempti fuerunt. A palatio Pilati, de cuius fabrica dicetur inferiùs, incipit via Doloroſa, per quam Chriſtus Crucem baiulans, ad mortem ducebatur. Exeuntibus portâ ad dextram, offert ſeſe exiguus collis ſaxeus, in quo beatiſſima Virgo Maria ſtabat, anxiè, quid cum dilectiſſimo filio ageretur, exſpectans: quem, cùm ſpinis coronatum, ſanguine fœdatum, facie liuenti & planè immutata, ingentem Crucis trabem humeris deferre, & ſceleratiſſimi latronis inſtar ad ſupplicium rapi conſpexiſſet, vt ex antiqua maiorum traditione Doctores Catholici piè affirmant, vi doloris acerbiſſimi intrinſecus oppreſſa, in terram exanimis ferè corruit: quod etiam valdè veriſimile videtur. Quomodo enim tenerrimum illud Virginis matris pectus, ad tantos dilectiſſimi filij cruciatus, & miſerabile, ac numquam anteà viſum illud ſpectaculum, non colliqueſceret? Locus hic, in hodiernam vſque diem, Spaſmus B. Virginis vocatur.

Via Doloroſa.

Spaſmus B. Mariæ.

Inde ad quinquaginta paſſus progreſſi, deuenimus in plateam longam, quæ ad portam Damaſcenam ducit: vbi cùm ad læuam deflectitur, fit præceps in rupem deſcenſus.

ſus. Nam ciuitas Ieroſolymitana, tota eſt in rupibus poſi-ta,pluresq́ue colles non exiguos habet, montibus maioribus exceptis,qui ſunt nunc in ciuitate quatuor: ante excidium autem, cùm vrbs in ipſo flore eſſet, tres celeberrimos montes habuit,de quibus inferiùs magis copioſè tractabimus, vbi de palatio Herodis, & eleganti ac magnifica platearum ciuitatis dimenſione nobis erit agendum. In memorato igitur præcipiti viæ flexu, Chriſtus Dominus, graui pondere Crucis oppreſſus corruit, petræ alliſus: cumq́ue præ debilitate ſub onere progredi non poſſet, Iudæi Simonem Cyrenęum angariauerũt,vt Crucem IESV *Simon Cyrenæus.* tolleret. Promerentur hoc loco peregrini, ſeptem annos & totidem quadragenas de Indulgentia. In eadem ciuitatis platea ad læuam, eſt domus ampla diuitis illius epulonis,qui miſericordia erga Lazarum pauperem non mouebatur. *Domus epulonis. Luc. 16.* In quam ingredi non potuimus, quòd eam Turca valdè Chriſtianis infenſus inhabitaret. Sed quia porta patebat, ex areæ magnitudine apparet, eam magnificam fuiſſe. Inde ad triginta paſſus deflectendo ad dexteram, fit ingreſſus in aliam longam plateam, quæ rectà ad montem Caluariæ ducit. Ad læuam, ferè in medietate ipſius plateæ montem aſcendendo (nam tota hæc platea aſcenſum montis habet) ſunt ædes S. Veronicæ, è quibus egreſ-*S. Veronica domus.* ſa,venerandam Chriſti faciem ſanguine fœdatam, linteo abſterſit. Non procul inde eſt exiguus collis, in quo mulieres ſtabant flentes, quas alloquebatur Chriſtus, dicens: *Filiæ Ieruſalem nolite flere ſuper me*, &c. Hinc ad vnum & medium teli iactum, ſunt magnæ & altæ duæ lapideæ columnæ, inter quas erat porta Iudiciaria, qua damnati *Porta Iudiciaria.* rei ad ſupplicium in Golgotha ducebantur. In ea porta, vt piè Catholici credunt,denuò ſub Cruce corruit IESVS: in cuius rei memoriam, plurimi, cùm quaſcumque ciuitatis portas ingrediuntur, ſignum S. Crucis formant. Habetur hîc Indulgentia ſeptem annorum & quadragenarum.

Ab hac porta Iudiciaria egreſſis, ad iactum lapidis & paulò ampliùs, offert ſeſe Baſilica Dominici Sepulchri, quę montem Caluariæ complectitur. Non procul à porta, qua itur in Eccleſiam, in cœmeterio, eſt lapis prægrandis poſitus: quo in loco iam ſub ipſo monte, tertiùm Saluator noſter cum Cruce in terram corruit. Eſt ibi Indulgentia ſeptem annorum & totidem quadragenarum. Hinc iam in montem, pro nobis mortem ſubiturus, aſcendit.

Prætergreſſi Eccleſiam, Oratione Dominica & Salutatione Angelica recitata, redijmus in Conuentum: à prandio vecturas, ituri Bethlehem, conduximus.

I V L I V S.

Vt profectionem Bethlehemiticam tutiùs abſoluere nobis liceret; duos equites, & duos Ianiſſaros pedites nobis adiunximus.

Porta Piſcium. *Caſtrum Piſanum.*

Manè diſcedentes ex Fratrum Conuentu, per Portam 1.
Piſcium è ciuitate ſumus egreſſi, relinquentes ad læuam caſtrum, quod etiam nunc Piſanum appellatur. De quo cùm ſæpiùs hîc fiat mentio, ſciendum eſt varias de eo multorum eſſe opiniones. Arbitrantur enim nonnulli, arcem hanc Dauidis fuiſſe, quam ipſemet inhabitaret. Alij hanc ipſam in ſummitate montis Sion ponunt; vbi ingentes ruinæ ædificiorum vetuſtorum apparent: idque magis eſſe probabile, Bethſabeæ piſcina comprobat, quæ monti Sion ita adiacet, vt commodè ex ſolario domus Regiæ mulier ex aduerſo lauans videri potuerit: Reg. 2. cap. 11. Licet autem & Caſtro Piſano piſcina hæc immineat, remotior tamen eſt, quàm vt mulier internoſci facilè ex illo ædificio poſſit. Quamobrem rectiùs colligunt alij, idque non obſcuris argumentis, quod nunc Caſtrum Piſanum vocatur, id antiquitus à Machabæis cõſtructum fuiſſe: de quo in Machabęorum libris, & apud Ioſephum legitur. Sed cuiuſcumque tandem ſit, quamuis antiquas

habeat

habeat ſubſtructiones, liquet illud cumprimis benè munitum eſſe. Formam habet quadrangularem: turres itidem altas & munitas ex lapide quadrato in quadrum poſitas. Foſſam valdè profundam, ſecto lapide vtrimque munitam. Chriſtiani in illam arcem non admittuntur. Cùm è monaſterio verſus portam Sion progrederemur, Caſtrum hoc ad dextram nobis fuit, cuius quòd porta eſſet aperta, obliquè flectentes oculos (nam apertè introſpicere periculo non caret) animaduertimus, aream non adeò intus eſſe magnam, vt nec arx ipſa magna eſt. In terra iacebant neglectim aliquot mediocria bellica tormenta, ſuis ſedibus non impoſita. Ad portæ cuſtodiam Ianiſſari pauci ſedebant.

Ciuitate egreſſi, conſcenſis aſinis, in deſcenſu montis habuimus ad læuam ruinas palatij Dauidis, de quo paulò antè dictum eſt; ad dextram verò, piſcinam Bethſabeæ. *Bethſabea piſcina.* hac enim ad Bethlehem iter eſt. Piſcina in longitudinem ad centum cubitos protenditur, non vſque adeò lata, per gyrum lapide quadrato ſtrata, habens vndique gradus, per quos, iuxta quantitatem ipſius, ad aquam deſcendebatur. Profunditas eius, cùm aquis implebatur, octo circiter vlnas capiebat. Supra illam non procul à porta, modicus aquæ riuus defluit, quæ ciuitatis vſibus deſeruit; piſcina verò ipſa caret aquis: qua relicta, modicò colle conſcenſo, ad dextram, ad iactum ſagittæ, à via publica deflectendo, eſt palatium ruinoſum, in quo principes Sacerdotum & Seniores populi de comprehendendo & occidendo Chriſto conſultabant; vnde etiam Domus mali *Domus mali conſilij.* conſilij appellatur. Retro hanc, paulò remotiùs ad dextrã, eſt alia deſolata domus, quam ex parietinis duabus altam fuiſſe liquet. Hæc fuit Simeonis illius ſenis, qui inde in templum veniens in Spiritu, puerum IESVM in vlnas *Simeonis ſenis Euang. domus. Luc. 2.* ſuas accepit, & benedixit Deum. Inde vlteriùs progrediẽdo prope viam ad læuam, eſt arbor terebinthi ſatis ma- *Terebinthus B.Virginis.*

gna,ſub qua beatiſſima Virgo quieuiſſe memoratur, cùm oblatura puerum IESVM in templo,è Bethlehem Ieroſolymam pergeret. Eſt ibi Indulgentia ſeptem annorum & totidem quadragenarum attributa. Non adeò magno interuallo, eſt puteus muro eleganti obductus, ſed aquam

Puteus Magorum. turbidam habet, & nullius vſus. Dicitur Magorum puteus, quòd eo in loco ſtella denuò Magis apparuiſſe dicitur,cùm Bethlehem proficiſcerentur. Nam quamdiu Ieroſolymis cum Herode colloquebantur, diſparuerat. In medio itineris eſt collis non adeò eleuatus, ex quo Ieroſolyma & Bethlehem conſpicitur:quandoquidem vno tantùm & dimidio milliari diſtant abinuicem. Habentur hîc complures iuniperi arbores: & ad dextram ſecus viam eſt

Eliæ ſtatura petra impreſſa. petra,in qua Elias Propheta quieuit; 3.Reg.19. cui ſtatura corporis eius adeò eſt impreſſa, ac ſi recenti argillæ ſuperimponeretur. Remanſerunt enim capitis, lateris, manus & pedis dextri aperta veſtigia ſancti Prophetæ illius:quod diuino miraculo attribui meritò debet. Ad læuam eſt paruum monaſterium Græcorum, quod S. Eliæ vocatur. Ad dextrum latus petræ, tergo verſus Ieroſolymam conuerſo,eſt domus diruta, vnum tãtùm parietem integrum

Abacuc domus. habens,quę Abacuc Prophetæ fuiſſe perhibetur; qui cùm è domo hac prodiens,meſſoribus cibum deferret, ab An-

Dan.c.14. gelo raptus, Danieli Prophetæ inter leones conſtituto, prandium diuinitus præparatum detulit.Quarta milliaris parte,à petra prædicta Eliæ, in parte dextra, eſt domuncula ſatis integra, in qua Rachel, filium Beniamin enixa dicitur: vnde non procul, in ipſa propemodum via publi-

Rachelis ſepulchrum. ca, extat eiuſdem Rachelis monumentum propè integrum, forma pyramidis è viuo ſaxo excifum, de quo fit mentio Geneſ. 35. Non procul à Bethlehem ad læuam, prope viam publicam, ad ſagittæ iactum, eſt ciſterna viuæ & recentis aquæ, ad quam hauriendam non ſolùm ex Bethlehem, ſed ex circumuicinis etiam pagis

frequens

frequens fit concurſus. Vocatur in hunc vſque diem Ciſterna Dauid, de qua 2.Reg.2. *Dauidis ciſterna.*

Inde per extrema villæ, quæ circiter quinquaginta caſas habet, proceditur verſus Bethlehem; & ad læuam fit reflexus verſus Baſilicam, quæ à villa ad vnicam arcus eiaculationē eſt remota. Cùm eò perueniſſemus, reperimus ibi Bolucum cum Ianiſſaris aliquot, qui nos Damaſco deduxerant, & ſedebant tum in Eccleſia, frigidiorem auram captantes. Habebant autem ibidem & equos. Nam cùm Eccleſia ſemper ſit aperta, Turcæ, cùm libuerit, etiam cum iumentis in eam ingrediuntur. Quanta ſit autem huius nobiliſſimæ Baſilicæ elegantia & magnitudo, verbis facilè non poteſt explicari. Tota enim è pulcherrimo marmore fabricata, duplici ingentium columnarum ordine diſtinguitur. Intus muſiuo opere vbique decorata: tectum plumbeis laminis habet coopertum. Eam D. Helena Auguſta conſtruxit: poſteà monachi, regulæ S. Hieronymi obtinebant. Nunc ibi religioſi S. Franciſci de Obſeruantia Conuentum habent, quos P. Guardianus Ieroſolymis ſubmittit, mutans eoſdem ſexto quolibet menſe, propter perſecutiones, quas à Turcis maximas patiuntur. Erant ibi tum octo: quatuor ſacerdotes, laici itidem quatuor. Ingreſſi igitur in Eccleſiam quæ Catholicorum eſt, ad læuam deflectentes, venimus ad Fratrum Conuentum, & inde ſtatim ad Capellam Diuæ Catharinæ, in qua diuina officia monachi peragunt. Capella hæc Indulgentiam plenariam habet; quam Peregrini eo modo conſequuntur, ac ſi ipſimet perſonaliter Eccleſiam S. Catharinæ in monte Sinai viſitarent, quò non omnes propter loci diſtantiam & pericula peruenire poſſunt. In ſuprà dicta igitur Capella ordinatur Proceſſio: quam Peregrini, more Ieroſòlymis obſeruato, bini & bini ſequuntur, dum perueniatur ad locum Natiuitatis IESV Chriſti Saluatoris noſtri. Poſtquam egreſſi fuerint è Capella prædicta,

BETHLEHEM. *S. Præſepij Baſilica.* *Natiuitatis Dominicæ locus.*

statim ad læuam descenditur, in locum subterraneum, & prætermissis tunc ceteris, de quibus inferiùs dicetur, peruenitur in Capellam, quæ in longitudine decemocto, in latitudine nouem aut decem tantùm cubitos habet. Ibi è regione portæ est altare; sub quo locus, marmorea tabula signatus ostenditur, in quo Christus est natus. In lapide verò qui altari est superpositus, hæc inscriptio Latinè insculpta est; HIC DE VIRGINE MARIA IESVS CHRISTVS NASCI DIGNATVS EST. Supra altare ipsum, ad parietem est vetus Tabula, cum imagine Natiuitatis Domini nostri. Audiuimus hîc sub ipsum meridiem Sacrum, quod P. Ioannes de Florentia, qui tamquam Superior nobiscum Ierosolymâ venerat, celebrauit. Antequam ad altare hoc perueniatur, in parte dextera, sex vlnarum distantia, est pręsepe in rupe excisum, in quo Christus natus fuit positus: quod cùm sit valdè capax & vastum, cõstat aliud minus ligneum illi fuisse insertum, iuxta morem in partibus illis obseruatum. E regione illius ad tres circiter cubitos, est aliud altare, vbi tres Magi procidentes Christum adorauerunt, muneraque illi obtulerunt. In prædictis locis omnibus conceditur Indulgentia plenaria. Capella hæc sacri Præsepij tota est Catholicorum: lampades tamen in ea à diuersarum gentium hominibus accenduntur, perinde vt in Dominico Sepulchro (qua de re posteà copiosiùs) nisi quòd Nationes prædictæ sua luminaria pro festo Natiuitatis Domini accendunt, quo tempore illis tantùm cum Processionibus locũ hunc sacrum ingredi licet. Capella hæc sacri Præsepij est valdè obscura, cùm sub altari maiori, de quo superiùs, Basilicæ sit posita; nec aliunde lumen admittat, quàm per cancellos portarum collateralium, quæ gradus adiunctos habent, quibus in Ecclesiam ascẽditur, & Processiones commeant. Ascendentibus in templum per sinistrę partis gradus, offert sese statim altare, eo in loco positum, vbi venientes

Præsepe in rupe excisũ.

nientes

nientes ad Christum Magi, ab equis descenderunt. Qui verò per gradus partis dextræ Ecclesiam ingrediuntur, deueniunt ad altare paulò remotius, eo loco ædificatum, vbi parua quondam Synagoga fuit, in qua Christus octauo Natiuitatis die, Circumcisionis signaculum accepit. *Circumcisionis Domini locus.* Altare hoc obtinent Catholici: sed cùm sit in Ecclesia, quam Turcæ liberè accedunt, nullum cultum & ornamentum habet. Ibidem chorum seu apsidem Græca natio possidet. Sed quia locus hic passim omnibus patet, quoties sacris operari volunt, à Sangiaco Ianissaros accipiunt, qui à Turcis eos turbari prohibeant. Nam, vt dictum est, Ecclesia propter Turcas numquam clauditur. Capella tamen Natiuitatis Dominicę, Catholicorum opera, clausa manet; nec in illam patet aditus aliunde, quàm quà ex monasterio per fornicem subterraneum ad illam deuenitur. Sacro peracto, Antiphona & Oratione præmissa, dictus Pater exhortationem breuem ad nos habuit. E Capella Præsepij eadem via, per quam intraueramus, egressis, ad dextram sex cubitorum distantia, ostensum est antrum in rupe excisum, habens in longitudine sex vlnas, non adeò latum, sed profundum, in quo Innocentes ab Herode occisi, fuerunt sepulti: habet Indulgentiam septem annorum & totidem quadragenarum. *SS. Innocētum sepultura.* Ad læuam est aliud itidem antrum, in quo tria sunt monumenta: primum statim ab ingressu ad dextram, sancti Eusebij; *S. Eusebij.* secundum ad sinistram, sanctæ Paulæ Romanæ matronæ (cuius *S. Paulæ.* etiam monasterium in quo habitabat, quod ipsamet amplum & elegans exædificarat, dimidio & ampliùs à Bethlehem milliari, totum dirutum & desolatum cōspicitur;) tertium sancti Hieronymi. Inde via subterranea, peruenitur in cubiculum eiusdem Sancti, vbi tanslationem Bibliorum absoluit. *S. Hieronymi conclaue.* Est autem valdè obscurum, vtpote sub Ecclesia itidem situm, ad quam per gradus, qui nunc etiam extant, oraturus idem vir sanctus ascendebat per por-

tam, quæ nunc muro est obstructa. Lumen modicum per fenestram ex parte monasterij admittit. Sepulchrorum quodlibet habet septem annos & totidem quadragenas de Indulgentia. Inde redijmus ad monasterium, vbi prandio sumpto, Vesperas in Capella sanctæ Catharinæ decantatas audiuimus: quibus finitis, è Conuentu egressi, conscensis

Turris gregis.

asinis, profecti sumus ad Turrim gregis, dimidio bono milliari à Bethlehem distantem: vbi Iacob Patriarcha pascebat gregem suum. Turri collapsa, ingens aceruus lapidum remansit eo loco, in quo Angelus pastoribus magnum gaudium annuntiauit de Christo Saluatore nato. Erat turris hæc in fertili & peramœna conualle posita. Inde redeuntes alia via ad sinistram, vidimus Sacellum à diua Helena Augusta exædificatum eo in loco, in quo Angelus in somnis admonuit Ioseph, vt tolleret puerum & matrem eius, secederetque in Ægyptum. Domunculæ istius apparent adhuc parietinæ, cui Sacellum coniungebatur. Est ibi Indulgentia septem annorum & quadragenarum totidem. Ad dextram paulò remotiùs relinquuntur ruinæ diruti monasterij S. Paulæ, & ad sinistram per-

S. Paulæ monasteriũ.

uenitur in paruam villulam, quæ Pastorum appellatur, in qua est puteus altus aquæ frigidæ & optimæ, ad quam hauriendam beatissima Virgo sæpiùs accedere solebat. Habet Indulgentiam septem annorum & totidem quadragenarum. Hunc puteum ipsimet Mahometani plurimùm venerantur, & sanctum appellant: quē etiam, quod aliàs non faciunt, lapidea tabula (non enim latus est) cooperiunt, vt tectus semper maneat. Ab hac villula reditur ad Bethlehem, vbi non procul ab Ecclesia ad manum sini-

Puteus villæ pastorum.

Antrum latibuli B. Virginis.

stram, est antrum subterraneum, aliquot vlnas latum & longum, habens ingressum haud facilè peruium, in quo beatissima Virgo cum infante IESV delituit, dum pueri Innocentes iussu Herodis in Bethlehem interficerentur: in quo diuini miraculi etiam nunc apparent indicia. Nam

terra

terra inde accepta, & in potu mulieribus, quibus lac deperit, porrecta, copiam lactis illis reducit. Septem anni & quadragenæ de Indulgentijs hîc concessæ. Sub vesperam redijmus ad monasterium: & aditu reserato, in summitatem ac fastigium templi ascendentes, vidimus inde à longè ad sinistram, montem Engaddi, de quo frequens in sacris Scripturis fit mentio, & non procul à Bethlehem abest. Quoniam autem Loth Sodomis fugiens, montem Engaddi pertransibat, nonnulli volunt specum isthic esse, in qua cum filiabus conuersationem habuit. Locus tamen certus non monstratur. Ad manum dextram conspicitur hortus; in quo, tempore Salomonis, ingentem balsami arborum fuisse numerum, nonnulli Historicorum testantur. Conspiciuntur hîc etiam montes, qui valli Hebron adiacent: quò excurrere animus erat, cùm quinque tantùm à Bethlehem milliaribus distent, vt & sepulchra Patriarcharum, & loca in quibus tres Angelos Abraham vidit, & Isaac circumcisus est, perlustrarem; sed cùm ab Arabibus periculum immineret, quorum duobus antè diebus agmina inter se concurrebant, abstinendum necessariò fuit ab hac profectione. Qui tamen religiosi loca illa viderunt, narrarunt, Hebron exiguum esse oppidum, quod à Iudæis tantùm inhabitatur. Cùm itaque ad Hebron accedere non potuissem, constitui die insequenti montana Iudææ conscendere, pręcipuè quòd Ecclesia hoc die festo (festum Visitationis B. Virginis Mariæ intelligo) de illis memoriam faciat. Audito Completorio, præparabamus nos per sacram Confessionem, ad perceptionem diuini Sacramenti in crastinum: & deuotioni, prout cuique Dominus largiebatur, insistentes, noctem ibidem transegimus, in Capella sacri Præsepij modicùm quiescentes.

Engaddi mons.

Hebron oppidum.

2. Summo manè Missam lectam audiuimus Patris Ioannis de Florentia; & sanctissimo Sacramento refecti, patribus

Bethagil locus castrorum Sennacherib. 4.Reg.19.

Circumcisi in quibusdam Terræ sanctæ locis viuere non possunt.

bus valediximus,asinisque conscensis,villam Bethlehem prætervecti, post quartã partem milliaris,ad villam aliam maiorem Maronitarum peruenimus,quę vocatur Bethagil,& est in eo loco sita, in quo Angelus Domini Regis Assyriorum Sennacherib castra percussit. Vbi in hanc vsque diem, illud cumprimis admirationi habetur, quòd nullus ex circumcisis,hìc in tertiam diem superuiuere potest, sed tertia nocte proculdubiò moritur. Id ex Arabibus duo, qui nobis vecturas locauerant, se per experientiam comprobasse, sanctè affirmabant. Prima enim nocte, ingens eos capitis dolor inuasit; secunda, corpus illorum adeò totum intumuit, vt mortis instantis metu, necessariò isthinc abduci debuerint: quorum vnus post quatuor,alter post sex demum menses pristinam sanitatem recuperauit. Cumque partem villæ istius propter compendium itineris attingeremus, nullus circumcisorum nobiscum eò voluit ascendere, sed circuitu periculum declinare maluit. Tribus à Damasco passuum millibus,ad læuam in præalto monte, videramus quoque anteà quiddam simile: nempe monasterium Sanctimonialium Maronitarum: in quo nullus itidem circumcisorum ad diem tertium pertingere potest. Id Deum particulari gratia beneficium loco illi concessisse, multi affirmant, vt castitas Virginum illarum,à paganorum libidine, tutior redderetur. Confectis à prædicta villa duobus circiter milliaribus, peruenimus ad paruum fontem, prope viam ad manum dextram,modicè scaturientem: in quo sanctus Philippus Eunuchum Candacis Reginæ baptizauit, Actor.8. Solent Anabaptistę suum errorem hinc confirmare,quòd Philippus & Eunuchus in aquam vterque descendisse scribitur. Sed qui locum hunc oculis subiectum habuerit, facilè animaduertet, adeò modicam scaturiginem ex angusta rupis fauce hìc prosilire, vt vtriusque pedis plantæ simul perfundi non possint. Vnde probabilior coniectura

Fons S.Philippi.

sumi

ſumi poteſt, Philippum, Eunuchi caput dumtaxat, aqua ſumpta perfudiſſe, illumque ſic baptizaſſe. Eſt hîc annorum & quadragenarum ſeptem attributa Indulgentia.

Inde poſt duo magna milliaria confecta, itinere valdè difficili peruenimus in deſertum, in quo ſanctus Ioannes Baptiſta habitabat, prout in fine 1. cap. apud Lucam habetur. Eſt antrum non adeò magnum in monte à natura formatum, cui S. Helena parietem è cocto latere adiunxit. Acceſſus huc valdè periculoſus. Nam & ſubtus præcipitium eſt aſpectu formidabile; & antri ſemita anguſta; decliuis & lubrica. Montes ipſi, vt & vallis, cumprimis horridi, & ſurdæ cautes. Ad fores antri ſurgit aquæ viuæ riuulus, digiti vnius latitudine, vnde Præcurſor bibebat, nec alia ibi reperitur. Qualis cibus eius fuerit, diuerſæ ſunt multorum opiniones. Nonnulli volunt eum victitaſſe herba, quæ nunc etiam noſtrate lingua Panis S. Ioannis, à Plinio verò, lib. 13. cap. 8. Ceraunia, ab alijs Ceratia, & ſiliquæ dulces, vocatur; cuius circa ciuitatem Iudæ, Præcurſoris patriam, quæ duobus inde milliaribus abeſt, ingens copia proueniebat: vt nunc in inſula Cypro; vnde ad varias & noſtras etiam partes, ſubmittitur. Circa antrum, nudæ tantùm ſunt rupes; fruteta rariſſima & exigua. Sumpſimus ad hunc fontem refectionem, allatis ex Bethlehem nobiſcum neceſſarijs. Eſt autem hîc Indulgentia plenaria. DESERTVM SANCTI IOANN. BAPT.

Duobus deinde magnis milliaribus confectis per aſperrima montium iuga, peruenimus in ciuitatem Iuda, quæ nunc domunculas vix habet viginti, quam tamen è ſitu cumprimis amplam fuiſſe apparet. In ingreſſu ad dextram, ſunt ruinæ templi, eo loco in quo beatiſſima Virgo viſitauit Eliſabeth, & Canticum Magnificat deprompſit. Exſtat & veſtigium Eccleſiæ, in domo Zachariæ exædificatæ, in qua Canticum Benedictus decantauit, de quo Lucæ 1. Turcæ ijs in locis priuatas domos habent, qui vt nos *Montana Iudaæ.*

ad areas huiusmodi templorum admitterent, pecuniæ nonnihil à nobis extorserunt. Inde ad duos sagittæ iactus ad manum sinistram, est Ecclesia integra sancto Ioanni Baptistæ dicata. Vbi ad sinistrum cornu altaris maioris est Sacellum, in quo Præcursor natus est. Nec enim in lucem editus erat eo in loco, vbi Zacharias habitabat; quandoquidem factus mutus, aliò concesserat, relicta in partu vxore domi: quæ postmodum in Ecclesiam præsentem conuersa fuit, quæ est Catholicorum: vbi etiam annuatim in S. Ioannis Natiuitate Sacrum celebratur: habetque Indulgentiam plenariam. Reperimus non procul ab Ecclesia Locumtenentem Sangiaci Ierosolymitani, qui recreationis caussa huc manè excurrerat, & fixo tentorio, dum Solis ardor declinaret, exspectabat. Inde vno & medio milliari, via itidem asperrima, peruenimus ad monasterium sanctæ Crucis, in sinistra vię parte situm: quod Græci S. Archangeli nominant: & est Georgianorum, eiusdem, prout S. Sabæ, de quo inferiùs, instituti, quorum Episcopus hîc residet. Traditio habet, eo in loco constructum, ex quo arbor oliuæ pro Cruce Christi paranda fuit deprompta; & ostenditur sub altari maiori fouea in rupe, vnde fuit eruta. Locum hunc Catholici & omnes Orientales in magna habent veneratione. septem annorum & quadragenarum habet Indulgentiam. Ad manum dextram arę maioris, est altare paruum Catholicorum, in quo singulis annis Sacrum peragitur. Episcopus loci, oliuarum baccas, & panem siccum nobis apposuit. Carnes enim hîc non comeduntur. Inde per altissimum & asperrimum montem profecti, vno ab Ierusalem milliari, in parte sinistra montem oblongum, & non adeò altum, vidimus, qui Gion appellatur: in quo elegantes ex lapide secto ruinæ conspiciuntur palatij Salomonis, quod tredecim annorum spatio fuit ædificatum, 3. Reg. 7. Eodem etiam in monte, Dauide adhuc viuente, idem Salomon in Regem

Monasterium S. Crucis, seu S. Archangeli.

Mons Gion, Palatium Salomonis.

Regem fuit vnctus à Sadoch Sacerdote, 3. Reg. 1. Ad dextram relicta piſcina Bethſabeæ, ex iumentis deſilientes, venimus ad Portam piſcium, & inde vna ab occaſu Solis hora, ad monaſterium: vbi P. Vicarius mihi narrauit, ſe, prout illi iniunxeram, apud Locumtenentem (quem in Montanis Iudææ vidimus) obtinuiſſe, vt nobis Arabem concederet, qui nos ad Mare mortuum & Iordanem deduceret. Id craſtina die à prandio futurum.

3. Circa meridiem acceſſimus ad Locumtenentem Sangiaci, qui manebat in domo Pilati, vbi etiam exſtat impluuium tabulis marmoreis eleganter conſtratum, quod in Euangelio Lithoſtrotos dicitur. Habet vtrimq; porticum, in qua pro Tribunali Pilatus ſedebat, porphyreticis columnis innixam: ad quarum vnam in angulo poſitam Chriſtus Dominus fuit flagellatus; cuius pars habetur in Capella Apparitionis, prout dictum eſt ſuperiùs. Sub hac porticu, quà per feneſtras proſpectus ad aream templi Salomonis patet, ſedebat Locumtenens, ſubſtrato tapete, puluilloque pretioſo ſuppoſito in terra, prout Turcarum mos. Ad latus dextrum, aſſidebat quidam alius Turca: aderat & Arabs, qui ſecuritatis cauſa pro nobis conducebatur. Pauci enim peregrini propter expenſas & Arabum pericula ad Iordanem proficiſcuntur: niſi cùm frequentiores circa feſta Paſchatis conueniunt: quo tempore collato ſymbolo, & Sangiaco aliquo honorario dato, ducem ex Arabibus aliquem conducunt, qui aliqua bombardariorum Turcarum manu ſtipatus, illos comitetur. Ego quòd eò proficiſci omnino decreueram, cum Locumtenente de ratione ſecuri itineris tractabam: qui acceptis à me centum aureis, Arabem nobis locauit, datis illi tantùm quinque Cecchinis, qui decem florenos conſtituunt, & lanea interula; reliquum pecuniæ ipſe accepit, cùm abſque eius permiſſu, cum Arabe de pretio paciſci minimè ſit licitum. Quamobrem per interpretem nobis præ-

Palatium Pilati.

Ad Iordanẽ profectio periculoſa.

ſentibus Arabem ſic allocutus eſt; Iſti, inquit, peregrini proficiſci volunt ad mare mortuum (ſic enim appellatur, quòd ſit innauigabile, propter ſulphuris nimiam craſſitiem, in qua, ne proiectus quidem homo ſubmergi poſſit) ad Iordanis fluenta, & Ierichuntem: promittíſne illos incolumes huc reducturum? Promitto, reſpondit Arabs, quòd ſaluos illos reducam, quandoquidem habiturus ſum quindecim comites Arabes ſagittarios præſtantes. Arabes prætereà qui in partibus illis prædantur, ſunt mihi noti, & præcipua familiaritate amicitiaq́ue coniuncti. Quòd ſi in phalangem incognitam incidere contigerit, primus in hoſtes impetum faciam, & me mactari potiùs, quàm fidem falli, patiar. Intereà peregrini, ſibi vt poterunt, conſulant. Victum tamen mihi prębere debebunt; quem quamdiu mihi præbebunt, tamdiu illos, quocumque voluerint comitabor & deducam. Ex his dictis apparet, Arabes non ſemper eſſe ſaturos. Iuramentum deinde more ſuo præſtitit, dextra manu frontem attingens, & in cęlum oculos attollens. Diſceſſimus deinde à Locumtenente, qui nobis etiam tres è Ianiſſaris bombardarios adiunxit. Arabs prædictus nos ad Conuentum eſt comitatus, vbi pro confirmatione iuramenti, panem cum ſale oblatum alacriter comedebat. Arabes etenim, licet latrocinijs aſſueti, ſimplicitatem tamen hanc, ordinatione quadam diuina, paganis inſpiratam retinent: vt, quando aliquod iuſiurandum ratum & firmum eſſe volunt, panis cum ſale comeſtione id comprobent. Quòd vbi hilariter fecerunt, tutò illis credi poteſt; ſin fronte corrugata, & minùs auidè oblata deguſtent, certum eſt illos animo nil ſinceri concipere. Id quod rei euentus in Arabe noſtro comprobauit, qui nobis fidem datam, cùm in magnis anguſtijs verſaremur, ſeruauit, prout fuſiùs inferiùs explicabitur.

Iuraturi Arabes, panē cum ſale comedunt.

Egreſſi ex Conuentu extra Portam piſcium, conſcenſis iumentis, nos in viam dedimus. Erant in comitatu ſex

Fratres

Fratres religioſi. Emenſis tribus magnis milliaribus, via difficili & ſaxoſa, peruenimus paulò ante occaſum Solis ad monaſterium S. Sabæ, quod Græcorum eſt; non adeò multæ quidem ſubſtructionis, ſed per gyrum, tot in rupe manſiunculas habet exciſas, vt locus hic antiquitus quinque millium monachorum capax fuerit. Monachi humaniter nos exceperunt, cœnamq́ue in refectorio ſuo appoſuerunt: vbi dum cum familiaribus meis, idiomate noſtro colloquerer, Dionyſius Damaſcenus monachus, natione Macedo, lingua intellecta, cœpit mecum Sclauonicè loqui, narrauitq́ue ſe in Lithuania fuiſſe, fereq́ue omnes è primoribus noſſe: & me de memetipſo interrogauit, nomine proprio verè expreſſo, memoria repetens, quomodo Sigiſmundo Auguſto Rege mortuo, cùm Vilnæ vnà cum ſanctæ memoriæ Epiſcopo Valeriano, à Senatu, tuendæ publicæ quietis cauſſa, delegatus eſſem, literas fidei à me habuerit, cùm in Moſcouiam propter eleemoſynam conquirendam proficiſceretur. Deo rectè omnia diſponente, factum eſt, ne ab eo agnoſcerer *. Nam vt plerumque Græci ſunt iniquiore erga Catholicos animo, ſi nomen meum ſuæ gentis hominibus edidiſſet, poteram in aliquas difficultates incurrere: maximè cùm nondum patentes literas Turcarum Cæſaris ad manus habuerim. Nec enim Turcę ſolent occaſionem prætermittere, quando ſeſe lucelli alicuius offert commoditas. Vt non paucis accidit, de quibus innotuit, quòd modum ſeſe ex illorum manibus redimendi aliquem haberent. Narrarunt nobis ibidem monachi (quod ipſum Ieroſolymis quoque audieramus anteà, cùm res ſit omnibus decantata) quòd etiam tempore Selimi Secundi Turcarum Imperatoris, erant in hoc ipſo monaſterio mille monachi: qui omnes miſe-

* Fuit is apud me monachus poſteà, die 19. Martij, An. 1598. in Czarnaioczyce, cũ aliis ſociis, Harmone Corcyrenſi, Eraſmo Theſſalonicenſi, Ioachimo Chio, cùm ex Moſcouia in Palæſtinã reuerterentur. Narrauit eadẽ omnia, quæ anteà in monaſterio S. Sabæ mecum loquebatur: dixitq́ue Arabem illum, qui me ad Iordanem deducebat, in tantam potentiam excreuiſſe, vt cum quatuor millibus equitum prædas agat. Arabes, duos iam Sangiacos Ieroſolymitanos poſt meum diſceſſum interfeciſſe. Habebant literas fidei, quòd ex Monaſterio ſancti Archangeli eſſent Anachoritæ, à Guardiano noſtro Terræ ſanctæ, qui Frater Acurſius Quintianus Brixienſis vocabatur.

Mille Anachoritas Sangiacus crudeliter enecat.

miſerabili quodam caſu ſunt trucidati. Nam cùm Sangiacus quidam nouus officium adminiſtrationis Ieroſolymis adiret, monachi huius loci, vt eum ſalutarent, ſibiq́ue propitium redderent, viritim gallum gallinaceum pro xenio deferentes, illum acceſſerunt. Cui cùm tantum hominum numerum (erant autem mille) in vno eodemq́ue habitu, quæ res aſpectu fuit periucunda, vidiſſet, quæſiuit per interpretẽ, quinam eſſent. Reſponderunt ſe Anachoritas S. Sabæ eſſe; & ſalutatum nouum ſuum Præſidem veniſſe, fauſta illi precantes omnia: cui cùm propter paupertatem, quam profitebantur, ampla munera deferre non poſſent, hæc exigua vt animo grato ſuſciperet, illisq́ue ſe clementem & benignum præſtaret, orabant. Reſpondit barbarus, ſe grato quidem animo munus acceptare; ſed tantam Gaurorum (ſic enim homines Chriſtianos Turcæ canes appellant) multitudinem in vno cumulo congregatam, æquis oculis aſpicere non poſſe. vereri ſe dicebat, ne ſub eius adminiſtratione, Chriſtiani, qui tam numeroſi eſſent, aliquid ſeditionis molirentur. maturè obuiàm diſcrimini eundum, & Gaurorum multitudinem minuendam eſſe. Delectis igitur ex omni numero viginti quos volebat, reliquos omnes, in oculis ſuis per Ianiſſaros in fruſta concídi crudeliſſimè iuſſit: cumq́ue de tam ingenti macello ad Selimum perſcripſiſſet, ab eo collaudatus eſt, quòd in officio ſuo diligentem & vigilantem ſe comprobauerit. Meo tempore in prædicto monaſterio, triginta tantùm circiter erant monachi. A cœna, nos ad modicam quietem compoſuimus; cumq́ue circa mediam noctem, monachi ad preces Matutinas tabula ſignum darent (campanarum enim vſus vbique ſub Turca prohibitus) è monaſterio egreſſi, viam montoſam, inter horridas rupes, & ſaxoſos anfractus habuimus: quam proſequi, niſi nobis Luna illuxiſſet, nulla ratione potuiſſemus. Confecimus tamen hoc itinere nocturno, tria paſſuum millia: & in aurora

Campanarum vſus à Turcis interdictus.

mare

mare Aſphalticum conſpeximus, ad cuius demum littus hora diei ſecunda peruenimus.

Mare hoc vel potiùs lacus(nam viginti tantùm milliaribus in longum,in latum verò vbi magis extenſus eſt,ſex vel ſeptem tantùm protenditur) in eo loco eſt, vbi in cæleſtis iuſtitiæ teſtimonium propter peccati turpitudinem, quinque ciuitates immiſſo cælitus igne conflagrarunt, quarum nomina ſunt hæc, Sodoma, Gomorrha,Sochor, Amona,& Sebion. Sunt qui ſcribant,quinque has vrbes ſubuerſas, præſertim Georgius Cedrenus in Hiſtoria: qui tres poſtremas ita nominat,Segor,Adama, & Seboim. Lacus iſte totus eſt ſulphureus,habens ſaxa in littore,quę accenſa, inſtar ligni ardent:quorum aliqua, rei experiundæ cauſſa, mecum attuli. Ioſephus de bello Iudaïco, lacum hunc non minùs exactè quàm verè deſcripſit: illud præcipuè, quòd in die ter mutat colorem;quod & ipſe euidēter vidi. Nam manè habebat aquam nigricantem: meridie ſole intenſo,(ſunt enim calores hîc immenſi)inſtar panni fit cęrulea:ante occaſum,vbi vis caloris remittit,tamquam limo permiſta, modicè rubet,vel potiùs flaueſcit. Ceterùm fructus, quos arbores ad mare hoc, vt ſcribit Ioſephus lib. eod. 5. producunt (qui in ſpecie poma videntur, decerpta verò intus cinere & fauilla plena in fumum diſſoluuntur) nullos hîc vidi: neque enim ſunt ampliùs; vt nec ſtatua ſalis vxoris Lothi,quæ conuulſa numquam minuitur,vſquam hoc tempore apparet. Nam diligenter ex Arabe noſtro, ceteriſque qui loca illa habent explorata, quæſiui: qui conſtanter affirmabant, nihil ſimile hîc reperiri. Sed & Frater Angelus laicus monachus, qui in Ieroſolymitano Conuentu quinquaginta annos exegit,narrauit, multos Europæos Chriſtianos, ſuo tempore ſtatuam hanc perquiſiuiſſe, nec tamen inueniſſe. Lacus hic aſpectu ipſo horrendus apparet. Nam montibus vndique pręruptis, & cautibus ſurdis cingitur: & aquam colores variantem,

MARE ASPHALTICVM.

Gen. 19.

Lib. 5. c. 5.

Statua ſalis vxoris Loth.

riantem, valdè ſpiſſam & fœtentem habet; quæ guttatim deguſtata, prout à nobis factum, linguam atrociter mordet, & caput graui peſtiferoque odore vehementer inficit. Reperimus ad littus Æthiopem nigerrimum, nudum, ſal colligentem (nam lacus hic ſal producit, ſed amarum veluti felle miſtum) vultu terribilem, corpore & ſaltu valdè agilem, pharetram & arcum habentem: quem dux noſter nouerat prædonem eſſe famoſum; nunc ſolum, ſocios latrones vltra Iordanem verſari.

IORDANIS FLVVIVS.

Iordanis fluuius in mare hoc exoneratur, ea parte, quæ ex monaſterio S. Sabæ venientibus occurrit. Inde ad vnum & medium milliare, per altas & ſteriles arenas, ad locum Chriſti baptiſmatis peruenitur. Ad dextram fluminis, quod valdè ſinuoſis flexibus ſe videndum ſæpiùs exhibet, eo ipſo in loco, vbi à Ioanne Chriſtus eſt baptizatus, lucus eſt vmbroſus, ad dimidium milliare in longitudinem, & ad iactum ſagittæ in latitudinem, prope fluuij ripas ſe extendens. Habet arbores, quarum folia ſalices imitantur, non tamen eius ſunt generis, prout ex virgis, quas mecum attuli, videre licet. Atque hoc illud deſertum eſt, cuius Euangeliſtæ Matth. 3. & Mar. 1. meminerunt, in quo Ioannes baptizabat, & pœnitentiam prædicabat. Ea porrò quibus Præcurſor ſanctus victitabat, nempe locuſtæ & mel ſilueſtre, in locis hiſce iam non reperiuntur. Sed veriſimile eſt, fluuium, qui non limoſum, ſed arenoſum etiam fundum habet, & inter rupes labitur, conchylia quędam abſque decoctione comeſtibilia (quorum nonnullas ſpecies mare etiam producere alicubi ſolet) in ripas eieciſſe. Hæc vel horum ſimilia num Sanctus comederit, incertum. Mel ſilueſtre etiam lucus hic olim producere potuit, quo, atteſtante Scriptura, veſceretur. Nunc nihil tale hîc inuenitur, cùm ſit ſolitudo, nullam culturam admittens. Aquam valdè turbidam Iordanis habet, ſed ſalubrem, quæ in vaſe aſſeruata, numquam corrumpitur: prout

Baptiſmi Chriſti locus.

Locuſta & mel ſilueſtre S. Ioannis.

Iordanis aqua aſſeruata, incorruptibilis.

prout in ea, quam attuli mecum, indubitanter ſum expertus. Aliqui ex noſtris ibidem corpus abluebant, cùm in ripa refectionem ſumeremus. Vix in latitudinem triginta cubitis excreſcit, niſi vbi in Mare mortuum influit: quo loco latiùs etiam diffunditur. Videntur hîc ruinæ pontis in vlteriore ripa, quem lapideum diua Helena olim conſtruxerat. Vltra flumen ad dextram verſus lacum Aſphaltithem, incipit iam Arabia, quæ eſt & vocatur meritò Deſerta. nihil enim pręter rupes & arenam producit; prout ex ipſo primo aſpectu manifeſtè videre eſt. Superiùs ad dimidium milliaris procedendo, locus eſt vbi Hebræi Iordanem ſicco veſtigio tranſierunt, Ioſue 3. A Iordane verſus Ierichο procedendo (quod inde vno & dimidio milliari, vel paulò plus, abeſt) propę viam publicam, eſt Eccleſia propemodum integra, à diua Helena in honorem ſancti Ioannis Baptiſtæ fabricata, prout & illa, quæ in loco baptizati Saluatoris viſitur. Habent Indulgentiam plenariam. Ad manum ſiniſtram eſt locus Galgalę, de quo Ioſue 4. Sed lapides quos de alueo Iordanis tranſlatos ibi ſtatuerant Iſraëlitæ, nulli apparent. Inde ex arenoſo & ſterili ſolo, deuenitur in elegantem & fertilitate celebratam conuallem: in qua ciuitas Ierichuntina erat poſita. Dimidio ab vrbe milliari ad dextram eſt collis, in quo Ioſue vidit virum ſtantem contra ſe, euaginatum tenentem gladium, Ioſ. 5. Ex colle hoc patebat ampliſſimus proſpectus Ierichuntis; vnde Ioſue, tamquam Dux belli peritus, poterat locum oppugnandæ ciuitati percommodum contemplari, & deligere. Peruenimus poſteà Ierichuntem, quæ ciuitas in amœna & omnium fructuum feraci planicie ſita erat: & circa tempus illud, propter intenſum calorem, dactylos iam maturos illa regio habebat. Ex ambitu apparet, vrbem ingentem, forma circulari conſtructam fuiſſe. Vbi erant muri, quaſi agger quidam congeſtus videtur: in turrium autem loco, quas nō paucas fuiſſe

ARABIA DESERTA.

Eccleſia S. Ioannis Bapt.

Galgala.

IERICHO *ciuitas.*

liquet, tumuli maiores quaſi colles quidam rotundi, cõſurgunt. Habuit hîc effectum proculdubiò illa Ioſue imprecatio, qua, vt in cap. 6. habetur, vrbem grauiſſimè perculit. Nullus enim hîc habitat, præter Arabes deprędatores, qui in tugurijs arundineis degunt. Turris vnica tantùm dimidiata parte integra, quadrangularis, in ciuitatis extremitate ſupereſt: quam nonnulli domum meretricis Rahab, quandoquidẽ ad murum ciuitatis poſita erat, eſſe volunt: quæ ſigno funiculi coccinei ad feneſtram ligati, ne ab Hebræis diriperetur, obtinuerat, Ioſ. cap. 2. Alij etiam Zachæi fuiſſe arbitrantur, quam Chriſtus ingreſſus erat. Quamobrem ob memoriam ſiue Rahab, ſiue Zachæi, diuinitus partem eius maiorem reſeruatam exiſtimant: quandoquidem in toto illo ciuitatis ſitu, vix vnius cubiti altitudine, integer murus inueniri poteſt.

Rahab meretricis domus.

Zachæi domus. Lucæ 19.

In deſcriptione inſulæ Cretæ breuibus attigi, quanta ſit ibi cæli diuerſitas, montibus à Septentrione verſus Meridiem ſuperatis: idem & hîc videre licet, quando aliquis Ieroſolyma Ierichuntem proficiſcitur. Nam licet ſex tantùm milliaribus per directum hinc diſtet Ieroſolyma, quę multas dactylorũ arbores circumcircà habet: fructus tamen eiuſmodi iſthic non matureſcunt, hîc autem ad plenam maturitatem perueniunt. Habetur hîc arbor Spalati, quæ maximo pretio æſtimatur, & calidiſſima aëris temperie opus habet: vt & roſæ Ierichuntinæ, quarum vſus mulieribus ad faciliorem partum mirificè confert. Fructus omnes & ſegetes, duabus hîc antè hebdomadis quàm Ieroſolymis citiùs proueniunt. Nec mirum. ſunt enim hîc adeò immenſi calores, vt hinc petentibus Ieroſolymam, cælum longè frigidius videatur: vbi aër itidem ſalubrior, & noctes nimij caloris expertes.

Spalati arbor.

Ierichuntinæ roſæ partum facilitant.

PONS ELISEI. 4. Reg. 2.

Ex Iericho diſcedentes, vno dimidio & paulò ampliùs milliari, deuenimus ad fontem aquarum, quas Eliſeus immiſſo ſale ſanauit, & ex peſſimis optimas effecit. Fons hic

hic totam vallem illam irrigat, & per fossas antiquitus ductas, in hortos deriuatur: est copiosus, profunditate hominis humeros attingens; pisciculos paruos habet multos. Videntur hîc ingentes aquæductus, qui ad eremum & monasterium S. Hieronymi aquas propellebant. Nunc vix monasterij illius vestigia apparent. Cibo apud fontem refecti, post emensam quartam milliaris partem, deuenimus ad radices mõtis, qui Quadrantana dicitur: vbi Christus à diabolo tentabatur. Relictis iumentis, ad medium milliare progressi, per adeò arctam & lubricam semitam, quæ subtus ingens præcipitium habet, vt multi propter vertiginem capitis & lapsus periculum eò noluerint accedere, peruenimus ad medietatem montis (nec enim vlteriùs patet accessus) vbi planicies ad sex vlnas protenditur in longum, latitudine valdè angusta. Hîc Christus Dominus quadraginta diebus & noctibus ieiunauit, Matthæi 4. & sancta Helena vnum parietem è latere cocto erexit, cui altare exiguum est adiunctum, quod habet Indulgentiam plenariam. Lapides ibi plurimi, quos Satanas ostendens, Dic, aiebat, vt lapides isti panes fiant. Qui locum hunc, desertum siluæ appellant, errare videntur: cùm arboribus planè careat, rupesque tantùm & asperrima saxa in altum porrigat. Videtur hinc lacus seu mare mortuum, & vt sub vesperam solet, aquas nobis rubentes, veluti limo permistas, vt antè dictum est, repræsentabat. Iordanis quoque & Ierícho, quod vno tantùm, si rectà eatur, abest milliari. In summo eiusdem montis iugo (ab ea tamen parte, qua rectà Ierosolymis itur) est aliud Sacellum in eo loco, in quo Christum Satan assumens, mundi regna illi ostendit, prout in eodem habetur Euangelio. Totus hic mons, multas specus habet, in quibus olim Anachoritæ habitabant. Nunc propter barbarorum sæuitiem nullus inhabitat. Inde reuersi denuò sumus ad fontem Elisei, è cuius regione, modico admodum in-

Quadrantana mons ieiunantis Christi.

teruallo, eſt condenſum fruticetum, in quo noctem ducere conſtitueramus, quandoquidem occaſus Solis poſt horam imminebat. Cumq; cœnam appararemus, ſuperuenerunt triginta ferè Arabes, ductori noſtro parum noti; qui ſtatim panes, gallinas, anſeres, quos decoctos habebamus, diripere cœperunt. Ceterùm Arabs ductor noſter, cùm ab illis periculum creari nobis animaduertiſſet, arte vſus, perſuadere illis cœpit, vt tamquam ex itinere laſſos, quieſcere nos permitterēt, quandoquidem eodem illo in loco pernoctaturi eſſemus. Id autem eo conſilio fecit, ne ſubitò irruentes, nos opprimerent. Acquieuerunt illi perſuadenti non grauatim, noctem magis commodam deſignato in nos facinori iudicantes: itaque aliquantò modeſtiùs ſe gerebant. Intereà ductor Arabs, me ad partem vocato, cùm abſque interprete, qui cum alijs ſeorſim agebat, loqui mecum non poſſet, manu gutturi ſuo admota, ſignis annuebat, nos ab illis interfectū iri, ſi pro nocte hîc maneremus. Interpres accerſitus, idem mihi renuntiauit. Significaui itaque meis vt abitionem pararent. Arabs verò noſter, apud latrones illos tantum perfecit, vt abſcederent. Monachi, qui noctis præteritæ itinere, & æſtu diurno valdè fatigati erant, volebant omnino hîc remanere. Quamuis autem ego libenter idem feciſſem, quoniam tamen ductor profectionem vrgebat, dixi me quidem illis non difficulter morem gerere velle; ſed cùm Arabs noſter, in tales nos prædatores incidiſſe, quibus ipſe reſiſtere non poſſit, certò affirmet, me vnà cum meis profecturum; manerent illi ſi vellent, ſed magno ſe periculo expoſitos conſiderarent; quandoquidem, non expectatis illis, ductor Arabs & Ianiſſari me eſſent comitaturi. Cùm itaque Arabem noſtrum, ſuis rebus diffidentem, & valdè ſolicitum eſſe animaduertiſſent, ſarcinulas colligere cœperunt; idq; eò etiam alacriùs, quoniā dicebatur, eoſdem latrones ante triduum interfeciſſe vnum ex Locumtenentis Officiali-

bus,

bus,& ſex illi Turcas adiunctos, qui tributum in pagis, ad Iordanis amnem iacentibus,exigebant. Itaque prima noctis horâ, per ſilentium ductore ſic monente, loco mouimus, & monte Quadrantenæ ad dexteram relicto,rupem altam conſcendimus,cumq́ue tria magna milliaria confeciſſemus,in cacumine montis, Arabs ductor, vt vnam ad minus & dimidiam horã quieſceremus, permiſit:ipſeq́ue interim cum ſuis excubias egit.Poſteà cùm ex ſuo,quem iſthic reliquerat, exploratore didiciſſet, Arabes latrones nocte ad fontem Eliſei, vbi quieſcere debebamus, accurriſſe; excitatis nobis,iumenta conſcendere iuſſit. Perreximus itaque gradum accelerantes, quòd via melior eſſet: & duobus ab Ieroſolyma milliaribus, cùm iam illuceſceret, ſubſtitimus, monte Olïueti conſpecto (valdè enim eminens & latus eſt, protenditurq́ue in longum, verſus viam qua ab Iericho proficiſcebamur, ad duo milliaria, in circuitu multò plura habens;proſpectum tamen magis amœnum habet verſus Ieroſolymam, oleis & ficulneis vndique conueſtitus) vbi denuò cùm nos ſomnus vehementer infeſtaret, vt quieſceremus ductor permiſit: ipſe tamen cum ſuis aduigilabat. Poſt duarum horarum quietem,iam alto ſole,nos excitauit.

Inde iumentis conſcenſis, per Bethaniam, & loca ſuperiùs nominata, reuerſi ſumus Ieroſolymam, ad Portam piſcium, vbi relictis iumentis, ante meridiem venimus ad Conuentum. Hîc Arabem ductorem dimiſimus,donatis illi florenis aliquot, pane itidem, vino, & carnibus: quæ grato cumprimis animo accepit, offerens nobis operam ſuam, ſi fortè proficiſci adhuc aliquò vellemus. Famulis itidem eius donatiuum dedi, quo erant contenti. Totam diem reliquam, quieti attribuimus, via moleſtiſſima fatigati.

Aduenerat iam Ieroſolymam ipſemet Sabadinus Maurus,qui cum caramuſano ſiue comitatu ſuo Ioppen appu-

ſerat, vt Tripoli diſcedentes, cum eo conueneramus. Intereà P. Vicarius, qui in conuentu remanſerat, procurabat vt ſacrum Cœnaculum ingredi nobis liceret. Quamuis enim apud Turcas pecunia plurimum poſſit; multum tamen, ad rem ex animi ſententia conficiendam, momenti attulit occaſio, quòd qui in dicto Cœnaculo manebat, vnus ex numero Santonum dignitate eminentior, infirmitate detinebatur. Quoniam autem in dicto Cœnaculo Turcæ Moſchæam habent, in quam Chriſtianis ingredi non licet, niſi quis ingreſſus, vel in verba Mahometis iuret, vel ſex millia Cecchinorum pro mulcta perſoluat; ideò dictus Santonus à ſuperioribus facultatem impetrauit, vt monachos noſtrates intus admittere poſſet, qui pharmacopolam laicum habebant, cuius opera in valetudine curanda vtebatur. Peregrinorum tamen nullus intromittitur. Ego cum duobus familiaribus meis, Georgio Cos & Andrea Skorulski, ac duobus religioſis, intromiſſus ſum.

COENACVLVM DOMINI. Die igitur ſexta Iulij, pileolis dumtaxat monachorum aſſumptis, habitu peregrinorum retento, qui monaſtico perſimilis eſt, per portam Sion è ciuitate egreſſi, poſteaquam in cœmeterio Catholicorum, pro animabus quorum corpora ibi quieſcunt, ad Deum preces effudimus, ad prædictum ſacrum Cœnaculum deuenimus, & à Turcis qui nos omnes pro monachis habebant, abſque difficultate aliqua, intromiſſi ſumus. Eſt elegans atrium intus, triginta circiter cubitos in longitudine & latitudine habens. In parte ſiniſtra eſt Moſchæa: quo loco nonnulli (inter quos Pater Stephanus Raguſinus) Chriſtum Dominum Apoſtolis pedes lauiſſe arbitrantur. In ingreſſu ſtatim calceos abijcere coacti ſumus: qua etiam cærimonia, Turcæ Moſchæas ingredientes, vti conſueuernnt. Admoniti quoque fuimus, ne in terram deſpueremus. Nam *Turcæ ſacrũ Cœnaculum venerantur.* Turcæ locum hunc in maxima habent veneratione, aſſerentes

rentes Chriſtum in hoc Cœnaculo magnam quandam cum Apoſtolis cærimoniam peregiſſe: qui poſteà ſingulari quodam miraculo,linguas igneas ſuper capita accēſas portabant,creduntq́; ibidem Spiritum ſanctum cælitus in diſcipulos miſſum,vt Act.2.Ex hac Moſchæa inferiore patet aditus ad Sacellum ſatis amplum,in quo eſt monumentum Dauidis,ex marmore candido, venis cæruleis diſtin- *Dauidis monumentum.*
cto: quod adamaſco rubeo, fimbrijs flauis ſericeis cincto, tegitur: ad latus huius, eſt & aliud quod Salomonis eſſe *Salomonis*
dicitur,ſed nullum habet integumentum. Lampades hîc *monumentum.*
multæ ſunt appenſæ. Supra hanc Moſchæam, fit ad aliam ſuperiorem aſcenſus;& hoc eſt illud ſacrum Cœnaculum, in quo Chriſtus Dominus vltimam Cœnam diſcipulis exhibuit. Eſt longum, ad viginti cubitos plus minùs, elegans, lucidum, concameratum: ex vna parte, qua in aream proſpicitur, tres amplas feneſtras habet: in medio, ſunt tres elegantes marmoreæ columnæ, per ordinem diſpoſitæ, quibus teſtudo innititur. Hîc in genua procumbentes, Deo preces pro gratiarum actione obtulimus; & P.Ioannes breuem exhortatiunculam ad nos fecit. Eſt hîc Indulgentia plenaria. Inde ingredientibus ad dexteram patet ingreſſus ad impluuium, quod ducit ad cubiculum quoddam ſubobſcurum Cœnaculo ipſi contiguum, in quo ſuper diſcipulos congregatos Spiritus ſanctus deſcendit. Huic aliud ſubeſt ſimile cubiculum, ad quod Chriſtus poſt reſurrectionem, ianuis clauſis ingreſſus,Apoſtolis apparuit, Ioan. 20. Eſt ibi Indulgentia ſeptem annorum & totidem quadragenarum. Myſteria quæ hoc in loco ſunt peracta,deſcribuntur in Actis Apoſtolorum fuſiùs, primo & ſecundo capite. Cœnaculum hoc ſacrum diſtat ad ſagittæ iactum ab eo loco, in quo palatium Dauidis erat ſitum,in ipſo vertice montis Sion.Reuerſi deinde ſumus ad monaſterium: vbi prandio ſumpto per Portam Piſcium exeuntes, ad dextram, circumiuimus me-
diam

Sepulchra Regum Iuda.

diam ferè ciuitatis partem, vſque ad ſepulchra Regum Iuda: quæ anteà muro ciuitatis comprehendebantur, nunc verò longè diſtant à porta ciuitatis, qua itur Damaſcum. Mirum eſt quanto ſumptu & artificio monumenta hæc fuêre conſtructa. Sunt enim in ipſo ſaxo viuo, quaſi quædam cameræ arcuatæ, in quadrangulum exciſæ: quarum pars quælibet duas habet portas; portæ verò ſingulæ aditum præbent ad vnicum Sacellum, in quo duo corpora reponebantur. Ad Sacella ſiue Capellas prædictas, valuæ ſunt ex eadem petra exciſæ: quæ in angulis prominentes rotundas extremitates vtrique poſti ita inſertas habent, vt quaſi cardinibus ſuſpenſæ, commodè claudi & reſerari valeant. Mirum profectò, quomodo ex vno eodemque ſaxo id exſculpi potuerit. In Cathedrali Torcellenſi Eccleſia, non procul à Venetijs, ſunt etiam magnæ lapideæ tabulæ, quibus feneſtræ clauduntur, ſed in poſtes alterius lapidis inſeruntur. Hîc autem ex vno eodemque viuo ſaxo parata ſunt omnia, & poſtes qui valuas excipiunt, & valuæ quæ poſtibus inſertæ, facili ductu circumferuntur. Illud etiam cumprimis eſt admirandum, quòd in eiuſmodi Capellis ſunt tumbæ lapideæ multò maiores, quàm vt per portas introduci potuerint. Apparet omnino, non eas arte humana aliqua importatas; ſed intus ex eadem rupe exciſas, & ſculptorum opera ibidem formatas eſſe. Operis quoque elegantia, tam in portis, quàm in ſarcophagis prædictis, mira florum & foliorum varietate diſtincta & elaborata admiratione non caret. Poterant ijs in locis quadraginta & aliquot perſonæ recondi. Nam quælibet concameratio Sacella octo, Sacellum verò quodlibet duo corporum repoſitoria continebat: in quorum nonnullis oſſa etiam viſuntur; ſed ad quos pertinent, neſcitur. Loca hæc, vt in ſpecubus, ſunt obſcura, quæ non niſi luminibus illatis viſitari poſſunt. In ingreſſu, qui valdè humilis eſt, depreſſus, ac ruderibus oppletus, cuſtodes reli-

qui-

quimus, ne Turcæ lapidibus exitum obstruerent; quod non illibenter faciunt, vt Christianos enecent. Inde redijmus in Ciuitatem per Damasci portam, & ad dexteram diuertimus ad Herodis palatium, quod Turca quidam ciuis inhabitat, & oblata pecunia facilè intus admittit. In parte inferiori est antiquum ædificium quoddam, in quo Saluatorem nostrum alba veste ferunt indutum, & ab Herode spretum. Palatium hoc fuit in monte positum. Tradunt enim Historici, intra murorum ambitum, tres conspicuos & insigniores montes Ierosolymis fuisse, qui etiam nunc apparent. Primus inter hos, mons erat Sion, maior & longè ceteris eminentior, in quo palatium Dauidis erat; cuius nunc maior pars (vt & sacrum Cœnaculum) extra Ciuitatem est. Conueniunt enim scriptores in hoc omnes, modernam Ierusalem vetusta illa longè nunc esse minorem: quæ non Iudææ modò, sed omnium Orientis vrbium longè maxima & clarissima olim fuit, vt Plinius libro quinto, & Tacitus in Augustalibus refert. Habuit enim viginti quatuor fora: in quorum singula viginti quatuor plateæ exonerabantur: quamlibet verò plateam viginti quatuor viculi seu angiportus intersecabant. Menathon prætereà quidam Hebræorum Rabinus memoriæ prodidit, fuisse in ea Ciuitate Synagogas, quæ statis temporibus frequentabantur, circiter quadringentas octuaginta. Apparet etiam nunc ex ruinis, vrbem hanc ingentis fuisse magnitudinis; quandoquidem, vt dictum est, in ea Regum Iuda monumenta comprehendebantur, quæ nunc extra muros conspiciuntur. Ad hæc palatia Dauidis, Salomonis, Herodis Regum, & Reginarum, hortos spatiosos, immò & ferarum viuaria habebant adiuncta: quæ omnia, post bellorum tempestates, magno murorum ambitu, ex lapidibus sectis, vt apparet, constructo cingebantur. Secundus mons Regius vocabatur, & ipse non valdè quidem eminens, sed vastus cumprimis & spatiosus,

Herodis Palatium.

Montes Ierosolymis præcipui.

Mons Sion.

Ierosolymitana vrbs maiestas.

Mons Regius.

tioſus, in quo ampliſſimum & celeberrimum illud palatium ab Herode Aſcalonita Iudæorum Rege, Innocentium occiſore, conſtructum fuit: in cuius medio aula erat Regia inenarrabili magnificentia eminens: vbi Chriſtus Herodi Antipæ Tetrarchæ Galilææ Ioannis Baptiſtæ interfectori præſentatus fuit.

Mons Moriath.

Tertius mons Moriath appellatur, in quo templum erat Salomonis: vbi nunc Moſchęa Turcarum, & ingens eſt area. Mons hic depreſſior ac humilior eſt duobus ceteris, quà ciuitatem verſus protenditur; ſed à parte vallis Ioſaphat, quæ hunc, & Ciuitatem ipſam, à monte Olìueti diuidit, longè altior & diductior eſt, in quo etiam moderna Ciuitas in longum tota porrigitur.

Caluariæ mons.

Quartus mons Caluariæ dictus, olim extra Ciuitatem, nunc intra comprehenſus (in quo Chriſtus Saluator ſalutem noſtram operatus eſt) ampliſſimis Baſilicæ celeberrimæ ædificijs occupatur: cuius altitudo quòd minor appareat è Ciuitate verſus illum pergentibus, ſubſtructiones id faciunt; cùm alioquin ſemper aſcendendum ſit, & ex alia parte magnum præcipitium immineat, in quo Crux viuifica fuit reperta. Hæc pauca, de quatuor montibus, qui nunc etiam Ieroſolymis viſuntur, dicta ſufficiant.

Mons Gion.

Eſt & quintus Gion, de quo ſuperiùs: ſed vt apparet, extra Ciuitatem fuit.

Tertius ingreſſus ad S. SEPVLCHRVM.

Quòd Ieroſolymis iam diſceſſuri eſſemus, ſumpto prandio, tertia vice iuimus ad audiendas Veſperas in ſacro Sepulchro: vbi & Proceſſionem more conſueto peragebamus, & ad perceptionem ſacræ Communionis per exomologeſin nos præparabamus. Sequenti igitur die manè P. Ioannes de Florentia Miſſam in ſacro Sepulchro decantauit (nam P. Vicarius res itineri neceſſarias praeparaturus è templo diſceſſerat) & nobis ſacram Euchariſtiam miniſtrauit. Die octaua Iulij circa meridiem diſceſſimus ex Eccleſia. Erat autem dies SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, ſecundùm Kalendarium vetus: itaque vidimus, qualiter

per

per integram noctem præcedentem, diuersæ nationes, in locis cuique assignatis suæ deuotionis cærimonias peragebant. Cùm abiremus, gratiæ nobis actæ ab omnibus, quòd occasione ingressus nostri, ipsis quoque hoc die sacro Basilicam ingredi licuerit, quam ipsorum causa Turcę non erant alioquin aperturi. Adfuêre hac ipsa nocte in Ecclesia, diuersarum gentium circiter homines ducenti: qui verò tardiùs venerant, expectabant ad portam, vt dum ea nobis reseratur, clàm intus ingredi, & sacrũ Sepulchrum exosculari obiter possent. Quibus autem ea sors non obtigit, ij egredientibus nobis vestes nostras attrectabant, & exosculabantur, quæ sacra illa loca tetigissent. Idem anteà quoque faciebant, quoties emittebamur ex Ecclesia. Tantus deuotionis feruor est in Christianis illis; qui etiamsi sint Schismatici, loca tamen sacra non auersantur (quod Hæretici faciunt) sed honore potiùs condigno venerantur. Quoniam autem dictum est superiùs, nos ter in Ecclesiam sancti Sepulchri ingressos, operæ pretium est ostendere, qua ratione id fiat. Peregrinus qui nouem Cecchinos numerauit, ter illi debet Ecclesia aperiri. Id eo modo est intelligendum: vt cùm aperta illi semel fuerit, & ille ingressus, post dimidiam vel vnam horam (quam, si dixerit se egressurum, Turcæ integram expectabunt) inde exierit, vel integrum ibidem annum morari voluerit; ingressus eiusmodi, pro vna tantùm vice computetur: sic & alter, & tertius: quandoquidem clausa Ecclesia, pro vnica vice sigillatim admissi introitus numeratur: exceptis solennioribus festiuitatibus, quibus Monachi intromittuntur, quoties opus habuerint: qui etiam nihil pensitant; sed vbi primùm aduenerint, xeniolum aliquod Sangiaco & Cadio offerunt. Peregrino cuilibet, qui voluerit, ter aperitur Ecclesia: & quoniam pro reseratione Turcis semper aliquid est numerandum; tenuiores peregrini, semel ingressi, manent intus quamdiu volunt: cibus verò illis è suę

Christianorum Schismaticorum Ierosolymis deuotio.

Peregrinorũ ad S. Sepulchrum intromittẽdorũ ratio.

gentis monasterio (in monasterijs enim peregrini habitant) per rotundam portæ templi fenestram suppeditatur. Et iam antiquitate mos hic exoleuerat de trina apertione: nos tamen è consilio Patrum obtinuimus apud Cadium, vt consuetudine antiqua reuocata, ter nobis Basilica aperiretur; & eadem hora, qua pridie ingrediebamur, die insequenti foras dimitteremur. Pro celebrioribus festis, è totius ferè mundi partibus frequentiores peregrini concurrere solent, qui semel admissi, quoad celebritas durauerit, in Ecclesia manent. Non æqualiter tamen omnes pecuniam admissionis exsoluunt. Nam qui prope Ierosolymam manent, minus; qui remotiùs agunt, plus contribuunt. Qui Damasco & Cœlesyria veniunt, tres Cecchinos; qui è Syria Phœnices vltra Libanum, quatuor; qui Apamæa & vicinioribus Europæ locis, quinque; qui ex Asia, sex; qui ex vlterioribus prouincijs, septem vel octo; Europęi verò omnes nouem Cecchinos viritim pendunt.

Vectigal S. Sepulchri Cæs. Turcarum.

Affirmatur pro certo, quòd ad triginta millia Cecchinorum, qui sexaginta millia florenorum constituunt annuatim, ex hoc peregrinorum vectigali in ærarium Turcarum Cæsaris importantur. Quo ordine, quibúsve cærimoniis in diuino cultu peragendo, tam nos Catholici, quàm ceteræ nationes hîc vtantur, P. Stephanus Ragusinus, de quo superiùs, in suo, quem De iugi Terræ sanctæ deuotione conscripsit, libello copiosiùs explicat: illud vnum addendum puto, quòd ingenti Catholici hominis

Sacra Ierosol. loca visitantium consolatio.

animus voluptate & consolatione perfruitur, dum considerat loca hæc, in quibus nostræ salutis monumenta peracta sunt, Christianis nota & explorata esse: immò integra adhuc conseruari, ea præsertim quæ lapidibus & petris insunt. Multa etiam alia piè creduntur ex antiqua traditione, vera & genuina permanere; quæ nihil impediunt, quo minùs Christi Saluatoris prædictio locum habeat, qui dixit, lapidem supra lapidem hîc non remansurum: neque

tamen

tamen omnipotentiæ ſuæ modum præſcripſit, ea integra aliqua ex parte relinquendo, quæ pij homines ex remotiſſimis orbis regionibus venientes, nulla ſumptuum & valetudinis habita ratione (res admiratione digna) ſingulari cultu & obſeruatione venerarentur. Illud etiam notandum, quòd non ſolùm Catholici, ſed ceteræ quoque nationes baptiſmi Sacramento initiatæ, hîc particularia Sacella habent aſſignata, in quibus Diuinum numen, die noctéque inuocant, & honore debito proſequuntur. In ſacroſancto Miſſæ ſacrificio celebrando, Maronitæ, Abyſſini, & Georgiani, quàm proximè ad Catholicorum ritum accedunt; aliæ nationes panis etiam & vini oblationem retinent. Ceterùm nulli ſunt hîc Hæretici, niſi fortè qui videndi cauſa eò veniunt, vt è Gallis & Germanis aliqui. Miniſtrorum tamen noui Euangelij nullus omnino apparet. Cùm tertiò in Eccleſiam cum Religioſis ingreſſus eſſem, ſedens cum filio cuiuſdam Epiſcopi Armeni, per interpretem colloquium habui: qui nos è remotis partibus venientes agnoſcens, multa mecum de ratione deuotionis, quæ à diuerſarum gentium hominibus in hac ſacra Baſilica frequentaretur, contulit, & quomodo mihi ea probaretur, quæſiuit. Reſpondi, mihi placere omnia. Quamuis enim diuerſis linguis & cærimonijs natio quæque Deum laudaret, in eſſentialibus tamen eos cum nobis Catholicis conuenire: vnde appareret, vnam ſemper fuiſſe & eſſe Eccleſiam: quæ eadem Catholica & Romana vocaretur. In ipſo ſermonis progreſſu, quæſiui ex illo, num aliquid etiam inaudiuerit de Hæreticis; quos Deo propter peccata noſtra permittente, in partibus noſtris haberemus, quorum etiam nomina recenſui, nempe Lutheranos, Zvvinglianos, Arrianos, Anabaptiſtas, & reliquam Hæreticorum colluuiem. Interrogauit, num Chriſtiani eſſent. Dixi eos eſſe baptizatos, & Chriſtianos velle vocari. Reſpondit, nulla ratione ſe credere poſſe, quòd

Sacella nationum in templo Ieroſolymitano.

Miſſa Maronitarum, Abyſſinorũ, Georgianorum.

Miniſtri noui Euangelij Ieroſolymis nulli.

Hæretici non ſunt Chriſtiani, quia non agnoſcunt Sacerdotem & Sacrificiũ.

 ſint

ſint Chriſtiani; quandoquidem ad eum locum, in quo Deus mortali carne aſſumpta ſalutem noſtram operatus eſt, non accederent; nullos Sacerdotes, altare nullum, ad offerendum Deo ſacrificium, hîc haberent. Nam licet loca hęc ſacra in Paganorum manus deuenerunt;ad eorum tamen confuſionem, Chriſtianos, cuiuſcumque tandem ſectæ vel profeſſionis fuerint, ad ea accedere, illaq́ue venerari conuenit. Hæc ille cum tanta ſimplicitate & mentis affectu proferebat, vt facilè appareret, non fictè ſed ex abundantia cordis illa fuiſſe loquutum. Superuenit intereà Græcus ille Anachoreta, quem apud S. Sabam vidimus:qui,vt ſuprà dictum eſt, in partibus noſtris aliquamdiu verſatus fuit. Is vbi intellexit,de quibus inter nos colloquebamur; narrare cœpit, ſe ſæpiùs in Polonia Hæreticos vidiſſe, eorumq́ue mores perſpectos habére: eos eſſe multò Iudæis deteriores. Nam illos quidem Chriſtum crucifixiſſe,quem Deum non credebant nec agnoſcebant: Hæretici verò cùm eum agnoſcant, & verbis confiteantur,denuò tamen illum crucifigunt, omnipotentiam eius negantes, & honore diuinitatis illum ſpoliantes. Magna hæc conſolatio, quòd de peſte hæreſeon nihil in ſanctis hiſce locis audiatur. Inter hæc colloquia quæ in Refectorio miſcebamus, vbi diuerſarum nationum homines aderant, præcipuè Cophti & Maronitæ, ſcribere nos quædam contigit. Mirabantur illi,quòd tam citò & expeditè characteres formaremus, nec credebant illa facilè poſſe legi: quandoquidem ipſi lentè admodum, & contrario modo, à dextra verſus ſiniſtram procedendo, literas pingunt: & antequam vnum characterem effingant, ſæpiùs chartam hinc inde vertunt & eleuant, vt diſpiciant rectène an ſecùs collocauerint. Habent autem hoc, quòd in vnius characteris ductu, ſyllabas aliquot complectuntur, quas nos vix aliquot verbis exprimere poſſemus. Quamòbrem vbi viderunt,ſua verba & dictiones, noſtris litteris expreſ-

Hæretici Iudæis deteriores Oriẽtalium iudicio.

Maronitarũ ſcribendi ratio minùs expedita.

expreſſas, celeriter & exactè nos pronuntiare, laudabant noſtram ſcribendi rationem, quòd & celerior, & lectu facilior eſſet.

Illud etiam hîc neceſſariò adiungendum eſt, quem ordinem in obeunda deuotione ſua quælibet natio ſoleat obſeruare. Quæ Sacella ſiue Sanctuaria cuilibet nationi ſint attributa, ſuis locis diximus ſuperiùs. Poteſt quiuis alterius nationis Oratoria ingredi, & deuotionem ſuam proſequi: ita tamen, vt ne ritus & cærimonias eorum, quorum locus eſt proprius, ſacrorum tempore aliqua ratione impediat. Itaque tunc primùm Supplicationes ſiue Proceſſiones peraguntur, cùm Officium diuinum natio quælibet ſuis in locis abſoluerit. Miſſas verò ſeu liturgias, in alterius nationis Sanctuario, præterquam in proprio, nullus celebrare poteſt, ſub mulcta mille aureorum, toties quoties contrauentum fuerit, deponenda. Lampades poteſt vna natio in alterius Sanctuario appendere: ſed cùm earum tantus iam ſit vbique numerus, vt locus illis collocandis deſit, difficulter earum auctio admittitur, in ſacro maximè monumento, vbi meo tempore quadraginta duę erant appenſæ: quarum vna tantùm & viginti accēdebantur: ex his Catholicorum erant quindecim. Neque enim omnes ardent, quandoquidem à fundatoribus oleum non ſuppeditatur. Vna ſemper accenſa eſt Pontificis Maximi, altera Collegij Cardinalium, tertia Romanorum Imperatoris, quatuor Regis Hiſpaniarum, duæ Regni Hiſpaniarum, duæ Regni Portugalliæ, Regis Galliarum duæ, quæ obliuione quadam, propter bella & hæreſes exortas, non accenduntur. Monachi tamen, propter inſignia Regum Galliæ in illis appoſita, vnam pro paupertate ſua perpetuò illuminant. Reſpublica Veneta habet vnam; Duces & Principes, alij itidem homines pij, ſuas lampades procurant. Quælibet lampas annuatim oleum viginti quinque Cecchinis, qui florenos Polonicos quinquaginta conſti-

Officiorum diuinorum ad S. Sepulchrum ordo.

Lampades S. Sepulchri.

constituunt,absumit. Si qui eleemosynam pro sua lampade accendenda non mittunt, pendet ea nihilominùs non accensa; cùm semel illatam nefas sit amouere. Ante Sepulchrum Dominicum in Capella rotunda, sunt lampades quatuordecim,quarum duodecim semper ardent,Catholicorum sunt nouem. In foribus dictæ Capellæ vna, exteriùs per circuitum sacri Sepulchri sex lucent perpetuò. In monte Caluariæ cùm locus sit capacior, Catholicorum Ducum & Principum, triginta tres, omnes ardentes, sunt appensæ. Georgiani habent triginta duas, ante locum vbi crux Dominica stabat, ex quibus quinque tantùm accensæ. Ante lapidem vnctionis, octo accensæ Catholicorum pendent: ad altare beatæ Mariæ Magdalenæ, Catholicorum tres ardent: in carcere, Græcorum duæ: ad altare Diuisionis vestium, vna: in Capella Inuentionis sanctæ Crucis, vna Catholicorum accensa,Græcorum duæ ad paruum altare illorum, quod ibidem in parte dextera habent: in Capella diuæ Helenæ, duæ: in Capella Abyssinorum, vbi columna supra quam Christus Dominus illusus & spinis coronatus fuit,asseruatur, vna. Ceterùm lampades istarum nationum, diebus tantùm festiuis, aut cùm peregrini processionaliter obambulant, accenduntur: posteà statim extinguuntur. Semper etiam in hac Ecclesia fuit & hoc obseruatum, & adhuc obseruatur, vt diuersarum gentium Sacerdotes,ad aliquot menses, iuxta superiorum præscriptum, intus recludantur. Ex nostris monachis duo semper sunt Sacerdotes, & laici duo (meo tempore horum senior fuit Fr. Nicolaus Nani de Drusi) qui intra duos vel tres menses mutantur, nisi fortè quis infirmetur; quo in Conuentum recepto, alius substituitur. Idem ceteræ quoque nationes facere solent. Ordo autem diuini cultus peragendi, talis est inter illos: Quilibet alternatim per hebdomadam munus suum peragit, die Dominico in S.Sepulchro; Feria sexta in monte Caluariæ;

Sacerdotes inclusi in Ecclesia S. Sepulchri.

Sab-

Sabbato in Capella apparitionis B. Virginis, Miſſam priuatam, cum thurificatione tamen, celebrat: reliquis diebus, nempe Feria ſecunda, tertia, quarta, & quinta, in ſancto itidem Sepulchro, abſque thurificatione, Sacrum abſoluit. Sacerdos autem non Hebdomadarius, celebrat vbi vult.

Quamuis plures fuêre, qui rationem ædificij Baſilicæ ſancti Sepulchri, diutiùs in ea commorantes, exactè copioſeque deſcripſerunt: quæ tamen, & ipſe quantum per temporis breuitatem licuit, obſeruare potui, hîc ſuccinctè addenda exiſtimaui, licet iam nonnulla ſuperiùs attigerim. Vt prætermittamus igitur, quanta amplitudine & ſumptibus templum hoc cum ceteris ædificiis ſit conſtructum: in quo non ſolùm ingens Sacerdotum numerus, ſed integri propemodum militum Templariorum, cùm in manibus Chriſtianorum Ieroſolyma eſſet, exercitus receptaculum habebant; ſciendum eſt, totam machinam ex eleganti & magno lapide quadrato, vnà cum turri campanaria, in altum conſurgere; templum verò ipſum ad formam crucis eſſe compoſitum, lapide ſecto concameratum: parietes in quadrangulum coëunt, niſi quòd ad Ortum & Occaſum ſemicirculum inſertum habent. Columnas quadrilateras vndique per gyrum habet, (ſecundùm quas Proceſſiones peraguntur) quæ ambulationem, verſus Occaſum tantùm, ſuperimpoſitam ſuſtinet. Supra ipſum Dominicum Sepulchrum, tholus circularis, dimidia tantùm parte teſtudinatus, conſurgit; cuius reliquum trabium contignationes perficiunt, & feneſtram vnam circularem, quæ lumen copioſum præbet, ad inſtar illius, quæ Romæ apud S. Mariam Rotundam conſpicitur. Pluuia in partibus illis rarior; vnde minus ædificijs periculi: maximè quòd ſacri Sepulchri Capella, ſuperiùs vndique ſit marmore conſtrata, parietes quoque exteriores cinerei marmoris itidem tabulis, quæ columnis Porphyreticis

Breuiſſima deſcriptio templi S. Sepulchri.

diſtinguuntur, conueſtiti. Tholus, vt Eccleſia tota, habet tectum plumbeis laminis obductum.

Ingreſſus in Eccleſiam eſt in medio, Meridiem verſus. Ad dextram ſunt ſepulturæ Regum Galliæ in Capella Græcorum. E regione portæ eſt poſitus lapis, in quo Chriſtus è cruce depoſitus, fuit aromatibus inunctus. Paulò vlteriùs ad duas columnas, ſunt duæ ſepulturæ aliæ; prope parietem Sanctuarij Ruthenorum (de quo inferiùs) filiorum vel propinquorum aliquorum, prædictorum Regum. Nam Epitaphia vetuſtate conſumpta legi non poſſunt. Ad læuam, in ingreſſu ſub curritorio inter duas columnas habent Abyſſini paruum Oratorium, tabulis ab Eccleſia diſtinctum. Nam quælibet natio, vltra Sanctuarium, locum videlicet in quo Chriſtus aliquid eſt paſſus, Oratorium etiam particulare habet, in quo deuotionem ritu ſuo peragere conſueuit. Prope Abyſſinos ibidem in-

Maronitæ qui. feriùs locum habent Syriani ſiue Maronitæ, qui ſunt Arabes baptizati, in quo ſunt ſepulturæ familiæ Ioſephi ab Arimathia. Reliqua pars inferior eſt Catholicorum, qui etiam curritorium ſuperius olim totum poſſidebant. Sed cùm Georgiani totum Caluariæ montem pro Sanctuario obtinerent, nec locum tamen Oratorij in templo haberent, Armeni itidem, Sanctuarium poſſidentes, de quo ſuperiùs dictum, orationis locum in templo non facilè reperirent; Armeni cum Georgianis, pecunia numerata, Georgiani viciſſim cum Catholicis ita conuenerunt, vt dimidia montis Caluariæ parte, in qua Chriſtus cruci affigebatur, illis cederent, Catholici verò ad tertiam curritorij ſuperioris partem, quæ ſupra Abyſſinos & Syrianos eſt, Georgianos admitterent. In hoc itaque curritorio Georgiani & Armeni ſua Oratoria habent, ad quæ per gradus ligneos, ſeparatim è templo fit aſcenſus. Catholicis verò benè ſucceſſit commutatio. Nam dimidium Caluariæ montem, & duas curritorij ſuperioris partes obtinent,

quod

quod ſatis amplum & ſpatioſum eſt: & licet illis minùs neceſſarium ſit, retinetur tamen ab illis. Hæc permutatio iam pridem facta eſt, quo tempore Ieroſolyma in poteſtate Sultanorum Ægyptiorum fuit.

Cophti, quos etiam Chaldæos vocant, cùm nullum Sanctuarium habeant, & Oratorio quoque deſtituantur, retro Capellam ſancti Sepulchri, è regione Syrianorum, qui ſunt ſub curritorio, fabricarunt ſibi exiguum Sacellum, ſacro Sepulchro contiguum, vbi deuotionem ſuam peragunt. A quo tempore, & qua ratione locum hunc obtinuerint, nihil certi intelligere potui. Ad Septemtrionem eiuſdem partis, eſt noſtra Catholicorum Capella, de Apparitione denominata, in qua diuina faciunt officia: cui antiquitus manſiones nonnullæ, prope ipſam Eccleſiam, ſunt adiunctæ. Habentur hîc non pauca cubicula, & habitationes non incommodæ. Eſt quoque culina mediocris, Refectorium adiunctum habens, vbi comedebamus. Eſt & impluuium paruum. Non procul à Refectorio ſunt ſcalæ, quibus ad curritorium templi ſuperius aſcenditur. Exeuntibus è Capella prædicta Apparitionis, prope portam occurrit altare, vt antè dictum eſt, S. Mariæ Magdalenæ. Inde per ordinem deuenitur ad Sanctuaria, de quibus anteà quoque dictum, & ad ſcalam, qua deſcenditur ad Capellam S. Helenæ, vltra quam ad locum Inuentionis S. Crucis. Poſteà ſequitur Abyſſinorum Sanctuarium, in quo truncus lapideus Chriſti ſpinis coronati aſſeruatur. Hinc per ſcalam, vt retuli ſuperiùs, aſcenditur ad Caluariæ montem, qui meridianum quadranguli parietem attingit. Græci habent ſuum Oratorium in medio templi, inter columnas muro depreſſo cinctum; quod magnitudine nationum aliarum Oratoria ſuperat. Ad Orientem, portam principalem; ad Occidentem, ſanctum Sepulchrum proſpicit, vnde aditum habet: cui altare paruum, quod etiam illorum eſt, non tamen ornatum, adhæret. Fe-

nestræ in templo nullæ, præter vnicam illam rotundam, in tholo, supra Capellam sancti Sepulchri, apertam: quæ sufficiens lumen admittit, quod etiam ad Oratoria deriuatur; quamuis eius vsus perexiguus, quòd luminaribus vndique illustrentur. Est tamen in monte Caluariæ, versus Meridiem oblonga fenestra, plateam respiciens, clathris ferreis benè munita. In nostra quoque Catholicorum Capella, ad Orientem fenestra patet, clathris itidem obducta, quæ lumen illi copiosum præbet. Pauimentum templi lapide quadrato eleganti & magno est stratum. Ex quibus omnibus facilè apparet, quanta diligentia & sumptu, ad perpetuitatem, sancta illa Helena Augusta, hæc sacrorum locorum ædificia perducere voluerit. Si quis igitur hæc legendo, aliquid à me prætermissum animaduerterit, ignoscere & emendare debebit. Nec enim Architecturæ membra ad amussim obseruare; nec nationum omnium, quæ in templo versantur, exactè meminisse potui, cùm ter tantùm, vt dixi, Basilicam fuerim ingressus, ab hora Vesperarum ad sequentis diei meridiem tantùm ibidem commoratus: vt mirum videri non debeat, si propter breuitatem temporis, singula diligentiùs vestigare non licuit; præcipuè cùm sacratissimus hic locus illud proprium habeat, vt maximum quemque peccatorem, qualem me esse profiteor, singulari quodam modo, sensibus in stuporem versis, ad gratias Deo persoluendas excitet, pro collatis innumerabilibus in genus humanum beneficijs; simul etiam ad contemplandum, qua ratione hoc in loco, per acerbissimos cruciatus & mortis dolores, Christus Saluator nostram salutem operari dignatus fuerit, vehementer inducat & inflammet.

Cùm itaque die octaua Iulij è templo egressi, in monasterio prandium sumpsissemus; quòd postridie nobis erat abeundum, ad Cadium perreximus. Vidimus in platea vltra viginti Turcas, post meridiem in ardenti sole sedentes: quibus

quibus vnus, ad eum planè modum, quo apud nos equis emitti ſolet, ſanguinem minuebat. Nam ferro venæ appoſito, idem non leui, bacilli craſſioris, ictu percutiebat, atque ita non abſque aliquo doloris, vt apparebat, ſenſu, ſanguis in terram defluebat. Nónulli vulnus panniculo obligabant; quidam, digito tantùm vulneri appoſito, diſcedebant. Poſtquam ad Cadium acceſſimus illi valedicturi, vt nobis Ianiſſarum adiungeret, petiuimus. Obtulimus illi duos Cecchinos monetæ, ex quibus duos tantùm Saynos accepit, reliquum nobis reſtituit. Nam Cadius hic quamuis Turca, vir tamen bonus, & ab auaritiæ vitio, quod Turcis innatum eſt, longè remotus fuit. Attribuit ille nobis Ianiſſarum, cum quo ſtatim iuimus ad Portam ſpecioſam, de qua Actorum 3. Eſt magna & cumprimis alta, ad quam per gradus aliquot aſcenditur; quos nobis quoque conſcendere permiſſum, ſed limen tranſcendere vetitum fuit, eò quòd area templi Salomonis immineat. Quod cùm propiùs intueri magnopere cupiuiſſem, ingreſſi ſumus Portam minorem, ad dextram in viculum, qui proximè ad templum ducit, & aream anguſtiorem, vix quadraginta vlnarum interiectu, oppoſitam habet. Hinc, quòd è regione porta ſit, patet optimè proſpectus in ipſum templum: quod elegans & cumprimis lucidum eſſe apparet. Lampades plurimas intus accenſas habet. Cùm ad portam prædictam ſtantes introſpiceremus, Turcæ ſubridentes, per interpretem nobis renunciari iuſſerunt, vt aream ingrederemur, quaſi innuentes, quòd ſtatim ad effectum legis contra Chriſtianos latæ pœnam eſſent deducturi. Nam cùm omnes Turcarum Moſchæas Chriſtianis ingredi ſit prohibitum, vt ſuperiùs attigimus, hîc ne in aream quidem deſcendere permittuntur. Et in alias quidem Moſchæas, ſi Chriſtianum ingredi contigerit, vbi Mahometiſmum ſuſcipere detrectauerit, ſex millibus Cecchinorum vitam redimere poteſt. Hîc verò, qui in

Porta ſpecioſa.

Templum Salomonis Chriſtianis ingredi nefas.

aream tantùm pedem intulerit, aut circumcidi, aut mori necessariò debet. Ita enim Turcæ persuasum habent, quòd non solùm templum, sed area quoque templi, priuilegio Salomoni diuinitus concesso gaudeat, quo Deus se omnem, qui in loco hoc, pro quacumque re supplicauerit, exauditurum promisit. Posset, inquiunt Turcæ, Christianus huc ingrediens Deum orare; vt Turcis exturbatis, iterùm Christiani loca hæc obtineant: quem sic orantem, Deus exaudiret proculdubiò. In tanta isti miseri cæcitate versantur! Quibus cùm à nostris obijcitur, cur illi cùm in loco priuilegiato orent, à Deo non impetrant, vt Christiani penitus intereant; statim obmutescunt, vel caput concutiunt. Alij, talia postulari non debere, respondent. Qui memoria repetunt quibus laboribus, & quanta solicitudine Christus Dominus, Iudæorum salutem, eos in templo Salomonis instruendo, procurauerit: ij recitando in hoc loco Orationem Dominicam cum Salutatione Angelica, lucrantur Indulgentiam plenariam. Inde procedentes versus palatium Pilati, per Viam dolorosam, reuersi sumus ad monasterium in ipso Solis occasu.

Intereà mulis & iumentis conductis, ad crastinam profectionem necessaria præparabamus. Et quoniam duabus hebdomadis Ierosolymis mansi, diebus etiam ijs computatis, quibus in Bethlehem & apud Iordanem fui, mansioque hæc mea in tempus illud inciderat, quo longissimi solent esse dies, quærebam, num tam hieme quàm æstate semper Ierosolymis sint æquales duodecim horarum dies ac noctes, prout Christus Dominus, Ioan. 11. cap. attestatur. Cumque nullum hîc, ne in monasterio quidem habeatur horologium, difficilè potui rem hanc obseruare. Quantum tamen ex horologio solari, & clepsydra monasterij colligere licuit, constat noctem non fuisse breuiorem, ab occasu ad ortum Solis computando, decem horis cum dimidia: quod itidem & monachi affirmabant. Vnde

Ierosolymis num æquales diei & noctis horæ.

certum

certum est, Ierosolymis esse variationem dierum atque noctium, propter varium motũ Solis, qui supra Horizontem modò longius, modò breuius curriculum facit. Sed quod Veritas dicit in Euangelio: *Nónne duodecim sunt horæ diei?* hoc fortasse vsu antiquorum dicit. Antiquitus enim Iudæi, Romani, Ægyptij (vt ex Plinio & Macrobio patet) singulos dies noctesq́ue in horas duodecim distribuebant, quæ modò essent longiores, modò breuiores, modò ęquales pro varietate dierum atque noctium: qua de re Theologi rectiùs iudicabunt.

Hìc de Chamæleonte, animali obseruatione dignissimo, aliquid dicamus, occasio facit. Tres enim ibidem in monasterio vidimus, qui in oleæ arboribus, quæ ibi sunt aliquot, asseruabantur. Figuram & magnitudinem habet lacertæ, non mordet tamen, cùm nec os habeat, nec cibo vel potu, sed aëris tantùm alimento sustentetur. Foramen tamen exiguum, magnitudine parui piperis habet, quo aërem admittit. Caret omni veneno. Motus illi tardior, adeò, vt totius diei decursu, vix vnius cubiti spatium reptando emetiatur: & manui impositus (nec enim in attrectando horrori est) vix sese moueat, donec deponatur. Ex arbore numquam desilit. Maculæ per corpus rariores nigricant. Colorem subinde mutat, redditq́ue eum, quem proximè attingit, præter rubrum & flauum: quod sæpiùs experiri placuit. Maculæ tamen nigræ non mutantur, nisi pellis ipsa. Oculos prominentes, rotundos & hilares habet: quorum altero sursum, altero deorsum, non minùs antè quàm retrò, vno eodemq́ue momento, simul intueri potest. Colori alicui superimpositus, quando diuersus alius color illi ex parte superiori opponitur, vtrumque simul aspicit: & in quem intuitum firmiùs defixerit, eum assumere incipit, mora quasi vnius Orationis Dominicæ interposita, totusq́ue in eum iam notabiliter mutatur. Collocaui illum supra colorem album, viridem, cæruleum, *Chamæleontis natura.*

leum,nigrum; omnes recipit. Supra rubrum collocatus, mansit immutabilis. Flauum ad manus non habebam,sed nec hunc assumere dicitur. Aluum numquam purgat, cùm sit clausus vndique, nec cibo potúve vtatur.

Die nona mensis Iulij,Missa manè audita, & prandio 9.
sumpto, monachis valediximus, & per portam Piscium egressi, arma nobis adferri curauimus, quæ apud Cadium deposueramus. Et restituta sunt quidem nobis, sed malè tractata, & acie diminuta. Quarta igitur ante Solis occasum hora,discessimus Ierosolymis,& confecta quarta milliaris parte, habuimus ad sinistram montem, in quo templi ruinæ extant, vbi Samuelis Prophetæ sepulchrum fuisse dicebatur,cuius nomen etiam hactenus retinet. Emenso deinde magno milliari per ascensum montis, ad dextrum latus, dimidio circiter milliari ostendebatur nobis alius mons, ad cuius radices castellum Emaus erat positum: quò nulla ratione peruenire potuimus propter Arabes, quorum quingenti equites eò aquatum venerant, quibus loca propter aquas & pascua mutare perfamiliare est. Qui Emaunta viderunt, dicunt,ab annis aliquot propter Arabum incursiones, planè desolatum esse. Vix decem ædiculæ à longè conspiciuntur. Fuerunt nobis obuij aliquot equites Æthiopes, vt apparebat, prædones: qui cùm Ianissarum nostrum agnouissent, liberos nos abire permiserunt: quorum vnus cùm sacculum sellæ mei equi alligatum attrectasset,& intus aliquot indusia reposita vidisset,nihil ampliùs attentans discessit.

Samuelis sepulchrum.

Emaus.

Mille alijs passibus confectis, perueniмus ad vallem Terebinthi,in qua Dauid Goliath interfecit. Ea longa satis est,sed angusta. Pontem habet paruum propter aquarum decursus,quæ nullæ tunc ibi aderant. Solent tamen, vbi pluuiæ, quæ ibi sunt rariores, deciderint, aliquantulùm exundare. Post transitum pontis ad dextram, est quædam Turcarum villa, dimidio ab hoc ponte milliari.

Vallis Terebinthi. 1.Reg.7.

Sole

Sole iam ad occaſum vergente, peruenimus ad Eccleſiam S. Ieremiæ, quæ adiunctum quondam habebat monaſterium: quod totum ferè dirutum eſt, ipſa alioquin ſatis integra. Ad iactum lapidis ſub monte, eſt fons gelidus & copioſus: quem Chriſtiani Arabes à beato Iob ferunt primùm adinuentum, cuius etiam ædes dirutas ad manum ſiniſtram oſtendunt: qua de re iudicent Theologi, quorum nonnulli Iobum Terram ſanctam negant inhabitaſſe. Reperimus hîc ducentos equites Arabes, qui ab illis, qui erant in Emaus, ſeceſſerant, quòd illis malè cum Turcis, villas illas incolentibus, conueniebat: quia tributum, quod Arabes, vt anteà dictum eſt, è villis Turcarum exigunt, dependere nolebant. Hac ipſa die interemerunt aliquot ruſticos Turcas. Cùm nox immineret, coacti ſumus ibidem in templo deſolato quieſcere. Noſter Sabadinus Æthiops (qui, vt dictum eſt, cum Caramuſano ſua, ad nos deducendos aduenerat) cùm parùm fideret Arabibus, cum quodam illorum anteſignano, homine corporis proceritate & elegantia conſpicuo, conuenit, vt circa nos per noctem eſſet in excubijs. Longos hi & mirabiles inter ſe tractatus habebant. Nam cùm Sabadinus aliquot ei Maydinos dediſſet, ille acceptos in terram proijciebat: quos cùm è terra ſublatos, iterùm Sabadinus illi ingereret, & ille pluſquam decies excuteret, tandem Sabadinus vnum panem, duo oua cocta, & aſſatam gallinam illi adiecit: in quibus acquieuit, niſi quòd vinum quoque mirum in modum appetebat; à quo etiamſi moriendum illis ſit, barbari abſtinere non poſſunt. Sed eo tunc nos ipſi non abundabamus. Sic demum ille cum viginti ſocijs in ſtatione circa nos, noctem inſomnem fideliter duxit.

Eccleſia & Monaſteriũ S. Ieremiæ.

Iobi fons & domus.

10. Manè in ipſo diluculo inde diſcedentes, die decima Iulij, cùm ad vnum & dimidium milliare progreſſi eſſemus, incidimus in Arabes qui camelorum multitudinem propellebant. Inter hos erat vnus, cum quo noſter Æthiops

ex Rama, qui nobis mulos locauerat, inimicitias apertas gerebat. Itaque ſe inuicem adorti, ſagittas hinc inde iaciebant: vnde aliquot vulnerati remanſerunt: ipſe quoque noſter in manu ſiniſtra vulnus retulit. Ex aduerſarijs vnus per ventrem diſſectus, proculdubiò non ſuperuixit. Cùm interrogarem, num percuſſor pœnas daturus eſſet, reſponſum fuit, nihil referre, ſi vulneratus moreretur. Nam occiſorem, quicumque voluerit, poterit impunè è medio viciſſim tollere.

Montium altitudine ſuperata, excepit nos perampla planities, in qua ad duorum milliarium diſtantiam Rama ſeſe nobis oſtentabat. Ad ſiniſtram in monte exſtant ruinæ caſtri, quod Caſtrum boni latronis vocatur: & erat patria illius latronis, qui ad dextram Chriſti in Cruce pendentis fuit crucifixus. In ipſa verò planitie ad partem dextram prope viam publicam, eſt Eccleſia propemodum integra, quæ Machabæorum dicitur, quos eo loco ferunt ſepultos.

Caſtrum boni latronis.

Machabæorum ſepultura.

Rama.

Peruenimus deinde circa meridiem Ramam; quam Stephanus Raguſinus vult eſſe Arimathiam, illius Ioſephi patriam, qui Saluatorem de Cruce depoſitum ſepeliuit. Apparet fuiſſe quondam magnam & elegantem ciuitatem: nunc tota eſt diruta. Incolas habet peſſimos Æthiopes, Chriſtianorum hoſtes infenſiſſimos. Diuertimus ad monaſterium dirutum, in quo ſolent hoſpitium habere peregrini. Sunt hîc quatuor Capellæ, quarum vna Nicodemi, qui ad Chriſtum noctu accedebat, & eumdem cum Ioſepho aromatibus condîtum ſepulturæ tradidit. Hic cùm poſteà factus eſſet Chriſti diſcipulus, eo in loco habitaſſe, & imaginem Chriſti crucifixi è ligno ſculpſiſſe (quæ nunc religioſè aſſeruatur in Luca Italiæ ciuitate, in Eccleſia Cathedrali) memoratur: qua de re Stephanus Raguſinus in ſuo libro pluribus tractat. Noctu volebant nos Æthiopes adoriri, ſed vbi nos vigilare animad-

Nicodemi manſio.

Crucifixi imago Lucenſis.

animaduerterunt, re intentata diſceſſerunt. Periculoſus hîc peregrinis tranſitus.

Reperimus ibidem Ianiſſaros aliquot: inter quos Mahometes quidam, qui nobiſcum Tripoli venerat, homo nequam & ſceleratus, Præfectum acceſſit, illiq́ue perſuadere cœpit, vt nos detineret, quandoquidem non adeò pauperes eſſemus, vt videbamur, ſed pecunia cumprimis abundaremus. Et niſi Sabadinus Æthiops noſter impediuiſſet, in magnas proculdubiò difficultates incidiſſemus. Dedimus tamen Præfecto decem Cecchinos: qui ad priorem, quem Ieroſolymis acceperamus, alterum nobis Ianiſſarum, ſecuritatis cauſa adiunxit.

11. Manè cùm diſceſſuri in procinctu eſſemus, Ianiſſarus noſter Ieroſolymitanus, comitari nos vlteriùs renuebat, volens vt illi plus aliquid numeraremus. Nam licet in præſentia Cadij cum eo conueniſſemus, vt numeratis illi quatuor Cecchinis vſque ad Ioppen nos deduceret; tamen vt moris eſt Turcarum in pactis auctionem ſemper facere (quod in omnibus alijs itidem ſumus experti) progredi nulla ratione voluit, niſi illi pro duobus hiſce milliaribus, quæ Ramam ab Ioppe diuidunt, duos Cecchinos ſuperadderemus. Ianiſſarus quoque in Rama nobis additus, niſi prior ille nobiſcum veniret, nos comitari omnino nolebat. Nouum itaque cum illis pactum nos inire oportebat: ea maximè de cauſa, quòd Ianiſſarus ille Mahometes nequam cum alijs complicibus, nobis in itinere manus inijcere conſtituerat; de quo nos Sabadinus noſter præmonuit. Poſt multas igitur concertationes, dedimus tandem illis pecuniam: quam facilè profundere in partibus illis, cumprimis periculoſum eſt. Nam qui liberaliùs nummos erogat, illi Turcæ ſpe lucri magis inſidiantur.

Peruenimus tandem Ioppen manè, itinere ſatis commodo. Ciuitas ea in Actibus Apoſtolorum celebrata. Nam hîc diuus Petrus diſcipulam Tabitham mortuam Ioppe. Actor. 9. & 10.

Q 2 ſuſci-

ſuſcitauit;& huc,pro illo accerſendo, Cornelius centurio, Cæſareâ viros domeſticos ſuos miſit. Fuit vrbs hæc olim in monte poſita;nunc tota diruta,excepta turri vnica, quam vigiles obtinent. Ad littus maris ſunt aliquot vetuſti fornices, in quos diuertimus. Reperimus hîc Sabadini noſtri Caramuſanum in portu, qui anguſtus eſt, nec niſi minorum nauigiorum capax. Quamuis ventus ſecundus eſſet, non potuimus tamen hoc ipſo die ſoluere, quòd Lyddæ
Cap.9. (de qua in Actis, quam Rama diſcedentes ad dextram conſpiciebamus) illi Turcæ eſſent, qui res peregrinorum excutiunt, & an merces aliquas abducere velint, explorant. In craſtinum itaque nauigationem diſtulimus. Intereà manè duo minora nauigia appulerunt: quæ Cairo per Nilum Damiatam, Damiata verò huc mari delata fuerunt. In eorum altero tres erant Itali, vnus videlicet Epiſcopus cum duobus famulis, & duo monachi Franciſcani, qui Ieroſolymam tendebant. Epiſcopus hic dignitatis nomen coram nobis celabat, quòd verebatur, ne palàm fieret, eum Ieroſolymis anteà fuiſſe, & inde Ægyptum, & montem Sinai peragraſſe. Ramam is mulos conducebat; vbi Carauanam expectare debebat, quę Gaza Damaſcum veniebat; vt Damaſco Aleppum ſiue Apamæam, inde verò Conſtantinopolim terreſtri itinere perueniret. Dum res ſuas è naui exponeret, superuenerunt Lyddâ Turcæ reculas noſtras inſpecturi. Quoniam autem ille Ramam diſcedere feſtinabat, primùm ſarcinas Epiſcopi aperuerũt, in quibus res pulcherrimæ, quas Ægypto aſportarat, repertæ: inter quas arcula ſcriptoria ex concha gemmarum artificiosè laborata, habens repoſitoria eburnea, vaſcula è diuerſis lapidum generibus, eleganter concinnata. Hæc omnia illi Turcæ inſpectores ademerunt: cumque nullum haberet, qui illum aliqua ex parte tueretur ac defenderet, in maximo dolore rerum ablatarum verſabatur: quem cùm omni auxilio deſtitutum in barbarorum regione

gione vidissem, effeci apud Ianissaros meos, vt eius defensionem susciperent: vnde factum est, vt quasi pro me, res illas à Turcis redimere mihi permissum fuerit: quas ego posteà illi clàm restitui: quo nomine magnas mihi egit gratias: & anatem Aegyptiam viuam, viridibus & cæruleis pennis eleganter relucentem, pedibus longioribus insistentem, mihi donauit, quam mecum Tripolim asportaui. Narrauit is mihi plurima de insignioribus Aegypti rebus, & animum ad eas lustrandas vehementer inflammauit. Perlustrabant deinde Turcæ aliam nostram supellectilem: sed cùm præter Cruces arboris Olearum, & calculos precarios Ierosolymis abductos, nihil reperirent, permiserunt nobis vt nostra in nauim imponeremus: in quam, absque eorum permissu, aliquid inferre Christianis non licet.

Illud hîc etiam prætermittendum non est, Pontifices Maximos huic loco Ioppe singulare quoddam Indulgentiarum priuilegium concessisse. Nam qui peregrinus huc appulerit, (prout rectà Cypro, & ex alijs Christianorum locis, multi adnauigant, sicut & nos, vt antè dictum, facere constitueramus) etiamsi vlteriora Terræ sanctæ loca non visitauerit, littus attingens, easdem Indulgentias consequitur, quas eadem personaliter accedentes adipisci solent. Id autem ea de causa concessum est, quòd propter bella, Arabum latrocinia, pestem, morbos, paupertatem, multi ex peregrinis inde vlteriùs progredi non possunt. *In Ioppe peregrinis Indulgentia attributa.*

Rebus in Caramusanum illatis, ventus validissimus consurrexit, medius inter Occidentem, Septemtrioni tamen propior, quem Itali *Maestro Tramontana* appellant. Expectauimus igitur, ne portu egressos, ad promontorium impelleret, Ioppe vicinum, vltra quod Cæsarea posita est, de qua sæpiùs in Actis Apostolorum fit mentio: vbi Cornelius centurio à S. Petro fuit baptizatus, & quò san- Actor. 10.

Actor. 25. & 27. ctus Paulus sæpiùs accedebat, ibique in carcerem coniectus erat, vnde etiam ad martyrium Romam profecturus, nauem conscendit. Sub vesperam ventus subsedit: & nos in littore genuflexi, Oratione Dominica & Salutatione Angelica recitata, Deo gratias egimus, quòd pro immensa sua misericordia, nobis illa sancta loca videre concesserit, quæ sanctissimi pedes illius calcauerunt, quando salutem nostram operabatur; quodque in omnibus periculis, ita nobis præsens adstiterit, & vt pupillam oculi sui custodiuerit, vt ne capillus quidem capitis nobis deperiret. Post oscula igitur Terræ sanctæ data, post occasum Solis Caramusanum conscendimus, qua duobus nauigijs minoribus è portu extracta, anchoræ iactę sunt, propter ventum (qui crepusculo noctis, diebus hisce flare solebat) ne nos ad angulum scopuli, qui longiùs in mare excurrit, allideret. Iactati sumus in anchoris hinc inde ad duas horas. Afflauit posteà prosperior ventus; quo annuente vela dedimus, & ante mediam noctem promontorium illud præteruecti sumus. Huic Caurus, qui *Maestro* Italicè appellatur, ventus nobis percommodus, successit; quo spirante, Cæsaream noctu præterijmus. *Cæsarea.* Diluculo autem promontorium Carmeli, quod à Ioppe viginti circiter milliaribus distat, conspeximus. Posteà vento quidem minùs vehementi, secundo tamen, interdiu ferebamur. Sub vesperam Sidonem ciuitatem in longum extensam, ipso verò crepusculo præteriuimus Tyrum: *Sidon & Tyrus.* quæ ciuitas quasi in insula circulari forma sita videtur, & erat anteà, Plinio teste, prę alto mari septingentis passibus diuisa: *Lib. 5. cap. 19.* sed Alexander Magnus cùm eam oppugnaret, lapidibus iniectis, vt continenti iungeretur effecit: qua de re Iosephus scribit. *Antiq. lib. 11. cap. 8.* Nocte insequente vento quoque fauorabili vsi, vltra Berytum, quod decimo à Tripoli milliario distat, delati; cùm ventus etiàm intensior aspiraret, spatio trium horarum, manè Tripolim Syriæ secundò peruenimus, easdem illas oras *Tripolim secunda vice.*

sub

ſub monte Carmelo & Libano poſitas præteruecti, quas anteà ex Ioppe tempeſtate iactati legebamus: quo tempore intra decemocto horas ſexaginta milliaria confeceramus; nunc idem ſpatium vento proſpero per duas noctes, & ſeſquidiem, vix emenſi ſumus. Reperimus Tripoli noſtram illam Venetam nauem, quam in Cypro reliqueramus, cum aliis pluribus, quæ nuper appulerant Venetiis, & ex Lithuania mihi literas attulerant: qua re factum eſt, quandoquidem anteà Tripoli cùm eſſem, plures notos habebam, vt poſt tot pericula & labores ſuperatos, quaſi domeſticam quamdam quietem mihi viderer aſſecutus. Nam cùm vndecima Iunij Tripoli diſceſſiſſemus, vſque ad quartamdecimam Iulij diem, in vili tantùm ſago, quod etiam pallioli vſum peregrinis præbet, cubare nos fuit neceſſe, præterquam quòd Ieroſolymis craſſiores culcitras monachi nobis ſuppeditabant. Erant & dura peregrinorum lectiſternia, quibus vtcumque vſi ſumus.

Cùm in littus deſcendentes, verſus ciuitatem ad læuam pergeremus, vidimus in campo * Dzaffer Baſſam tentoria fixiſſe, cui ad tempus gubernacula Syriæ fuerunt commiſſa: qui ideò ſub tabernaculis agebat, iuxta conſuetudinem receptam, quòd nondum confirmationem adminiſtrationis huius acceperat: quem etiam in Aegyptum proficiſcens ibidem hærentem reliqui. Habebat aliquot equitum centenà, è quibus maior pars, pantherarum exuuias brachijs appenſas gerebat. Ingreſſi deinde ciuitatem, ad Caruaſeriam ſeu contubernium Venetorum diuertimus, vbi à notis humaniſſimè ſalutati & excepti ſumus.

* Dzaffer hic Baſſa, ille eſt, cui Oſmānus Baſſa, cùm ann. 1585. in Perſide ciuitatem Tauris, olim Ecbatanis, occupaſſet, gubernationem Arcis quam in præſidium exædificarat, cõcrediderat, iuſto exercitu attributo. Ipſe verò deinde diſcedens paulò pòſt dyſenterię morbo correptus interijt.

Caſus hìc miſerabilis accidit, quem referre operæpretium duxi. Presbyter quidam, Antonius Siculus de Panormo, qui oppidi cuiuſdam in diœceſi Mediolanenſi parochus fuiſſe dicebatur, naui Veneta, quam Faleram vocabant, Tripolim peruenit: qui cùm ad monachos Franciſcanos, quod & alij peregrini faciunt, diuertiſſet; manè

Antonius Panormitanus Presbyter Siculus fit Turca.

die

die Sabbati Missam celebrauit, qua finita statim Guardianum loci adijt, eidemq́ue aperuit, quòd dum Missam de sancto Spiritu celebraret, inspirationem habuit, vt reiecta fide Christiana Mahometismum amplecteretur. Guardianus cùm hæc audiens obstupuisset, adhortari eum cœpit, vt Deum præ oculis haberet, cuius Sacerdos & minister esset. Ille verò egressus, reperit apud portam interpretem; quem, antequam ad altare accederet, per famulum accersiuerat. Ex eadem illa domo (prout nobis famulus idem retulit, qui interpretem, caussam ignorans cur vocaretur, adduxerat) ad Cadium se contulit, vbi mercatores aliquot Italos negotia sua tractantes reperit. Huic renuntiari per interpretem fecit, quòd Sacerdos Christianus esset, cumq́ue hodie Missam de Spiritu sancto perageret, ab illo inspiratus esset, vt religionem Turcicam susciperet. Cadius quæsiuit ab eo, num ebrius esset, & an benè quid acturus esset, deliberauerit. Respondit, se non comedisse quidem; & benè deliberatum, negotium hoc aggredi. Iussit igitur Cadius cidarim Turcicam adferri, quam capiti illius imposuit: quod cùm fieret, apostata flere cœpit, & quid in corde tunc habuerit, Deus nouit. Manè die Dominico decimaseptima Iulij, cum pompa & triumpho (vt moris est, cùm Christianus Turca fit) per ciuitatem circumducebatur. Præferebantur illi duo viridia Mahometis vexilla; in quorum summitate, loco cuspidum, caudæ equorum marinorum dependebant. Centum Ianissari stipatores latus vtrumque claudebant, bombardis, buccinis, & tympanis concrepantes. Ducebatur autem per plateam nostram, vt infelicis illius triumphum hunc miserabilem spectaremus. Sed nos ex industria fenestras clausimus, per tabularum tamen rimas, omnia quæ fiebant, facilè obseruabamus. Homo erat iuuenis, triginta circiter annos ætatis habens, pilo nigro. Fusci coloris equo, sessor ineptus, vehebatur; non frænum, sed caput sellæ manu lęua apprehendens.

Turcismum Christiani amplectētis pompa.

hendens. Duo Ianiſſari equum ducebant. Veſte talari Turcica, ex rubeo Damaſceno ſerico, amictus, iaculum inuerſum dextra manu gerebat. Sic plateas ciuitatis, more triumphantis, obequitabat. Ad extremum inter macella, in quodam ergaſtulo circumciſionem ſuſcepit. Neque *Turca in macello circumciduntur.* enim Turcæ tanta ſolennitate, quemadmodum Iudæi, in actu circumciſionis vtuntur: ſed plerumque in macellis hanc peragunt cęrimoniam, quę miſerum illum adeò malè tractauit, vt iam mortuus renuntiaretur. Compertum fuit, hominem hunc, ob facinus quoddam in Parochia perpetratum, à Carolo Cardinali Borromæo, caſtigari debuiſſe: quod vt ne fieret, Venetias primùm, deinde conſcenſa naui in Syriam profugiſſe. Narrauit poſteà nobis Iudæus interpres noſter, ſe eum in ſtabulo Cadij vidiſſe. Nam ſtatim, peracta cærimonia, veſtibus pretioſis exuitur neophytus: deinde contribuitur ei aliquid à Turcis (prout huic quadraginta Cecchini tantùm dati fuerunt) cuius dimidiam partem Ianiſſaris & Muſicis, qui eum comitati ſunt, dare tenetur. Deinde in ſtabulum mittitur. Poſtremò ſtipendium aliquod illi attribuitur. Quærebat is ex Iudæo, Quid, inquit, de me Chriſtiani loquuntur. Reſpondit is, mirari eos vehementer. Ad hæc ille: Magis, inquit, ego miror quid mecum agatur (nondum enim ex vulnere conualuerat:) ſed me tamen illud conſolatur, quòd fratrem Conſtantinopoli, itidem Turcam factum, habeam: ad hunc me conferam, cum quo bona & mala perferre mihi eſt conſtitutum.

18. Totis diebus his quibus Tripoli manſi, quæ intra &
19. 20. extra ciuitatem digna viſu occurrebant, diligenter perlu-
21. 22. ſtrabam. Ciuitas domos elegantes habet & balnea. Sub-
23. urbia fontibus, hortis, & pomarijs, omni genere fructuum
24. plenis, abundant: moris itidem arboribus, in quibus vermiculi ſericum emittentes nutriuntur: vnde Æthiopes & Syri mercatores ingentes acquirunt diuitias, magnam

Glires Pharaonis Tripoli. ſerici copiam per Europam vniuerſam ſpargendo. In pomarijs eiuſmodi, ingens eſt glirium multitudo, quos Pharaonis appellant, præſertim in villis: qui maximum damnum, gallos gallinaceos & anſeres ſubinde conſumendo, colonis inferunt. Ad vnum & dimidium milliare à ciuitate profectus ad ortum Solis, inſpexi Moſchęam quamdam ad littus maris poſitam, quæ dulcis aquæ piſcinam ingentem, è muro conſtructam, habet adiunctam, in qua maxima vis diuerſi generis piſcium aſſeruatur. Hîc ſuperſtitio *Piſces ſanctificati non comeſtibiles.* inualuit, eos piſces eſſe ſanctificatos, ob idque capi eos, ſub pœna capitis, interdictum: niſi quòd (ſi rectè memini) ſemel vel bis in anno Turcarum ſacrificuli, paucos aliquos capere, illiſque veſci poſſunt. Præbetur illis alimentum ſemper; & quædam ſuperſtitionum nugæ per vanos homines exercentur.

Eſt ibidem iuxta mare turris ex lapide quadrato altiſſima, cum inſignibus Nobilis cuiuſdam Veneti, qui, quòd cum muliere Æthiopiſſa cõcubuiſſet (quod facinus Chriſtianis ibi capitale eſt) non abſque maxima difficultate, vitam eiuſmodi ſubſtructione redemit. Intereà nauis Caramuſana appulit, & cum ea Polona mulier Siekierzecka, cui apud quemdam mercatorem vxoratum, hoſpitium conduci iuſſi: quæ cùm domo in publicum prodire non permitteretur, è feneſtra in Turcas prætereuntes, quorum etiam nonnullos tetigit, lapides iacere cœpit. Vnde parùm abfuit, quin hoſpes in magnas difficultates incideret, quòd ex eius ædibus Turcæ lapidibus fuiſſent impetiti. Quamobrem petiuit eam inde amoueri: & quoniam extra cuſtodiam erat, domo ſtatim profugit, nec niſi poſt triduum, non abſque labore, reperta fuit apud Eccleſiam ſancti Iacobi; quæ licet Græcorum ſit propria, Catholici tamen in ea quoque deuotionem peragere ſolent. Diſtat vno & dimidio milliari à ciuitate Tripolitana. Curaui deinde locum in naui pro ea conduci, in qua res meæ Venetias

tias deportabantur. Vbi valdè anxia, quòd Terram ſanctam viſura non ampliùs eſſet, ter è naui in mare proſilijt, vnde vix, ne præfocaretur, eſt erepta. Cuſtodia deinde diligenter illi adhibita fuit.

25. Venit Tripolim cum quingentis equitibus, totidemque peditibus bombardarijs, Emir Mahomet, potentiſſimus Syriæ Phœnices Regulus, Aethiops albus, filius Menzur Condan Emir, qui erat Sangiacus Lyſtris & in Derben, quarum ciuitatum fit mentio in Actis cap. 16. Emir hic quamuis Mahometanus, corporis tamen ſtipatores habuit Chriſtianos (nempe Gallos illos, quorum ſuperiùs meminimus, qui Druſiani appellantur, & ſunt reliquiæ illorum, qui Terram ſanctam è manibus infidelium recuperauerant: ſed longè à maiorum ſuorum virtute declinauerunt) annos viginti habens, vultu præpingui, & aſpectu terribilis. Eſt autem is idem, cuius antè mentionem fecimus, à quo ſibi Turcæ valdè metuebant, ne cum Aborys famoſiſſimo Arabum prædone vires ſuas coniungeret. Hunc Turcarum Cæſar maximo odio proſequebatur, hanc potiſſimùm ob cauſam. Quidam Sangiacus literas ab Imperatore obtinuerat, vt pater huius Emiri, adminiſtratione dictarum ciuitatum, & portorio Tripolis illi cederet: quod ſumma cum Emiri iniuria coniunctum videbatur; quandoquidem ille, ratione officij & vectigalis huiuſmodi, ingentem pecunię ſummam Cæſari numerauerat, vt quaſi iure acquiſito, dignitates prędictæ, penes familiam & heredes illius perpetuò remanerent. His non obſtantibus, quòd Emirus ſenio confectus eſſet, officijs & dignitate per Sangiacum nouum exutus eſt, ac paulò pòſt mortuus. Filius rei indignitate permotus, iuuenis ferox, decemocto annos vixdum natus, collectis octo millibus ſagittariorum, venit Lyſtram, Sangiacum patris expulſorem, cum magno Turcarum numero interfecit: Lyſtram, Derben, & portorium Tripolis occupauit.

Emir Mahometes Syriæ Phœnices Regulus.

Hoc nomine cùm dies ei à Cæſare fuiſſet dicta, non comparuit. Iuſſus ad expeditionem Perſicam proficiſci, neglexit, & collecta duodecim millium manu, rei exitum ſic expectabat. Et mille quidem milites Tripolim ſecum adduxit; tria millia in arce ſua, duobus à Tripoli milliaribus, collocauit; in alio verò munitiſſimo præſidio, Gazir dicto, quod nauigantes in altiſſimo monte poſitum, non procul à Beryto, à longè conſpeximus, quatuor vel quinque millia in promptu habuit. Hæc autem omnia ideò comparauerat, quòd ſibi à Dzaffer Baſſa, qui erat Tripoli, non mediocriter metueret. Inſequenti tamen die, matutino tempore, mille præſidiariis ſtipatus, venit ſalutatum eumdem Baſſam, qui tum recreationis cauſa extra caſtra proceſſerat. Eorum congreſſum vt viderem, in campum excurri. Cùm Baſſa cum quadringentis equitibus reuerteretur, ſerico rubeo auro intertexto indutus, equo fuſco aliquantùm albicanti inſidens, Emir cum ſuorum ala ad partem conſiſtens, mutuam capitis inclinatione ſalutem dedit & recepit. Deinde Baſſa ad tentorium perueniens, equo deſcendit, militibus ad vnam tentorij partem conſiſtentibus. Emir verò, violaceo ſerico Damaſceno amictus, ex equo fuſci coloris, prope ipſum tabernaculum deſcendit, equitibus ex aduerſa parte in longum exporrectis. Pedites plures & expeditiores quàm ipſe Baſſa habuit. Colloquium ad vnam horam inter eos habitum. Baſſa percunctante cur aduerſaretur Imperatori, rationem innocentiæ ſuæ reddere pluribus verbis conabatur. Sic diſceſſum eſt poſteà. Emiro Czauſſius Turcicus ſemper latus dextrum claudebat, quod partibus in illis pro loco inferiori habetur. Czauſſius autem hic vectigalis Tripolitani exigendi curam habebat, cuius pars Cæſari debebatur. Emirus duas vxores habuit, cum neutra benè conueniens, homo planè barbarus & vitæ profligatiſſimæ. A Baſſa digreſſus, certamen ſuorum, Mauris vſitatum, iacu-

Emiri cum Baſſa Dzaffer congreſſus.

lis

lis hinc inde iaciendis habuit, in quo agilis & optimi ſeſſoris officio, vt apparebat, perfungebatur. Familiares eius magnam conſuetudinem habebant cum Franciſco Teſtaroſſa, qui Venetorum Agentis, vt vocant, munus ibidem ſuſtinebat: & quoniam mercium curam gerebat, Emiro vectigal obtinente, inde ſatis arcta illis familiaritas inerat. Ego quòd in contubernio Venetorum, cui dictus Franciſcus præerat, hoſpitium habebam, vbi frequenter Emiri familiares accedebant, inde didici, quæ & qualia cum Baſſa colloquia habuerit; Chriſtianis enim ad tabernaculum Baſſæ propiùs accedere nefas. In campo redeuntem Emirum præſtolabamur: cuius domeſtici quodam tempore nos in ædes eius introduxerunt, vbi in eius præſentia, ad luminaria Mauri, turpes & inconditos quoſdam ſaltus nudato ferè corpore edebant, quos noſtri circulatores longè decentiùs peragere ſolent. Aderat ibidem & Turca quidam ſchœnobates, qui per funem extentum incedebat, (quod apud Turcas non inuſitatum) & hæc ſimiliaque ſpectacula per triduum proponebat in domo Emiri; qui lauta conuiuia non ſolùm Mauritanorum primoribus, ſed Turcis etiam ipſis maximo ſumptu & ſplendore exhibebat: quę res Baſſam malè cumprimis habuit: & vulgò Tripoli ferebatur, Baſſam Imbraimum Ægypti Proregem, mandata à Turcarum Cæſare habuiſſe, vt inde diſcedens, Tripolim ad opprimendum Emirum copias conuerteret, ob eius potentiam valdè Turcis ſuſpectam. Illud quoque paſſim nuntiabatur, Emirum, ſi cauſſam ſuam iure tueri non poſſet, vel interiturum, vel armis aſſumptis, vltima quæque tentandi neceſſitate adactum, quòd non obſcurè præ ſe ferre videbatur, ſeſe ab oppreſſione vindicaturum: quandoquidem & munitiones egregias haberet, & à patre patrimonium ampliſſimum relictum poſſideret. Perſis quidem cladem Turcis inferentibus, mirificè fauebat: vix tamen ludi cum Cæſare Tur-

carum inchoati felicem catastrophen illum habiturum multi augurabantur. Ipse dubiam belli aleam perpendens, amplissimis donarijs præparatis, Imbraimi Bassæ animum modis omnibus sibi conciliare contendebat.

Nundinæ Tripolitanæ. Erant eodem tempore Tripoli nundinæ quædam, Turcarum & Mauritanorum frequentia celebratæ: in quibus partim exercitationes saltuum, nullius ferè momenti, promiscuè fiebant; partim etiam fructus varij, quorum ibi ingens copia, pretio distrahebantur.

Drusianorũ religio. Cùm non infrequens hîc mentio fiat Drusianorum, de quibus plura tradunt Historici, illud nihilominùs adijciendum putaui; etiamsi Christiani sint, dissolutam tamen & paganis magis conuenientem vitam ducunt: quorum religio ferè non alia re differt à Turcica, nisi quòd circumcisionem non adhibent. Habent suum particularem Prophetam, Ismani dictum, qui dempta circumcisione, aliam, quod etiam Mahometes fecit, magis licentiosam & turpem superstitionem condidit, & pro religione seruandam introduxit. Multi ex ijs Tripolim & Damascum sæpiùs accurrebãt, qui Scotorum nostratium more, in vimineis cistellis reculas venales exponentium, per vicos oberrabant, coriaceam quamdam cistam collo appensam deferentes: in qua vnum aut alterum stanneum scyphum, lagunculas coriaceas aqua frigida plenas, duos vel tres pectines, setaceam scopam purgandis vestibus aptam, & speculum repositum habent. Horum aliqui in Galilæa, vbi nos obuios habebant, potum nobis subitò ministrabant. Et quoniam Turcæ caput radunt, & barbam nutriunt, hanc illi pectere solent; nobis verò qui capitis & barbæ pilos depressos habebamus, pectinem non offerebant, nisi si fortè quis caput pectere vellet; sed oblato speculo, vt in id diligentiùs introspiceremus efflagitabant.

Io. Thomas in Historia belli Persici l. 7. narrat, Imbraimum Bassam, cùm Cairo è gubernatione sua reuerteretur, mirabili arte quosdam è primoribus è medio sustulisse, nonnullos captiuos abduxisse, regionem illorũ deuastasse, & ingentem Drusianorum numerũ per fraudem trucidasse.

Eleëmosynæ Drusianorum. Hanc potus, pectinis, & speculi exhibitionem, pro largitione eleëmosynæ reputant: quam promiscuè, non minùs

Tur-

Turcis quàm Chriſtianis, etiam non poſtulantibus, vltrò obtrudunt. Quærebam ex illis: cùm aquæ potus ſitim extinguat, eleëmoſynæ loco præberi poſſit; ſpeculi exhibitio, quanam ratione eleëmoſynæ conueniat? Non habebant ad hæc quid reſponderent. Vnus tamen, cùm Tripolim Ieroſolymis rediјſſemus, qui Mithridaticum apud Ægyptium quemdam Cairi conficiebat, nobis retulit, quòd hunc exhibendi ſpeculi morem ab Aegyptijs acceperunt: qui in conuiuijs, ſympoſijs, recreationibus, ceteriſque occaſionibus, quibus victus opulentia, cultus corporis, & formæ elegantia maximè procurabatur, exhortationes ad extremum faciebant, vt homines, ſe mortales eſſe, vellent recordari. Nunc etiam antiquiores & prudentiores Aegyptij, ſceleta, ſeu oſſium humanorum compagines, naturaliter, aut etiam arte ex ligno vel ebore paratas, vnius & medij cubiti longitudine circumferunt, mutuoque oſtendentes, vltimi finis inuicem admonent, qui morte ſuperueniente, formæ elegantiam in horrorem conuertit. Cùm ſiti, inquiunt, laboras, hauſtu aquæ refocillaris: cùm barbam pectine demulces, ornaris: (quamquam apud Turcas rarior pectinis vſus) cùm ſpeculum inſpicis, formam tuam contemplaris, tibique ipſi fortaſſe complacebis. Intereà ſtatim in mentem tibi veniet, morte hæc omnia commutatum iri, quæ res te humiliorem reddet. Bona ſatis conſideratio, apud barbaros præſertim, & digna, quam & Chriſtiani noſtrates præ oculis ſemper habeant. Sed ad noſtra redeamus.

Ægyptiorum ſceleta in ſympoſijs exhibita.

Cùm Apamæam, vulgò Aleppum, propter Aborys, qui Carauanas, vt iam dictum eſt, infeſtabat, proficiſci non poſſem; nec etiam inde propter exercitus Turcicos, ex Europa in Perſiam commeantes, iter tutum Conſtantinopolim eſſet; naues præterea Venetæ, & quæ ad oras Chriſtianorum dirigebantur, nondum eſſent oneratæ; cumque diligentiùs de me, quis eſſem, inquireretur (quam

rem nonnulli ex Iudæis diuulgauerant) quod maximè cupiebam, Ægyptum perlustrare constitui. Quamobrem nauigium, Dzerma dictum, mihi cōduxi. Id ad nauigationis celeritatem plurimùm confert, sed tempestate superueniente, facilè fluctibus obruitur: quandoquidem tabulatum, vt naues onerariæ vel Caramusani, non habet; sed apertum vndique, iniurijs cæli & maris est expositum. Die itaque 26. Iulij prandio sumpto, accessi ad Cadium, oblatoq́ue honorario, petiui ab illo, vt mihi Ianissarum securitatis causa adiungeret; quod etiam fecit, deditq́ue mihi egregium quemdam, Achmeten nomine, qui linguam Sclauonicam callebat, & fideliter se mihi seruiturum promisit. Posteà nauigationem apparabamus: & rebus meis dispositis, & in nauim Venetam, quæ nos aduexerat, illatis, cubiculo in ea conducto, vnum famulum ibidem reliqui, qui eas custodiret, & in Italiam deportaret: cui etiam P. Laurentium Pacificum cum socio adiunxi: reliquos qui Ierosolymis vnà fuerant, mecum adduxi.

Nauigatio auctoris in Ægyptū.

Dederam ad te priores ex Salinis literas, nunc alteras, & quidem satis prolixas, ad te mitto. Neque enim vt facilè potes animaduertere, tempus & occasionem scribendi habere potui, præterquam hîc Tripoli, vnde iam in Aegyptum propero. Vale. Datum Tripoli Syriæ XXIX. Iulij, anno Domini M. D. LXXXIII.

EPISTOLA TERTIA.

ARGVMENTVM.

NVNTIAT *se venisse in Ægyptum, & prolixè de illa tractat. Quæ Nili natura, ortus, aquatilia, piscandi ratio; quomodo, & quo anni tempore Ægyptum irriget, qua solennitate inundatio fluuij accipiatur, narrat. De incolis docet sub aquis eos diu latere, Dzermas (ita vocatur nauigium quoddam velocissimum) sæpè euertere, mercatores vita & rebus spoliare. De Cairo antiqua & noua multa: quæ illarum amplitudo, qui numerus domorum, Moschæarum, platearū,*

culi-

culinarum publicarum: ciues vt viuant, quàm opulenti, quanta inter illos Iudæorum multitudo, aquæ quo pretio venales, quæ hortorum fertilitas, cæli temperies, conseminationis & messis tempora. Hinc de structura & numero Pyramidum, villarum Ægypti copia, arce Cairi, palatio Iosephi Patriarchæ, puteoque eiusdem magnifico, Santonum turpitudine, feminarum amictu, antiquorum Ægyptiorum sepulchris, deque cadauerum arte medicatorum incorruptione, ex quibus Mumia fit, & alijs rebus varijs à se cognitis, disserit. Præterea Alexandriam à situ, ædificijs, mercatura, portu singulari, carcere & martyrio S. Catharinæ, commendat. Adijcit nonnulla de Dromedarijs, & Arabia deserta. Tandem concludit Epistolam narratione grauissimi periculi in mari Mediterraneo, dum Alexandria rediret in Cretam: vbi apparitiones varias, Mumiæ proiectionem in mare, prorsusque stupendam erga se Dei gratiam commemorat. Habet hæc Epistola quo recreet atque erudiat Lectorem.

POST literas superiores ad te datas, die 30. Iulij, hora 23. discessi Tripoli, scapha ad naues onerarias, longiùs à ciuitate distantes, vectus, vt nonnullas res quę vsui pro Ægyptio itinere futuræ erant, inde asportarem: quò cùm peruenissemus, adeò validus insurrexit ventus, vt scapha ad Dzermam progredi non valente, ibidem noctem ducere coactus fuerim. Cessante deinde Septemtrionali vento, & rebus necessarijs assumptis, ad Dzermam perueni, quã in ipso diluculo conscendimus: & quoniam multos in ea reperi, qui conscendere non debebant, quandoquidem pro me tantùm nauigium hoc conduxeram, quod propter ventorum periculum onerari multùm non potuit, nauclerus Arabs eos abegit; atque ita iam lucescente die, Dzermam in altum mare perticis longioribus protrusit: quo tempore à latere ventus validior inter Occidentalem & Septemtrionalem medius, Italicè *Ponente Maestro*, consurrexit: cumque aliter non possemus, cursum versus Cyprum direximus; & intra sex horarum spatium, nullam ampliùs continentem vidimus. Acceperam mecum Tripoli Maurum, Faietan nomine, pro interprete: & Ianissarum quoque vnum conduxeram. Eramus

in naui circiter quadraginta. Dies hæc grauis nobis inprimis fuit, & propter ventum validiorem, & propter rudentes, qui ex cortice arboris dactylorum contorti, & aqua marina aſperſi, fœtorem reddebant intolerabilem: vnde hac & inſequenti die, quilibet noſtrûm, ſtrophiolum aceto madefactum naribus perpetuò, etiam inter dormiendum, admouere neceſſe habuit. Ventus hic tota nocte, & manè ſuperuenientis diei perſeuerauit.

A V G V S T V S.

Cyprum ſecunda vice. Die prima Auguſti, manè conſpeximus Cyprum, circa meridiem verò prænternauigauimus Famauguſtam: quam tamen propter maiorem diſtantiam, exactè non potuimus contemplari. Ad veſperam, ceſſante vento, prope littus conſtitimus, vbi paululùm euagati, nauim
repetiuimus. Quoniam autem in hac inſula, æſtate & 2.
hieme, noctu ſemper à terra ventus nauigia propellit, hac ipſa nocte nauigando longè progreſſi ſumus, & Larnicam appulimus; quo in loco ſal, vt anteà dictum eſt, colligitur. Sed quoniam in terrã deſcẽdere minùs tutum videbatur, propter Cadium, qui Maſſochus erat, & propter Græcos Mahometiſmum profeſſos, qui priùs etiam dum eò veniſſemus, nobis negotium faceſſebant, manſimus in noſtra naui Dzerma, & nocte, vento leni flante, ſenſim nauiga-
tionem continuabamus. Manè verò circa meridiem ſub- 3.
ſtitimus in littorẽ ad quamdam Græcorum Eccleſiã, planè deſolatam; vbi ad noctem vſque manſimus, cœnamque ibidem ſumpſimus. Nocte deinde Dzerma conſcenſa, vento propitio ferebamur, & manè circa Solis ortum
Lemiſſum. Lemiſſum peruenimus; vbi quòd locus ſecurior eſſet, & multos mercatores Italos notos haberemus, in terram deſcendentes, diem integram ibidem poſuimus, quandoquidem nullus nobis aſpiraret ventus. Intereà manè, antequam nos eò adnauigaſſemus, appulit nauis Caramuſana, cum

cum viginti peregrinis Ierosolymam contendentibus, qui triduò antè Tripoli discesserant: quorum nonnulli cùm ad nos descendissent, cibum vnà sumpsimus. Aderat ibi quoque & Simon Albimontanus Sacerdos Polonus, de quo suo loco dicetur inferiùs. Post occasum nauem conscensuri perreximus. Et quoniam id in Cypro maximè cauetur, ne quis incolarum ab insula discedat, ea de causa ipsemet Vicebassa in littore præsens aderat. Inde Caramusanus cum peregrinis versus Ioppen soluit; nos verò littus legebamus, vsque ad Felis promontorium, quod Itali *Capo delle Gatte* appellant. Illud hìc non prætermittendum: cùm Caramusanus, circa noctis horam primam loco mouisset, & nos eodem vento, nostra Dzerma littus raderemus, noster nauclerus cum quodam socio suo in contentionem deueniens, vlteriùs progredi noluit. Itaque Ianissaro meo iniunxi, moneret nauarchum, ne tempus frustrà tereret: quod cùm ille faceret, & nauta nihilominùs nauem propellere recusaret, ad verba deuentum est, in quibus Ianissarus pugnum illi in caput tam fortiter impegit, vt tiara illius in terram delaberetur, inde securi arrepta, vix certantes ab inuicem auellere potuimus. Nauta se videns inferiorem (magna enim isthic Ianissari gaudent libertate) vela fecit. Sed cùm animaduertissem, vtrimque illos hostilia meditari, ne contentio recrudesceret, pacem inter eos conciliare sum aggressus: à qua cùm vterque initiò vehementer abhorreret, tandem circa noctis medium vix inuicem sunt reconciliati. Res erat visu periucunda, cùm vterque more suo imprecationes faceret, quòd ex toto corde, offensas alteri condonarit. Mira fuit vultus & frontis mutatio, antequam in gratiam redirent.

Simon Albimontanus Presbyter Polonus.

Antequam Cypro discessissem, illud obseruaui, magnam hìc vim lini gossipini vel xylini (vulgò bombycem vocant) passim conseminari: vnde ingentes annui redditus proueniunt. Siquidem naues nullas alias merces, præ-

Cyprus lini gossipini ferax.

ter ſal, de quo anteà mentionem fecimus, & goſſipium hinc auehunt: vt & illa Tornelliana, qua primò huc delatus appuleram, arena eiecta, per totum fundum goſſipio onerata fuit: atque ita Tripolim profecta, partim panno purpureo (ſcarlatum vocant) diuendito, partim allata pecunia, ſericeas, aliaſque vltramarinas merces coëmptas, auexit. De ratione porrò conſeminandi & colligendi goſſipij, quandoquidem nonnulli ſcripſêre, ego ſuperſedeo: illud tamen adiungo, cùm ſemel ſeminatum fuerit, in tertium vſque annum fructus producit; in quorum collectione, vbi ſementis grana, quæ ſunt grauia, in terram deciderint, abſque alia cultura fructus emittunt, minore tamen & ſenſim decreſcente, per annos ſequentes, abundantia: donec quarto demum anno ſeminatio noua redintegretur. Annotandum & hoc obiter, quòd Cyprus alba vina non producit; vt modo contrario, nec Ieroſolyma fert rubea. Quòd ſiquando in Cypro alba, Ieroſolymis verò rubra prouenerint, id perquàm exiguum eſt: & vuę ad comedendum dumtaxat, non autem ad exprimendum ſunt aptæ. Rubea tamen Cypria, & alba vina Ieroſolymitana bona ſunt, niſi quòd adeò ſtyptica, vt etiamſi aqua diluantur, propter aſtringendi vim, gutturi minùs gratam pręſtent potionem: rubra dulciora, ſed vehementiora ſunt. Et quoniam in Cypro cellaria non habentur, adſeruari ad futuram vſque vindemiam non poſſent (alba, præ rubeis, naturâ ſuâ faciliùs & diutiùs conſeruantur) niſi arte ſubueniatur. Quamobrem vaſa, antequam muſtum infundatur, gummi cuiuſdam ſpecie, quæ picem redolet, ſuffumigantur: vnde fit, vt odorem picis ingratum vina eiuſmodi perpetuò retineant: quem tamen incolæ multum capiti prodeſſe affirmant, quòd eo vini grauitatem retundi, illudque in ſuo vigore extra mutationem conſeruari, perſuaſum habeant. Mihi quidem & meis, vina hæc graueolentia videbantur: odoremque illum tam

Vinorum in Cypro conditorum ratio.

acutum,

acutum, magis obeſſe quàm prodeſſe capiti, crediderim. Vuæ Rhodiæ, quod anteà innui, maiores & ſapidiores ſunt. An autem vina eoſdem ſuffitus gummatos habeant, ignoro: cùm ea non deguſtauerim. Fructuum omnis generis Cyprus habet copiam. Melones nullibi maiores me vidiſſe recordor: vt in longum, ad tres ferè cubiti quadrantes excreuiſſe videantur. Sunt autem optimi & delicati ſaporis.

5. Diem totam conſumpſimus nauigantes verſus dictum Promontorium *Capo delle Gatte*; ventum hinc inde captādo, quod nauigio huic Dzermæ perquàm familiare eſt, & celeritati eius ita percommodum, vt vel aduerſo vento, non planè directè tamen, vti poſſit, niſi quòd turbine ingruente, euerſionis periculo valdè ſit obnoxium. Circa Solis occaſum, Promontorium hoc præteriuimus; hora verò noctis ſecunda, rectà in Ægyptum, Damiatam verſus vela direximus, quæ ab inde octuaginta circiter milliaribus diſtat. *Dzermæ nauigij commoditas.*

6. Manè vix Cyprum videre, meridie verò ne vix quidem licuit intueri. Die hac & nocte ventum habuimus propi-
7. tium. Poſtridie poſt exortum Solis, ſuperuenit malacia, ſiue omnimoda venti ceſſatio, ita vt neceſſariò nauis conſiſtere debuerit. A meridie ventus inter Occaſum & Septemtrionem flare cœpit, qui diem & noctem inſequentem durauit.

8. Die octaua Auguſti, circa meridiem credebamus nos Ægyptum aſpecturos, ſed longior tamen fuit à continente diſtantia. Duabus deinde horis pòſt, ventus vehementior, nobis percommodus conſurrexit: itaque hora circiter decimanona terram à longè vidimus: aqua etiam marina turbida videbatur, ex Nili influxu; quem fluuium turbidum, qui irrigat Aegyptum, diuina Scriptura appellat. *Ægyptus. Ioſ. 13.*

Hora circiter vigeſimaſecunda ingreſſi ſumus Oſtia Nili (id extremum eſt fluuij ab ortu Solis brachium) ad ſi- *Nili oſtia.*

Damiatæ propugnaculum. Damiatã olim Caphtor dictam tradit Beniamin; sed quæ etymologia, non explicat.

nistram maris & fluminis habentes insigne quadrilaterum propugnaculum Damiatæ, turribus excelsis, & muro ex lapide quadrato egregiè munitum: quod ducentorum militum præsidio anteà tenebatur, tunc verò propter bellum Persicum, vix viginti præsidiarios habebat. In ingressu Nili, ad dextram vidimus in mari aliquot naues non adeò magnas. Nec enim maiores huc appellere possunt, cùm nullus sit portus, sed statio quædam ad tempus, dum exoneratis illis, in fluuium securitatis causa attrahantur. Erant sub ipsa ciuitate tres naues Caramusanæ, id est minores, prout reuera sunt dictæ.

Ciconia Nili. In Nilo nauigantes, ad ripas ingentem vim ciconiarum vidimus, quæ ex nostris partibus eò conuolant, sub hoc ipsum tempus anni, nempe mense Augusto; quo Nilus exundat, & recedens, passim per campos, ex putre fractione maximam serpentum copiam ad earum victum relinquit. *Anates virides.* Anatum viridium & punicearum, pedibus oblongis insistentium, quarum vnam Episcopus ille in Ioppe, vt diximus, mihi donauerat, maximus itidem ad ripas numerus. Ad læuam, horti plurimi, fructuum feracissimi, *Oriza.* præsertim Orizæ, cuius isthic maxima seritur copia ad margines amnis, vbi per brachia sese in mare exonerat. Propugnaculum vno à ciuitate distat milliari, cuius *Equi marini.* quarta parte peracta, vidimus equos marinos quatuor in flumine, vris nostratibus forma, pilo, & magnitudine persimiles, nisi quòd cornibus carent: Orizæ magna inferunt damna; vnde fossis altioribus horti præcinguntur; nam cùm pedes depressiores hæc habeant animalia, aggeres conscendere non possunt. Hominem in hortis repertum, facilè morsu conficiunt. Explosimus in eos aliquot longiores bombardas, sed an aliquem interfecerimus incertum, cùm animalia sint magna & robusta, quæ non nisi valido maioris alicuius tormenti ictu confici possint. Nonnulli equos hosce marinos, dici volunt Odontotyrannos,

nos,

nos, quaſi dente ſæuientes, Græci Amphibia vocant, nempe animalia, quæ partim in aquis, partim in terra viuunt. Scribit Cedrenus, animal hoc tantæ magnitudinis eſſe, vt elephantem deuorare poſſit. Sed id parùm veriſimile videtur. Nam licet vnius præ reliquis magnitudinem admirarentùr incolæ, qui nobiſcum eadem Dzerma vehebantur, maior tamen elephante non fuit, niſi quòd longitudine illi adæquatur. Cairi cùm eſſem, allatum fuit vnius equi marini, non procul inde interfecti, ingens & viſu cumprimis horridum caput; cuius faucibus diductis, hiatus ad vnius & dimidij cubiti magnitudinem patebat. Vnde dentes notabili itidem magnitudine prominebant.

Odontotyranni, quos Græci vocãt Amphibia.

Hora vigeſima tertia peruenimus Damiatam, olim Peluſium, ab alijs Heliopolim dictã. Nominatur & Oſtium Peluſiacum. Ciuitas eſt hæc Ægypti prima, ſupra Nilum ſitu eleganti poſita, ad dimidium milliare in longitudinem exporrecta. Quoniam hora tardior erat, conſtitimus vbi vectigal deponitur, cuius Iudæi curam gerunt: ſtatimque telonarius ad nos accurrit, & cùm nos mercatores exiſtimaret (pro quibus etiam nos gerebamus propter maiorem ſecuritatem, cùm negotiatores à quibus ampla vectigalia Turcarum Cæſari dependuntur, tutiores in Aegypto eſſe ſoleant) nobiſcum in eadem Dzerma noctem duxit.

Damiata.

Manè ſarcinæ noſtræ excutiebantur, in quibus cùm nihil mercium eſſet, diximus eas nos in Cairo habere, quò contenderemus. Sic dimiſſi, in terram deſcendimus, & ad Viceconſulem Venetum, qui erat Thomas Candiota Græcus, acceſsimus. Diem totam in perluſtranda ciuitate conſumpſimus: ſed ex antiquitatibus nihil viſu dignum occurrebat. Conduximus deinde minorem aliam nauem Dzermam, Cairum vſque: in quam etiam, paulò ante veſperam, res noſtras intulimus, ibidemque dormiuimus,

mus;& propter maiorem in Nilo ſecuritatem, duos Ianiſſaros nobis adiunximus.

Sole iam exorto, aduerſo flumine nauigare cœpimus. Quoniam autem circa hoc tempus, Caurus, Italicè *Maestro*, flare plerumque ſolet, & Nilus à meridie labitur, velo expanſo proſperè nauigabamus, niſi quòd in reflexu fluminis in terram exponebamur, vbi nautę funibus nauem aliquamdiu trahebant. Ante meridiem præterijmus ad *Ferchin.* læuam, Ferchin ciuitatem cumprimis amplam: pro nocte verò venimus ad oppidum quoddam, (relicta ad dextram magna ciuitate Serbin) ibidemque, quòd iam Sol ad occaſum vergeret, quieuimus: vbi diligenter inſpeximus *Clibani, pullos gallinaceos producentes.* fornaces ſeu clibanos, in quibus artificiosè pulli gallinacei excluduntur. Sunt autem ex ſtramine forma rotunda contexti, & argilla vndique obliti, in ſuperiore parte feneſtram paruam rotundam habentes, ne Solis radij per directum, oua intus poſita offendere poſſint, quæ facilè cocta redderentur: quandoquidem à ſole tantum caloris terra concipit, vt in meridie vix aliquis, vnius Orationis *Calores Ægypti.* Dominicæ recitatæ interuallo, calceis licet indutus, terræ ardorem ſuſtinere, illi inſiſtendo, valeat. Incolæ tamen nudis pedibus incedunt, & à teneris aſſueti, ita plantas callo obductas habent, vt, quod experti ſumus, ictum mallei non magis ſentiant, quàm equi, cùm illis ſoleæ applicantur: adeò vi Solis plantam habent induratam. Fornaces iſtæ oſtiolum habent à Meridie, à Septemtrione foramen, per quod fimo boum vel bubalorum, fornax pro nocte calefit, ne oua lædantur à frigore. Interdiu Sol per limum temperatum calorem clibano ſuppeditat, in cuius pauimento oua diſtinctè collocantur, ne vnum aliud attingat: atque ita facili negotio, abſque gallinarum incubatione, pulli celeriùs excluduntur. In omnibus oppidis & pagis, eiuſmodi fornaces colonorum ædibus ſunt adiunctæ, quarum nonnullæ ea ſunt magnitudine, vt

tria

tria millia ouorum commodè capere poſſint. Et quoniam de æſtu Ægypti mentio incidit, quàm intenſus ille ſit, vel hinc non obſcurè poteſt intelligi, quòd cùm Damiata ſoluiſſemus, & ſtudiosè contemplaremur loca arenoſa, (nam vltra decem & ampliùs à mari milliaria, & per totam ferè Ægyptum, inter villas & hortos, & in ipſis pagis, fundus totus arenoſus eſt, qualem dactyliferæ arbores plurimùm amant) videbantur nobis aquæ cuiuſdam ardentis ſpeciem præbere, & adeò reſplendere, vt materia vitri in fornace accenſa, oculorum aciem perſtringere ſolet. Credebamus initiò lacus aliquos ardere: cumque arena ſolibus excocta valdè ſit leuis & fluida, ad quemcunque leuioris venti afflatum ita commouetur, vt quaſi fluctus quidam ardentium vndarum, à longè intuentibus, exſurgere videantur.

Ad oppidum igitur prędictum conſiſtentes, vt Damiatæ, & ab ipſo nauarcho præmoniti fuimus, tota nocte excubias agere coacti ſumus. Aegyptij namque non tantùm in terris furantur, ſed cùm ſint vrinatores perfectiſſimi, etiam ſub aquis latitantes, & ad Dzermam peruenientes, quidquid arripuerint, in aquam pertrahunt, & auferunt. Non infrequēter accidit, quòd hominem in ſponda nauis cubantem arripuerunt, & demerſum vita ſimul & veſtibus ſpoliarunt. Quòd ſi plures latrones vniti fuerint, in Dzermas inſiliunt, & dormientes interimunt, quòd paulò ante noſtrum aduentum euenit, cùm quatuor Galli negotiatores eo modo interierunt, qui Cairo Alexandriam nauigabant. Quamobrem ne quid ſimile nobis quoque accideret, tota nocte vigilantes, & bombardas in promptu habentes, in fluuium proſpectabamus: quod & ipſe nauarchus diligenter præſtitit. Poſt noctem mediam loco mouimus; circa meridiem verò, præteriuimus ad læuam oppidum Talcha, quod inter foſſas variè deductas collocatum, à latronibus tantùm & deprædatoribus incolitur,

Ægyptij vrinatores, nauigantes deprædātur.

Talcha prædonum oppidum.

qui noćte per flumen,& quocumque in loco poſſunt, exercent latrocinia: cumq́ue aſſiduè hinc inde mercatores commeent, in tanta hominum multitudine, quanta per totam Ægyptum latiſſimè diffunditur, difficilè periculum poteſt euitari. Nam per omnia Nili brachia, ab vtraque ripa, per campos ingens hominum, gregum, bubalorum, boum, ouium, caprarum, & vaccarum multitudo vbique conſpicitur, quo fit vt prætereuntes in laqueos facilè incurrant. Hac eadem die vidimus ad centum piſcatores, qui in aquam demerſi, (quę turbida eſt) manu piſces capiebant: quorũ aliqui tres ſimul extrahebant, duos manibus, tertium ore retinentes. Piſces erant vnius cubiti longitudine, aloſis ſeu barbochis noſtris, vulgò Mientus, non abſimiles. Alij ſalmonibus ſeu eſocibus noſtris poterant comparari. Erat & quoddam genus albi piſcis magni. Piſces Nilotici ſunt pingues & optimi ſaporis, minùs tamen ſalubres, eò quòd Nilus fundum limoſum non ſaxoſum habeat; cuius nihilominùs aqua ſalubris eſt, quòd longo anfraćtu voluatur, nempe à montibus Lunæ, vbi ſumit exordium, vſque dum in mare influit, trecentis ſeptuaginta duobus milliaribus, inſuper per vtrumque Tropicum: quo fit vt immenſitate caloris, humiditas noxia in ea abſumatur. Eſt autem turbida, vt ſuprà dićtum eſt; ſed in vaſe poſita, per duas horas purgatur: & ſi per noćtẽ ſteterit, fit inſtar cryſtalli limpida, & potui gratiſſima. Nili naturam, & eius admiranda, quandoquidem Scriptores multi perſequuntur, ad eos Lećtorem remitto, attingens ea tantùm obiter, quæ ipſemet vidi. Piſcatores quoties reſpirare volunt, caput ex aquis non proferunt; ſed ore diducto halitum emittunt. Certum eſt, illos per totam diem in aquis poſſe deliteſcere, & vbi ad ſummitatem aquæ enatauerint, capite non prolato, reſpirare: quos cùm ſub aquis natantes conſpexiſſemus, iuſſit nauarchus bombardas explodere, ne Dzermam ſubnatando euerterent. Circa Solis

Piſcatores demerſi manu piſces capientes.

Piſces Nilotici ſapidi, ſed inſalubres.

Aqua Nilotica ſalubris.

Solis occaſum, præteriuimus ad dextram ciuitatem Abu- *Abuzyr Ægyptii ciuitas.*
zyr elegantem,& ſitu longiore conſpicuam. Iactis ancho-
ris, nocte in medio fluminis conſtitimus. Nam ad ripas accedere minùs eſt tutum: immò & vrinatores iam ad nos collimabant; ſed vt nos vigilare animaduerterunt, nihil attentarunt.

12. Die tota, proſpera ſumus vſi nauigatione: poſt occaſum Solis, piratæ ſcapha in nos incurſionem fecerunt, & iaculum intorſerunt, quod prope Ianiſſarum concidit. Sed cùm bombardas aliquot exploſiſſemus, profugerunt. Nocte inſequenti conabantur nos vrinatores adoriri, ſed vbi nos bombardis oblongis, quas maximè timent, armatos vigilare compererunt, ab incepto deſtiterunt.

13. Quoniam ſecundus ventus afflabat, hora vigeſima conſpeximus Pyramides Cairi: quæ licet vltra ciuitatem ſint poſitæ, propter montes tamen & operis ſublimitatem, priùs quàm vrbs ipſa aſpectui occurrunt. Apparebat & arx ipſa, in monte quoque poſita. Iamque è brachijs, in ipſum fluuium Nilum ingreſſi ſumus, qui tanta *Nili latitudo.*
eſt latitudine, quantam apud Linczium Auſtriæ ciuitatem, ſi duplicaretur, Danubius efficeret. Quatuor autem circiter milliaribus à Cairo, Nilus vnico alueo præterlabitur, poſteà verò bifariàm diuiditur, & famoſum illud Δ *Nili Delta.*
efficit: quinque deinde milliaribus inferiùs, ipſius Deltæ pars vna in quatuor, altera in tria brachia diuiditur, quibus deinde in mare ſeſe exonerat. Hora vigeſima tertia tandem peruenimus ad Bulhach, octuaginta à Damiata *Bulhach ciuitas Cairo adiacet.*
milliaribus, vbi è Dzerma in terram iam deſcenditur. Quoniam autem vrbs hæc ipſi Cairo adiacet, operæpretium eſt, quanta ſit eius amplitudo, breuiter attingere. Affirmatur non ſolùm à Turcis, ſed ab ipſis quoque Europæis negotiatoribus qui hîc commorantur, quòd ſingulis diebus, intra viginti quatuor horas, in portu hoc, vltra decem & aliquot hominum millia hinc inde com-

meant: quorum nonnulli intrant, nonnulli egrediuntur: quodq́ue per dies ſingulos tria millia Dzermarum prætemauigant: quarum plurimæ ſexcentorum doliorum ſunt capaces. Ex antiqua quoque Cairo, ſuperiùs poſita (de qua paulò pòſt) ſuperueniunt eiuſdem generis plurima nauigia, quæ ex regionibus Sait, & peramplis Presbyteri Ioannis ditionibus, triticum, cynocephalos, ſimias, pſittacos, diuerſa auium, ceterorumq́ue animalium genera, & merces varias deferant. Nam quæ Mauros vendibiles portant, è Barbaria Roſſettum, inde per Nilum Cairum deuehuntur: & poſteà ad Bulhach exponuntur: quò cùm tardiùs perueniſſemus, in Dzerma noctem duximus, vidimuſq́ue vix completo dimidiæ horæ ſpatio, vltra decem naues aduentantes, & recedentes.

14 Manè cùm è naui in terram cum duobus meis deſcendiſſem, (reliquos enim in Dzerma dum hoſpitium inueniremus, manere iuſſi) ſtatim duo Turcæ vnumquemque noſtrûm arripuerunt, vt nobis vincula inijcerent: diligenterq́ue ſcrutabantur, num aliquid reconditarum mercium in ſinu vel alibi haberemus, exiſtimantes nos Gallos eſſe negotiatores, à quibus, vt nobis Turcæ ipſimet referebant, ſæpenumerò decipiuntur. Cumq́ue nihil nos habere eiuſmodi comperiſſent, liberè nos abire permiſerunt. Intereà dum nobiſcum Polonicè colloqueremur, Iudæus telonij præfectus (cuius iuſſu nos Turcæ corripuerant) cùm idioma noſtrum intellexiſſet, vt longiùs etiam à nobis Turcæ recederent, iniunxit, dicens ſe quoque popularem noſtrum eſſe, ex Chelmenſi Ruſſiæ ciuitate oriundum. Orauit ſibi ignoſci, quòd nos parum ciuiliter ſalutaſſet. Officia ſua prolixè nobis detulit, & ſæpiùs nos, quamdiu in Cairo verſabamur, humaniter viſitauit. Conſcenſis deinde aſinis, inter hortos profecti ſumus in Ciuitatem ad domum Conſulis Veneti Georgij Emo, cui indicauimus, nos peregrè veniſſe, petiuimuſq́ue vt in hoſpi-

CAIRVS.

tio

tio conducendo, nos opera ſua vellet adiutos. Obtulit ſe nobis humaniter, & Miſſæ Sacrificium vnà cum eo audiuimus: & quoniam non ita pridem eò aduenerat, nondumq́ue loci rationes planè exploratas habebat, cõſuluit, vt Galliæ Conſulem Paulum Marianum, qui itidem Venetus erat, adiremus. Hic quoniam viginti & aliquot annos in ea vrbe poſuerat, magnum rerum, & Turcicæ Arabicæq́ue linguæ vſum fuit aſſequutus. Reperimus ibidem in eius domo duos Societatis Ieſu Patres, Ioannem Baptiſtam Elianum, qui (vt anteà meminimus) ſacras veſtes attulerat Maronitis Damaſcum, & Patriarchæ in monte Libano, à Gregorio XIII. Pont. Max. tranſmiſſas; & Franciſcum Saſſum, qui quo tempore nos Venetijs ſoluebamus, Alexandriam nauigaturus, ab eodem Gregorio Pontifice mittebatur. Aderant etiam & tres monachi inſtituti S. Franciſci, quòd in ædibus Conſulis huius Capella Catholicorum haberetur. Marianus igitur prędictus, in altera domo ſua, quam è regione dicti Veneti Conſulis habuit, nobis habitationem conceſſit, in quam diuertimus, vnà cum alijs noſtris è Dzernia euocatis. Aggreſſi deinde ſumus perluſtrare ciuitatem, quæ quàm ſit ampla & populoſa, ille tantùm poterit iudicare, qui ſuis eam oculis inſpexerit. Meo ſanè iudicio, triplo magnitudinem Lutetiæ Pariſiorum in Gallijs excedit: non eam tamen elegantiam in ordine & ædificijs habet. Nam noua tantùm Cairus muro præcingitur, vrbs autem vetus & Bulhach ambitu murorum caret. Noua ciuitas habet multa & magnis ſumptibus erecta antiquitus palatia, recentiora verò moderni quoque mercatores Æthiopes non minore ſumptu & elegantia ædificant: quorum vnum inſigne vidimus, quod licet nondum ſit abſolutum, trecentis tamen ducatorum millibus conſtare perhibetur. Mercator eius Dominus bombycina tantùm interula indutus, tiara tectus, incedebat, vix calceos habens: quo habitu ſimiliter

Cairus, olim Babylon, maxima Ægypti ciuitas.

Mercatores Cairi diuites.

& alij diuites Aethiopum mercatores vtuntur. In Aegypto, Turcę vel Magiſtratu perfunguntur, vel milites ſunt. Aegyptij incolæ, vel agros colunt, vel œconomiam domeſticam exercent: Arabes ex latrocinijs viuunt. Aethiopes ferè mercatores ſunt, vt & reliquum in Ciuitate vulgus.

Multi Europæi negotiatores Itali & Galli, qui à viginti & ampliùs annis hanc vrbem incolunt, pro certo affirmant, quòd nos numerare non potuimus, nouæ Ciuitatis ambitu, triginta priuatarum ædium millia contineri. *Aedium Cairi numerus.* Adiunctis verò ſuburbijs, veteri Ciuitate & Bulhach, minoribus etiam ædiculis, quarum magnus eſt numerus, ad ſummam ducentorum millium aſcendere. Platearum ſunt millia ſedecim. *Moſchaa.* Fana, ſeu elegantiores Moſchææ, quæ turres habent adiunctas, (abſque ijs quæ turribus & tectis carent, quarum non paruus etiam eſt numerus) ſunt ſex millia octingentæ. In vno ſuburbio, quod ſub arce ad Orientem poſitum eſt, ſunt Moſchææ mille & ducentæ. In alio Meridiem verſus, ſeptingentæ. Inter eas maior earum numerus recenſetur, quas in vſum ſepulturæ, principes eius regionis viri, fabricauerant: quarum tamen præcipuæ à Chriſtianis conſtructæ memorantur, antequam regnum hoc in impias Saracenorum manus deueniſſet.

Mercatoris Aethiopis Cairi vita. De vitæ ſuæ ratione mercator is, cuius tam ſumptuoſum palatium mirabamur, nobis per interpretem retulit, quòd vxores albas habeat duodecim, Æthiopiſſas verò decem octo, quarum vnãquamque in ſeparato cubiculo aſſeruat, ipſemet claues ab eiſdem retinens. Nam ſi eas congredi contingeret, inuicem ſeſe ſuffocarent. Cibus illis per feneſtram ſubmittitur. Cùm ad aliquam ingreditur, diligenter poſt ſe oſtium claudit, ne ceteræ intus penetrare poſſint, quæ eum proculdubiò opprimerent, manuſque ſibi mutuas inferrent. Inde facilè colligere licet, quàm mi-

ſera

ſera ſit paganorum iſtorum conditio, quos Deus ob peccatum tanta cæcitate percuſſit,vt non minùs ſibi à ſemetipſis,quàm à brutis animalibus metuant. Cùm diceremus eum hac ratione in maximo periculo perpetuò verſari, reſpondit, ita quidem eſſe; proptereaque illas in diligenti cuſtodia ſe aſſeruare: quas tamen omnes ſi vellet, interficere poſſet; cùm eius ſint propriæ, nempe ipſius pecunia coëmptæ: licitum autem eſſe cuilibet, re pretio comparata vti prout voluerit. Multa ſunt alia turpia & enormia, quemadmodum emptis hiſce mancipijs abutuntur, quæ, pijs auribus parcendo, reticere præſtat.

Illud quoque mirabile nec prætermittendum, quanta ſit inter ipſos conſanguineos diffidentia. Cùm mercator prædictus palatium ſuum oſtendendo nobiſcum eſſet, ſeruus eius Æthiops nuntiauit filium eius natu maiorem aduenisſe. Egreſſus itaque nobiſcum ad propylæum, filio in impluuio ſtante, ſic vnà colloquebantur. Dixitque nobis, filium ad ſe numquam intromittere, ſed eo modo cum illo colloqui ſolitum. Quærebamus quánam id de cauſa faceret; Non fido, inquit, illi: poſſet enim me interficere. Sed & ipſe mecum ita agit. Cum alio quoque eumdem modum colloquendi ſeruo. Nam cùm vterque vxores & liberos habeat, non me illis committo. Tertius minor natu filius ad eum ingrediendi facultatem habebat: neque tamen in ijſdem ſecum ædibus habitabat. Filius hic ſenior, qui ad eum venerat, triginta circiter annos habebat. Illud paſſim apud Æthiopes obſeruatur, vt etiamſi maximè inuicem ſanguine ſint coniuncti, alter tamen ab altero ſibi caueat. Quamobrem in plateis plerumque vnà colloquuntur: raroque ad ædes alter alterum admittit, niſi diligenti adhibita cuſtodia. Mercator hic tres tantùm ſeruos domi habebat, qui ibidem dormiebant noctu: quos nihilominùs in conclaui dormiturus priùs occludebat, timens ab eis interfici. Manè verò tres artifi-

ces

ces veniebant, qui operas in palatio ædificando illi præſtabant.

Baſſa Aegypti Imbraimus. Baſſa toti Regno Ægypti præeſt. Meo tempore fuit Imbraim: quem Turcarum Imperator ad triennium eò miſerat, vt dotem pro filia, quam eidem deſponſauerat, colligeret, ac vndecumque poſſet corraderet, demptis redditibus officio annexis, qui victum illi, ex ordinarijs hortorum obuentionibus, potiſſimùm ſuppeditabant. Habebat tum is equites mille, pedites itidem mille. Quandoque maximâ pompâ, cum copioſiſſimo comitatu, per ciuitatem proficiſcens, ſe ſpectandum exhibebat. Czauſſios trecentos, propter negotia & miſſiones neceſſarias, ſibi habuit adiunctos, Sangiacos verò viginti quatuor, qui adminiſtrandæ ciuitati præficiebantur, quę in vigintiquatuor itidem regiones eſt diſtributa.

Arabum in Cairum incurſiones. Quoniam autem nocte dieque circa ciuitatem cuſtodia eſt vndique poſita propter incurſiones Arabum, qui etiam me præſente quater ad ipſam ciuitatis portam penetrarunt (vnde magna fuit in vrbe trepidatio) & pluribus Turcarum cæſis incolumes receſſerunt: ideò ad repellendos eorum conatus, anteà ſex millia equitum totidemque peditum continuò alebantur. Sed propter expeditionem Perſicam tria ex equitatu, totidemque ex peditatu millia fuerunt adempta. *Cuſtodia militaris Cairi.* Equites habent tres Capitaneos, quorum vnus mille preeſt haſtatis: alter totidem ſibi ſubiectos habet Cerkaſſios (*Cerkaſſij Chriſtianorum reliquiæ.* quos reliquias Chriſtianorum, qui quondam Ægyptum incolebant, fuiſſe memorant, nunc omnes ſunt Mahometani:) tertius mille itidem Turcas, leuioris tamen armaturæ, in ſua habet poteſtate. Ad eumdem modum ordines ſuos habet compoſitos peditatus quoque: qui totus è Ianiſſaris conſtat. Singulis diebus Veneris aliquot Turcarum centena in campum propè Nilum prodeunt: vbi exercitia militaria faciunt, arundines breuiores in ſe mutuò proijcientes; adeò tamen

temerè & confusè, vt ſemper in eiuſmodi certaminibus, vnus aut alter, vel ex militibus, vel ex ſpectatoribus ipſis intereat. Equis enim ad curſum ita frænos relaxant, vt eos deinceps retinere non valeant, atque ita collapſi miſerè colliduntur.

Iudæorum ingens eſt hîc numerus: à quibus in capita ſingula cenſus dependitur. Dicebatur meo tempore, mulieribus & pueris quoque recenſitis, eorum ad vnum millionem, & ſexcenta inſuper millia, numerum aſcendiſſe: quod idem ille Iudæus telonio præſidens nobis retulit. Ex vulgo ad ſeptem milliones recenſiti feruntur Aſſan Baſſæ tempore, qui certum incolarum numerum noſſe cupiebat. Sed is, propter aſſiduas mutationes, vix iniri potuit. *Iudæorum Cairi multitudo.*

In tanta hominum multitudine, vix tertia pars eſt reliqua, quæ viſum integrum habeat. Omnes ex oculis paſſim laborant, propter eſum fructuum, quibus vulgus promiſcuè viuit, aquæ potu ſuperaddito. Ad hæc cùm regio ſit calidiſſima, cidarim nihilominùs in capite deferunt, quod integumentum graue ſatis eſt: vnde è ſudore, oculorum inflammatio prouenit: quam platearum puluis, quæ lapidibus ſtratæ non ſunt, vehementer adauget. Octo millia camelorum, aquam è Nilo oſtiatim deferunt, duobus vtribus coriaceis, quorum quilibet dolium noſtrum commune capit, ad vtrumque latus appenſis. Hæc aqua diuenditur à portitoribus, qui eo nomine Baſſæ vectigal pendunt: quidquid ſuperfuerit, per plateas ob ſedandum puluerem ſpargunt. Sunt & plures alij cameli, vtpote Sangiacorum, Czauſſiorum, & mercatorum, à quibus nihil dependitur, quorum numerus ad octo millia aſcendit. Prætereà ſunt & baiuli, qui in pellibus hircinis aquam venalem in dorſo deferunt, aliquid etiam Baſſæ contribuentes. Horum ad triginta millia eſſe perhibentur. Illud quoque cumprimis eſt admirandum (vnde magnitudo vrbis perpendi poteſt) quòd cùm Nilus exundat, & qua- *Oculis ciuitas Cairi inimica.* *Aqua vendendæ Cairi ratio.*

tuor vel quinque canalibus per ciuitatem fertur, ac cisternas omnes copiosè implet, camelorum nihilominùs & hominum aquam deferentium non minuitur numerus: dicuntq́ue, ea ratione licet aliquantum ex reditibus Bassæ imminuatur, vix tamen damnum ad dimidiam vel etiam tertiam partem ascendere. Culinarum publicarum sunt ad viginti millia. Nam locupletiores tantùm & digniores domi cibum procurant: vulgus è culinis viuit, in quibus maxima copia carnis, agninæ præsertim, pullorùm, anserum, maximè verò orizę & pastillorum in oleo frixorum, venalis exponitur.

Culinarum publicarum Cairi numerus.

Victus Cairi abundantia.

Rerum ad victum pertinentium, magna est abundantia. Bubulæ grati saporis, copia. Agninæ ingens vis. Anserum itidem & pullorum gallinaceorum infinitus numerus, qui arte, prout dictum est superiùs, in fornaculis exclusi proueniunt. Vinum Aegyptus non habet, in cuius planitie, propter exundationem Nili, vineæ plantari non possunt. Colles autē vel montes nulli sunt. Vnam tantùm vineam cuiusdam Christiani, Natarcam (de qua inferiùs) proficiscens, vidi. Quamobrem Christiani vt plurimùm vino Cretico vtuntur. Consules tamen Europæi, ex Italia vinum sibi adferri curant. Quoniam autem nonnulli tradunt (quod etiam ad frequentiam ciuitatis pertinet) tempore pestis intra vigintiquatuor horas, hîc viginti hominum millia occubuisse, narrauit nobis mercator Venetus Ioannes Leonardus, qui iam vigesimumquintū annū hîc agebat, quòd ipsius tempore tanta pestis per duas hebdomadas hîc grassabatur, vt non modò hunc prædictum, sed maiorem etiam in dies singulos, vigintiquator horarum spatio, hominum numerum absumpserit. Neque id adeò mirum, quandoquidem Turcæ à pestifera contagione sibi præcauere non solent, asserentes, id necessariò fieri, diuinæq́ue vindictæ morem gerendum, quæ cuicumque destinato eueniat necesse est. Itaque Christianos irrident,

Pestis Cairi.

Turcæ pestilentiam non fugiunt.

qui

qui tamquam diuinæ ordinationi reſiſtentes, luem peſtiferam fugiendo declinare nituntur irrito ſæpiùs conatu. Defunctos, non vt Chriſtiani pedibus, ſed capite obuerſos ex ædibus efferunt. Illud etiam notandum, ferè ſeptenis quibuſque annis in Aegypto peſtem variare, quæ in tertium annum plerumque durat, hoc modo: Primo anno leuiter inchoatur, cùm Sol Libram ingreditur. Maximè autem ſæuit in menſe Decembri, Ianuario, Februario, & Martio, quo tempore calores ſunt remiſſiores: vbi verò inualuerint, cùm Sol anno inſequenti in Leonem ingreditur, ſtatim ceſſat peſtis, & quidem ita, vt ſi quis apoſtema peſtiferum intus habuerit, & ad horam prædictam ingreſſus præfati Signi cæleſtis ſuperuixerit, omne periculum euadat: quæ res magnam ſanè habet admirationem. Quamobrem ſub illud ipſum tempus mercatores noſtri è ſeceſſu redeunt, & ædes apertas habent. Quemadmodum enim apud nos frigora, ita hìc calores peſtem profligant: duobuſque menſibus ſecurè viuitur. Poſteaquam verò Sol Libram fuerit ingreſſus, rurſus ſenſim peſtis inchoatur, & durat, prout ſuperiùs dictum eſt, ad Solis in Leonem ingreſſum; non tamen adeò violenter ſęuit. Tertiò eamdem rationem ſeruat, niſi quòd de acerbitate magis etiam ac magis remittit. Poſteà ſi contagio non fuerit alicunde illata, quatuor anni ſubſequentes à peſte ſunt immunes: quandoque tamen longiores fiunt induciæ: ſed plerumque ſeptennio malum recurrit. Qua quidem in re ſingularem etiam Dei benignitatem intueri & celebrare licet, qui longè minoribus flagellis Chriſtianos, quàm paganos, caſtigare & affligere ſolet.

Peſtis in Ægypto ſeptimo quoque anno graſſatur.

Calores in Ægypto peſtem profligant.

Quoniam autem multi multa de Regno hoc, & exundatione Nili, memorię prodiderunt; viſum eſt & mihi, qui ſub illud ipſum tempus ibidem præſens interfui, nonnulla breuiter attingere, quæ ipſemet vidi, & quæ à Chriſtianis iſthic commorantibus accepi.

Exundatio Nili.

Conducto minore nauigio in Bulhach, aduerso flumine ad vnum milliare, cum mercatoribus locorum peritis nauigauimus versus vrbem antiquam. Inter quam & insulam Mulchias, vbi Bassa ipsemet, de quo paulò pòst, habitat, nobiliora solent edi spectacula. Ciuitas hæc vetus ripæ Nili adiacet, quando is exundat; ceterùm cùm proprio cõtinetur alueo, ad iactum vnius sagittæ ab amne distat. Nilus itaque non casu & fortuitò, quod multi opinantur, per campos exundat; sed per fossas artificiosè deductas, intra aggeres industria paratos diffunditur, & arua humectat: quod hoc ipso tempore maximè videre licuit; sed & ex ipso villarum situ, quarum in territorio Delta, demptis oppidis, ad viginti millia esse feruntur, non difficulter intelligi potest. 16.

Nilus non casu exundat, sed arte adhibita.

Delta Nili.

Delta autem vocatur locus, vbi primùm bifariàm Nilus finditur, quatuor infra Cairum milliaribus: deinde, cuius meminimus superiùs, vna eius pars in quatuor, altera in tria brachia diuiditur, & ita septem ostijs in mare influit: cuius vltima pars ab ortu Solis, prope Damiatam exoneratur, per quam nauigabamus; altera ad occasum sub Rossetto, quod antiqui Canopicum ostium appellant, & vigintiquinque milliaribus à Damiata distare volunt. Damiata verò à Cairo octuaginta, Cairus à Rossetto sexaginta & aliquot abest milliaribus. Omnem hunc tractum Delta nominant. Circa duo brachia hæc, per quorum vnum aduerso flumine Damiatam, per alterum secundo amne Rossettum versus nauigabam, tanta est ab vtraque parte villarum multitudo, vt earum numerus iniri nulla ratione potuerit. A pago verò ad pagum agger protenditur, qui tempore inundationis, viam transeuntibus præbet. Porrò aggeres hi, diuturnitate temporis veluti colles quidam à natura facti videntur, sed qui diligentiùs considerauerit, arte paratos facilè animaduertet. Nam & à pago ad pagum ducunt: & pagi ipsi tumulis editioribus,

Canopicum Nili ostium.

ceu

ceu collibus quibuſdam in gyrum formatis, incubant. Prętereà prędicti aggeres ordine certo ſunt diſpoſiti. Nam cùm aqua per emiſſaria (multi namque aggeres hæc habent; plures tamen cùm tempus adeſt, perfodiuntur) dimittitur, fluuius eam partem agrorum & camporum occupat, qui ad Cæſarem vel Baſſam pertinent. Quibus adaquatis, alius agger perforatur: & ſic deinceps per ordinem agri aquas excipiunt. Diligens autem in aggeribus hiſce adhibetur cuſtodia, ne quis eos noctu, vbi minimè deberent, aperiat. Sed & poſt aquæ emiſſionem, terra obſtructis cuſtodes apponuntur, ne furtiuè quis eoſdem perfodiat: vnde in aquæ impetu cohibendo, magna futura ſit difficultas. Cùm igitur Nilus exundat, è regione vrbis antiquæ fit inſula, quam Mulchias, vel vt alij, Mechias appellant; quæ dictiones mēſuram ſignificant, quòd eo in loco, ſtagnante Nilo, menſura aquæ obſeruetur. Ceterùm cùm Nilus ſuo alueo continetur, ad eam inſulam ſicco pede perueniri poteſt, cùm nulla ſit hîc aqua, prout ſuprà meminimus. In ipſa quoque ciuitate, per Nili canales, cùm aqua non exundat, equites & pedites hinc inde commeant, non minùs quàm per plateas, quę per ciuitatem in longum protenduntur, niſi quòd profundiores ſunt his, quæ aquis non alluuntur. In extremitate dictę inſulę, parte ſuperiori, eſt amplum & elegans palatium, quod Baſſa tunc temporis inhabitabat: vbi etiam eſt Moſchæa, in qua eſt columna ſeu pyramis erecta, quam aqua per ſubterraneos conductus alluit, in qua notatur, quàm celeriter aqua creſcat & decreſcat. Verùm qua ratione id fiat, haud facilè penetrari poteſt: cùm Chriſtianis eò non pateat aditus. Sed nec ipſis ſæcularibus Turcis, præterquam eorum ſacrificulis Santonibus, Baſſæ, & nonnullis ſuperioribus ad id delectis. Volunt enim hunc locum eſſe ſacratum, quem ingredi nemini liceat, quandoquidem inde exundat aqua, cuius beneficio in vniuerſa Prouincia fertilitas

Mulchias vel Mechias locus, menſura Nili.

Palatium Baſſæ Cairi.

Ad pyramidem menſuræ Nili Chriſtiani non admittūtur.

In Ægypto pluuia nulla. obuenit, cùm præſertim nullæ ſint hîc pluuiæ, niſi menſe Decembri: quo tempore ter quatérve vna vel altera hora modicè pluit, idq́ue nullo terræ beneficio, prout inferiùs explicabitur. Verſus mare, vbi fluuius prope Damiatam vel Roſſettum, aut vbi quinque alijs oſtijs in pelagum ſeſe exonerat, fit tamen pluuia, prout cùm eſſem Alexandriæ, vigeſimaſeptima Septembris decidit mediocris: quæ fuit cumprimis expetita; quandoquidem, vt poſteà dicemus, aërem noxium purgat & propellit. Cùm igitur in prædicta inſula Mulchias, fluuius incipit creſcere, ſtatim aliquot centena puerorum in vrbem mittuntur, qui per plateas proclamant, quantum aquæ, & quàm celeriter ac-*Prognoſticũ abundantiæ ex Nili incremento.* creſcat. Nam ſi augetur incunctanter, bonam ſpem concipiunt incolæ, breui aggeres apertum iri, vnde anni inſequentis vbertas colligitur: ſin parciùs exuberat, ſterilitas expectatur, vnde caritas annonæ & fames præ foribus adeſſe dignoſcitur; cùm paucitas aquæ agros omnes irrigare, & quidem copiosè, quæ res ibi maximè neceſſaria, non poſſit. Quòd ſi vltra modum aquæ copia prouenerit, ex nimia agrorum humectatione, dum ſeminatur granum frumenti, in terram altiùs demergitur: neque enim multum, nec in omnibus paſſim locis hîc aratur: ſed vbi copiosè Nilus aquam ſuppeditauit, ibi leui vomere, vix ad trium digitorum profunditatem terra proſcinditur. In locis editioribus, aratio perinde ac in hortis adhibetur. Horti enim arantur, & irrigantur aſſiduè: quam ad rem *Hortorum fructus bis in anno proueniunt in Ægypto.* boues aquam pertrahunt. Vnde bis in anno fructus proueniunt. Nam in locis tantùm montoſis, vbi Nilus non penetrat, horti conſeruntur. Vnde autem boues aquam extrahunt, ſunt altiores putei, è quibus aqua, rotarum miniſterio tubulos habentium educta, in ligneos canales effunditur, vnde horti commodè ſatis adaquantur. Rotas autem ipſas boues circumagunt, quibus oculi pannis velantur, vt etiam nemine præſente, & ſtimulos addente,

aſſiduè

aſſiduè rotationis opus exerceant. Stercorationis in agris vſus hîc nullus. Nam & natura ſua terræ gleba pinguis eſt, & meſſe finita, ingens iumentorum multitudo per campos oberrat, eoſque fecundos reddit. Meſſis porrò ſub finem Martij inchoatur, & ante extremos Aprilis dies perficitur. Nam per Maium venti Meridionales ſpirant, qui fruges in campis repertas excoquerent, & planè ad nihilum redigerent. Cùm iſthîc eſſem, ex indicio menſuræ in Mulchias, dicebatur Nilum viginti vnius cubitorum altitudine exundaſſe: ob idque annum inſequentem fertilem futurum: nam amne ad viginti quatuor, quinque, aut ſex cubitos excreſcente, nimiùm agros madefieri; rurſus verò ad cubitos decemnouem non aſcendente, aquæ paucitatem accuſari. Numquam tamen minùs quàm ad ſedecim vlnas excreſcit, quo caſu certiſſima fames expectanda. Exundat autem ſemper in menſe Auguſto. Dies certa præſcribi non poteſt: ſed plerumque circa medium menſis præfati ſolet id fieri. Vnde autem tanta aquæ copia proueniat, compertum iam eſt, eam à pluuijs oriri, quæ à primis Maij diebus, ad finem vſque menſis Auguſti vltra Tropicum Cancri perſeuerant. Nilus autem à montibus Lunæ vltra Æquatorem principium ducit: qui à pluuijs huiuſmodi, non à ſpirantibus Eteſijs (qui venti, maris vndas fluuio ſeſe exoneranti obijcere deberent, eumdemque regredi & intumeſcere faciant: quæ omnia eſſe fabuloſa, & contra rationem confícta facilè iudicabit, qui rem ſubiectam oculis habuerit) inundationis ſuæ incrementa ſumit. Qua de re, locorum illorum Coſmographi, copioſiùs tractant; præſertim cùm veluti apud nos hieme, ita in partibus illis per quatuor menſes prædictos, propter pluuias continuas, & ventos vehementiores, omnis nauigatio conquieſcat. Dicunt etiam, & omnino ita ſe res habet, quòd citiùs aquarum hoc profluuium in Ægyptum deſcenderet, ni magnus Ioannes Presbyter,

Meſſis in Ægypto menſe Martio.

Nili excreſcentis ratio.

per

per ditiones ſuas, quas ex hac Aequatoris parte poſſidet, illas auerteret: quas tamen niſi prædictus Abyſſinorum Rex per agros ſuorum irrigandos deduceret, immenſa earum vi, vniuerſa Aegypti regio tantam humiditatem contraheret, quòd terra nullas ampliùs fruges productura cenſeretur. Atque hinc ſingularem Dei prouidentiam & ordinationem conſiderare licet, qui ineffabili ſua ſapientia vniuerſas mundi partes ita regit & diſtinguit, vt quælibet earum rebus ad vitam neceſſarijs abundè ſit inſtructa. Conſeminatio fit plerumque circa feſtum S. Andreæ, cùm mediocriter Nilus exundat: ſed vbi minor eſt aquæ alluuio, maturior fit ſeminatio, ex qua tamen ſatis ampla prouenit vbertas, propter calorem Solis adeò intenſum, vt vel circa finem Februarij meſſis inſtitui poſſit: quo tempore iam prima vice, ex hortis fructus & olera colliguntur. Cùm minùs copiosè Nilus exundat, non omnes campi adaquantur, nec terra, quod ſatis ſit, madefieri poteſt, quæ per æſtatem adeò induratur, vt ſpeciem petræ duriſſimæ repræſentet: cùm verò aqua ſuperabundat, tardiùs terræ ſemina committuntur, ne granum profundiùs demergatur, atque ita meſſis ad Maium menſem protrahatur, & omnia ventis Meridionalibus, vt ſuprà memoratum eſt, exſiccentur. Illud valdè mirum, quòd licet Nilus in magnam altitudinem apud Cairum excreſcat, vbi tamen eius brachia in mare influunt, ferè ſuis alueis ſolitis continetur: & ſi quid accreſcit, id vltra vnius cubiti altitudinem non conſurgit: quod tamen non niſi raRò fit, quandoquidem aqua quæ ripas ſupergreditur, per campos diffunditur; & in terram incumbit: vnde nulla eius, dum in mare illabitur, acceſſio deprehēdi poteſt. Ad hæc, vt antè dictum eſt, imber hìc prouenire ſolet, qui agros, vbi Nilus non aſcendit, competenter irrigat. Ita hìc vndique diuinæ prouidentiæ diſpenſatio mirabilis elucet.

Dei prouidentia circa fertilitatem prouinciarũ.

Totam itaque noctem per flumen nauigando duximus,

mus,

mus, res visu dignas annotando: vbi etiam ingens hominum multitudo, die noctеque in scaphis vagabatur. Nam hoc tempore, in publica omnium lætitia, veluti quædam Liberalia aut Nundinæ apud illos celebrantur, vbi & viliori pretio omnia distrahuntur, & victus abundantia per nauiculas circumfertur.

17. Manè, tertia ab ortu Solis hora, denuò ad Bulhach peruenimus, & scapha egressi, conscensis asinis ciuitatem ingressi sumus.

18. Summo manè, vna ante diem hora, ex hospitio egressi, ad ciuitatem veterem venimus, quæ à noua, quarta milliaris parte, inter hortos semper eundo, distat. Duabus verò horis post exortum Solis, traiecto Nilo, quinta milliaris parte peracta, rectà ad Pyramides peruenimus: de quibus quoniam ab auctoribus multa produntur, ego quæ ipsemet coràm vidi, breuiter hìc annotabo. Constat omnium testimonio, Memphim ciuitatem sacris & prophanis literis celebratam, hìc olim fuisse: nunc præter exiguas quasdam versus Meridiem ruinas, eius nulla apparent vestigia. Steriles arenæ omnia cooperiunt. Pyramides tamen decemseptem adhuc integræ conspiciuntur: quarum duæ sunt maiores, & tertia à Rhodope meretrice constructa. Plinius lib. 36. cap. 12. formam & architecturam eius describit. Est inprimis elegans, vix tamen sexaginta vel septuaginta cubitorum habet altitudinem. Hæ tres Pyramides sunt planè integræ, & inter miracula mundi connumerantur. Duæ maiores stupenda & incredibili sunt magnitudine; altera tamen excellit, quæ tam in altitudine quàm in latitudine & longitudine, trecentos habere cubitos dicitur. Intrinsecus habet artificiosos & peramplos gradus; quibus æquè vt extrinsecus, ad ipsam vsque summitatem ascenditur. Habet & concamerationes, quarum duę maiores, vna super alteram erecta, quæ sepulchra Regum Ægypti continebant. In inferiore extat etiam ho-

Pyramides Memphiticæ.

X dic

die ſepulchrum ſatis magnum, in quo corpus aliquod fuit repoſitum. Porrò à quibus Regibus, quanto ſumptu, quóve modo vel artificio, & num à Iudæis in Ægyptiaca ſeruitute conſtitutis, (quod omnibus ferè auctoribus placet) Pyramidum hæ moles fuerint excitatæ; vel num ijdem Hebræi aggeres & foſſas, quibus Nilus deducitur (apparet enim non natura, ſed arte facta eſſe omnia) perfecerint, Hiſtoricis, qui pleniùs hæc pertractant, iudicandum relinquo. Illud mirari magnopere conuenit, cùm dictæ Pyramides, in ſublimi monte, qui totus è viuo ſaxo conſtat, ſint erectæ, quantum tamen è lapidum genere colligitur, apparet eas non ex eiuſdem rupis lapidibus eſſe concinnatas: nec facilè veſtigari poteſt, vnde aut qua ratione tanta lapidum congeries eò comportari potuerit; quandoquidem etiam Nilus exundans, tribus milliaris partibus, à fabrica remotus procurrit. Sed nec illud penetrari poteſt, cùm quilibet lapidum tres cubitos longus & latus, altus verò plus quàm vno ſit & ſemiſſe, quo labore & artificio, in tam altum montẽ pertrahi, & in ſummitate collocari potuerit. Maxima omnium Pyramis ex lapidibus eiuſmodi ſectis & quadratis, in formam montis cuiuſdam naturalis, ſingulari quodam artificio eſt fabricata: & licet quadrangulari figura ab ima parte ſenſim in cacumen conſurgat, tamen lapides iſti quadrati, ita inæquali ordine compoſiti arte mirabili videntur, vt moles tota montis à natura formati ſpeciem repræſentet. Aſcenſus propter lapidum craſſitiem grauis & laborioſus, ſecurus tamen eſt: & licet paſſu conuenienti vſus fuerim, vix tamen intra vnam & dimidiam horam, Pyramidis ſummitatem aſcendi, vbi planities eſt quadrata, ſpatium decem cubitorum in qualibet parte complectens. Ab hac maxima Pyramide ad ſequentem procedendo, in dextra parte ſunt habitationes in ſaxo viuo eleganter exciſæ, quarum ſuperior pars, inſtar tabulati, quod apud nos trabibus tranſ-

Pyramides, operis Iudæorum excitatæ.

transfuersim appositis sustentatur, est formata; nisi quòd trabes prædictæ non quadrata, sed semicirculari forma effinguntur. Parietes eadem quoque similitudine exsculpti. Volunt nonnulli, Regum hæc conclauia fuisse, aut Sacerdotum Ægyptiorum: quandoquidem, vt dicetur inferiùs, Pyramides istæ vel familiarum vel Parochiarum receptabula fuisse existimantur.

Secunda Pyramis paulò priore minor, ad geminum sagittæ iactum, ab illa distat. Ingressus interior in illam non patet, quem tamen occultum esse volunt. Exteriùs ad medium vsque potest ad illam conscendi, cùm ad eumdem modum, vt prior illa, lapides habeat compositos; nisi quòd paulò planiores & minores sunt. A medio verò lapides ita complanati sursum ascendunt, vt vltrà progredi sit impossibile: quod eo consilio maximè factum apparet.

Inde verò tertia eiusdem Pyramidis pars, vsque ad summitatem lapides habet, quasi neglectim & inordinatè collocatos, vt in parte inferiori; ita vt nisi series illa saxorum plana, quæ ad aliquot denos cubitos eleuatur, impediret, conscendi eius summitas, quemadmodum prioris, facilè posset.

Tertia Pyramis, ad latus secundæ versus ciuitatem, est Rhodopes illius, cuius iam meminimus, tota ex lapide dolato, vt conscendi non possit, fabricata: à qua ad ternum arcus iactum magis etiam versus ciuitatem, est caput collo & brachijs prominens, eiusdem meretricis, septem cubitorum altitudine, habitu mirabili ex vno viuoque saxo exsculptum. Volunt nonnulli, quòd ex illa maiore Pyramide, quam introgressi sumus, per cauernam subterraneam in rupe excisam, quam lapidibus obrutam vidimus, angustus & occultus in caput hoc patebat aditus: atque ita inde oracula edita, vulgo gentilium existimante, per ipsum capitis os illa proferri. Circa caput lapides aliquot

Rhodopes Pyramis.

Bellonius Sphinga caput hoc appellat. fit pro arbitrio Lectoris.

ſunt erecti, in quibus ſacrificia quædam apponebantur. Nunc, quid fuerit, diſcerni non poteſt.

Audiui à quibuſdam in Cairo, qui ſe vidiſſe id affirmabant, ego tamen non vidi, quòd ad Meridiem, vbi extrema pars vrbis Mempheos fuiſſe perhibetur, ſunt duæ ſtatuæ, ſeu coloſſi, viginti cubitorum altitudine; vtraque ex vno ac integro lapide, pulcherrimo artificio ſculptæ: quarum vna eſt cuiuſdã Pharaonis; altera Reginæ, vxoris fortaſſis eius. Vtraque collapſa, integra tamen manet. A dictis coloſſis Pyramides hæ quinque milliaribus noſtris diſtãt. Vnde quanta fuerit vrbis eius amplitudo, colligi poteſt: quandoquidem & ipſæ Pyramides, prout ex ruinis apparet, vltra quatuor milliaria protenduntur. Quamobrem ſi ab hac parte Nili tanta fuit ciuitatis magnitudo, & ipſa Cairus, vt nunc eſt, ex alia parte illi fuit coniuncta; (cùm à magnis Pyramidibus, quæ propiùs imminent ciuitati, vſque ad nouam Cairum magnum vnum & dimidium milliare numeretur) ſequitur neceſſariò, vrbem hanc aliquot millaria in circuitu habuiſſe, quam medius Nilus interſecabat. Ac veterum quidem omnium auctoritate conſtat, hìc omnino Memphim fuiſſe: ſed, vt iam dictum eſt, vtramque ciuitatem ſimul iunctam, quod ex ruinis non obſcurè liquet. Poſteà tamen Sultani Ægyptij, demolita Memphi, iuxta diuinas Prophetarum prædictiones, Ezechielis præſertim, in Cairo iuxta hortos palatia exædificare cœperunt, & ſenſim ciuitatem frequentem reddiderunt.

Coloſſi Pharaonis. *Mempheos vrbis priſca magnitudo.* *Cap. 30.*

Miror vehementer, Hebræum Beniamin, qui ante quadringentos annos multas Orbis regiones peragrauit, & quæ vidit diligenter annotauit, (quamuis interdum in ijs, quę auditione accepit, à veritate aberret) nullam Pyramidum huiuſmodi in ſuo Itinerario feciſſe mentionem, cùm tamen Cairum adierit; quam, vt antiqui moderniq́ue Iudæi ſolent, Miſraim appellat. Adhæret is eorum opinioni,

Beniamin Hebræus in ſuo Itinerario cur Pyramidum mẽtionem non faciat.

qui

qui ciuitatem Balbech ab Aſmodæo Dæmone conſtru-ctam affirmant, quòd propter lapidum magnitudinem, tantas ab hominibus ſubſtructiones fieri potuiſſe non cre-debant. Sed probabiliùs longè de magica fabricatione fabulam Pyramidibus hiſce attribuere potuiſſet, quæ ma-gnitudine lapidum, ſtructuræ difficultate, & ſumptuum impenſa, Balbechana ædificia longè ſuperant. Quamuis enim illa ſint admiranda; Pyramides tamen in omnibus magis admiratione dignæ, quæ non minùs in latitudinem & longitudinem, quàm in altitudinem, etiam æquali di-menſione, ſummo artificio ſunt erectæ. Ego quidem ex-iſtimo, Beniaminum hunc ex induſtria Pyramidum men-tionem prætermiſiſſe, quòd, vt antè dictum eſt, per Iudæo-rum in ſeruitute conſtitutorum operas, fuiſſe ſuſcitatas intellexiſſet. Hanc itaque ſuæ gentis ignominiam reticere maluit, quàm Pyramidum mentione iniecta, per quoſnam fuerint erectæ, non ponere: quandoquidem ab Aſmodæo Balbechi fabricatam ciuitatem affirmauit. Et reuerà in tanta mole ſuſcitanda apparet, incredibili ſeruitute Iu-dæos fuiſſe oppreſſos. Facit hoc Beniaminus frequenter, vt gentis ſuæ, vbi ſeſe occaſio dederit, honorem impen-ſiùs tueatur. Quam etiam ob cauſam in hoc ſuo Itinera-rio maximè gloriari videtur; quoties in aliqua ciuitate aliquem Iudæorum numerum reperit, quos etiam nomi-natim recenſet. *De hac ciuitate Balbech dictum eſt ſuperiùs fol. 27.*

Inde ad dextram deflectentes, per quamdam villam re-dijmus Cairum, tribus ante veſperam horis, & traijcien-tes ad veterem ciuitatem, denuò cum Conſule Mariano in eius ſcapha per fluuium nauigabamus. Intereà San-giacorum ſcaphæ frequentiores vndique confluebant, quòd inſequenti die Baſſa aggerem aperturus, & aquæ partem per ciuitatis canales emiſſurus eſſet. Quam-obrem & nos cœnam in ciuitate veteri ſumpſimus, ibi-demque pro nocte manſimus: quamuis nihil ferè quieti

datum,quòd tympana & litui vbique perſtreperent. Hoc etenim tempore, quilibet ſibi Muſicos concentus aggregare ſtudet, maximè viginti quatuor Sangiaci: qui adhuc interdiu in ſuis celocibus hinc inde vagabantur,quas duobus maioribus vexillis adornarant, quæ vnuſquiſque eorum habere debet: vnum Otthomanicæ familiæ rubei & albi coloris;alterum ad libitum. Per ſpondam verò nauiculæ decem & aliquot minora vexilla collocant; & totam tela eleganti acu picta,prout tentoria varijs coloribus diſtincta Turcæ habere ſolent, cooperiunt. Ab vtraque parte nauis, pueri decem & aliquot adſtant, quos militari ſuo cultu & armis quiſque eleganter exornat, ipſe verò Sangiacus in medio reſidet, enſe falcato ſuper caput appenſo. Nauem plures quàm decem remiges impellunt, quam altera minor,longiori fune adligata ſequitur,Muſicam deferens,duo videlicet tympana,cum tribus vel quatuor lituis, quos Æthiopes ſerui plerumque inflant. Primores itidem Turcæ habent ſuas ſimiliter ſcaphas, & pueros eleganter veſtitos; nonnulli quoque Muſicam. Vexilla tamen exponere nulli licitum, præter Sangiacos, qui omnes tunc præſentes aderant, vnico excepto, qui propter morbum intereſſe ſolennitati non poterat, filium tamen minorem ſuo loco miſit, qui in medio ſedens, librum in manibus tenebat, quòd armis deferendis nondum idoneus haberetur. Eius nauis omnium elegantiſſima habebatur. Sangiacis & Turcis alijs,ab vtroque latere aſſident amici vel propinqui, quos in nauim aduocant. Nam qui maiore ſuorum turba ſtipatur, honoratior apparet: adeò vt aliquæ naues, vnà cum remigibus, centum perſonas circumuehant.

Sangiacorũ in apertione Nili pompa.

Tertia poſt ortum Solis hora, ipſe Imbraim Baſſa in 19.
publicum proceſſit, ex palatio inſulæ Mulchias eleganti triremi vectus, quam per gyrum plurima vexilla minora cingebant; duo verò magna, vbi ſedebat, ad latus erant poſita,

Baſſæ Imbraimi in apertione Nili maieſtas.

posita, vnum viride Mahometis, alterum rubeum dimidia alba luna insignitum familiæ Otthomanicæ. Extremitas hastarum, apud vexilla, loco cuspidum caudas equi marini habebat appensas. In eadem triremi erant trecenti Ianissari bombardarij: quorum qui rubeis vestibus induti, capitis integumenta cristis pennatis condecorata gestabant, ij propiùs Bassam stipabant: ceteri remotiores erant albis induti, contis itidem albis insigniti. Czaussij & reliqui primarij Turcæ illi assistebant, ipse solus sedebat, puero propter æstum flabello illi ventum excitante. In prora sex erant maiora tormenta, quæ aliquoties sunt exonerata. Quoniam secundo flumine triremis vehebatur, obuersa fuit puppis, vt temone cursus celeritas cohiberetur. Circa triremem, erant viginti quatuor Sangiacorum Dzermæ, & alia minora nauigia circiter mille. A palatio Mulchias, agger qui perforatur (est autem is sub turri aquæ ductus, qua ad arcem inferiorem itur) distat ad tres sagittæ iactus, triginta & ampliùs cubitos longus, latus tamen, canalem habens subiectum valdè profundum, licet non magnopere latum. Cùm eò adnauigasset, puppi, vt dictum est, obuersa prope ipsum aggerem triremis substitit: vbi ingens hominum multitudo iam vndique confluxerat, adeò vt terra illa tota niue cooperta videretur, propter albicantia capitum integumenta, quæ latissimam aream, quæ ibi est, densissimè complebant. Ego, quamuis anteà Romam, Parisios, & plures populosas ciuitates videram, numquam tamen in omni vita mea maiorem hominum multitudinem, vno in loco congregatam, me vidisse recordor. Et quoniam annuatim hæc cærimonia peragi solet, qui rem exactiùs iudicabant, ex areæ illius capacitate, duos hominum milliones præsentes isthic adfuisse asseuerabant. Bassa signum manu dante, statim vniuersa hominum multitudo, quibus quisque potest instrumentis, aggerem perrumpit, vnde sensim aqua in canalem influit,

Nili apertionis annuum Cairi spectaculum.

influit,& posteà toto impetu aggerem lambit. Baſſa verò domum reuertitur. Et quoniam aduerſo flumine remigatur,antequam ad palatium,vnde diſceſſerat, perueniat, ad eam partem fluminis, quæ ciuitatem veterem reſpicit, & à ſcaphis libera eſt, ex hac ipſa Baſſæ triremi, ingens vis confectionum ſaccharo conditarum,immò & ſaccharum ipſum rotundis ligneis vaſculis incluſum,paſſim per aquas diſpergitur; quas confectiones vulgi multitudo, circa triremem natando excipit, inuicemq́ue etiam pugnis concertando, ſibi præripit. Itaque totum planè flumen cooperitur, ex parte quidem inſulæ nauibus, ex parte verò ciuitatis natatoribus iſtis, quorum vltra decem & aliquot proculdubiò fuere millia. Finito ſpectaculo,ſcapha noſtra delati ſumus verſus nouam ciuitatem, inde pedibus reliquum itineris ad hoſpitium confecimus: quod quandoquidem ad ipſum maiorem canalem poſitum erat, inſpiciebam qualiter ſenſim aqua accedebat: quam iuxta morem paganis receptum, veluti ſalutando, quòd fertilitatis auctor ſit, magna hominum copia deducebat, vnà per profluentem gradiendo,& in lætitiæ ſignum, clamoribus ciuitatem complendo: cui viciſſim ex ædibus promiſcua multitudo gratulabunda occurrebat. Vbi verò ad menſuram hominis aqua excreuit,quidam egrediuntur induſijs amicti, qui illorum proprius eſt veſtitus, quidam ſupernatant. Deinde nocte dieq́ue ſcaphæ commeant, venalia multa, præſertim verò victui neceſſaria deferendo. Alij recreationis cauſa nauigia conſcendunt, perſonati incedentes, & Muſicam exercentes. Vulgus pro Muſico concentu, comploſione manuum plerumque vtitur: alij teſtam teſtæ collidentes, ad numeros quoſdam ſonitus harmonicos edunt. Paſſim tamen vbique homines natant: quidam etiam è tectis ædium, quæ altiſſimas habent ſubſtructiones,in aquas magno impetu deſiliunt; mirum quomodo non collidantur. Habent autem hoc Ægyptij,
quòd

quòd ad miraculum vſque, egregiè & longo temporis interuallo natare poſſunt:cui rei à teneris aſſueſcunt, non ſolùm per canales vrbis, ſed per Nilum ipſum natantes. Sæpiùs videre eſt, aliquem puero vnius anni brachijs impoſito, & manibus collum amplexante, fluuium tranare. Quòd ſi puer aliquantum ſuccreuit, huic manum ſupponens, & aliquando ſubtrahens, eum natare docet, ipſe altera manu aquas ſulcare contentus. In profluentibus ergo iſtis per vrbem, magna ſemper hominum conſpicitur multitudo. Nonnulli ex ædium feneſtris, à prænternauigantibus neceſſaria coëmunt, bellaria præſertim, ſaccharum, & varios arborum fructus, pretio per funem demiſſo,& merce retracta. Ex ædium itidem feneſtris, vrnis alligatis, aqua ſurſum fune attrahitur, quæ res vulgo magnam oblectationem præbet, cùm aquam inemptam pro domeſtico vſu habere quiſque poſſit. Dum itaque aquæ fluxus per vrbem continuatur, quod ad dimidium vſque Nouembrem durat, nauiculis omnia complentur. Ceterùm aqua canalium prædictorum, vrbem præterlapſa, in Deltam non influit; ſed ad partem dextram Orientem verſus, magnum terræ tractum inundat, in quo præcipuæ Cæſaris & Baſſæ villæ continentur, quarum aliquot millia eſſe perhibentur. Nam vltra Deltam, quæ regio viginti millia villarum complectitur, ſunt plurimæ in Ægypto infra & ſupra Cairum villæ, quarum campos & agros Nilus inundat. Earum ad quadraginta millia eſſe, affirmant pro certo incolæ. Volunt nonnulli, totum hunc circuitum eſſe terram Geſſen, quam Pharao Patriarchæ Iacob attribuerat. Tanta autem rerum omnium hîc prouenit vbertas, cùm annus eſt fertilis; vt incolæ tributo, quod magnum eſt, perſoluto, & annona pro victu repoſita, (nulla autem pars orbis, præter Chinam, quæ à frequentia commendatur, Ægypto eſt magis populoſa: quod nemo facilè crediderit, niſi qui rem oculis habuerit ſubiectam)

Ægyptij natatores egregij.

Delta Nili.

Villarum in tractu Cairi multitudo.

Terra Geſſen. Gen. 17.

Ægypti vbertas.

magnam inſuper partem extra Ægyptum diuendant tritici, orizæ, ſacchari, dactylorum, caſſiæ, & reliquarum frugum: quarum pretium duobus millionibus æſtimatur. Ea nobis ipſimet Chriſtiani negotiatores Europæi retulerunt, qui certam rei notitiam habent, quandoquidem non ſolùm merces diuerſas, ſed res etiam ad victum pertinentes, aſſiduè pertractant.

Obambulabam perluſtrando ciuitatem, quòd dies Lu- 11.
næ eſſet, quâ & die Iouis mercatus publici eſſe conſueuerunt. Plurimæ & diuerſæ merces hìc venum exponuntur, animalia quoque omnimoda. Hominum ex omni nationum genere ingens vndique concurſus. Non vana de ciuitate hac circumferuntur, quòd propter hominum promiſcuam multitudinem, difficilis ſit per plateas tranſitus, quas pedites, equites & iumenta paſſim complent, meretrices præſertim, cultu elegantiore, facie tamen tecta mulis inſidentes. Earum (nam, vt ferè vbique, ab eis vectigal exigitur) numerus ad centum millia pertingit. Mulieres ceteræ, quę viris ſunt nuptę, in publicum prodire non poſſunt, ne ad Moſchæas quidem. Nec feneſtra illis in plateam proſpectare liberum, niſi per craticulas ligneas. Sunt fora publica, in quibus Æthiopes mares & feminæ, iuuenes, mediocres, & ſenes, proſtant venales. Erant ibi tunc viri ſeptingenti, mulieres ſexcentæ; omnes nudis corporibus, præterquam quòd adultiores, idque feminæ tantùm, vili aliquo panno pudenda cooperiunt. Omnes aures perforatas habent, quidam & nares, à quibus globulus vitreus dependet. Inter feminas plurimæ ſunt, quæ labium inferius perforatum gerunt, cui circulus inſeritur, cum annexo globulo, qui ſi ponderoſior eſt, os adeò diducit, vt dentes appareant: res viſui permoleſta. Valdè vili pretio mancipia hæc veneunt. Nam decem ducatis aureis, puer vel puella, quæcumque emptori placuerit, comparatur. Chriſtianis tamen, ſub pœna capitis, ſeruos educere prohibitum.

tum. Mauri vel Aethiopes eiuſmodi ex Barbaria aduehuntur: & Algieri vel Tripoli Barbariæ primùm venales exponuntur. Inde mari Alexandriam, vel Roſſettum, poſteà per Nilum Cairum deferuntur. Vno eodemque in mercatu, ad aliquot centena proſtant; illicò tamen diſtrahuntur. Quamobrem ſæpiùs etiam aduehuntur. Qui mancipium marem feminámve emerit, liberum eſt illi, quidquid cum eo adlibuerit, agere, (Hunc, inquiunt Turcæ, ego pecunia mea propria emi) vel ſeruare vel mactare hominẽ poſſunt. prout multi iracundi & furibundi, multos interficiunt. Puniuntur tamen propter facinus. Omnia quæ quis concupiuerit, tam diebus mercatus, quàm extra, venalia in magna copia reperiet. Incidi tunc temporis in vnum, qui Maſlok comedebat, ſedens ad propoliũ, in quo puluis prędictus, qui eſt ſubuiridis, vendebatur: cuius etiam partem, ſi vti vellemus, nobis propola offerebat. Is qui puluerem hunc hauſerat, manibus circa caput aliquid quaſi prendere velle videbatur, oculis contortis, & homini furioſo ſimilibus proſpectans, nihil loquebatur. Quęrebam quidnam hoc eſſet. Reſpondit propola, hominem capitis dolorem maximum habuiſſe, & ſumpto puluere iam conualuiſſe: videri quandoque illi, quaſi ſub arboribus conſtitutus, fructus decerpat; vnde apparet, cum illo iam meliùs agi. Mirum certè. Videbamus omnino, miſerum illum furore correptum, iſte verò conualeſcere illum aſſeuerabat.

Maſlok potus & cibus.

Qui Maſloko vtuntur, in quandam veluti phreneſim incidũt, præſertim ſi vinum deſuper bibant. Cúmque vina ſint hîc valdè potentia & fumoſa, etiam ex racemorum eſu, Turcæ quaſi capite turbato in furias aguntur.

Magnam ciuitatis partem obequitaui; relicta arce ad læuam, extra portam, ad vnam Moſchæam peruenimus, quæ Magara vocatur: in quam Chriſtianis ingredi licet, dato aliquo honorario, & calceis detractis. Sunt enim hîc veterum Ægyptiorum ſepulchra. Tota hæc Moſchæa in rupe eſt exciſa, antra & cryptas plurimas, quæ longiſſimè extenduntur, habens. Inde profecti, conſcendimus prææltum montem è regione arcis; è quo maior pars vrbis, &

Magara Moſchæa, ſepulchris Ægyptiorum clara.

 ſub-

ſuburbia, in quibus tot Moſchæas eſſe diximus, optimè conſpiciuntur. Res eſt oculis periucunda, præſertim quòd per omnes vrbis partes, & extrà, quàm latiſſimè proſpectus patet, ingens arborum dactyliferarum copia, ædificiorum culmina diuidit, noua ciuitate dumtaxat excepta, quę non adeò frequẽtes eiuſmodi habet arbores, quæ proceritate etiam turrium altitudinem ſuperant. Quanta ſit palmæ arboris elegantia, nullus ignorat. Attollitur enim rectà in altum, comam in cacumine habet: dactylorum autem fructus, non inter folia, ſed ſuis inter ramos palmitibus ad ipſam arborem, tamquam viſcus apud nos, innaſcitur. In hortos etiam proſpectus peramœnus patet, quorum circa ciuitatem ipſam infinitus eſt numerus: in quibus ſaccharum ſeminatur, & creſcit vt arundo, niſi quòd canna media, cui ſuccus ineſt, craſſitiem vnius brachij obtinet. Sunt tamen & graciliores. Horti aſſiduè boum opera, vt ſuperiùs dictum eſt, irrigantur. Saccharum ad maturitatem perducitur ſub finem Octobris, vt & dactyli: quamuis ij maturiùs etiam in Septembre colligũtur: neque pinguiori terra vel rigatione, vt ſaccharum, indigent; cùm in arenoſo ſolo proueniant, & ardore Solis gaudeant, qui radices ſabali calore fouet ac planè decoquit. Quamobrem in Syria & circa Alexandriam dactyli non adeò præſtantes obueniunt, quòd minus Solis habeant. Hìc verò Cairi ſunt planè maturi. Recentes ſunt valdè dulces, habentes modicam nihilominùs acredinem adiunctam, ſapori non ingratam. Ex vna arbore tantum fructuum prouenit, quantum implendo vno cereuiſiario noſtro dolio ſufficeret. Quòd verò nonnulli aſſerunt, palmam non niſi centeſimo ab inſitione anno dactylos producere, mera eſt fabula. Nam vt & ceteræ arbores, in tertio vel quarto anno fructificant, præſertim ſi ſint depreſſiores. Tria ſiquidem ſunt earum arborum genera. Vnum humile, quod dactylos communes profert: alterum

Palmæ arbor.

Saccharum.

rum productius, vt nostra pyrus, quod dactylos flauescẽtes & rotundos gignit, optimi saporis, sed non ita multùm durabiles, cùm facilè marcescant. Tertium genus in magnam proceritatem excrescit, oblongos & sapidos habens fructus: quales ad nostras regiones non deferuntur: sed ex primo genere tantùm. Arbores proceræ, in centum vsque annos fructificant, posteà sterilescunt; vnde apparet centum iam annos compleuisse, quando fructibus carent. In bonitate arborum, & cura adhibenda, vt & in ceteris, permultum est positum. In eodem monte est parua Moschæa, quam Sexain vocant: hìc cùm prospectu ciuitatis oblectaremur, misit ad nos Santon, vt illi aliquid contribueremus. Erat tunc ibi mecum Christianus quidam, morum regionis peritus, hic vetuit illi dari aliquid initiò, vt nos recrearemus, & videremus quàm libenter Turcæ pecuniæ caussa faciant omnia. Cùm itaque nihil illi dedissemus, misit ad nos, quòd vellet nos ad Bassam deferre, tamquam exploratores, qui ciuitatem ex insolito loco circumspiceremus. Permisimus vt faceret. Conscenso igitur asino homuncio senex, in viam se subitò dedit. Nos vicissim ciuitatem versus ad dextram progrediebamur, quà ad mare rubrum iter est: cumque aliquantulum promouisset, subsistebat, & respectabat, si fortè illi aliquid mitteremus. Nos per interualla denarios illi aliquot submittebamus, qui cùm pauci illi viderentur, subinde asinum propellebat, & nos ad portam vsque ciuitatis eum venire permisimus. Tandem aliquot ei grossis numeratis, gratias nobis egit, & contentus, Bassam non conueniens, reuersus est, succussione senex, satis, vt apparebat, fatigatus. *Turcæ pecuniæ cupidi.*

Santones eiusmodi, qui nudi incedunt, quos anteà quoque Damasci me vidisse scripsi, in Cairo sunt quàm plurimi: sunt & alij diuersi; sed ij ceteris turpiores, qui pudendis planè detectis obambulant. Manè quodam tem- *Santones nudi incedunt.*

pore cùm extra ciuitatem eſſemus, incidimus in quemdã ex ijs iuuenem, qui deuotionem ſuam turpiter & mirabili ratione peragebat. Nam quandoque verſus Solem ſtando, eum inſpiciebat, expanſis brachijs: interdum ſeſe inclinabat, & motus quoſdam, vt mente captus, edebat. Vidimus deinde & alium paulò pòſt: cumq́ue hominis inſaniam (quod iſthîc non ſatis tutum) rideremus, quòd circa ventrem & femora turpiter manibus comploſis luderet, ipſe quoque nos intuitus cachinnum ſuſtulit, & nos præterijt. Hi more pecudum per ciuitatem vbique oberrant, & quidquid illis placuerit, pro victu quotidiano liberè auferunt, vtpote panem & fructus vbi venduntur. Aquam etiam obuijs eripiunt, ſi longiùs abſit. A quo verò victualia eiuſmodi rapiunt, is factum pro ſingulari gratia & felicitate reputat, quòd vir ſanctus tale quid ab eo poſtulauerit. Et quoniam per Cairum, in lagenis coriaceis, aqua venalis circumfertur, videre mihi contigit, Santonem eiuſmodi nudum, à quodam lagena accepta, aquam bibiſſe (quod & alibi vidi;) venditor verò aquæ caput inclinabat, manus complicatas attollebat, quòd illi tanta felicitas oblata eſſet, exultabat. Narrarunt nobis Chriſtiani, qui à multo tempore in partibus illis degunt, idipſum & Turcę affirmabant, quod hîc apponere libuit, nempe Santones iſtos nudiuagos in propatulo cum mulieribus coire, adhibitis quibuſdam turpiſſimis ſuperſtitionibus; quas, ne honeſtæ aures offendantur, prætermittere ſatius fuerit.

Incipiens à ſuburbio, quod verſus mare rubrum porrigitur, totam ciuitatem in longum pertranſiui: & quamuis aſino calcaria ſuperadderem, qui gradarij in morem paſſu laxiore ferebatur, vix tamen duabus horis finem nouæ ciuitatis attigi; inde per vrbem veterem, & poſtremum ſuburbium vſque ad ſepulchra Iudæorum, integra hora equitando conſumpta. Quater longitudinem vtriuſ-

que ciuitatis, & ſuburbiorum, emenſus ſum trium hora-rum ſpatio, idq́ue adproperando: vnde comperi illam ad tria noſtra milliaria extendi, quandoquidem non rectà ſemper proficiſci, ſed quandoque propter plateas, circumitione vti oportuit. In ſupradicto ſuburbio, quod verſus mare rubrum tendit, extat theatrum, per quod via publica protenditur; ſed longè alia ratione, quàm in Europa vidi, conſtructum. Nam in latitudine vix centum habet cubitos: in longitudine, vt qui menſurarunt fatentur, tria cubitorum millia obtinet: vnde apparet hippodromum olim fuiſſe, vbi curſus equorum & curruum inſtituebatur. Gradus ab vtroque latere, in quibus ſpectatores conſidebant, pauci, nec ij ſublimes. Moſchææ omnes turritę, quarum maximus, vt ſuprà dictum eſt, habetur numerus, in ipſo cacumine tholos erectos habent: vna tantùm in tota ciuitate, quæ theatro huic vicina eſt, tholo caret: cuius rei cauſſam hanc adferunt: Ædificium hoc, prout videre eſt, antiquiſſimum, ſepultura Ægyptij cuiuſdam Magi fuit: qui ſub ipſo dictæ fabricæ tholo, intus hieroglyphicis Ægyptiorum literis, ſenſum hunc inſculpi fecit; Caput cerebro carens, nullius eſt valoris. Multis annorum centenis præterlapſis, delubrum hoc integrum permanſit, donec Selimus Primus Regnum & ciuitatem hanc occupauit: quo tempore Magus quidam Moſchæam hanc ingreſſus, & ſenſu characterum intellecto, Selimum adijt, ſibiq́ue fanum eiuſmodi donari petiuit: quod cùm ab Imperatore, victoria tanti Regni potito, non difficulter obtinuiſſet, tholum eiuſdem Moſchææ diruit, ſub quo ingentem auri reconditi vim reperit: cuius pretio, domos, hortos, & alia id genus coëmit, potensq́ue & prædiues euaſit. In cuius beneficij monimentum, tholum delubri apertum reliquit, quod in hanc diem eo etiam ſolum in omni ciuitate caret. Res conſideratione digna, quòd cùm omnia fana, eamdem ſtructurã tholo ſuperimpoſito obtineant,

Cairus ad tria milliaria noſtra protenditur.

Theatrum hippodromicum.

Moſchæa abſque tholo.

vnicum

vnicum hoc eo ſit deſtitutum. Habet feneſtram inferiùs verſus plateam, intus aſpectum admittentem. Non adeò magnum quidem, ſed lucidum eſt, portam ſemper clauſam habens. An aliquas hîc Turcæ ſuperſtitiones ſuas peragant, incompertum eſt. Nec enim, vbi ſepulturæ ſunt, libenter ingrediuntur, ſed Santones tantùm: vulgus aut rarò aut numquam.

Manè ſummo, cum Conſule Mariano, conſcenſa ſcapha, per canalem maiorem, qui hoſpitium meum alluebat, ſecundo flumine ferebamur ad dimidium extra ciuitatem milliare. Apud palatium Gaurea conſcendimus aſinos; indeque non adeò magno milliari confecto, perue- *Natarea villa.* nimus ad villam ſatis frequentem, quæ vocatur Natarea. Hæc autem eadem eſt illa, in qua beatiſſima Virgo mater, cum filio puero Saluatore noſtro, cùm in Ægypto eſſet, Matth. 2. per annos ſeptem, vt Theologi ſentiunt, habitabat. Eſt hîc antiquiſſima domus, in cuius parte nunc etiam viſitur in muro receptaculum quoddam, inſtar armarij, longum & latum cubitum vnum, in quo Deipara Virgo filium Redemptorem noſtrum recondebat. Sub quo eſt paruum altare, vbi Sacrificium Miſſæ celebrari ſolet. Nam quamuis Turcę locum etiam hunc plurimùm venerentur, habeantque Moſchæam in vicinia; nihilominùs, ſingulari quadam ordinatione diuina, Catholicis Sacerdotibus, ab immemorabili tempore Sacra hîc peragere licet: & eadem die, quæ fuit Dominica, celebrauit ibidē in noſtra præſentia Franciſcus Saſſus, Societatis IESV Theologus. Non procul à prædicto loco, eſt ibidem fons aquæ viuæ, & quidem vnicus hic in tota Ægypto, aliquot vlnas latus & longus, ac ſatis profundus, valdè frigidus & limpidus. Paulò pòſt, aliquot cubitorum ſpatio interiecto, rota per tubulos eamdē aquā irrigandis hortis miniſtrat, quorum in hac villa non exiguus eſt numerus. Quoniam aqua huius loci eſt optima & clara, eius potu Baſſæ & Sangiaci dele-

delectantur, ob idque per camelos ſibi deferri eam procurant. Ad bonum iactum lapidis ab eadem domo, eſt ficus agreſtis craſſa & procera, quam ficum Pharaonis appellant. *Ficus Pharaonis.* Hæc arbor, diuino quodam miraculo, ab ipſis radicibus vſque ad ſummitatem fiſſuram habet tam notabilem, vt ſi conſtringi poſſet, aptiſſimè in vnum coïret & coniungeretur. Nam vbi in vna parte eminent extremitates; in alia concauitatem proportionatam retinet. Ad radices in ipſo arboris trunco, eſt quaſi conclaue quoddam paruum, quod nulla arte humana, in tam vaſta arbore pręſertim, fabricari potuit. Ad eam cùm beatiſſima Virgo perueniſſet, repentè arbor miraculosè diſſiliens nouæ hoſpitæ ſtupendam manſiunculam præbuit, in qua cum cæleſti puerulo tamdiu lateret & quieſceret, dum pius & ſolicitus Ioſeph habitationem aliquam in pago inueniret. Intuentibus certè magnam arbor hæc præbet admirationem: intra cuius concauitatem, Turcæ lampadem habent appenſam. Locum enim in magna habent veneratione; & fatentur, id quod cuiuis intuenti liquet, miraculosè fiſſuram eam fuiſſe apertam, in quam, Dei Spiritus (ſic enim illi Chriſtum appellant) vnà cum matre diuerteret. Arbor hæc ſita eſt in * horto, in quo balſamum proueniebat, cuius etiam exſtant plantulæ duos circiter cubitos altæ, ſed exaruerunt omnes. Nam Aſſan Baſſa, prædeceſſor Imbraimi huius, qui meo tempore prouinciam adminiſtrabat, Æthiopem quemdam qui curam balſami habebat, quòd magnam pecuniæ vim collegerat, præfocari iuſſit: quo factum eſt, vt nullo, qui arborum eiuſmodi curam gerere noſſet, reperto, penitus deperirent. In Felici tamen Arabia, Imperatore Solimanno procurante, balſamum in copia prouenit, ex hoc horto, vt plurimùm, tranſplantatum: quod etiam Mechâ per Carauanam aduehitur, cuius mecum bonam quantitatem aſportaui.

* Hiſtorici nonnulli Hortos eiuſmodi, Natareenſes proprio nomine vocant, vt Augerius Giſlenius Busbequius legationis Turcicæ Epiſt.4.

Balſami arbores.

Redijmus deinde pro prandio ad palatium Gaurea, & ad læuam conſpeximus Carauanam cum aliquot centenis camelorum progredientem verſus ciuitatem Sues, quæ ſupra mare rubrum eſt poſita. Palatium hoc ideò Gaurea vocatur, quòd à Sultano Gauro, potentiſſimo Ægypti Rege, magno ſumptu exædificatum fuerat, vnà cum eleganti Moſchæa, duobus præaltis tholis conſpicua, in qua etiam ſepulturam accepit: quæ poſt Moſchæam Aromele (de qua dicetur inferiùs) pulchritudinis primas obtinet partes. Palatium hoc cumprimis elegantes porticus habet, magnis & pulchris columnis ſuſtentatas. In medio eſt piſcina quinquaginta cubitos lata & longa, ſex profunda: quam prædictus Rex, quoties aulæ ſuæ & populo ſolenne epulum exhibebat, quod ſæpiùs fiebat, aquâ ſaccharo conditâ implere conſueuerat; vt inde quilibet quantum volebat, biberet. Quamobrem ex omni parte, gradus marmoreos habebat, per quos aqua decreſcente, ad hauriendum & bibendum deſcendebat populus: cui ſub porticibus cibus apponebatur, ipſo Rege ex habitatione ſuperiori proſpectante, quam modernus Baſſa Imbraimus quandoque inhabitare ſolet, cùm per foſſam Nili commodè nauigio huc peruenire poſſit.

Palatium Gaurea.

Apud prædictum palatium, eſt procera Caſſiæ arbor: qua in tota Ægypto celſior non habetur. Tiliæ magnæ ſimilitudinem habet, proceritate & craſſitie ipſius conſiderata. Sub veſperam aduerſo flumine in ciuitatem reuerſi ſumus, perluſtratis aliquot palatijs & hortis elegantioribus, qui profluenti adiacebant. Diebus deinde ceteris, loca ciuitatis obibamus, quæ aſpectui ſemper aliquid nouum obijciunt. Circumſpiciebamus inſigniores Moſchæas, eas tamen non ingredientes: quarum ſunt hæ primariæ. Vna eſt, veluti apud nos Cathedralis, Giamalaſar nuncupata: vbi Turcicus Patriarcha & Santones habitant. Habet areas octo, quarum duæ ad aliquot cubitorum

Caſsiæ arbor.

Moſchææ Cairi celebriores.

Giamalaſar.

rum centena extenduntur. Eam, quòd aliquoties circumiuiſſem, intus per feneſtras aciem oculorum diligenter dirigens, magnitudine ciuitatem Lublinenſem excedere, auſim affirmare. Habet enim in circuitu vnum bonum milliare Italicum. Patriarcham hunc illorum, ſæpiùs per ciuitatem mulâ furui coloris obequitãtem vidi, quam Aſſan Baſſa duobus Cecchinorum millibus emerat. adeò mulæ hîc magno pretio venduntur: quandoquidem magnitudine cum Italicis Curſeris certant. Septem eius filij illum comitabantur; quatuor, iam canis aſperſi, antecedebant; tres verò eum ſequebantur. Omnes autem Santonum dignitate præfulgebant. Ipſe ſtatura parua, benè compacta, humeris vltra modum latis. Cidarim gerebat magnitudine incredibili, quæ extra vtrumque humerum, ad quartam cubiti partem protendebatur. Mirum quomodo tantum pondus in capite ſufferre potuerit. Veſtem exteriorem oblongam ex panno violaceo deferebat. Vidimus & Vicepatriarcham eiuſdem, adeò ſuæ perfidiæ zeloſum, vt in Chriſtianos prætereuntes exſpueret, tacitè aliquid obmurmurans; &, vt exiſtimabatur, maledicta & execrationes in Chriſtianos iaciens. *Mula Cairi magni pretij.* *Patriarcha Turcarum.*

Altera Moſchæa magnitudine notabili, verſus arcem progrediendo, eſt ea, quæ Zuele nominatur: cui porta adiacet Bab dicta. Sed coniunctis duobus vocabulis Babzuele porta vocatur: in qua Selimus Primus Turcarum Imperator Sultanum Campſonem, aliàs Tombeium, laqueo ſuſpendi fecit, anno milleſimo quingenteſimo decimoſeptimo, die Aprilis vndecima: in cuius rei memoriam, etiam nunc ſontes, magna ex parte, quod ſæpiùs vidimus, ibidem ſuſpendio afficiuntur. Et quamuis aliquis ſupplicio eiuſmodi affectus dependeat; ſubtus nihilominùs per eamdem portam pertranſeunt homines. Nam & latro ſtrangulatus, altiùs alligatur; & portam tranſituris, circuitus remotior permoleſtus eſſet. *Zuele Moſchæa.* *Sultanus Tombeius ſuſpenſus.*

Saraffia Moschaa. Tertia vocatur Saraffia: in qua per portam introſpicientibus apparet in pariete affixa peruetus galea: quæ fuiſſe traditur Iacobi Regis Cypri, in bello quodam ab Ægyptijs prærepta. *Galea Iacobi Regis Cypri.* Antiquitus, num ratione huius galeæ, vel aliquo alio iure incertum, Reges Cypri annuatim Sultanis Ægypti duodecim Cecchinorũ millia pro tributo pendebant. *Cyprus quo prætextu Venetis erepta.* Et eo nomine à Venetis Turca pecuniam hanc exigebat: tandem lupino iure, ipſum Regnum occupauit.

Aromele Moschaa. Quarta Moſchæa Aromele, quæ etiam Czerkaſſiorum appellatur, eſt ante ipſam arcem, magnitudine & elegantia ceteras omnes exſuperans, quam Aſſan Sultanus exædificauit. De modo, quo fuerit conſtructa, Annales Ægyptiorum hæc habent: Aſſan tyrannus, vir callidus & auaritiæ deditus, cogitans qualiter fanum aliquod ædificij magnificentia conſpicuum, nomini ſuo, abſque ſumptu grauiore conſecrare poſſet, hoc conſilium adinuenit. *Id Turcæ pro certo affirmant, ſibiq; credi volunt.* Proclamari vbique fecit, ſe conſtituiſſe Deo templum auguſtiſſimum cõſtruere: quod opus vt tanto feliciùs perficiatur, velle ſe publicam eleëmoſynam, omnibus vndecumque venientibus, abundanter erogare: cui contribuendæ locum & diem certam præfixit. Eſt area ingens ſub arce ad læuam, quæ muro tantùm à dicta Moſchæa diſtinguitur; in qua nunc Carauana Mecham perrectura colligitur, magnæ hominum multitudinis capax, in qua meo tempore ad duodecim aduenarum millia congregata, iter Mecham verſus adornabant. Huc infinitus hominum numerus, ex tota Ægypto, illiq́ue adiacentibus Regnis & ditionibus, confluxerat. Aſanus autem induſiorum & tunicarum ingentem vim parari curauit. Ab hac igitur tam vaſta area, per muri aliquot portulas, ad aliam in qua nunc eſt dicta Moſchæa, homines eleëmoſynam accepturos, ſingillatim tranſire præcepit: quam vt quiſque ingreſſus, & ab aliorum conſpectu auulſus erat, ſtatim omnibus indumentis ſuis ſpoliatus, ea ibidem relinquere, atque ita indu-

indusium & tunicam nouam pro eleëmosyna accipere cogebatur. Ad eum modum ex priore illa area, in posteriorem transibatur, ignorantibus interim, qui in area remanserant, quid cum illis, qui aliam ingressi erant, ageretur: quos amplam ex liberalitate Regia eleëmosynam accipere arbitrabantur. Et licet quilibet, noua tunica restituta, suos veteres pannos libentiùs retinuisset (cùm vsitatum sit isthîc pecuniam indusio assutam, vel sub cidari inuolutam, deferre) compellebatur tamen veteribus relictis, noua vestimenta induere, & abire. Quamuis autem vulgus illud, eiulatus & clamores inconditos in Sultanum ederet, vbi tamen omnes in aliam aream transierant, indumentis suis exspoliati, mox igne iniecto eadem illa concremari iussit: quibus absumptis, tantam auri & argenti vim reperit, quanta ad excitandam illam ædificij molem sufficiebat: ex cuius fabrica apparet, magnam tunc illum pecuniæ summam per fraudem collegisse, qua quod constituerat, egregiè perfecit. Sit fides penes illos, qui hæc ita se habuisse affirmant.

Id ea de causa Turcę faciunt, quòd sibi parum fidunt. Tenuiores verò, qui certas sedes non habẽt, nec arcas, vbi sua recondant, pecuniolã, si quæ illis est, necessariò secũ ferre coguntur.

Quinta est Morasten, vbi est pro infirmis Xenodochium, perampla itidem, rubeo alboque colore exteriùs depicta.

Morasten Moschaa.

Sexta Igamalissen, vasta satis & conspicua.

Igamalissen.

Septima Giamachison, quæ altiorem præ ceteris omnibus turrim habet adiunctam.

Giamachison.

Cùm omnes hæ Moschææ, versus plateam, fenestras habeant apertas, crate tantùm ferrea communitas, equo vel asino vectis, quid intus agatur, facilè patet prospectus. Sæpiùs vidimus isthîc Santones cum alijs, prandium vel cœnam, humi pro more sedendo, sumere: interdum sericum, rotæ circumactione, vbi oblongior est Moschæa, diduci; & fimbrias pro ornamentis vestium, & cetera eiusmodi parari, quę absque maiore aliquo strepitu perfici possunt.

SEPTEMBER.

Prima die Septembris, Ioannes Scholcz, chirurgus excellens, quem habebam mecum, poſtquam in morbum, cùm Damaſco exiremus, incidiſſet; & podagra aliquamdiu vexatus, cùm non eam, quam debebat, valetudinis ſuę curam gereret, in dyſenteriam prolapſus eſſet, hora circiciter decimaſeptima mortuus eſt. Vixdum ſpiritum exhalauerat, ſubitò Iudæus accurrit, vt à mortuo, Cæſari vectigal perſolueremus: cumq́ue quid moris eſſet ignoraremus, à Conſule Mariano edocti ſumus, ſolui à defuncto debere. Iudæus volebat, vt tamquam à negotiatore Cecchini ſex numerarentur. Sed cùm conſtaret eum mercatorem non fuiſſe, tres tantùm Cecchinos accepit. Sepultus eſt extra ciuitatem, in parua Cophtorum ſeu Chaldæorum Eccleſia. Nam cùm non eſſet Catholicus, non potuit, vt alij, in Eccleſia beatæ Mariæ in veteri Cairo ſepeliri: quod templum etſi quoque Chaldæorum ſit, habent nihilominùs & Catholici ibidem ad læuam magnam Capellam, vbi ſepeliuntur, & Miſſa celebratur. Mos igitur talis hìc inualuit, quòd à quolibet homine vita functo, iuxta conditionem eius tributum penſitatur, à noſtris præſertim Europæis. Si Conſul mortuus fuerit, quindecim Cecchini ſoluuntur. A quolibet Iudæo, groſſi aliquot: à Chaldæis itidem, quorum magnus eſt hìc numerus, penditur etiam aliquid. Habitat enim hìc illorum Patriarcha, qui idem eſt & Abyſſinorum. Mirum autem eſt, cùm in religione diſſideant, quòd nihilominùs vnum Patriarcham agnoſcant. Vtraque natio die octaua circumciditur, quinquageſimo verò à natiuitate ſua die, vnuſquiſque eorum baptizatur. Circumciſionem quidem adhibent, quòd eam ſeruare Deus Hebræis mandauerit; Baptiſmum verò, quòd poſt reſurrectionem Dominicam, hac ipſa die Spiritus ſanctus in Apoſtolos deſcenderit. In ſumma,

A defunctorum ſepultura tributum datur.

Patriarcha Chaldæorũ & Abyſſinorum idem.

ſumma, ab omnibus mortuis, ſolis Turcis dumtaxat exceptis, tributum Cęſari dependitur: quod ingentem pecuniæ ſummam efficit, vt quidam affirmant, & veriſimile videtur, propter tantam hominum ex diuerſis nationibus multitudinem.

4. Fui in arce, quæ in monte ſatis alto poſita, muro valido ex lapide quadrato vndique præcingitur; habetq́ue turres rotundas per circuitum. In medio eius ad læuam eſt propugnaculum, in area non ita magna erectum, habens in angulis turres quatuor rotundas ex lapide ſecto: foſſa murata circumdatur. Paulò vlteriùs eſt palatium, quod Baſſa inhabitat, ſatis elegans, & habet aream ſpatioſam. Ad læuam, in arcis ingreſſu, prope ipſam portam eſt longa porticus, quę ad parietem ſcamnum habet prealtum, cum ſcabello ex lapide quadrato. In hoc ſuperiore ſcamno, ſub pœna capitis, nemini ſedere licitum; eò quod Selimus Primus, anno Domini milleſimo quingenteſimo decimoſeptimo, die vigeſima quinta Ianuarij, occupata Cairo, arcem hanc cum triumpho ingreſſus, equo deſiliens, in hoc ipſo ſcamno primùm ſedit. Ob cuius rei memoriam in veneratione habetur. In ſcabello tamen ſemper magna hominum ſeries conſidet. In eadem arce eſt itidem elegans Moſchæa, deforis expolita, quam Solimannus quidam Baſſa, cùm Cairo præeſſet, conſtruxit: in qua ſucceſſores eius ſuas ſuperſtitioſas deuotiones peragere ſolent. Arx hæc cum propugnaculo, quod pro arce itidem reputatur, eſt magnitudine cumprimis notabili: quam Itali ciuitati Treuiſanę, in Foro Iulij, parem faciunt in circuitu. *Arx Cairi.* *Selimus Primus Cairum occupat.*

Fui iterùm in arce. E regione ſupradicti propugnaculi, ad dexteram eſt peruetus palatium Ioſeph filij Patriarchæ Iacob, ab eodẽ dum Ægyptum gubernaret conſtructum: nunc non inhabitatur, patetq́ue per illud aditus ad vlteriores habitationes. Columnis magnis ex vno lapide integro formatis ſuſtentatur. Structuram habet mirabilem, *Palatium Ioſeph.*

varia

varia ſculptura exornatam, omni ex parte adhuc integram. In omnibus Cairi ædificijs ea ratio fabricæ ſeruatur, vt in ſumma ædium parte, magna rotunda vel quadrangularis feneſtra, ad vitandos æſtiuos calores, habeatur: infra quam aliæ itidem feneſtræ eo ordine diſponuntur, vt ventus liberè hinc inde perflare poſſit. Simili modo & palatium hoc, habet quidem ſupernè in medio eiuſmodi rotundam feneſtram triginta circiter cubitorum magnitudine, ſed in angulis concamerationum, aliæ feneſtræ, quibus admittitur ventus, adeò mirabili artificio ſunt apertæ, vt etiamſi extremi calores incumbant, habitatio tamen illa ſemper ſit frigida. Ab eodem palatio ad ſiniſtram ſuperiùs procedendo, prope habitationem Baſſæ, eſt

Puteus Ioſeph. puteus, quem idem quoque Ioſeph fabricarat, adeò ſtupendo & admirabili opere, vt nunc tale quid à quoquam extrui poſſe, ſit prorſus impoſſibile. Eſt forma quadrangulari: cuius latus quodlibet viginti cubitos complectitur. Profunditas verò ipſa trecentorum cubitorum eſt. Centum & quinquaginta cubitis, videlicet ad medium vſque, non ſolùm commodè inferiùs deſcendere, ſed iumento quoque vehi licet. Nam cùm puteus totus in rupe ſit exciſus, curritoria in rupe ſunt itidem exciſa; quæ puteum ambiunt, & per decliue in profundum, per quadrilatera deducunt, vt ſecurè & nullo negotio, equo inſidendo, ad imum deſcendi poſſit. Curritoria eiuſmodi ſunt quatuor cubitos lata: habentq; lumen copioſum, quandoquidem feneſtræ ſunt exciſæ verſus puteum; qui cùm ſit tanta latitudine, ſufficiens lumen, per curritoria deſcendentibus, miniſtrat. Itaque boues ad medium hoc putei deſcendũt, qui ab ipſo putei fundo, centum quinquaginta cubitis, vrnis ad funes alligatis aquam ſurſum extrahunt. Puteus autem ipſe ex quo aqua educitur, non quadrangularem, vt ſuperior illa, ſed rotundam formam obtinet, habetque per diametrum, latitudinis cubitos decem. Porrò aqua

ex

ex puteo isto interiore extracta, in receptaculum seu castellum, quod instar piscinæ ad latus putei, in eadem rupe magnis impensis excisum, decem & aliquot vlnas in longitudine, totidemque in latitudine habet, infunditur. Ex piscina verò, centum & quinquaginta cubitis, per superiorem quadrilateram putei partem, à bobus suprà trahentibus, educitur, & in lapideos canales exoneratur, per quos deinde ad arcem superiorem, vbi Bassa habitat, in cubicula, & vbi necessitas exigit, per aquæ ductus opportunos commodissimè deducitur. Ad aquam huiusmodi extrahendam, sunt assiduè quadraginta boum paria destinata, quæ die nocteque huic operi alternis vicibus incumbunt. Viginti paria inferiùs deducuntur: vbi quodlibet par quatuor horis laborat: viginti alia superiùs, per horas totidem, attrahunt. Non cuiuis autem passim puteus hic videndus obijcitur, cùm superstitione quadam hîc Turcæ ducantur, quòd aqua hæc Bassæ, & aulæ ipsius vsibus deseruiat. Credunt enim, quòd Christianorum oculis eæ res fascinentur, quibus illi libenter vtuntur. Vnde & equum, quem in delicijs habet Turca, Christiano videndum non priùs exhibet, nisi nugas illi quasdam applicuerit, quibus fascinationem depelli posse arbitratur. Ego quòd putei huius Magistro honorarium quoddam obtuleram, videre miraculum hoc permissus sum: descendique ad putei dimidium, vbi boues aquam eductam in piscinam siue castellum effundunt.

Turcæ à Christianis fascinari se credunt.

Scapham ingressi, per fossam principalem hospitio meo adiacentem aduerso flumine ad eum locum delati sumus, in quo Bassa aggerem perruperat, qui in veteri vrbe, vt iam diximus, erat. Ibidem in ripa ad læuam extat magna turris rotunda ex lapide quadrato, non quidem alta, sed crassitie notabili tumescens: in qua rotæ ministerio per tubulos artificiosè aqua sursum educitur, educta, in aquæductus ex quadrato itidem lapide factos, quales etiam Ro-

Turris aquaductus.

Aquaductus.

mæ habentur, infunditur: qui ad medium milliare protracti, aquam ad arcem inferiorem, prout puteus Ioſeph ad ſuperiorem, in qua Baſſa moratur, conducunt. Inde per Nilum proſpero vento nauigantes, confectis quatuor magnis milliaribus, circiter horam vigeſimamſecundam peruenimus ad quemdam magnum & valdè populoſum pagum Mamymir dictum. Habebam mecum tres Ianiſſaros: & quia pro nocte nobis hîc manendum erat, conduximus prætereà duos notos Arabes, qui in ripa excubias agerent. Scapha exeuntes, deambulauimus per pagum; poſteà in eadem ſcapha cœnauimus, propter ſecuritatem, vt moris eſt, nauicula ad vlnas aliquot à ripa deducta, & iactis anchoris, Arabes cuſtodes in ripa fluminis conſtituimus. Cùm obdormiſſemus, circa tertiam noctis horam, duo tympana Turcica cum duobus lituis perſtrepere audiuimus. Muſicam ſequebantur ferè centum Ægyptij, cum facibus multis, & telis ſeu iaculis longioribus, quibus in bellis vti conſueuerunt, verſus nos progredientes. Ianiſſaris quidnam hoc ſibi vellet ignorantibus, nos quoque bombardas longiores arripuimus, quas nouem, minoribus exceptis, habuimus: quibus nos armatos, interdiu deambulantes, quòd iam anteà viderant Ægyptij, paratos nos eſſe conſiderantes, per noſtros illos cuſtodes, qui in ripa remanſerant, ſignificari nobis fecerunt, ne bombardas in illos exploderemus; quandoquidem ad ripam acceſſiſſent, vt ſpectaculo exhibito nos recrearent. Quòd enim hac nocte quidam ex illis vxorem ducturus eſſet, agilitatem ſuam demonſtraturus, ſaltationes edere debebat. Permiſimus itaque vt ripæ propiùs appropinquarent. Cœpit igitur ſponſus ille ad Muſicos numeros ſaltare, mirabiliter ſeſe huc illuc contorquens ad tripudij Moſcouitici ſimilitudinem, quandoque etiam terræ adlabens, vt noſtri Haidones ſolent. Sponſum propinqui ſimili ratione ſaltantes imitabantur. Durabat hæc chorea

Mamymir pagus.

Ægyptiorũ ſponſorum chorea.

illorum per dimidiam circiter horam. Misimus posteà illis decem & aliquot grossos; quibus cum gratiarum actione perceptis, ad villam sunt reuersi, in qua totam ferè noctem choreas duxerunt, nec nisi sub diluculum sponsus vxorem traditam accepit. Nam quò in saltando se magis agilem & expeditum præbuerit, hoc citiùs sponsam accipit, iuxta morem vulgi receptum: qui, ratione feminarum, mirabilis hîc apud illum obseruatur. Nam in decimum vsque ætatis annum, puellæ agrestium, in villis incedunt nudæ per totam Ægyptum, posteà indusio bombycino amiciuntur, facie panniculo simili velata, foraminibus pro oculis excisis: qui vento facilè commouetur, vt facies non difficulter conspici possit. Faciunt & hoc feminæ agrestes, quod etiam in vrbibus nonnullæ è vulgo obseruant; quo tempore adhuc nudæ incedunt, aqua quadam corrosiua, in corporis cute, florum quamdam speciem depingendo effingunt, cui deinde diuersorum colorum varietatem superinducunt: qui adeò corpori adhærent, vt nulla deinceps arte ablui & deleri possint. Mirabile est videre, corporis pellem floribus depictis variegatam, & colores perpetuò retinentem. *Feminarum agrestium in Ægypto habitus.*

Post saliorum sponsalitiorum discessum, cœperunt nobis latrones regionis insidiari: sed cùm aduigilarent custodes, & nos ad bombardas confugissemus, tacitè dilapsi & dispersi sunt.

11. Primo manè, conscensis asinis quos Cairo præmiseramus, progressi sumus ad vnum bonum milliare, inter Pyramides ad Meridiem positas, penes quas sunt antra plurima subterranea in petra excisa, quæ vel Parochiæ olim fuerunt, vel familiarum diuersarum sepulchra. Nunc omnia sunt arenis oppleta; quibus amotis, per funes in cryptas illas descenditur. Quamobrem & nos, apud Pyramidem quamdam altiorē, in foramen decem & ampliùs vlnas profundum, nos eadem ratione demisimus: vbi in

petra reperimus plurima alia antra in longum excisa: in quibus multa hominum cadauera erant sepulta: è quibus Mumia, quam vocant, petitur. Affirmant, ea corpora siue balsamo, siue alijs diuersarum herbarum vnguentis condîta fuisse: quæ qualia esse potuerint, discurrant Medici. Apparet certè aliquid egregium & singulare fuisse: quandoquidem à tribus annorum millibus, absque minimi alicuius membri putrefactione, eiusmodi corpora integra in hanc vsque diem conseruantur. Quotquot igitur hîc cadauera reperiuntur, (quorum magnum numerum inueni, cùm eò me demisissem cum Arabibus, qui ea vendere consueuerunt) omnia intus, quandoquidem exenterari more Anatomico solent, idola quædam reposita & circumcircà etiam collocata habent.

Mumia quid, & eius extrahendi ratio.

Idola Mumiarum.

Idola hæc sunt ex argilla, cærulei vel violacei coloris, ad vnius digiti longitudinem; quædam etiam minora, formam infantuli fasciolis circumligati, adiectis multis Ægyptiorum characteribus, exprimentia. Qualia autem sunt idola, tali modo & ipsa corpora linteis sunt inuoluta, quæ ob antiquitatem adeò sunt marcida, vt papyrum combustam, quæ nigrescit & facillimè diffluit, imitentur. Singula autem membra, separatim tela obuolu untur. Tumbę siue lapideæ, siue ligneæ, in quibus apparet nobiliorum corpora fuisse reposita (aliorum enim vulgarium sine ordine in terra simpliciter proiecta iacent) eadem ratione sunt paratæ, qua corpora inuoluta, & idola recondita. Sunt ibidem & alia idola maiora; quorum nonnulla vnius cubiti habent magnitudinem, & defunctorum cadauera circumdant, ex lapide vel ligno, diuerso formarum genere effiсta. Nam alia hominum, alia auium, alia reptilium, alia dæmonum, prout apud nos depinguntur, simulacra retinent. Corpora, quæ in tumbis deposita reperimus, habebant in facie personas coloribus vel auro depictas: ex quibus apparebat, lineamenta faciei eorum qui depo-

Personata defunctorum facies.

siti

ſiti ibidem fuerant, ea ratione ad viuum fortaſſis expreſſa fuiſſe. In tela verò, qua corpora ſunt inuoluta, veluti limbi & cinguli, paſſim ex minutis vitreis diuerſorum colorum orbiculis, aſſuti vbique conſpiciuntur. Sunt deinde zonæ, materia quæ gemmis (non ſunt tamen) aſſimilatur, vbique punctatim refertæ: quibus ſupernè, linteamina illa fimbriata, præcinguntur. Inter maſculorum & feminarum cadauera diſcrimen nullum: vnde colligere eſt, mares barbæ pilos non nutriuiſſe, niſi quòd eorum corpora vaſtiora ſunt, & diuerſam à mulieribus perſonarum formam, & capitis ornamentum retinent. Tanta autem eſt in eiuſmodi cauernis horum cadauerum multitudo, vt qui ea perluſtrare vult, pronus perrepere neceſſe habeat; qua de cauſa, pauci ſunt qui faſtidium hoc perferre valeant. Ex eiuſmodi igitur corporibus, vt antè innuimus, Mumia conficitur: quæ aromatum & vnguentorum pinguedine adeò condenſantur, vt in modum picis indurata, reſplendeant; cerebrum præſertim, muſculi & ſcapulæ carnoſiores. Nam pectus, manus & pedes, cùm modicum carnis habeant, & in modum membranæ extendantur, huic rei non deſeruiunt. Odor ex eiuſmodi corporibus proueniens, non eſt adeò grauis, vt facilè tolerari non poſſit: propter aromata tamen acutior eſt: & quantum ex narium iudicio colligi poteſt, myrrhæ multum vnguentis hiſce admiſceri debuit. Nam vbique per cauernas, illius odor acriùs ſpirabat. Oſſa eiuſmodi corporum ſunt candidiſſima: quibus vnguentorum illorum compoſitio candorem mirificè conſeruat. Tum & hoc non caret admiratione, quòd circa eadem antra extrinſecus magna vis talium oſſium proiècta iaceat, ingenti varietate, à quibus Mumia ablata. Inter quæ non obiter nec breui tempore contemplabamur caluarias & inferiores maxillas, vbi dentes fixi: nullam autem inuenimus omnino, quæ vel vnum dentem carioſum, aut aliquam euulſionis notam habuerit, ita

Ægyptiorum in exornandis & condiendis defunctorum corporibus diligentia.

in omnibus maxillis erant pleni, ſinceri, & candiduli dentes inſtar oſſium aliorum. Apparet homines fuiſſe benè ſanos, & expertes doloris dentium. In nonnullis caluarijs, & oſſibus manuum atque pedum, vulnera cæſione fractionéve in viuis inflicta cognoſcebantur, ſimul quomodo vulnerum oræ ſe glutinarunt. Sed hoc mirabile prorſus fuit, in tanta oſſium multitudine (ferè enim aliquot centurias maxillarum inferiorum & capitum colluſtrauimus, ad extremum manibus tractauimus ac verſauimus) nullam maxillam fuiſſe, quæ dentium aliquo vitio laboraret. Fuerunt multæ ſeniles, quibus dentes breues & eroſi extabant (quales in ſenibus videntur) at quæ dentem vllum putridum, cauum, foraminoſum, aut ſignum elapſi haberet, fuit nulla. Emeram tunc temporis ab ijſdem Arabibus duo corpora maris & feminę duobus Cecchinis, quæ ibidem in tumbis repoſita inueneramus: de quibus quid actum ſit poſteà, cùm Alexandriâ nauigaremus, dicetur inferiùs.

Hæc quæ de Mumia ex ipſo viſu certiſſimè didici, hîc referre libuit: idque ea de cauſa maximè, quòd aliter à multis ea narrari audiui. Affirmant enim, quòd Mumia ſit ex ijs corporibus, quę in partibus illis arena obruuntur. Sed meræ ſunt fabulæ. Nec enim Mumia fortuitò fit, ſed ex corporibus, ab immemorabili tempore vnguentorum commixtione conditis, ita vt dictum eſt, coaleſcit. Fabula eſt itidem, quòd arena aliquem obruere & præfocare debeat; niſi fortè quis ex induſtria ad eum effectum ſeſe compoſuerit: quod vel in ipſis partibus noſtris, vbi terra eſt arenoſa, euenire poſſet. Quamuis enim per arenas illas (quas noſtrates Arenoſum mare vocitant) dum validior eſt ventus, iter peragi non poſſit, & neceſſariò ſit ſubſiſtendum, quoad ventus conquieſcat: nullus tamen ſtantium arenis obruitur, niſi fortè, ſi quem mori ibidem contingeret, non ſepeliatur: quod non raò euenit. Tunc enim

Mumia non fortuitò ſed arte conficitur.

Arenarum Arabiæ incommoda.

enim corpus eiusmodi, maximo Solis ardore in arena ita decoquitur, vt nigredine carbonem exsuperet: Mumia tamen ex eo non fit, nec vsibus aliquibus prodest. Profecturi igitur per arenas illas, expectare propter ventum coguntur ijs de caussis, quòd vias cumulis arenarum, quæ fluidæ sunt, imperuias reddat; quodque puluerem oculis inimicum excitet; tùm quòd signa quædam itineris auferat, quæ profecturi necessariò debent obseruare, cùm diebus aliquot transeundum sit, vbi ne minima quidem arbor, vel rupes videri potest. Ad hæc cameli quoque pulueris molestiam tolerare non valentes, miserè sese contorquent. Quamobrem dum considat ventus, vt dictum est, meritò expectare viatores debent; neminem tamen viuum arena obruit.

Cùm in subterraneas cauernas illas, conductoribus Arabibus, nos cum Ioanne Emo Veneto demitteremus, præmoniti fuimus, vt si non pugiones, saltem cultros nobiscum intrò deferremus: sæpiùs enim accidere solere, quòd Christiani ibidem interficiantur; haberemus in omnem euentum, quo nos defendere possemus: sed vt ne simul quoque omnes descenderemus; vtque aliqui è nostratibus in superiori parte, cum bombardis pro custodia remanerent: contigisse aliquoties, quòd superuenientes Ægyptij, vel Arabes deprædatores, eos qui intus descenderant, terra obruebant, rebus eorum quas superiùs reliquerant, ablatis: quandoquidem indusio tantùm, & quodam ex tela simpliciore amictu retento, descendendum intus est, propter puluerem, & aërem inclusum ac suffocatum, qui antris includitur. Cùm iam cryptis prædictis appropinquaremus, accurrit Arabs quidam eques, quem Ianissari & Arabes nostri exploratorem iudicabant. Sed vbi nos bombardis armatos aspexit, illicò discessit. Igitur cùm me in subterranea demitterem, familiares meos bombardis armatos cum duobus Ianissaris, ad

os antri reliqui. Tertius enim apud ſcapham, ne nobis eriperetur, remanſerat. Poſtquam ex antro ſumus extracti, ad ſcapham reuertebamur, per ruinas, quarum nonnullæ eo in loco exſtant, vbi antiquitus Memphis erat: cuius tam amplæ, vt diximus, ciuitatis veſtigia, præter Pyramides nulla planè conſpiciuntur. Villas etiam aliquot pertranſiuimns, per quarum aggeres aperto exitu, Nilus maximo impetu ferebatur, campos, qui ſupra Cairum ſunt, inundans. Paulò poſt meridiem, ad ſcapham peruenimus, & aſinis Cairum remiſſis, ſecundo flumine trium horarum ſpatio ad veterem ciuitatem delati ſumus: quam, naue egreſſi, obequitabamus, ruinas eius conſiderantes, in quibus egregia quondam constructa fuiſſe palatia apparet: prout etiam nunc plurima, magnifico ſumptu ſuſcitata conſpiciuntur. Fuimus & in duabus, quæ ibidem ſunt, Chriſtianorum Eccleſijs; vna eſt beatiſſimæ Virginis, in qua ſunt Moniales Chaldææ, quæ eamdem cum Abyſſinis obſeruant religionem: altera S. Georgij, quam itidem Sanctimoniales Chaldææ obtinent. Huic eſt adiuncta perampla Catholicorum Capella, cuius ſuperiùs meminimus. Poſteà ad nouam Cairi ciuitatem, circa occaſum Solis, redijmus.

Eccleſiæ Chriſtianorum Cairi.

Tertia vice arcem ſum ingreſſus: vbi Baſſa iudicia ex- 15.
ercebat. Habebat ad latus Sangiacos viginti, Czauſſios circiter ducentos. Atrium maximum, omni hominum genere fuit refertum. Indutus erat veſte talari ex raſo ſerico onychini coloris contexta, aureis confibulationibus anteriùs exornata. Puer flabello ventum ei faciebat. Iudæorum litigantium magnus erat numerus. In area inferiori ſexcenti ſtabant Ianiſſari: vbi etiam vltra decem & aliquot paria ſtruthionum cicurum obambulabant: inter quos, duo ſtupendæ magnitudinis, etiam ipſis incolis, quibus eiuſmodi animalia videre non eſt inſolitum, erant admirationi.

Baſſæ iudicia.

Struthiones.

Moris eſt,antequam Baſſa Senatum ingrediatur,vel cauſſas iudicare incipiat,vt priùs cauſſa deuotionis Moſchęam adeat,prout eadem die hanc in arce adiuit,quam Baſſa Solimannus fabricauerat, cuius ſuperiùs mentionem fecimus. In reditu ex Moſchæa, occurrerunt ei propinqui cuiuſdam occiſi, conquerentes de cæde ſui conſanguinei. Erant verò circiter viginti, qui potu quodam, etſi non vino,ſed quod tamen caput peteret,inebriati, inſontem hominem interfecerant. Reſpondit Baſſa, iuris eſſe, qui *Ebriorum Turcarum fuſtigatio.* ebrius hominem mactauerit, eum fuſtigationis pœnam ſubire debere; quandoquidem non ille, ſed potio rationis impos,homicidium perpetrauerit:quoniam autem viginti eſſent, & quidem ebrij, homicidij iſtius nomine accuſati, qui vnicam tantùm perſonam interemerunt, neque conſtaret quiſnam eorum plecti deberet, iniquum eſſe, propter vnum occiſum in viginti pœnam extendere. Pronuntiauit igitur,fruſtrà propinquos occiſi conqueri: cùm non adeò magnum cenſeri debeat, vnum à viginti ebrijs interemptum. Adhæc in corpore occiſi non vulnera,ſed liuentia tantùm ſigna percuſſionis apparere; vnde liquet, potationem potiùs, quàm malam illorum voluntatem, cauſſam homicidio præbuiſſe. Ita cauſâ decisâ, accuſatores diſceſſerunt. Tres tamen vel quatuor, quibus præ ceteris homicidium hoc imputabatur, malè ſunt fuſtibus à Ianiſſaris excepti. Cùm ex arce diſcederem, in area maiore ad ſiniſtram, Carauana Mecham profectura congregabatur. Nam propter calores nimios, non niſi menſe Octobri in viam ſe dare conſueuit. Et iam tunc vltra duodecim hominum millia congregatum iri exiſtimabantur; quandoquidem omnes catalogo Baſſæ inſcribuntur, qui eò proficiſci conſtituerunt.

Manè ſacroſancto Miſſæ ſacrificio audito, & diuiniſſimo Sacramento ſuſcepto,Cairo diſceſſi,circa quintamdecimam horam Dzermam conſcendens, & per Nilum ſe-

Turcarum ieiunium Septembri mense. cundo flumine vectus. Appropinquabat Turcarum solenne ieiunium, quod illi seruare consueuerunt, noua Luna Septembris conspecta, & durat quousque noua vicissim Luna mensis Octobris conspiciatur. Octiduo antequam discederem, suas iam cærimonias peragebant, quæ ieiunium hoc ipsorum antecedunt. Nam omnes Moschæarum principalium turres, post occasum Solis, lampadibus ad ipsam vsque summitatem, per totam noctem accensis vndique collucebant: quæ in tanta delubrorum Cairi multitudine, elegantissimum præbebant intuentibus spectaculum. Diem hanc & noctem absque intermissione nauigationis continuabamus, eamdem cautionem propter latrocinia adhibentes, quâ, cùm Cairum deueheremur, vsi fuimus.

Die insequenti ventum minùs propitium habuimus. 17.
Crocodili Niliaci. Ostendebatur nobis Crocodilus fluuium tranans: sed quòd maior erat distantia, rectè considerare non potuimus; quandoque tamen tergum natantis ex aquis prominebat, ad morem Delphini in mari colludentis. Videbatur is non magnus fuisse, ad mensuram mediocris hominis vtroque brachio expansi. Minùs frequentes hîc habentur, propter villarum multitudinem & hominum frequentiam. Sed supra Cairum versus Sait, multi & magni reperiuntur, ad ternam brachiorum hominis expansionem. Vidi vnum, non viuum tamen, decem cubitorum magnitudine. Vesperi peruenimus ad ciuitatem Fua, ripæ Nili adiacentem, non adeò magnam illam sed elegantem. Turris Moschææ, ob prædictam instantis ieiunij Turcarum solennitatem, lampadibus accensis erat vndique condecorata. Inter fructus ceteros, ciuitas hæc malorum granatorum vbertate excellit: quæ nullibi maiora, vt ipsemet vidi, reperiuntur. Eadem nocte tribus milliaribus confectis, sinistrorsus fossam fluminis arte paratam ingresi sumus, quæ Alexandriam vsque pertingit.

Fossa Alexandriam Cairo ducẽs.

git. Computatur autem pro octauo Nili brachio.

Tota die hac, inter villarum frequentiam nauigabamus per hunc canalem, qui triginta cubitos plùs minùs habet in latitudine, profunditatem verò tantam, quanta Dzermis maioribus sufficit: aqua tamen caret, quando Nilus non exundat, totusque planè desiccatur. Vbi verò fluuius intumuit, per eumdem aqua Alexandriam perducitur, & omnes cisternas ciuitatis implet, quæ aliunde dulcem aquam habere non potest, ac ne puteos quidem similis aquæ. Atque hac ipsa de causa fossa hæc deducta est. Ciuitas enim hæc situm depressiorem habet, nec propter maris vicinitatem bonam aquam potest habere: vnde hæc deductitia, in cisternis per totum annum diligenter asseruatur, quoadusque Nilus exundet. Cisternarum eiusmodi publicarum, & quæ priuatorum ædibus continentur, ingens est numerus: in quibus, si quando casu aliquo fortuito aquam deficere contingit, propter eius penuriam, multi incolæ Alexandria excedere coguntur. Cùm Imbraimus Bassa, propter Ægypti gubernationem, Alexandriam cum triginta & ampliùs triremibus peruenisset, aquam adeò consumpsit, vt propter eius inopiam, quamuis diutiùs manere in ciuitate constituerat, sexto tamen die, Rossettum proficisci, inde verò per Nilum, Cairum peruenire necesse habuerit. Distat autem Rossettum octo ab Alexandria milliaribus, vbi extremum Nili brachium versus Barbariam in mare influit: per quod è Cairo benè oneratæ naues Rossettum deferuntur: quandoquidem per canalem Alexandriam deductum, nauigia maiora commeare non possunt. Septem nihilominùs Nili brachijs, in suis alueis permanentibus, maioribus Dzermis commodè nauigatur; præcipuè tamen duobus, quorum vnum Damiatam, alterum Rossettum ducit, etiam maiores & oneratæ naues rectè deferuntur, quòd duo hæc ostia latiora sint & profundiora. Rossetto, mari-

Alexandriæ dulcis aquæ defectus.

tima nauigatione, Alexandriam vſque, circiter decem milliaria numerantur. Quoniam eadem die noua Luna Septembris oriri debebat, Ianiſſari, quos tres habebam, & nautæ Arabes viginti, integram diem à cibo abſtinebant, Nouilunium ſub occaſum Solis accuratiſſimè obſeruantes: quod cùm videre non poſſent, petiuerunt à nobis, vt Lunam exorientem ipſis indicaremus: quam paulò pòſt, vbi magis tenebrę inualuerant, aſpeximus. Nam cùm tertia eſſet ab eius ortu dies, difficulter dignoſci poterat. Viſam tamen, mox eis denuntiauimus: qui, cùm nobis gratias hilariter egiſſent, Luna conſpecta, defixis in eam oculis, & manibus expanſis precationum ſuarum cærimonias inchoarunt. Poſteà ſtatim carnes, piſces, & quidquid illis apponebatur, comedebant: totamque noctem ſedentes cibis infarciebantur dum illuceſceret, aſſerentes interdiu comedere peccatum eſſe, nocte non item: & vt Alexandriæ vidimus, opulentiores & primarij, vſque ad meridiem ſomnum protrahunt: inde Moſchæas precum fundendarum cauſſa frequentant: quod dum fit, è ſummitate turris vexillum maius appenditur (Alexandriæ ex ſerico violaceo prominebat) vix per quartam horæ partem; quod finitis precationibus ſtatim demittitur. Sic quilibet redit ad propria, poſt occaſum Solis cibum ſumpturus: vtque nobis Chriſtiani noſtrates, qui Cairi habitant, retulerunt; cùm hora comedendi appropinquat, paulò ante Solis occaſum, quibus id negotij incumbit, cum tympanis per ciuitatem diſcurrunt, ſubinde vociferantes, licitum iam eſſe comedere, bibere, & quæuis minùs honeſta operari. Alexandriæ tamen, eiuſmodi cum tympano proclamationes non audiui.

Ecce Turcarum ieiunia.

Quatuor circiter noſtra milliaria progreſſi inter ruinas ampliſſimorum palatiorum & palmarum dactyliferarum, vtramque aluei ripam præcingentium, Sole iam exoriente, peruenimus ad portã ciuitatis Alexandrinæ, quæ 19.

Alexandria.

ante

ante Alexandri Magni tempora vocabatur Racaſta,& abeſt ab ipſa ciuitate, quarta milliaris parte, vbi è canali in terram deſcenditur. Significaui de aduentu meo ſtatim illis, cum quibus iamantè Cairi notitiam contraxeram; qui cùm aduenissent, conſcenſis aſinis, verſus ciuitatem profecti ſumus. Non longè à porta vrbis, ad ſiniſtram in monte ſublimi, eſt columna Pompeij elegās & mirabilis. Baſis cui inſiſtit, eſt alta cubitos ſexdecim, habens in qualibet quadranguli parte cubitos nouem. Columna ipſa in rotundum ex lapide formata, habet ſexaginta cubitorum altitudinem: latitudinem verò tantam, quantam homines quatuor paſſis brachijs complecti poſſent. Capitellum cum abaco quadrangulari, decem cubitos altum. Tota itaque columna, cum ſuis membris, ad altitudinem octuaginta ſex cubitorum conſurgit. Color marmoris eſt cinereus, qui in ipſa columna ad rubedinem vergit, adeò vt baſis & capitellum diuerſi generis eſſe videantur. Mirum qua ratione lapides tanti ponderis, in montem adeò altum pertrahi, & pertracti erigi potuerint. Narrant Hiſtorici, qualiter à Iulio Cæſare erecta, & cur Pompeij columna ſit dicta: ego ſuperſedeo. *Columna Pompey.*

In ipſo portæ ciuitatis ingreſſu, Turcæ perluſtrabant, ſi quid mercium haberemus. Sed cùm Hebræus interpres, quem Conſul Venetus iſthìc alit, nobiſcum eſſet, dixit res noſtras in ſcapha eſſe, quæ aſinis impoſitæ nos ſequerentur. Quamobrem idem cum ſeruitoribus meis ibidem remanſit, dum vectigal perſolueretur. Nec enim à mercibus tantùm, ſed à minutiſſimis quibuſque rebus, & à pecunia ipſa, Alexandriæ telonium numerare oportet. Ego intereà ad Caruaſeriam ſeu Contubernium Venetorum profectus, ibidem ſum hoſpitatus. Prandio ſumpto, iui ad videndum portum, cum mercatore Veneto mihi noto Hieronymo Vitali, qui, cùm notitiam haberet cum Turcico Capitaneo, qui paulò ante aduentum meum,

Rhodo cum decem triremibus Alexandriam appulerat, voluit cum eo colloqui. Petiui itaque vt me pro ſocio ſecum acciperet, quò triremem huius Capitanei, qui primus poſt Occhialum habebatur, videre poſſem, qualiter ſit milite & bellicis tormentis inſtructa. Nec enim aliter, quàm ſub mercatoris ſpecie, eò patebat acceſſus, Turcis id ſedulò cauentibus. Conſcenſa igitur nauicula, deuenimus ad triremem. Capitaneus tum præſens non adfuit, in ciuitatem profectus. Expectabamus dum veniret, plusquàm dimidiam horam. Triremis erat elegans, tota deaurata, minor tamen quàm quibus Chriſtiani vtuntur: Turcicæ namque omnes ſunt minores. Serui omnes erant Chriſtiani, quini ad remum alligati, vſque ad mediam nauis arborem, deinde tantùm quaterni. Homines ad bellum apti vix quadraginta, tormenta bellica ſatis multa. Cùm rediiſſet Capitaneus, poſtulauit à mercatore, vt pannos diuerſorum colorum, de quolibet quinque fruſta, ex Europa illi procuraret. Deinde iuſſit nobis dari vuæ Rhodiæ racemos, qui tantæ erant magnitudinis, vt ad tres vlnę partes extenderentur. Grana verò ſingula talia, qualia pruna ſolent apud nos eſſe. Facta Capitaneo reuerentia, conſcenſa nauicula rediјmus ad littus, & inde ad ciuitatem, cùm iam Sol in occaſum vergeret.

Rhodij racemi notabilis magnitudinis.

Inter admiranda, quæ in hunc vſque diem habet Alexandria, eſt ampliſſima & ſpatioſiſſima ante portum maris area: quam cùm arte factam ſcribant Hiſtorici (Pharus enim inſula olim vocabatur) non eſt cur pluribus agam. Apparet enim, humana induſtria, magno ſumptu & artificio paratam. Quoniam autem in ciuitate, vt inferiùs dicetur, aër eſt minùs ſalubris, in hac area incolæ libentiùs ædificia conſtruunt: quin & Sangiacus ibidem habitat: vnde ciuitas deſolata, maioribus etiam ruinis oppletur: quandoquidem ſuburbia ſecuriùs inhabitantur.

Area portus Alexandrini.

Cauſſa aduentus triremium fuit, quòd deducebant tres mini-

Aſſan Baſſæ miniſtri ſupplicio affecti.

miniſtros Aſſan Baſſæ,qui anteà Cairi cum poteſtate verſabatur,nempe Cancellarium,Notarium,&Secretarium: qui Conſtantinopoli Rhodum, inde Alexandriam miſſi, poſteà per Nilum deferebantur Cairum, vt ibidem ex illis ſupplicium ſumeretur,quòd ij auctores exercendæ crudelitatis eſſent, qua prædictus Baſſa prouinciales auariſſimè depeculabatur. Id quomodo ſit actum,breuiter commemorare operæpretium eſt. Aſſanus hic Baſſa Eunuchus, cùm non paruo tempore Cairi verſaretur, valdè mercatores expilabat, quod & in hanc vſque diem videre licet: quandoquidem propter eius inexplebilem auaritiam,merces ex Indijs & Mecha non importabantur. Ne autem loco, ſuæ cupiditati peropportuno, decedere iuberetur, maxima munera matri & vxori Cæſaris Amurathi clàm ſubmittebat. Illi verò qui ab ipſo opprimebantur, propter loci diſtantiam, & difficilem ad aures Principis aditum,quem Baſſa ſtudiosè procurabat, de iniurijs illatis conqueri Cæſari non poterant. Hic idem Baſſa cùm intellexiſſet, Æthiopem illum,qui balſami curam gerebat,non contemnendam vim pecuniæ habere, eumdem abſque aliqua culpa in carcerem coniecit; & vt de pecunia fateretur,quæſtionibus adeò crudeliter in eum deſæuijt,vt paulò pòſt moreretur: quo mortuo, cùm inſpector deeſſet, balſami quoque liquor ibidem deperijt, prout ſuperiùs meminimus. Erat & alius Æthiops mercator ditiſſimus, quem ipſemet vidi. Hunc,confìcto crimine,carceri mancipauit, & miſerrimè afflixit, vt merces, quæ ducentis aureorum millibus æſtimabantur,illi,redimendo vitam,tradere cogeretur: quæ res licet parùm veriſimilis videatur, vnum hominem tam grauem mulctam deponere potuiſſe,& eò magis, homuncione viſo qui cidari tantùm & bombycina interula tectus, nudis pedibus obambularet: ſed cùm palatium Cairi tam elegans habeat, quod etiam vidi, vt ſumptu & ſplendore, cum primario illo, quod me inſpexiſſe

Aſſani Baſſæ auaritia.

inſpexiſſe iam anteà ſcripſi, non obſcurè certare poſſit; affirmant conſtanter omnes, eum tam incredibilem mulctam Baſſæ depoſuiſſe. Cùm igitur is de tanto ſuo infortunio paſſim conquereretur, quidam illi ſuaſit, vt Conſtantinopolim profectus, de tam inſigni iniuria ad Cæſarem referret. Deterrebat mercatorem à ſuſcipiendo itinere, & eius longitudo, & periculi metus: ad extremum dixiſſe fertur; Ego quidem non ibo Conſtantinopolim, ſed libenter reliquorum omnium bonorum meorum impendium faciam, dummodò Imperator Aſſanum Baſſam capite mulctare velit. Tum conſultor: Da mihi, inquit, pecuniam: ego, quod cupis, breui tibi effectũ dabo. Fertur igitur ſeptuaginta Cecchinorum millia Conſtantinopolim miſiſſe. Quinquaginta millibus empti ſunt lapides pretioſi, Cæſari pro honorario tribuendi. Viginti millia Baſſæ Viſiro donata: quibus cùm iam ſibi facilem apud illum aditum conciliaſſet, dixit ſe itidem pro Cæſare munus luculentum habere, & quòd eidem prætereà rationem conquirendi non contemnendi theſauri eſſet indicaturus. Eum itaque Cæſar ad ſe accerſiri iuſſit: qui ingreſſus, lapides pretioſos eidem obtulit, inter quos fuit adamas valoris octodecim millium ſcutatorum, quem ego Venetijs anno octuageſimo vidi apud mercatorem, qui anno ſequenti eumdem Conſtantinopolim tranſmiſerat, & emptus pro Cæſare dicebatur. Eodem tempore conqueſtus eſt de Aſſano Baſſa, oſtendens iam à multo tempore eum ditiores quoſque expilare: vnde ingentem pecuniæ vim compararit. Vlciſceretur miſerorum iniurias, deprædatorem caſtigaret, pecuniamque illius omnem fiſco ſuo attribueret. Placuit ea res Cæſari: & profectionem in Cairum Imbraimo Baſſæ iniunxit, filiam ſuam in matrimonium eidem daturum pollicitus. Literas inſuper ad Aſſanum dedit, mandans eidem, vt primùm Cairum Imbraimus perueniret, vt Aſſanus caput proprium Imperatori tranſ-

transſmitteret. Literas eiuſmodi Cæſar manu propria ſcribere conſueuit, quas holoſerico vel raſo nigro inuolutas mittit. Imbraimus Imperatoria mandata delaturus, in viam ſe ſtatim dedit. Intereà mater & vxor Cæſaris, poſtquàm didicerunt qua de cauſſa Imbraimus Alexandriam proficiſceretur, conſiderantes cum ſuo cliente malè actum iri, per curſus publicos magnis itineribus illi ſignificarunt cauſſam aduentus Imbraimi, hortatæque ſunt, vt eo non exſpectato, quamprimùm Alexandriam appelleret, ſtatimque Conſtantinopolim verſus cum theſauris ſuis proficiſceretur: ſe interim curaturas, vt iram Cæſaris aliqua ratione mitigare poſſint. Antequam igitur Imbraimus cum triginta ſex triremibus Alexandriam peruenifſet, Aſſan præmonitus, iter cum duobus hominum millibus adornare cœpit: quod cùm Cairo ſignificatum Imbraimo fuiſſet, Aſſanumque aduētus ſui cauſſam ignorare arbitraretur, ſcripſit illi, vt ne ſe loco moueret: habere namque ſe quædam ardua Cæſaris negotia, quæ ſibi cum illo communicanda eſſent. Sed Aſſanus ſibi præcauens, ſe cum ſuis omnibus iam in viam dederat. Nec niſi quartodecimo ab ipſius abitu die (non enim citiùs poterat) Imbraimus Cairum peruenit. Scripſit tamen Alexandriá Conſtantinopolim, Aſſanum Cairo profugiſſe. Mater verò cum vxore Cæſaris de reconcilianda gratia diligenter laborabant: & res iam eò deducta ferebatur, vt theſauros, qui ad duos milliones cum dimidio æſtimabantur, Cæſari traderet, eiuſdemque gratiæ & fidei ſeſe totum permitteret. Tandem in arce carceri mancipatus, ibidem non multò pòſt, fractis clàm laqueo ceruicibus, iuſtas auaritiæ pœnas dedit. Miniſtros autem eius prædictos Cairum deferri præceptum, vt ibi gratum extremi ſupplicij ſpectaculum populo exhiberent.

Vidi Obeliſcum quadrangularem in ciuitate, qui eſt ex lapide rubeo porphyrite, characteres hieroglyphicos inſcul- *Obeliſcus porphyreticus Alexandria.*

insculptos vndique habens. Est cumprimis elegans & altus; licet inferior eius pars terrâ sit cooperta, quadraginta cubitis tamen, aut circiter, adhuc eminet: latitudo ad terram cuiuslibet anguli, sex vel paulò plus vlnas complectitur. Non procul ab eius latere, versus mare, extant sub terra non parua vestigia elegantis palatij, magno sumptu olim exædificati. nam parietes marmoreis tabulis tecti, similibus columnis sustentantur. Erat & aliud palatium superiùs, sed totum iam prostratum. Subterraneum illud, etsi ruderibus oppletum, forma tamen eius benè internoscitur. Sub ipso ciuitatis muro, & eius quadam rotunda turri, extant itidem elegantes marmoreæ habitationes, sub quibus & alia ampla & pulcherrima ædificia conspiciuntur, in quibus nonnulli Cleopatram habitasse volunt, quæ sibi vltrò mortem consciuit.

Montes ciuitatis Alexandrinæ.

Conscendi duos montes, qui sunt in ipsa ciuitate, satis altos. In primo est Turris excubiarum, non adeò alta, ex qua tot vexilla minora explicantur, quot naues portum ingrediuntur. Alter mons est eminentior Rossettum versus, ex quo ciuitas ipsa optimè conspicitur, & vsque ad muros vrbis extenditur: subtus sunt peramplæ palatiorum elegantiorum ruinæ, in quibus pulcherrimi marmoris copia reperitur. Hoc ipso die, & posteà sæpiùs, in longa & principali ciuitatis platea, vidi carcerem in quo S. Catharina detinebatur. Est paruus & depressus fornix: à quo non procul distant duæ altæ & crassæ columnæ, ex rubeo & integro marmore excisæ, inter quas dicta Virgo sancta martyrij coronam percepit.

S. Catharinæ carcer & martyrij locus.

In eadem platea longa & eius medio, quà Rossettum itur, est lapis quadrangularis, in quo S. Marcus Euangelista Alexandrinus Episcopus, capite fuit plexus. Locum hunc ipsimet Turcæ habent in veneratione: ob idque lapis eiusmodi, alia petra latiore ex industria parata contegitur, ne martyrij huius sancti viri locus, quem genui-

num esse affirmant, pedibus prætereuntium conculcetur.

22. Visitaui Ecclesiam sancti Marci, quæ non procul ab Obelisco distat. Est parua & obscura, quam Cophti seu Chaldæi obtinent. Eundo ad altare maius ad dextram, est fornix peranguſtus sub alio altari: vbi post martyrium, multo tempore corpus S. Marci repositum iacuit, donec à Venetis clàm surreptum (cuius rei recordatione, Cophti prænominati magno dolore & pudore afficiuntur) Venetias delatum est: de quo cùm extet Historia, ego scribere prætermitto.

25. Sangiacus Alexandrinus ciuitatem est ingressus: qui ab Imbraimo Bassa accersitus, è Cairo redierat. Habuit equites viginti, pedites Ianissaros totidem. Reliqui dies perlustrandæ ciuitati sunt impensi, quam pulcherrimis fuisse ornatam ædificijs apparet, quorum vastæ ruinæ supra & subtus terram conspiciuntur. Nunc omnia sunt desolata. Meo quidem iudicio, vix quinta ciuitatis pars, sparsim tamen, ab hominibus incolitur. Balneum nihilominùs est hìc amplum & elegans, à Solimanno Cæsare magnis sumptibus exædificatum, in quo nos quandoque abluebamus. Ex palatijs subterraneis facilè liquet, antiquitus aliam ciuitatem sub terra constitutam fuisse: in qua æstatis tempore, vitandi caloris causa incolæ habitabant; hieme verò ad superiores mansiones commigrabant. Ex multis subterraneis habitationibus nunc cisternæ sunt paratæ, in quibus ex Nilo aqua conseruatur, quæ per canalem in ciuitatem deriuatur. Sunt quædam cisternæ publicæ; quædam in priuatorum ædibus exædificatæ: in quibus aqua per totum annum pro vsu domestico seruatur: quæ si quando deficit, vt antè dictum est, nouem milliaribus, per mare, Rossetto aduehitur.

Balneum Solimanni Alexandriæ.

Alexandria subterranea ciuitas.

Aër Alexandriæ à mense Maio vsque ad primas Autumni pluuias (habentur enim hìc pluuiæ, & meo tempore parua quædam die vigesima septima Septembris cecidit)

Alexandrinus aër insalubris, & caussa.

cidit) inſalubris, & propemodum peſtilens eſt. Quamobrem primarij ciues, & negotiatores illis diebus ab vrbe diſcedunt: nonnulli in ſuburbia ad maris portum commigrant. Qui verò in ciuitate degunt, ſunt ſemper pallidi, & ægris colore perſimiles. Cauſſam mali aëris, quidam ad palatia illa ſubterranea referunt: quæ deſolata & humida varia ſerpentum & reptilium genera copioſè producunt. Humiditas igitur reptilium fœtori & veneno (ſunt enim in Ægypto paſſim reptilia venenoſa) permiſta, aërem inficit. Nonnulli paludem Mareotidem, ſeu Aræpoten, quæ vno & dimidio milliari abeſt à ciuitate, cauſſam mali exiſtimant: in quam cùm Nilus ſordes omnes, ex agris & campis, qui ſunt ab illa Alexandriæ parte, collectas exoneret, multaq́ue venenoſa animalia comportet, ſpirantes per æſtatem Eteſiæ (quem ventum Caurum vel Maeſtrum vocant Itali) aërem putredine corruptum, in ciuitatem propellunt; quoaduſque pluuiæ ſuperueniant, quæ vento ſalubriore aſpirante, peſtiferas illas exhalationes diſſipent & amoueant. Lacus ſiue paludis huiuſmodi meminerunt, qui res Alexandri Magni ſcriptis conſignarunt.

Mareotis palus.

Sed quæcumque tandem cauſſa ſit, conſtat peſſimum hîc aërem eſſe, noctu præſertim: quamobrem feneſtræ tabulis benè claudi & obſtrui ſolent, ne aër in conclaue nociuus penetret, alioquin vita periculo exponitur: id quod & per me aliquoties deprehenſum eſt. Nam ſtatim vt quis, vel ad modicum, domo noctе prodibat, illicò capitis immenſum dolorem, & debilitatem totius corporis contrahebat. Quamobrem incolæ ipſi, nocturni aëris deuitandi cauſſa, diligenter pannis quibuſdam ſe, caput præſertim, inuoluunt.

Alexandriã Turcis imminere periculum, & Terrã ſanctã à Christianis occupatum iri.

Illud quoque hîc obiter annotandum, vnde cæcitas paganorum deprehendi poſſit. Habent Turcæ in Prognoſticis (valdè enim magiæ & ſuperſtitioſis obſeruationibus ſunt dediti) Terram ſanctam in poteſtatem Chriſtiano-

rum

rum redactum iri, die Veneris, ſcilicet Feria ſexta, vbi in ſuas Moſchæas ad deuotionem conuenerint. Quamobrem Damaſci, vbi Palæſtina principium ſumit, Feria ſexta, noctu diligens adhibetur cuſtodia; & ciuitas vna hora, quàm ceteris diebus, maturiùs clauditur. Arcem Ieroſolymitanam, de qua ſuperiùs, nullus Chriſtianorum ingredi permittitur: immò eam vel à longè contemplari non ſatis tutum. Et quoniam in ſuis vanis augurijs habent, per Alexandriam Chriſtianos ad occupandam Terram ſanctam tranſituros; veterem portum (qui à nouo, vt dictum eſt, & Hiſtorici atteſtantur, iniectione terræ ab Antonio ſeparatus eſt) vel minimæ Chriſtianorum naues ingredi prohibentur: quòd per eumdem, quamuis propter cautes & ſcopulos ſit periculoſus, Chriſtianos irruptionem facturos perſuaſum habeant. Ad hæc cùm Feria ſexta, quod circa meridiem fit, Moſchæas ingrediuntur; contubernia ſeu Caruaſerias Chriſtianorum (quorum duo habent Veneti, Galli vnum, Genuenſes, Raguſæi, ceteræque Europææ nationes) deforis ſuis ſerraturis claudunt. Ad quod munus, deputatos habent miniſtros, qui ſingulis Ferijs ſextis, nos per mediam horam, tantum enim illorum ſuperſtitioſa deuotio durat, claudebant. Chriſtiani quoque ijſdem diebus & hora per ciuitatem non ambulant, ſed ad ſua domicilia, antequam claudantur, ſe maturè conferunt; ne in quam ſuſpicionem deueniant, vnde illis periculum creari poſſit. Noctu quoque prædicta contubernia à Turcis obſerantur, ne calumniari poſſint, Chriſtianos conuenticula facere vel aliquid moliri. Studiosè namque cauſſas perueſtigant, quibus mulctas emungere poſſint. In ipſis etiam Caruaſerijs ſemper eſt aliqua Turcarum cuſtodia, quæ obſeruet, nihil tale Chriſtianos moliri, vnde calumnia ſtrui poſſit. Mos hic ab antiquo, propter maiorem negotiantium ſecuritatem, Alexandriæ receptus, diligenter obſeruatur.

Alexandria negotiatorũ frequentia. Quandoquidem ciuitatem hanc, vt nobilissimum Orientis emporium, non pauci accuratè descripserunt, ego diutiùs hîc immorari nolo: illud vnum addam, ex omnibus Christianorum nationibus, maximam hominum, diuersorumq; nauigiorum hîc frequẽtiam reperiri. Erant meo tempore quindecim spectandæ magnitudinis Galeones, quorum vnus mille quingenta dolia capiebat. Alterum similem, cum centum Cecchinorum millibus, duæ Melitensium triremes in potestatem redegerunt, non procul ab Alexandria. Vnus itidem, prospero vento adiutus, impetum duarum similium triremium euasit, ictu tormentorum bellicorum valdè perforatus. Nam quatuor Melitensium triremes, duos Galeones inuaserant.

Bis in æstate similium Galeonum Carauana, quæ quandoque vicinas naues comprehendit, Constantinopoli Alexandriam appellere solet. Galeones autem eiusmodi ad Constantinopolitanos mercatores pertinent, qui merces quidem paucas, pecuniæ autem non contemnendam vim aduehunt, pro qua orizam, saccharum, triticum, dactylos, & alias merces, quæ Mecha, & ex Arabia Felici Cairum importantur, in magna copia coëmunt. Nam etsi Constantinopolis sit in loco fertili sita, maiore tamen ex parte, quæ ad victum pertinent, ab Ægypto mutuatur. Prima vice Galeones eiusmodi Constantinopoli mense Martio soluunt, in Iunio reuertuntur; altera vice mense Augusto prodeunt, sub finem verò Octobris redeunt. Semper autem, siue Alexandriam, siue Constantinopolim petant, tempus obseruant, vt vento prospero Rhodum primò adnauigent; inde habita itidem temporis ratione, quò volunt cursum instituunt, & mira celeritate absoluunt. Propter securitatem verò, Turcarum triremes quæ in Archipelago versantur, sex & viginti circiter, eosdem Galeones deducunt. Cùm essem Alexandriæ, Generalis Occhiali cum eiusmodi triremibus indies expectabatur. Iam enim

Constantinopolis ab Ægypto victum mutuatur.

Galeo-

Galeones vela facere debebant, nisi quòd tempus exspectabant, futurę tempestatis metu, quam signis quibusdam nauticis præuidebant, & nos nauigando, vt dicetur paulò pòst, experti sumus. Duo igitur Galeones prædicti, quorum vnum Melitenses prehenderant, seorsum ab illis, qui à triremibus deducebantur, nauigabant; quòd Rhodo tardiùs discesserant, in tormentorum bellicorum copia spem reponentes. Et certè si ventum propitium habuissent, non erat cur à Melitensibus sibi metuerent. Vbi verò nauis oneraria vento caret, etiamsi validissima sit, tribus vel duobus etiam triremibus resistere non potest. Illa igitur vna, vento adiuta, periculum euasit. Quatuor ante meum inde discessum diebus, trecentæ Dzermæ cum tritico simul appulerant: è quibus frumentum eiusmodi, in Galeones qui erant in portu, comportabatur.

Nec illud prætermittendum, portum Alexandrinum eo priuilegio gaudere, (cuius immunitatem etiam nunc Turcæ, limitatè tamen, conseruant) vt liberum sit quibusuis, etiam inimicis nauibus, illum ingredi & egredi cùm adlibuerit. Hispani tamen huic concessioni non fidunt, nec eorum naues huc commeant. Florentinæ naues portum nihilominùs frequentabant, in quo tutum receptum habebant; sed cùm ad viginti milliaria in altum mare processissent, Turcarum triremes illis occurrerunt, & vnam ceperunt, duæ vel tres reliquæ fuga sunt elapsæ. Eas ideò Turcæ infestabant, quòd triremes S. Stephani Florentinę, excursiones maritimas facientes, non exigua damna Turcis inferre soleant: quod etiam paulò antè quàm Cyprum appulissem, acciderat, vt suo loco dictum est. Excursiones istæ eiusmodi propè sunt, quales nostrates Kosaci in campos effusi exercere consueuerunt: quibus si res feliciter successerit, benè est; sin minùs, damnum vel interitum non magni æstimant.

Alexandrini portus priuilegium.

Portus Alexandrinus, est valdè capax & apertus; ideóque

que hieme parùm ſecuras habet ſtationes. Quamobrem naues Turcicæ, vt & Galeones ſupradicti, apud arcem maiorem ſubſiſtunt, quę eſt ad dextram in ipſo portus ingreſſu; ibi enim rupes in mare procurrunt, quæ venti violentiam cohibent. Eſt in extremitate vna ſatis alta, quæ propter diducta in ipſo vertice cornua, Garyophyllus vocatur. Ad hanc naues vento adactæ ſæpiùs alliduntur; quandoquidem verſus arcem alteram, quæ in portus ingreſſu ad dextram eſt poſita, acceſſus propter rupes minùs tutus eſt. Sed & in medio quoque portu non deſunt ſcopuli, qui naues ſæpiùs diſſipant, & tranquillo ac ſereno mari è ſuperioribus locis facilè conſpiciuntur. Arx ab arce iuſto diſtat ſpatio: naues tamen per medium ingredientes, ab vtraque miſſilibus tormentorum globis attingi poſſunt: quo argumento, quanta ſit portus in ipſo oſtio latitudo, facilè deprehendi poteſt. Arx, quæ eſt ad dextram, magna ſatis & munita eſt: altera ad læuam minor eſt, & quòd ſcopulis pluribus ſit præcincta, artificioſam munitionem non habet. Circa portum veterem, quem Chriſtianis ingredi nefas eſt, duo ſunt parua propugnacula; vnum verſus ciuitatem, verſus mare alterum, non procul ab Arſenali, quod huic eidem portui adiacet. Triremes hîc ſtationem habent: quarum quatuor tantùm pro cuſtodia portus Alexandrini, meo tempore erant, neque ſatis benè (vidimus enim ſæpiùs) inſtructæ.

Garyophylli rupes Alexandriæ.

Erat Cairi Ianiſſarus quidam mediocriter canis aſperſus, natione Heluetus: qui ante triginta annos in quodam Italiæ littore à piratis captus, ſeruitute adactus, Mahometiſmum ſuſceperat. Is libenter mihi ibidem in Cairo inſeruiebat, de pecuniaria mercede non adeò ſolicitus, dummodò cibo, quem parcè ſumebat, vinum adijceretur, quo ſe aſſiduè ingurgitabat. Nam in tanta hominum multitudine, non facilè vitium hoc deprehendebatur: nec tanta, vt alibi, fit in illud animaduerſio. Totum namque hoc nego-

Heluetus Ianiſſarus.

negotium ab ipſo Baſſa dependet: qui ſi ſobrius fuerit, in ebrios inquirit, eoſque caſtigat; ſi verò libenter & ipſe vinum bibat, in peccantes pœnam hoc nomine non extendit. Conſcientiâ igitur Ianiſſarus ille ſtimulatus, clàm petiuit, vt in Europam abduceretur, & hac intentione Alexandriam nobiſcum venerat. Vnde antequam ſolueremus, diebus aliquot, cum ijs qui rerum ibidem vſum habebant, conſilia communicabam, qualiter iſte miſer iuuandus & educendus foret. Nam palàm ſimile quid attentare non licet; occultè verò perpetrare, plena res periculi, propter exploratores, qui diligentiùs obſeruant, num eædem illæ res quæ ad portum deferuntur, in nauim inferantur: inſuper & nauem è portu iam iam ſoluturam, liberum eſt illis ingredi, & euoluere: in qua ſi Turcam educi repertum fuerit; & nauis cum mercibus fiſco adiudicatur, & omnes qui in eadem fuerint, abſque omni remedio, in perpetuam ſeruitutem abducuntur, ex religionis ipſorum præſcripto. Quamobrem nullus ſuadebat, vt in tantum periculum, hominis iſtius cauſſa, me conijcerem: cui cùm hoc renuntiaſſemus, flebat miſer ille, nobis valedicens tenerrimè: & mihi lacrymas excuſſit, qui libenter ea in re gratificaturus illi eram. Habebam autem ibidem & duos Italos, quorum vnus Aſcanius erat, ex territorio Romano, in littore quodam à piratis abreptus, anno primo Pontificatus Pij eius nominis Quinti: qui cùm in ſeruitute per decemſeptem annos apud Sangiacum quemdã verſatus fuiſſet, quorum quindecim in triremibus exegerat, pretio ſe in libertatem vindicare conabatur, ad quod perſoluendum, cùm illi reſiduum deeſſet, petiuit id à me ſuppleri. Alter fuit Andreas Siculus piſcator, per celoces ex Barbaria excurrentes ibidem in Sicilia captus; quem centum & aliquot ſcutis aureis redemi, cùm decem & aliquot annos in carcere deliteſcens, iam canitiem contraxiſſet. Vtque Aſcanius ille

Vini vſus apud Turcas à Baſſis dependet.

Chriſtianos Turcas factos educendi ex Turcia difficultas.

Chriſtiani ab auctore redempti à Turcica ſeruitute.

vir bonus & pius, ſic iſte peſſimus & impius fuit. Nam in mari nauigans, ſemper blaſphemabat; & adeò terribilem ferocemq́ue ſe oſtentabat, vt palàm iactare non dubitarit: Vbi primùm, inquit, in Siciliam rediero (habebat autem vxorem & liberos) ſi vxorem alteri nuptam inuenero; ſtatim illam, poſt ſalutationem, cum liberis & ſecundo marito interficiam. Cumq́ue eum hoc nomine reprehenderemus, indigniſſimè ferebat. Duos itidem alios egregios iuuenes Italos redemi, quos Cairi reliqui, vt eos Conſul Marianus in Italiam remitteret. Nec enim rationibus meis expedire iudicabant aliqui, ſi innoteſceret, tot me ſimul redemptos circumducere: vnde veriſimiliter conijci potuiſſet, nos multum pecuniæ habere. Hi, tamquam Chriſtiani, poterant omnes redimi in Cairo, conſenſu tamen Baſſæ accedente, qui emolumentum etiam inde percipit. Nam is qui pretium ſerui redempti percipit, aliquid etiam Baſſæ contribuere tenetur, à quo literę patentes eliberatis dantur: alioquin è portu Alexandrino non dimitterentur. Ceterùm huic, qui Mahometiſmum profeſſus eſt, diſcedere non liberum, niſi clàm; quod cum maximo periculo coniunctum anteà diximus.

Pridie quàm Alexandria diſcederem, venit ad me Italus quidam Ioannes, cum duobus alijs qui mercatoribus inſeruiebant; loquebatur Hiſpanicè ſatis expeditè; prouolutus ad pedes orauit, vt eum à ſeruitute Turcica redimerem. Erat autem is ex vna triremium, quæ ſemper ſunt in portu propter cuſtodiam. Deferebat compedes, vt ſerui ſolent: miſeriam ſuam enarrabat: dicebat ſe eſſe Chirurgum, & in rebus ad medicinam ſpectantibus ſatis benè verſatum, promittebat ſe fore fidelem, & meum perpetuum ſeruum, dummodò à Turcarum iugo, triremi præſertim, eliberaretur. Profeſſio medica, qua ſe imbutum iactitabat, non tanti apud me erat, vt mihi, quod poſtulabat, perſuaderet, maximè quòd iam haberem Chirurgum bonum

num Antonium Genuenſem Italum, quem in locum demortui aſſumpſerã; nec tutum videbatur, homini ignoto curam valetudinis concredere. Sed calamitas tamen & miſeria ipſius me permouit, vt eum redimerem. Et quoniam habebam leopardos, capricornos, ceteraque animalium & auium exoticarum genera, eorũ curam eidem in naui demandaui. Benè ſe geſſit, coactus, nempe quamdiu fuit in mari. Sed poſteaquam Cretam perueni, duas hebdomadas commoratus, vbi res nonnullas furto abſtuliſſet, profugit; quod non niſi quarto die à meis compertum eſt. Et quoniam minutiora quædam deſiderabantur inter familiares meos, res mihi ſenſim innotuit: nam cum quatuor meis in palatio Ducis habitabam; ceteri in Monaſterio S. Franciſci erant. Quamuis non vrgerem, miſſi ſunt, qui eum perquirerent: mihi quidem ſatis erat, quòd à Turcis eliberatum, ad Chriſtianos aduexiſſem. Repertus tandem eſt, ex illa parte montis Idæ verſus Barbariam: & mirum cur ſe eò contulerit, vnde exitum nullum habiturus erat: quidnam in animo haberet, non conſtabat. Comprehenſum volebant extremo ſupplicio afficere: ſed eum etiam denuò non ſolùm à morte, ſed etiam à triremi eliberaui, ad quam omnino condemnandus erat. Duplici namque dolore cõflictari me oportebat; tum ob mortem hominis, tum quòd per me centum aureis redemptus, laqueo ſuſpendendus erat. Reſtituit igitur ea, quæ meis furto abſtulerat: pecuniæ modicum quid conſumpſerat. Denuò mihi volebat inſeruire: ſed reieci. Conſcenſo deinde Galeone nouo, qui in Italiam expediebatur, abijt: nec quid poſteà cum illo ſit actum, intelligere potui.

Mercator quidam Venetus, qui Cairi multis annis manſit, non dubitanter affirmauit, quòd redemptitij iſti, vix ad aliquam bonam frugem perueniunt. Quod equidem ſciret, ad duo millia ſeruorum eiuſmodi fuiſſe liberata ſuo tempore: è tanto verò numero vix quinquaginta *Chriſtiani redemptitij à Turcis rarò bonæ frugis.*

vel ſexaginta bonos euaſiſſe; reliqui furabantur, latrocinia & cædes perpetrabant: vnde & extremo ſupplicio affecti fuêre. Nonnulli ex illis, quod horrendum eſt, in libertatem vindicati, impio Mahometi nomina dedêre. Id quod valdè probabile eſt. Nam non habentes vnde viuerent, neque modum ad ſuos in Europam redeundi inuenientes, deguſtata libertate, ne iterùm in ſeruitutem deuenirent, hac ratione ſibi proſpectum voluerunt. Adducebat etiam idem, morales, at non Catholicas rationes. Quem Deus, inquit, in ſeruitute & captiuitate verſari permiſerit, is faciliùs à peccatis abſtinebit. Sed rationes eiuſmodi ſubſiſtere non poſſunt; quandoquidem de captiuorũ liberatione diuerſum extat Chriſti Saluatoris præceptum.

Animalia multa & varia reperiuntur Alexandriæ venalia; quorum & ego aliqua coëmeram, & mecum in Europam adduxeram: leopardos duos; glires Pharaonis duos, quorum ſimiles per ædes priuatorum Alexandriæ, & per campos, præſertim in Syria, multos videre mihi ſæpiùs contigit: felem Zibetum odoriferum, quem cùm eſſem Tripoli, curaueram Apamææ pro me emi: cynocephalos marem & feminã, pilo ſubrubeo, à ceteris diuerſô; femella, quoties puer aliquis paruus aut femina occurrebat, ſtatim eoſdem morſu petebat; viris adultioribus parcebat: ſimiolos varij generis decem & aliquot, quorum potior pars aquis obruta, cùm apud inſulam Carpathos tempeſtate iactaremur. Pſittacos etiam elegantes habebam. Capricornos tres eduxeram; quorum duo in mari expirarunt. Animal hoc incredibili pedum pernicitate plurimùm valet; qua per aſperrimas rupes, licet pedes graciles cumprimis habeat, cum ſpectantium admiratione dexterrimè vtitur.

Eſt & altilium genus in maxima copia circa Alexandriam, illi non abſimile, quas Parduas vocamus, quæ volare non poſſunt, ſed adeò velociter currunt, vt à canibus prehen-

prehendi nulla ratione poſſint, niſi in retia præparata incidant. Cibo alio non vtuntur, præterquam glareis ex arena depromptis. Eſt auis præpinguis,& optimi delicatiq́ue saporis, ſed ad veſcendum valdè periculoſa, ſi recens ſit. Nam vbi aliquoties ex eo genere aliquis comederit,moritur. Cauſſa rei adfertur, quòd cùm alites eiuſmodi lapillis pro cibo vtantur, vbi ijſdem aliquis intemperanter veſcitur, in hydropiſim incidit, atque ita mortem ſibi accelerat. Deplumatæ igitur ſale primùm aſperguntur,& per noctem ita aſperſæ aſſeruantur: poſteà aſſantur, & in acetum imponuntur; quo maceratæ valdè ſapidæ & ſalubres redduntur. Idem fit & cum alijs paruis auiculis, ſimilibus noſtris quas Cize dicimus. Volant, & ſunt pingues. Harum in Cypro etiam habetur copia: ſed aceto ſimiliter macerari debent. Qui Arabiam Felicem peragrarunt,narrant Parduas eiuſmodi ibidem reperiri. nonnulli eaſdem illas eſſe volunt, Iudæis in deſerto cælitus miſſas, quas ſacra Scriptura coturnices appellat.

Circa montem Horeb in territorio Sinai, manna quoque veluti in Calabria prouenit, minùs tamen candida,ad rubedinem vergens. Vidi eamdem Cairi,quæ etiam vim purgandi habet. Talem è cælo Iudæis datam affirmant nonnulli:vtrumque tamen comprobare non poſſunt. *Manna mõtis Sinai.*

In deſerto illo arenoſo,verſus mare rubrum,ingens habetur ſtruthionum multitudo: quos Arabes conſpicati, quandoq; in modum coronæ à longè cingunt,& in vnum globum coactos inuadunt & occidunt.Sed quoniam Arabes carnes non comedunt,nec pennas, quarum ingentem vim mercatores aliàs diſtrahunt,facilè diuendere poſſunt, rariùs eiuſmodi venationes exercent, cùm vix inde lucri aliquid,laſſitudinem verò equorum notabilem reportent. Nam ſtruthio celerrimè currit,alarum beneficio adiutus: vt apud nos maiores illæ aues, quas *Dropy* dicimus, facere ſolent,currentes antequam altiùs euolent. *Struthiones & eorum venatio.*

Dromedarij & eorum celeritas.

Cùm ſpectaremus Cairi Turcarum certamen equeſtre,quod, vt ſuperiùs diximus, ſingulis hebdomadis die Veneris à prandio, exercitationis cauſſa inſtituitur, venit eò Æthiops nudus inſidens dromedario. Cameli genus id cumprimis expeditum, paſſu gradarij adeò celeriter currens; vt equus etiam citatiore greſſu, illum æquare non poſſit. Hic per poſtas, vt vocant, Mechâ aduenerat. Curſus autem ratio talis adhibetur, vt quintadecima die Mechâ Cairum perueniatur. Curſor vnus dromedario per continuos quinque dies inſidens proficiſcitur: rurſus alius alium dromedarium conſcendit, & quinque alios dies progreditur: tandem tertius,quinto itidem die,tertio iumento vectus,Cairum defertur. Idem profectionis ſeu curſus publici mos, Cairo Mecham redeuntibus obſeruatur. Curſor vicem ſuam obiturus,tantum comedit,quantum in quinque dies ſufficiat, nec cibum alium prӕterquam paucos dactylos ſecum defert. Panis etiam nullus reperitur in illis locis deſertis,arenoſis, & petroſis: ſed nec aqua,niſi quinto demum die.Dromedarius quoque,aquę potum in ſextum vſque diem differre poteſt: cibus eius paſtilli è farina triticea confecti, quos non adeò multos curſor deferre poteſt,ideoq́ue parcè illum reficit. Aquam nec in ſuos quidem vſus circumfert: quam etſi haberet, dromedario danda non eſſet. Nam vt quidam affirmant, ego non auſim, ſi in vaſe aliquo deferretur,eam odoratu deprehenderet,ſitimq́; ſtatim contraheret,propter quam, præfixam quinque dierum itineris continuationem proſequi non poſſet. Quies illi perquam exigua. Nam per viginti quatuor horas, ter tantùm ſubſiſtit curſor propter opus naturæ. Dromedarius eundo vrinam emittit. Cùm deſcendendum eſt, bacillo pedes percutit ſeſſor, atque ita dromedarius in terram procumbens, deſcendendi facultatem commodam illi præbet; qua modicum vſus, cœptum iter proſequitur.

In-

Incolæ Arabiæ desertæ, numquam pane aut carnibus, sed dactylis tantùm vescuntur: lacte caprino valdè salubri sustentantur: aqua illis potus est: atque hac de caussa vitam producunt, & plerumque centesimum ætatis annum attingunt: valetudine prospera vtuntur: forma sunt corporis egregia. Equis pro pabulo carnes caprinas offerunt; quas primò in sole desiccant, & deinde in minuta frustula concisas, equis præbent: quæ & magnum nutrimentum vescentibus administrant, & paruo negotio in capsula coriacea, equo alligata, per deserta loca, circumferuntur: de quibus si tantum sumatur, quantum duo pugilli capere possunt, id per viginti quatuor horas, vni equo pro pabulo affatim sufficit. Carnes insuper eiusmodi, sitim equis non excitant, in illa aquæ penuria, eosque validos & agiles conseruant: quos à teneris ita educant incolæ, vt non nisi ad nonum diem materna sugant vbera; posteà lac illis camelorum apponitur, ne materno debiles efficiantur. Ita & formam naturalem cumprimis elegantem retinent; & vires cameli, eorum lacte hausto, acquirunt: quod etiam à siti mirificè præseruat, cùm in partibus illis aqua, thesauri instar, æstimetur. Cùm inhabitantibus Cairum & Alexandriam narraremus, nos Europæos vbique aqua abundare; respondebant, nos immortales haberi posse, qui aqua recenti & dulci semper abundaremus. Cùm Cairi panem illis obtulissemus, quem illi *Chops* vocant, eo vesci recusabant; sed panno inuolutum asseruantes, dicebant se ad suos perferre velle, vt ostenderent, quid nos manducaremus: quòd si panem itidem & illi manducarent, eos facilè morituros. Vidi & Alexandriæ vnum dromedarium, cui Arabs Rossetto adueniens insidebat. Boni velocis gradarij passum habet animal hoc, & ad iter accelerandum plurimùm valet: sella namque illi imponi potest; cùm vnum tantùm gibbum habeat, non duos; vt ceteri cameli, qui onera deferunt.

Arabiæ desertæ incolarum victus.

Equi carnes comedentes.

Reliquis

Reliquis Septembris diebus, quæ in ciuitate, extra, & ad portum digna viſu occurrebant, inſpiciebam. Neque enim diſcedere celeriùs potuimus, propter Sangiacum, qui à noſtris quatuor nauibus, quæ ſimul vela facere conſtituerant, multum pecuniæ exigebat. Conuenerunt ad extremum cum illo mercatores, non exigua illi ſumma numerata: cumq́ue ventus eſſet contrarius, non niſi nona die Octobris inde ſoluere potuimus.

OCTOBER.

Nona die Octobris conſcendimus Saitiam noſtram nauem, hora circiter decimaquinta: decima verò ſexta è portu promouimus: ſub veſperam hora vigeſimatertia, littus Barbariæ conſpiciebatur. Die inſequenti nihil continentis apparebat, quam non niſi die decimaſeptima menſis eiuſdem, manè tandem conſpeximus. Quatuor ſimul vno eodemq́ue die naues è portu ſoluerunt. Vna fuit Gallica noſtrâ maior, quæ primò in Siciliam, inde Maſſiliam petebat. Hæc parum aberat, quin portum egrediendo, ad ſcopulum ſeu rupem Garyophylli allideretur. Nam vela, citiùs quàm in hoc portu oportuit, ſunt expanſa, vento inter Boream & Aquilonem acriter ſpirante, quem Itali *Graco Tramontana* vocant. Vix decem cubitorum tractu nauis aberat à periculo. Iamq́ue voces periclitantium, miſerabiliter clamantium, audiebantur. Nauis enim gubernator, rerum peritus, periculosè decumbebat: qui verò vices eius gerebant, minùs cautos in præternauigando ſcopulo periculoſiſſimo ſe præſtiterant. Altera nauis Galeon Peraſto vocabatur; in qua ego nauigare debebam. Sed quoniam eius Patronus, alia naui pro ſe empta, nautas peritiores in eam tranſtulerat, illa verò multùm onerata, nuſquam diuertere debebat, diſſuadebant aliqui ne me eidem committerem. In Galeone hoc quòd mercatores erant prædiuites, Capitaneo honorarium dederunt, & effecerunt,

fecerunt, vt duæ Turcicæ triremes, è portu eos in altum extraherent. Poſteà nauis hæc tempeſtate Cyprum delata eſt. Tertia nauis erat Patroni, qui rectà Venetias curſum dirigebat. Hanc itidem vna triremis Turcica extra portum deducebat. Quarta nauis erat noſtra Saitia Gallica non adeò magna, quam conduxi, vt me Cretę exponeret, quòd inde triremibus in Europam deferri poteram, per ditiones Venetorum, in quibus etiam ſubſiſtere commodum erat, ſi propter inſtantem hiemem nauigatio periculoſior incideret; maximè, quòd cùm priùs iſthîc eſſem, multorum notitiam mihi conciliauerim. Conueneram cum nauclero, vt in portu deſerto, qui nunc Callolimioni *Callolimioni portus.*
vocatur, cuius etiam diuus Lucas meminit, exponeret, *Actor. 27.*
propter ipſius commoditatem, & quòd minùs ab Alexandria diſtet: tum quòd in Archipelagum ingredi, ad exponendum me in aliquo portu, non auderet; quòd iam hiems appropinquaret, neque ex mari Mediterraneo eò vela dirigere tutum eſſet. Sed omnia hæc poſteà fuere in-
15. uerſa. Nam die quintadecima Octobris, circa vigeſimam ſecundam horam, tempeſtas atrox conſurgens, quatuor haſce naues, quæ eumdem curſum tenere debuerant, per mare hinc inde diſiecit, noſtram præcipuè Saitiam, quæ minor ceteris erat, terribilem in modum ventis iactitauit; donec circa medium noctis S. Germanus nobis illuxit, quem hac eadem nocte ſexies vidimus, atque ita tempe-
16. ſtas conquieuit. Die inſequenti etiam iam aduesperaſcente, ventus validiſſimus ſuperueniens, nos tota nocte in
17. maximum periculum coniecit. Die verò decimaſeptima, paulò ante vigeſimam ſecundam horam, adeò procelloſus *Tempeſtas*
turbo nos concutiebat, vt ſpem euadendi omnem abij- *atrox.*
ceremus. Nam duo venti contrarij Africus & Aquilo (Italicè *Garbino* & *Græco*) inuicem horrendum in modum depræliantes, validiſſimo flatu & imbre, nauem adeò in gyrum verſabant, & in ima deprimebant, vt fluctus intu-

meſcentes ſuperior arboris pars attingeret. Euacuabamus nauem quantum licuit, lapides videlicet eijciendo, cùm nullę nobis eſſent merces: ſed neque, propter turbinis violentiam, ea res adiumento nobis fuit, cùm nihilominùs fluctus in nauem tanto impetu inſilirent, vt iam iam ab illis abſorbendi videremur. Cumque nox eſſet obſcuriſſima, & tonitrua ac fulgura ſubinde terribiliter coruſcarent, viderunt nautæ inſulam geminis rupibus in altum conſurgentem: qua viſa exiſtimabant nautę nos in Archipelagum delatos ad inſulas duas deſertas, quæ non adeò magno interuallo à ſe diſiunctę, paſſim Diuonię appellantur. Cùm igitur in extrema neceſſitate ſe conſtitutos viderent, quòd Saitia parua eſſet, depoſitis velis, in medium nauem deducere ſatagebant, vt in tam atroci tempeſtate, ſibi quacumque tandem ratione conſulere poſſent, naui inter duas inſulas conſtituta, vbi minùs à ventis impeteretur. Cumque iam non procul inde abeſſemus, ſingulari quadam diuina ordinatione, nauta, ex ſummo nauis malo, quòd coruſcationes perſeuerarent, animaduertit, vnam tantùm eſſe inſulam, quæ propter duas rupes eminentes, duarum illarum, inter quas nauem adducere conſtitutum erat, ſimilitudinem exprimebat. Quamobrem velis omnibus demiſſis, vnum tantùm appenſum remanſit, Trinchiettum vocant, vt inſulam præternauigare liceret. Ceterùm cùm iam Saitia vi tempeſtatis propemodum demergeretur, & ventorum violentia concuſſa, ita rimis fatiſceret, vt aſſiduè aquam è ſentina exhaurire fuerit neceſſe, nauarchus omni præſidio deſtitutus, palàm enuntiauit, nullam ſpem ſalutis reliquam ſupereſſe, & nos naufragio ibidem perituros. Quo triſti nuntio, quilibet de anima ſua ſolicitus, Deo ſeſe permittens, extremam horam exſpectabat.

Diuonia inſula.

Inter-

IOB CAP. XXXVI.
Si voluerit extendere nubes quaſi tentorium ſuum, et fulgurare lumine ſuo deſuper, cardines quoque maris operiet.
PSALMO CVI.
Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis.
Ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia eius in profundo.
Dixit, et ſtetit ſpiritus procellæ: et exaltati ſunt fluctus eius.
Ascendunt vſq; ad cælos, et deſcendunt vſq; ad abyſſos: anima eorum in malis tabeſcebat.
Turbati ſunt, et moti ſunt ſicut ebrius: et omnus ſapientia eorum deuorata eſt.

PSALM. CIII.
Quam magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.

ESAIÆ CAP. XLIII.
Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum, et ab Occidente congregabo te. Dicam Aquiloni; Da: et Austro; Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, et filias meas ab extremis terræ.

IEREM. CAP. X.
Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cælo, et eleuat nebulas ab extremitatibus terræ: fulgura in pluuiam facit, et educit ventum de thesauris suis.

NAHVM CAP. I.
Dominus in tempestate et turbine viæ eius, et nebulæ puluis pedum eius. Increpans mare et exsiccans illud, et omnia flumina ad desertum deducẽs.

ECCLESIASTICI CAP. I.
Arenam maris, et pluuiæ guttas, et dies sæculi quis dinumerauit? Altitudinem cæli, et latitudinem terræ, et profundum abyssi quis dimensus est?

ECCLESIASTICI CAP. XVI.
Et vias illius quis intelligit, et procellam quam nec oculus videbit hominis?

ECCLESIASTICI CAP. XLIII.
In sermone eius siluit ventus, et cogitatione sua placauit abyssum.
PSALMO CVI.
Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur: et de necessitatibus eorum eduxit eos.
Et statuit procellam eius in auram: et siluerunt fluctus eius.
Et lætati sunt quia siluerunt: et deduxit eos in portum voluntatis eorum.

PSALMO LXXVI.

Deus in ſancto via tua: quis Deus magnus ſicut Deus noſter? tu es Deus qui facis mirabilia.

SAPIENTIÆ CAP. XIIII.

Tua, PATER, PROVIDENTIA *gubernat: quoniam dediſti et in mari viam, et inter fluctus ſemitam firmiſſimam, oſtendens quoniam potens es ex omnibus ſaluare, etiam ſi ſine arte aliquis adeat mare. Sed vt non eſſent vacua ſapientiæ tuæ opera: propter hoc etiam et exiguo ligno credunt homines animas ſuas, & tranſeuntes mare per ratem liberati ſunt.*

PSALMO LXXVI.

Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ: et timuerunt, et turbatæ ſunt abyſſi.

ISAIÆ CAP. XL.

Quis menſus eſt pugillo aquas, et cælos palmo ponderauit? quis appendit tribus digitis molem terræ, et librauit in pondere montes, et colles in ſtatera? Quis adiuuit ſpiritum Domini? aut quis conſiliarius eius fuit, et oſtendit illi? Cum quo iniit conſilium, et inſtruxit eum, et docuit eum ſemitam iuſtitiæ, et erudiuit eum ſcientiam, et viam prudentiæ oſtendit illi?

PSALMO LXXVI.

Illuxerunt corruſcationes tuæ orbi terræ: commota eſt et contremuit terra.

Intereà plus quàm media nocte transacta, S. Germani sidus conspeximus, statimque Aquilo impetum aliquantùm remisit, vt Africus iam validiùs Saitiam propelleret, quæ hac ratione insulam præterijt. Septies nobis S. Germanus apparuit, & ad vicem quamlibet, Aquilonis vehementia magis ac magis imminuebatur: atque ita dies appropinquare cœpit: cumque illuxisset, deprehendimus insulam, ad quam vela direxeramus, fuisse Casso dictam, totam desertam, & rupibus arduis horridam: quam si attigissemus, in scopulos & cautes nobis incidendum cum extremo periculo erat, qui noctu videri & vitari propter fluctus consurgentes haud poterant: iuga tantùm præcelsarum rupium, per coruscationes, aspectui sese offerebant. *S. Germani sidus.* *Insula Casso.*

18. Die decimaoctaua conspeximus insulam Rhodum: & per integram hanc diem, & noctis partem, maximo vento iactati sumus: qui S. Germano apparente statim conquieuit, & noctis residuum tranquillitas occupauit. Sequentem diem totum oberrando consumpsimus inter Rhodum & Carpathum insulam (Italis *Scarpanto*) in qua Palladem natam & educatam Poëtæ fabulantur. Cumque nauclerus situm loci perspectum non haberet, appropinquare, naufragium timens, non audebat, donec vesperi in quodam promontorio ignes insulani accenderent (moris enim est, vbi incolæ nauem erraticam conspexerint, igne suscitato nautis signum dare, quo loco tutò accedere possint) quibus visis tota ferè nocte insulæ oras legebamus. Circa horam quartam noctis, densissima nube, absque pluuia, prorepente, S. Germanus comparuit: statimque & ventus cessauit, & nox serena esse cœpit. *Rhodus insula.* *Carpathos.*

Sunt nonnulli qui affirmant, cùm naturalis sit eius luminis prouenientis caussa, illud non apparere, nisi quando pluit. Itaque hîc annotandum putaui, etiamsi hoc tempore nulla fuerit pluuia, lumen tamen hoc resplenduisse, & ventum subitò consedisse.

Manè

Manè vigeſima Octobris, accedentes ad inſulam, par- 20.
Portus Agata. uum portum tenuimus, anteà dictum Portum Agata, qui minores tantùm naues admittit. Fixis anchoris, rimas nauis obſtruere, & pice obducere cœpimus, affirmantibus nautis, ſi per duas horas tempeſtate iactata fuiſſet, nauem Saitiam vnà nobiſcum fuiſſe interituram. Deſcendentes in littus victui neceſſaria à Græcis coëmimus. Nam pulli gallinacei quos habebamus, fluctibus in naui ſuffocati fuerunt. Quamuis hæc inſula Turcarum ſit, & Capitaneum eiuſdem gentis habeat, Græci tamen homines, vt & in ceteris Archipelagi inſulis, arua & vineas excolunt.
Turcæ à Græcis vaſallis ſibi cauent. Turcæ verò de commeatù prouiſi, in præſidijs arcium ſe continent, nec vſquam Græcorum metu prodeunt. Cùm verò pendendi tributi tempus aduenerit, aliquot triremes cum Ianiſſaris inſulas eiuſmodi accedunt, & ab incolis cenſus exigunt. Oppida aliquot exigua in hac inſula ad latus conſpiciebantur, ad quæ tamen naues non accedunt, cùm portu careant. Ab eo loco, vbi deſcenderamus, non procul aberat villula Lare dicta.

Die ſequenti manè, cùm Aquilo ſeu *Græco* potiùs in- 21.
ſurgere cœpiſſet, cui obſtaculum nullum erat oppoſitum, extractis anchoris, mare ingreſſi ſumus, credentes nos rectà Cretam delatum iri. Sed vento denuò mutato, hac & inſequenti vigeſima ſecunda Octobris die, circa inſu- 22.
lam Caſſo prædictam ventos inaniter captabamus. Tan-
Creta ſecunda vice. dem vigeſima tertia die manè Cretam appulimus, ad Pro- 23.
montorium Salomonis, antiquitus Samnium: de quo in
Cap. 27. Actis S. Lucas. In monte, iuſto interuallo, eſt turricula, in qua excubiæ propter piratas aguntur. Vt primùm anchoras iecimus, relatum nobis fuit, quòd vno die antè, Saitia illa, quæ nobiſcum Alexandriâ ſoluerat, & Siciliam verſus diſceſſerat, tempeſtate quoque eò delata fuerit, adeò conquaſſata, vt rimas quoque obducere nautę fuerint coacti. Nauarchus verò, qui æger Alexandriâ diſceſſerat, in mari

mortem

mortem accelerauit,& hîc in littore ſepultus eſt. Hæc eadem Saitia, quòd non procul Venetorum ciuitas Sitia abeſſet,ad littus accedens,indicauit me eò venturum. Antonius namque Barochi mercator hac de cauſſa ad Gubernatorem, quem iſthîc Rectorem vocant, acceſſerat. Itaque aduentus meus exſpectabatur.

Quoniam ſæpiùs commemoratum eſt, Saitias naues ventorum impetu conquaſſatas propemodum interijſſe, nemini mirum id videri debet. Certum etenim & comprobatum eſt,nauigia,quæ vel vetuſtate, vel artificum incuria debilitatem aliquam incurrerunt, exorto turbine, fluctibus grauiter contundi ſolere;eoque tempore in præſentiſſimo periculo verſari. Nam vbi nauis in arenam vel ſcopulum impegerit, ex littore propinquo faciliùs enatandi ſubſidium miniſtratur,& tabularum confractarum natatu multi euadunt. Sed naue in alto mari diſſipata, quæ euadendi ratio? etiamſi quis tabulæ adhæſerit,fluctibus à turbine agitatis,opprimitur;vel vbi à terra remotior eſt,fame & frigore moritur.

Antonius hic, cuius ſuprà meminimus, multas orbis partes peragrauit. Nam bis in Orientali India fuit, rerum illarum partium vſum non mediocrem conſecutus. Vtraque vice Apamæâ, ad Euphratem primùm, inde ſecundo flumine ad mare Perſicum, anteà *Elcatiff* dictum, poſteà ad Ormus & Goam peruenit. Cairum tandem per mare rubrum reuertebatur: expoſitus ad ciuitatem Tur, quæ ad littus eiuſdem maris eo in loco ſita eſt,vbi Iudæi fugiendo Pharaonem,ſicco pede mare tranſierunt. In ſecunda ſua peregrinatione fuit captus à Baſſa, qui curam gerebat maris rubri, quod infrà poſitum eſt, antequam ad fines, vbi Felix Arabia incipit, perueniatur. In eo nauigatio Chriſtianis eſt interdicta: in quam à Turcis maximè inquiritur. Nam non procul à Mecha nauigatur (cùm mare cumprimis anguſtum ſit, cuius vtrum-

Antonij Veneti nauigatio.

Tur ciuitas ad mare rubrum.

Mare rubrum Chriſtianis non licet nauigare.

Ff que

que littus maiori ex parte nauigantibus apparet) & quæ naues ex India Orientali adueniunt, eò deflectere ſolent. Antonius tamen iſthîc non fuit, quòd eius nauis rectum curſum propitio vento tenens, locum hunc præternauigauit. Narrauit is quòd Baſſa prędictus ab eo valorem decem millium ducatorum in varijs mercibus perceperit; pręſertim in lapidibus, qui in certis illarum regionum animalibus reperiuntur, nec hactenus in partibus noſtris viſebantur, & in vnionibus ac margaritis pretioſis. Captum Baſſa ille, qui de principalioribus non erat, ſecum Cairum perduxit, eumq́ue ad carceres Imbraimi, tamquam ſupremi Ægypti Gubernatoris, tradidit: vnde Conſulis Veneti (quoniam Venetus erat Antonius) fide interpoſita eliberatus, noſtro tempore facultatem in Europam redeundi impetrauit. Nauigatio autem eius in Hiſpaniam erat potiſſimùm inſtituta, quandoquidem Catholici Regis iuſſu, quod etiam ipſe non diffitebatur, peregrinationem hanc obeundam ſuſceperat, vt quænam per mare rubrum nauigandi commoditas, & quod nauigationis emolumentum ediſceret. Vir hic fuit mihi apprimè notus: à quo multa, quæ ad naturam & mores nationum quas peragrauit pertinebant, edidici. Sed quandoquidem ea Scriptorum induſtria ſunt euulgata, non eſt, quòd in his immoremur. Poſteaquam domum redijſſem, plures ab eodem literas, partim ex Hiſpania, partim ex Italia ſcriptas accepi: in quarum vltimis ſignificauit, ſe in Syriam, & inde in Indias Orientales iam tertiò nauigationem inſtituere.

Factum autem eſt ſingulari diuinæ gratiæ beneficio, quòd dum circa Rhodum, & in faucibus Archipelagi oberraremus, in claſſem Turcicam, cui Occhialus præerat, non incidimus. Nam vigintiquinque triremes è Nigroponto Rhodum verſus velificabant, quibus obuias naues diripere non eſt inſolitum. Quoniam tamen Saitia hæc Gallica fuit, cum quibus Turcæ ſocietatem colunt, poterat

Occhialus pirata.

rat

rat mitius aliquid ab hoſtibus exſpectari: ſed vel pecuniæ numeratione, vel captiuitate res tranſacta proculdubiò fuiſſet: quod itidem paulò antè ipſi Galli ſunt experti, prout nauarchus Gallus nobis retulit. Euaſimus itaque per Dei gratiam manus impij Occhiali, qui valdè tunc exacerbatus erat, quòd Veneti Melitenſium milites illi tradere nolebant, quos cum duabus triremibus non ita pridem in poteſtatem redactos, Corcyram perduxerant. Eos Occhialus inſequebatur: cumque ſeptem Venetæ triremes inde Cretam reuerterentur, vbi cuſtodiam Philippo Paſqualigo præſidente poſuerant, Occhialus in portu Nauarino præſtolabatur, vt eos adoriri poſſet: qua de re, cùm Zacyntho triremes Venetæ notitiam accepiſſent, denuò Corcyram ſunt reuerſæ, cùm reſiſtere ſe non poſſe viderent Occhialo, qui ex vigintiquinque ordinarijs delectu habito, decemocto triremes benè inſtructas habebat. Sed vbi vidit conſilium ſibi præmeditatum non ſuccedere, in furias actus, obuios quoſque inuadere decreuit, Cæſarem veritus, quòd parùm cautè egiſſet. Incidit igitur in aliquot mercatoru mChriſtianorum naues, quas, hominibus in captiuitatem abductis, in poteſtatem redegit. Euaſimus itaque Deo opitulante, manus ipſius, qui Carpatho verſus Rhodum curſum tenebat; nos verò à Rhodo itidem vehebamur. Mirabantur omnes inſulani, quòd Occhialum obuium non habuimus.

Si cui mira vel impoſſibilia videbuntur, quæ hîc de ſancto Germano à me ſcripta ſunt, me vera retuliſſe quilibet affirmabit, qui nauigando in periculoſas tempeſtates incidit. Nullus enim eſt, qui hæc non oculis aſpiciat, in extremo procellarum irruentium periculo conſtitutus. Siue igitur S. Germanus, vt multi credunt, periclitantibus appareat; ſiue à naturali cauſſa, quod plerique autumant, luminis eius ratio proficiſcatur, ego temerè affirmare non auſim. Illud certiſſimum eſt, lumen hoc nauigantibus ap-

S. Germanus tempeſtatum ſedator.

parere: quod non ſolùm ego, ſed & omnes qui mecum erant in naui, toties vidi, quoties me vidiſſe ſuperiùs annotaui. Apparet autem ſpecie ſideris lucentis, vel accenſæ facis, interdum plùs, interdum minùs coruſcans. Fit quandoque ſplendor eius planè lucidus & albicans veluti ſtella: conſidet ſępè vel in medio arboris, vel alibi; ſemper tamen editiore in loco. Si quis attingere velit, ſurſum mox eleuatur, & refugit. Frequentiùs tamen in ipſa arboris ſummitate, & cruce, quæ ibidem defigi ſolet, cóſidet, permanens eodem in loco, quantum temporis in recitanda Oratione Dominica conſumeretur: quandoque per dimidiam quadrantis horæ partem, quandoque quadrantem integram luceſcit. Sed in magna illa tempeſtate, per dimidiam horam durauit, in modum accenſæ candelæ ardens. Vbi apparuerit, certum & indubitatum eſt, ventum notabiliter ſubſidere: & quò frequentiùs emicuerit, eò magis ac magis turbinem diminui. Vnde ad ipſius ortum, homines ab interitu tuti, certam ſpem ſalutis concipiunt: quod pluribus exemplis confirmari poſſet. Illud quoque nautæ affirmabant, quòd pluribus nauibus in vna eademq́ue tempeſtate ſimul conſtitutis, in quibus ſidus eiuſmodi conſpiciebatur, eæ euaſerunt; in quibus non, naufragio perierunt. Narrarunt ijdem quoque, quando duo ſidera coniunctim apparent, quod raro admodum fit, nauem omnino interituram. Cùm autem duo fuerint, dicunt ſpectra ſeu Dæmones eſſe, qui numquam vniformem, ſed geminatam ſpeciem in apparendo retinent. Quæ de Caſtore & Polluce ſcriptores Ethnici tradunt, ea non attingo: quæ verò hîc adiunxi, ea ex fida eorum relatione accepi, qui naufragijs eiuſmodi præſentes interfuerunt.

Sed nec illud hîc prætermittendum putaui, quod nautæ certò ſe didiciſſe affirmabant. Quacumque in naue Mumia fuerit deportata, eam vel in maximum periculum adduci, vel certiſſimum naufragium ſubire oportere.

Mumia in naui deportata tempeſtatem ciet.

Quam-

Quamobrem diligenter admonentur ij, qui res in nauem inferunt, ne Mumiam ſecum accipiant: cuius rei ea redditur ratio. Quandoquidem Mumiæ, Ethnicorum ſunt cadauera, in quibus idola, vt dictum eſt ſuperiùs, reconduntur: dubium non eſt, quin in cura & poteſtate Dæmonum, prout & animæ ipſorum, ſint conſtituta: qui numquam ab eis, etiamſi de loco in locum transferantur, recedere ſolent. Cùm Cairi in antrum, vbi eiuſmodi cadauera ſunt condita, me demiſiſſem, duo integra corpora, vt iam diximus, maris & feminæ, pretio empta acceperam; eodem modo, prout ibi aſſeruabantur, inuoluta: quę vt commodiùs deferri poſſent, quodlibet in tres partes diuulſum, in capſas maiores ex corticibus arborum ſiccatis confectas, imponendum curaui: ita vt ſex eiuſmodi capſas Mumia refertas haberem: in ſeptima verò erant idola fictilia ijſdem illis corporibus copulari ſolita. Cùm igitur de periculo deportationis ex nautis intellexiſſem, conſului negotiatores mihi notos, quid mihi agendum ſuaderent, & num vera eſſent, quæ nautæ dicerent. Multi affirmabant rem ita ſe habere: multi pro fabulis hæc ducebant, affirmantes, quòd ipſimet in Italiam ſæpiſſimè Mumias per mare deportarunt, neque tamen in vllum periculum hoc nomine inciderunt. Perſuaſione igitur illorum adductus decreui corpora hæc mecum aſportare, vt in Europa oſtenderem, qua ratione condîta reperiantur; maximè quòd ad partes noſtras, à quoquam integra delata fuiſſe numquam anteà intellexeram. Quamobrem nihil ea de re cum nauclero communicans, ſeptem capſas illas Mumiarum, cum rebus alijs in nauem inferri iuſſi. Sed parum abfuit, quin ſtatim in magnas difficultates incidiſſem. Nam cùm Turcæ, res meas inſpecturi, in Alexandria nos conueniſſent, vt telonium ab illis perſolueremus, habebant in comitatu Iudæum, qui eorum interpres & Notarius fuerat. Hic quoniam Chriſtianis vtcumque fa-

uebat, quòd Christianorum merces assiduè pertractaret, à quibus non parum emolumenti, & honoraria frequentiora percipiebat, cùm in capsis Mumiam repositam animaduertisset, statim easdem capsas claudi, & funiculis ligari præcepit, & Turcis quibus vinum propinabamus, retulit, nos in capsis illis nihil aliud habere, præterquam cochlearum testas & conchas, quales in maris littore legi solent: cuius relationi fidem Turcę adhibuerunt, quòd & eorum minister esset, & quòd è conclaui, in quo vinum hauriebant, pedem efferre minùs festinarent. Caussa cur Mumias Turcę prohibeant efferri, hæc esse perhibetur. Quandoquidem ipsi magicis superstitionibus valdè sunt addicti, persuasum habent, Christianos eiusmodi Ethnicorum cadaueribus ad Magiam abuti. Verentur itaque ne per incantationes aliquas damnum ipsis, & eorum ditionibus, non facilè recuperandum inferant: idque diligenter præcauent. Difficulter igitur integra Mumia extrahitur à mercatoribus: qui clàm & minutatim eiusmodi merces auehere solent. Iudæo itaque illi bonum honorarium dedi: qui si Turcis de Mumia aperuisset, non paruum discrimen nobis imminebat, quod ingenti aliqua pecuniæ summa redimendum erat. Cùm itaque priori tempestate iactaremur, nullus nostrûm de Mumia hac meminerat. Erat mecum in eadem naui Sacerdos Polonus Simon Albimontanus, qui patentes Regis Stephani literas habebat, & sepulchrum Dominicum visitauerat. Eum primùm Ierosolymâ reuertens, Tripoli videram, & denuò Cypri cùm in Ægyptum proficiscerer, obuium habui; qui Ierosolymam tendebat. Postremò venit Alexandriam Sabbato hora vigesima: ego verò sequenti die circiter quintamdecimam horam nauem conscenderam. Hic igitur cùm pecunia destitutus esset in extera regione, nec consilium reperiret quidnam agere deberet, petiuit à me, vt illi opem ferrem; quod potui, non inuitus eidem obtuli. Sed

Mumias cur Turcæ efferri prohibent.

cùm animaduerterem, illum breui ad neceſſitatem redactum iri; nec, viſitatione S. Sepulchri abſoluta, cur in Ægypto moraretur, cauſſam eſſe: inſtante eo vt eum mecum in partes Chriſtianorum reducerem, acquieui libenter; quòd bonum virum & pium Sacerdotem viderem, & meum quoque popularem, cui deeſſe non liceret. Hic de Mumiæ cadaueribus hiſce nullam planè notitiam habuit: nam antè quàm Alexandriam perueniſſet, triduo res meæ in nauem illatæ erant; ipſe interim in ciuitate degens, venti & nauigationis commoditatem operiebar. Cùm igitur in priori tempeſtate verſaremur, Sacerdos hic Preces horarias recitans, conquerebatur duo ſibi ſpectra magnum impedimentum adferre, & quocumque tandem loco in naui conſiſteret, ſemper ſe comitari. Hęc cùm primùm audiremus, mirabamur: poſteà verò (vt hominibus inuſitatum non eſt, in communi calamitate, ad fortuitos proximi caſus, riſu potiùs quàm compaſſione commoueri) tempeſtate ſedata rem in iocum vertimus, exiſtimantes has imaginationes è metu prouenisse, vt plerumque nauigantibus, in periculis obijci ſolent. Sed cùm in altera tempeſtate, denuò de ſpectris eiuſmodi vehementer conquereretur, aſſerens, ſe virum & mulierem nigram, tali & tali habitu indutos videre: qualem nec mei quidem ſeruitores, duobus tantùm exceptis, in Mumijs illis viderant, nec de illo Sacerdoti indicare poterant, mirari accuratiùs cœpimus. Certiſſimum enim erat, neminem ſeruitorum de cadaueribus iſtis ſciuiſſe, præter duos illos, qui ſecretum hoc nemini proculdubiò, extraneo præſertim, aperuerant. Sed nec tunc quidem Mumia nobis in mentem venerat. Poſtremò totus conturbatus, pallidus, & tremens Sacerdos ad me accurrit, expoſuitque quàm horrendum in modum à ſpectris hiſce inter orandum exagitetur, immò laceretur. Tandem incidit mihi, fortè illum hæc pati occaſione corporum iſtorum Mumiaticorum.

Spectra duo Simoni Presbytero apparent.

Miſi

Misi itaque ad nauarchum, vt inferiorem Saitiæ nauis partem nobis recludi iuberet, caussam tamen reticendo: volebam siquidem capsas illas Mumiarum clàm in mare proijcere. Sed nauarchus respondit, se id facere non posse propter ingentes fluctus, qui Saitiam ita operiebant, vt omnes madefieremus. Exspectaremus modicum, statim nos omnes interituros, nec esse cur inferiùs descenderemus, mox in ipso gurgite futuri. Et videbamus quidem apertè periculum maximum instare, si nauis aperiretur: ex alia parte Presbyter de spectrorum vexatione mirum in modum lamentabatur. Nesciebamus itaque quid nobis agendum esset.

Vbi verò S. Germanus apparere, & ventus contrarius subsidere cœpit; cùm iam illucesceret, nauem aperiri iussi. Et quamuis, vt paulò superiùs scripsi, apparente eiusmodi sidere, nauis extra periculum esse soleat, spectris nihilominùs Sacerdoti molestiam inferentibus, septem capsas illas in mare proijci iussi. Quod vbi factum, nauarchus statim ad me accurrit, percunctans quidnam abiecissemus: numquid Mumiam? Fassus sum. Expauit illicò vehementer; sed posteà se recolligens erat recreatus; & certò promittebat, nos tempestatem ampliùs non habituros. Et non frustrà hæc prędixit. Nam licet apud insulam Carpathos insurrexerat, minùs vehemens tamen fuit, & S. Germano semel apparente, statim cessauit. Dixit mihi posteà nauarchus, quo tempore ad eum mittebam vt nauem aperiret, etiamsi illi dictum fuisset, id propter Mumiam fieri, numquam tamen aperturum fuisse, propter vndarum insurgentium impetum: & quod iam certò nos interituros credebat, momentum tantùm demersionis expectans. Quærebat & Sacerdos, quidnam in mare proiectum fuisset. Cumque illi dixissem, maiore etiam timore correptus, tamquam vir Ecclesiasticus arguere me cœpit, quòd Ethnicorum corpora circumferre veritus non fuerim,

rim, propter quæ tantum vexationis pertulerit; nec aliam ſpectrorum apparentium cauſſam fuiſſe. Ego reprehenſionem boni Sacerdotis grato animo ſuſcepi: ne tamen ſiniſtri aliquid de me ſuſpicaretur, reddidi cauſſam facti, me Mumiam, cuius in medicinis frequens & neceſſarius eſſet vſus, propter iuuandos infirmos aſportare voluiſſe; neque ab Eccleſia prohibitum cuiquam eſſe, ne Mumiam in partes Chriſtianorum deferret. Cretam cùm deueniſſemus, quærebat Theologorum de Mumia ſententiam: qui docuerunt, eius importationem Chriſtianis non vetari. Atque ita demum me purgatum & excuſatum habuit. Apparuit & hinc, nihil illum de corporibus iſtis cogitaſſe: de quibus, ſi notitiam aliquam habuiſſet, non intermiſiſſet profectò, & metu periculi, & officio Sacerdotali adductus, quin me commoneret: maximè quòd iam nos morituros credebamus, & ipſemet Orationes in periculo recitari ſolitas, nobis ſubſequentibus, inchoabat.

Neque hæc ideò ſunt hîc à me commemorata, quaſi pro certo comprobare velim, propter Mumiæ corpora, quod multi volunt, naufragia eiuſmodi prouenire: ſed vt doceã, iſta nobis in hac nauigatione contigiſſe. Certè Sacerdos hic valdè pius & vitæ exemplaris fuit. Nam Corcyram vſque mecum nauigauit. Poſteà cùm ego me in Italiam conferrem, & Hydrunti ex naue deſcendiſſem, ipſe cum famulo & rebus meis, in triremi Venetias nauigauit, & aduentum meum ibidem exſpectauit. Poſteà Compoſtellam, voti exſoluendi cauſſa, perrexit: vnde Romam, & deinde in Poloniam redire cõſtituerat. Vbicumque mecum loca Chriſtianorum attigit, ſingulis diebus Miſſam deuotiſſimè, cum lacrymarũ profuſione, celebrauit. Domi verò minima quæque obſequia, pueris conſueta, cum tanta alacritate obibat, vt admoneri per nos neceſſariò debuerit, ne ſe ad viliſſima culinę miniſteria, ollarum cacaborúmve ablutionem, vel ſcoparum purgationẽ, demitteret. Admi-

Reuerſus eſt in Poloniam, & Craconiæ in hanc vſque diẽ degit, in Eccleſia B. Virginis deſeruiens.

rationi fuit omnibus,tanta pij Sacerdotis huius humilitas.

Illud operæ pretium fuerit hoc loco inſerere, qualem Sacerdos hic poſt magnam illam tempeſtatem, qua apud inſulam Carpathos, cùm nobis S. Germanus ſemel tantùm apparuiſſet,iactabamur,viſionem oblatam habuerit, quam ſtatim mihi, qui proximus illi eram, deinde ceteris omnibus reuelauit. Nam cùm in oratione poſitus eſſet, videbatur ſibi videre Saitiam noſtram nauem in partes ruptam, & nos per mare natantes demergi. Intereà beatiſſima virgo Maria, pallio ſuo nos cooperiens, nauis partes recollectas in vnum compoſuit,& dixit; Ecce in quanto periculo fuiſtis. Atque ita veluti è ſomno quodam experrectus ſe proripuit:quod apertè videbamus.Nam ſubitò conſiſtens, & hinc inde aſpiciens, nauem & nos omnes ſaluos reperit,quos in viſione mari iam obrutos crediderat. Hæc obiter hìc annotanda putaui,quæ coràm ipſemet intuitus, & magna ex parte ſum expertus. Certum eſt, ſi tẽpeſtas in duas horas,vt attigimus anteà, protracta fuiſſet, Saitia vim eius ſuſtinere nulla ratione potuiſſet: id quod euidenter deinde apparuit,cùm apud inſulam prędictam Carpathos,per continuas viginti quatuor horas, nauem reficere, & pice obducere coacti fuimus: quæ adeò vndarum violentia concuſſa fuit, vt per vices nautæ continuò aquam exhaurire neceſſe habuerint.

Simoni Presbytero Virgo beatiſſima in tempeſtate apparet.

Cùm igitur ad prædictum Promontorium delati eſſemus,quod in ipſo diluculo fuit (nam noctu eò appropinquare nauta propter ſcopulos nõ audebat)iactis anchoris, & Saitia ad rupem longis funibus alligata (fundus enim hìc non adeò ſtabilis, & vel ad modicum ventum anchoræ mouentur: vnde niſi nauarchus ſit peritus,ſæpenumerò naues periclitantur, quæ vt tutiorem habeant ſtationem, funibus prælongis ad rupem alligari nautarũ induſtria ſolent) ſtatim famulum Sitiam, quæ tribus inde milliaribus diſtabat, miſi, qui Rectori Conſtantino Rinero

de

de aduentu noſtro ſignificaret. Is quoniam iam anteà, vt dictum eſt, de me certior factus erat, equos, & vltra decem & aliquot equites, qui minores haſtas deferre ſolent, & Stradiottę vocantur, ad me deducendum expediuit; qui veſperi vnà cum famulo venerunt: vnde noctem in Saitia me adhuc ducere oportuit. cumq; conſcenſis ſcaphis me ſalutaſſent, & mandata Rectoris expoſuiſſent, vbi nauarchus didicit quis eſſem, vehementer indoluit, quòd id Alexandriæ reſcire non potuerit. Aliter enim mecum transacturus erat. Quis enim noſſe poterat, quæ de nobis facere conſtituiſſet? Animaduerſum enim fuit, (an autem hoc in mente habuerit, Deus nouit) niſi maior noſtrûm in Saitia (remanſerant etenim mecum etiam Stradiottæ aliquot) numerus fuiſſet, quòd noctu in mare denuò nos abducere cogitabat, vt nos pretio redimeremus; vel alias lucri occaſiones, prout & alij facere ſolent, inueſtigaturus fuerat. Sed malum præuidentes, tota nocte diligentem adhibuimus cuſtodiam, perpetuò vigilantes.

Stradiottæ equites.

24. Manè egreſſus naui, rebus nauiculâ, quæ venerat, Sitiam præmiſſis, & nauarcho iuxta conuentionem pretio perſoluto; familiaque ipſius donata, ita vt iam contentus remanſerit, equis conſcenſis, verſus Sitiam perrexi. In itinere ad monaſterium beatiſſimæ Virginis, in quo Græci monachi habitant, qui locus ſingulari populorum deuotione frequentatur, deſcendi, Deoque gratias egi, quòd nos hactenus incolumes ſeruauerit. Circa meridiem Sitiam perueni, Rectore cum multorum nobilium frequentia obuiàm mihi prodeunte: qui cùm me ad domum nobilis cuiuſdam Veneti ex familia Corneliorum deduxiſſet, & hoſpitij commoditatem ordinaſſet, in palatium redijt. Sitia enim muro cincta non eſt, ducentas circiter domos tantùm habens. Palatium verò Gubernatoris anguſtum, munitionem nullam habet. Nam tempore belli omnes ad loca tutiora ſe conferunt: nec niſi propter

Iudicia, cùm tractus ſit peramplus, Rector hîc manere conſueuit.

Manè venit ad me Rector, & me ad Eccleſiam parui 25.
Conuentus ſancti Auguſtini deduxit, vbi Miſſam audiuimus. Prandio peracto, viſitaui eumdem in palatio, vbi Iudicia quædam exercebat. Patebat inde latior in mare proſpectus, vidimuſque Saitiam noſtram; quæ, vt conſtituerat, ad aliam inſulæ partem verſus Barbariam curſum tenere propter ventum contrarium non potuit. Mare namque cùm ſit hîc magis amplum, ſecuram præbet nauigationem. Saitia verò prope Archipelagum tendebat, & de nouo in tempeſtatem incidit; quæ Corcyram vſque delata eſt.

Hanc ad te tertiam Epiſtolam hinc ſcribendam exiſtimaui, quòd verear, ne hîc Cretæ propter tempeſtates diutiùs mihi ſit hærendum, quàm vellem, & rationibus meis expediret. Adproperabo tamen Candiam: & quidquid poſteà fuerit, certiorem te reddere non intermittam. Datum Sitiæ, XXV. Octobris, anno M. D. LXXXIII.

EPISTOLA QVARTA.

ARGVMENTVM.

HIC *funebres Sitienſium cærimonias exponit. Candiam appellit. Honorificè à Ciuitatibus & Inſulis Venetorum excipitur. Arces, ciuitates, portus complures deſcribit. Caſum mirabilem nautarum Siciliæ, literas liberi tranſitus à Turcico Imperatore miſſas, eiuſdem inſidias, quas diuina prouidentia euaſit, inſerit. Apud Zacinthum, fratrem Cardinalem factum cognoſcit. Barium Apuliæ ciuitatem, ſepulchro diui Nicolai celebrem, & alia regionis loca perluſtrat. In itinere à latronibus ſpoliatur, qua de cauſa maxima rerum difficultate inter ignotos circumuentus, ægrè Venetias adnauigat, vbi famulum Tripoli cum ſarcinis præmiſſum reperit, alter decimo poſt ſuum aduentum die Corcyrâ venit. Denique votorum compos, feliciter ad ſolum paternum reuertitur.*

RECTOR

16. RECTOR Sitiensis, pluribus nobilibus conuocatis, epulo sollemni me excepit in palatio: quo finito, deambulabat hinc inde mecum. cumque paruam quamdam Græcorum Ecclesiam præteriremus, incidimus in funebres illius regionis cærimonias, quæ veteribus Ethnicorum non erant absimiles. Maritum defunctum vxor sepeliebat; quæ facie vnguibus conscissa, capillos euellens, vestem in pectore dilacerans, caput muro allidens, non absque sanguinis effusione orbitatem suam miserabiliter deplorabat. Adhibiti sunt etiam pretio conducti lamentatores & lamentatrices, qui funus deducentes, eiulatus, & manibus contortis vociferationes inconditas edebant. Mos abominabilis, & Christiana professione indignus. Vesperi valedixi Rectori, qui mihi Stradiottas aliquot, qui me deducerent, attribuit; & nobilibus vicinis significauit, vt quocumque diuerterem, me honorificè & luculenter tractarent; quod ab ipsis, etiam maxima cum humanitatis testificatione, copiosè factum est. *Funebres cærimoniæ Sitiorum.*

27. Manè Missa audita, & diuinissima Eucharistia percepta, antequam plenè illuxisset, discessi pransurus in Turlottha, palatio cuiusdam nobilis: inde per conuallem amœnam & fertilem, pro nocte peruenimus Cauusam, vbi nobilis Venetus ex Cupressi arboribus lucum elegantem, pulcherrimo ordine plantauit, & ad competentem perfectionem deduxit.

28. Perueni Istrônam ad locum cuiusdam nobilis peramœnum. Pertransiui Pomeriacum, villam benè habitatam. Inde pro nocte, cùm tardior hora esset, diuerti ad monasterium sancti Antonij de Sumete de Cares, Ordinis sancti Francisci. Exceptus sum à Fratribus perhumaniter, qui, quoniam ex eleëmosynis viuunt, fructus varios nobis apposuerût. Ad dextram prope viam publicam, vidimus Di-

rapetram, olim Hyrapeam. Ibidem quoque ad dextram, ſupra littus maris, quod iam non poteramus conſpicere, habuimus inſigne Venetorum propugnaculum, Spina longa cognominatum, in rupe exædificatum, quod mari vndique alluitur.

Prandio ſumpto diſceſſi ex monaſterio, pernoctaturus 29.
in Maglia, villula cuiuſdam nobilis, & palatio paruo. Huc Dux Candiæ quemdam propinquum ſuum, cum Secretario & honeſto comitatu præmiſit, qui me ſalutarent, vtque rectà in palatium diuerterem, inuitarent.

Summo manè quatuor ferè ante diem horis diſceden- 30.
tes, itinere valdè difficili & ſaxoſo, peruenimus circa meridiem ad Candiæ ciuitatem. Diuerti rectà ad monaſterium ſancti Franciſci, Deo humilem gratiarum actionem offerre, ibidemque manere deliberatum habens: quandoquidem anteà quoque hoſpitium hîc habebam. Sed cùm pranſurus cum eo, ad Ducem acceſſiſſem, omnibus modis vrgebat, vt in palatium diuerterem. Quamuis autem certis de cauſſis libentiùs in monaſterio manſiſſem, ad magnam tamen Ducis inſtantiam, qui ſubuerebatur, ne inhumanitati ipſius id adſcriberetur, ſi alibi hoſpitium habuiſſem, precibus eius locum dedi, & per quinque hebdomadas, antequam Caneam me contuliſſem, hoſpitij eius beneficio vſus ſum.

Candia ciuitas.

De ſitu ciuitatis Candiæ, & munitione eiuſdem, bellicorumque tormentorum inſigni apparatu, quandoquidem alij perſcripſere, ego ſuperſedeo. Cetera breuiter perſtrinxi, cùm primùm eò adueniſſem, in Palæſtinam nauigaturus.

NOVEMBER.

Die ſeptima Nouembris, duodecim Venetæ triremes 7.
appulerunt Corcyrâ: quarum ſeptem erant ad cuſtodiam maris deputatæ, quæ milites Meliteſes à Venetis captos dedu-

deducebant; quinque verò erant nouæ, quas illi Arcillas vocant, & in Arſenali aſſeruantur, vt neceſſitate superueniente, vbi opus fuerit, expediri poſſint. Nullibi etenim, præterquam Venetijs, triremes ædificantur: & inde vbi vſus poſtulat emittuntur.

Toto hoc tempore diligenter & ſæpiùs ciuitatem perluſtraui. Inſpexi & arcem portui imminentem: quæ parua quidem, ſed valdè munita eſt, omniaque nauigia portum ingredientia excipit. Maiora bellica tormenta habet plurima.

Nobiles quoque omnes, in Magiſtratu conſtituti, ſuis me conuiuijs ſemper adhibebant, humaniſſimè tamquam hoſpitem inuitantes & tractantes. Debebant mihi ſtatim duæ triremes dari, quæ me in Italiam deportarent, qua de re literas Reipub. Venetæ ad loci huius miniſtros habui: & ex parte negotium fuit determinatum. Sed Capitaneus triremium, Philippus Paſqualigus, executionem differebat: cumque mandatis vrgeretur, loco duarum, vnam mihi triremem aſſignauit Ioannis Diedo: qui, cùm fratrem haberet Caſtellanum in Spina longa, mercimonia olei oliuarum pertractantem, exſpectando ſuum oleum, profectionem differebat; ita vt tardiùs inde diſcedere coactus fuerim, idque cum alijs triremibus, vt inferiùs dicetur.

30. Fui in altiſſimo monte ſupra ciuitatem Candiam, vbi eſt paruum Græcorum monaſterium, ad quod tamen, cùm iam hora tardior eſſet, peruenire non potui. Hîc Poëtæ fabulantur Iouem ſepultum; & nonnulli affirmant, epitaphij quoſdam Græcos characteres ibidem reperiri, qui vetuſtate ita exoleuerunt, vt diſcerni non poſſint. Georgius Cedrenus ſcribit, inſcriptionem illam ad eum modum ſe habuiſſe;

HIC SITVS EST PICVS: QVI ET IVPPITER MORTVVS.

DECEMBER.

Die quarta Decembris Missa manè audita, discessi ex 4.
Candia, à Consiliarijs & Nobilibus multis honoris caussa comitatus. Meridie Telizam, pro nocte Camariotum peruenimus: quæ loca ad nobiles Candiæ pertinent.

Retimum Venetorum. Manè Daphnedades, vesperi Retimum attigimus: vbi 5.
Consiliarij, Nobiles, & Capitaneus cum equitibus circiter quinquaginta, obuiàm mihi procesŝere. Nam cùm propugnaculum peramplum sit, plures hîc milites alunt Veneti. Diuerti rectà in arcem, in qua Rectoris munere perfungebatur Angelus Barocius: qui me humanissimè excepit, omnibus tormentis bellicis exoneratis. Ciuitas ipsa superioribus bellis, à Turcis exusta. Arx, in edita rupe in mare procurrente, exstructa, vt à continente auulsa videatur. Assimilatur situi Tyri in Syria Phœnices, nisi quòd locus hic minor est.

Manè cum Rectore iui ad salutandum Episcopum, qui 6.
Iulius Carara dicebatur. Posteà Missa in Ecclesia audita, redijmus in arcem vnà cum Episcopo. A prandio itinere permolesto, iam tardè peruenimus ad locum Piscopi dictum: vbi est villa & palatium dicti Antistitis, quo procurante, ibidem per noctem sustentati & tractati fuimus.

Exeundo manè, & relicta supra montem ad dexteram 7.
prope mare, altera Dirapetra, olim Hiera Pithna, vbi Nobiles alunt etiam milites aliquos, propter piratarum Turcarum incursiones, peruenimus tribus horis ante vesperam ad monasterium Græcorum S. Ioannis de Patyna dictum. *Monasteriū S. Ioannis de Patyna.* Est enim insula in Archipelago Pathmus dicta, in qua S. Ioannes Apocalypsim conscripsit. Multa sunt eiusdem ordinis in Græcia monasteria, quæ omnia S. Ioannis de Patyna vocantur. Non procul à dicto monasterio in monte sublimi, per quem transiuimus, visuntur muri satis adhuc integri, ex lapide quadrato constructi, vbi appa-

ret magnam olim fuiſſe ciuitatem. Prope monaſterium prædictum, quod vno ferè Polonico milliari à dictis murorum ruinis abeſt, habentur ciſternæ magno ſumptu in terra effoſſæ, & muro ſolido ædificatæ, è quibus aqua ad prædictam ciuitatem deferebatur. Mirum cur ciuitas illa in monte poſita fuerit, vbi nullas habere potuit aquas, quæ tanto interuallo petebantur, è pluuia tantùm collectæ: nec enim ibi ſurgentes habentur. Tota namque inſula duo tantùm habet flumina, exigua cymba nauigabilia. Si alicubi fons emergit, is perquàm exiguus, modicas aquas miniſtrat.

8. Quatuor horis antelucanis equitando conſumptis, Caneam, anteà Cydonia dictam, perueni, priuſquàm ciuitas aperiretur: vbi ad vnam & mediam horam mihi fuit exſpectandum. Ideò autem maturiùs veni, ne equitatus mihi cum pompa occurreret. Porta ciuitatis aperta, ſtatim ad monaſterium S. Nicolai, Ordinis D. Dominici, diuerti. Nam militiæ Præfectus Raphaël Razbonius, vt ad ſuum palatium deſcenderem, rogabat. Sed quoniam data opera ex Candia diſceſſeram, ne diutiùs in palatio Ducis hærerem; & libertate potiùs gauderem, quàm cærimonijs illis diſtrahentibus, quas pro ſua humanitate magnas mihi nobilitas illa tota exhibebat; ideò in monaſterio potiùs ſubſiſtere decreui. Scripſeram enim Candiâ Fratribus, vt mihi apud ſe locum habitationis concederent: quod libenter fecerunt. Habebant enim cubicula, excipiendis hoſpitibus ſtudioſè præparata, quando honoratiores aliquæ perſonæ eò accederent. In Græcia namque publica diuerſoria non reperiuntur: apud priuatos vel fauore vel pecunia hoſpitium conquirendum eſt. Venit illicò ad ſalutandum me ciuitatis Rector, Ioannes Dominicus Ciconia, cum Conſiliarijs Marco Antonio Contareno & ceteris ex familia Lauredana. Diebus poſteà ſequentibus, pluries ciuitatem perluſtraui. Nam ibi per nouem hebdo-

Cydonia, ſiue Canea.

Hoſpitia publica in Græcia non habentur.

madas manſi. Ciuitas eſt valdè munita,cum portu; quem tamen onerariæ naues, propter ſcopulos, ingredi non poſſunt: ſed vno abhinc milliari noſtro, apud paruam inſulam, quæ Turlures habet munitionem, tutam habere ſolent ſtationem.

Quandoquidem multi ſcribunt de hac inſula Creta, Plinius præſertim, quòd olim centum Vrbes habuerit: ego nihil temerè affirmare volo, vt qui eam in tranſitu tantùm viderim, neque ſtudiosè totam peragrarim. Sed ex frequentibus ruinis apparet, eam plurimas vrbes habuiſſe, vt valdè veriſimile videatur, quod Plinius ſcripto tradidit.

Nauis Siculorum erratica. Occurrit hoc tempore caſus hîc mirabilis. Conſpecta fuit à longè maior nauis(quales propter anguſtiam portus & latentes ſcopulos huc adpellere non ſolent) proſpero vento rectà verſus portum ferri. Animaduerſum eſt,eam loci inexpertem; atque ob cautelam tormenta iam explodi debuerant,cùm ecce, cum omnium ſpectantium trepidatione & admiratione, ſalua miraculo quodam, in portum irruit. Erant in ea homines vndecim,qui ignorabant quorſum deueniſſent. Dicebant ſe nautas eſſe Siculos, qui Syracuſis lignatum vltra Promontorium quoddam profecti, cùm nauticam pixidem non haberent,vento validiſſimo abrepti, tribus hebdomadis per mare oberrabant,neſcientes planè vbi eſſent,qui à diebus iam octo panem non deguſtarunt: cumque ſe iam fame perituros viderent, (quod etiam ex pallida illorum & ferè emortua facie apparebat) conſpecta Inſula, verſus illam vela direxiſſe, quæ etiamſi Turcica fuiſſet, maluiſſe in ſeruitutem abduci, quàm fame contabeſcere. Nauem hanc emit ab illis mercator quidam ſeptingentis ſcutis; quam vendere coacti ſunt,cùm non haberent vnde ſe ſuſtentarent, nullique mortalium in iſtis partibus noti eſſent. Mercator magnam difficultatem expertus eſt, antequam nauem è

portu

portu, propter cautes & ſcopulos educere potuiſſet: illi autem, abſque damno aliquo, miraculosè in eum delati ſunt. Qui portum hunc, quàm periculoſus ſit, conſiderauerit, vix illi poſſibilia iſta viderentur. Tres ex ijs nautis, eamdem, quam & ego, triremem poſteà mecum conſcenderant.

26. Appulit Caramuſana nauis ex inſula Milo, & cum ea duo Poloni nobiles, Martinus Lubieniecki & Petrus Broniewski: qui declinantes periculum (nam ſub illud idem tempus Iacobus Podlodowski à Turcis fuit interfectus) huc Conſtantinopoli delati erant, nihil minùs cogitantes, quàm vt me hîc inuenirent. Hi, vt Conſtantinopoli faciliore negotio diſcedere poſſent, acceperunt patentes literas, quas Amurates Tertius Turcarum Imperator mihi tranſmittebat. Cùm enim Ieroſolymam proficiſcerer, ſcripſeram ex Candia Stephano Regi, petens ab eo, vt mihi eiuſmodi patentes literas à Turcarum Cæſare obtineret, quarum præſidio, terreſtri itinere ex Syria rectà Conſtantinopolim peruenire poſſem. Et licet contra genium quodammodò meum profectio hęc mea futura erat; quoniam tamen nauigatio, etſi breuis, valetudini meæ fuit contraria, neque credebam me Ægyptum peragraturum, propter immenſos calores, & exercitus, qui, vt anteà innuimus, in Perſiam mittebantur: decreueram, viſendæ etiam Conſtantinopolitanæ vrbis cauſſa, illac iter facere. Itaque quòd me Stephanus Rex diligenter commendaret, eiuſmodi patentes literæ Turcicæ expeditæ, & mihi per dictos Nobiles allatæ fuerunt.

Iacobus Podlodowski à Turcis occiſus.

SVLTANVS AMVRATES IMPERATOR.

SPECTABILIBVS, *& Præfecturæ Cadiatus dignis ac ſtrenuis Ieroſolymâ Conſtantinopolim verſus, in itinere*

vbicumque residentibus Cadijs, optantes omnium bonorum affluentiam, simúlque mittentes hoc excellens mandatum nostrum, notum esse volumus; Quòd hisce temporibus ex ditione Regis Poloniæ quidam nomine Petrus Bronyewsky Polonus, ante celsitudinem Maiestatis nostræ veniens, retulit, quòd Lithuaniæ Ducatus Marschalcus supremus, nomine Nicolaus Christophorus Radziwil, Dominus spectabilis, Ierosolymâ sanctâ rediens, cum duodecim personis Constantinopolim venire constituit ac proposuit: & vt vbique in itinere, in diuersorijs locísque, quocumque conuersari & subsistere voluerit, ipsius persona cum famulis, equis, & omnibus suis sarcinis, à nemine aliquam difficultatem & impedimentum patiatur, ille ipse à nobis hasce sacras literas mandatorias expostulauit. Quamobrem mandaui, vt quamprimùm vbicumque locorum præfecturæ Cadiatus, cum hisce literis sacris aduenerit, in primis personæ suæ Dominationi, famulis, equis, sarcinis ac necessarijs omnibus in itinere, hospitijs, eundo, commorando, & in omnibus locis conuersando, nihil omnino alicui eorum ab quopiam molestiæ ac impedimenti facere permittatis: quandóque voluerit suo sumptu res sibi necessarias & alias ad victum pertinentes coëmere (modò iuribus nostris ne sint cõtrariæ) vt à nemine itidem aliquod impedimentum & fastidium habeant, diligenter prouideatis. Hæc omnia scientes, quando hæc epistola nostra vobis ostendetur, plenam fidem adhibeatis. Datum Constantinopoli vltimis diebus mensis Romasana: nostro Septembre vltimis diebus, anno M. D. LXXXIII.

INSCRIPTIO SIVE TITVLVS.

Ex Ierosolyma sancta vbique in itinere, ad Cadios, Constantinopolim versus eundo, hæ literæ pertinent.

Quoniam autem acciderat, quòd sub idem tempus Nisouienses Kosaci Tehiniam oppidum, Turcarum commercio clarum, propemodum funditus euerterant; quam ob caussam, de bello Poloniæ Regi inferendo inter Turcas muſ-

mussitabatur:quamuis eiusmodi patentes literæ datæ fuerant, Secretarius tamen Nobilibus illis, prout mihi narrarũt,hęcLatinè dixit;Eatis,quia non curamus vos,sedPrincipes vestros. Statim igitur itinere terrestri, quatuor sunt Czaussij expediti, vnus Aleppum & Tripolim, alter Damascũ &Ierusalem,tertius Cairum,quartus Alexandriam (quò iam vna triremis cum duobus celocibus aduenerat Feria quinta, ego verò Dominica discesseram) cum eiusmodi mandatis,quod mihi posteà ex ijsdem locis significatum fuit;nempe,esse quosdã quibus literę passus à Cæsare sunt concessæ:quibus nõ obstantibus,debere nihilominùs personas illas comprehendi, diligenterque asseruari, & quamprimùm de ijsConstantinopolim perscribi.Sub hoc ipsum tempus, paulò antè quàm ego Cairo discessissem Alexandriam, accidit casus, qui ad ostendendam circa me diuinæ prouidentiæ singularem misericordiam non mediocriter pertinet.

Auctori insidiæ à Turca paratæ.

Quinque Nobiles viri,obtentis literis patentibus, operâ Breyneri defuncti Cæsaris Legati, à Turcarum Imperatore,Constantinopoli cum Galeone Turcico Rhodum peruenerunt: vnde soluentes (cum altero Galeone,quem ceperant Melitenses) sua naue vecti adnauigarunt Alexandriam primùm, deinde Cairum, vbi sæpiùs cum illis conuersatus sum : quorum nomina sunt hæc; Pancratius Freyndt, Georgius Mencen, VVolffgangus Aurbach, Bernardus VVarkoc, qui Regi Stephano inseruiuit,& quintus erat Polonus,Ioannes Kobilnicki. Hi antequam ego Alexandriam discessissem, profecti sunt ad montem Sinai, & vnà cum illis Abrahamus,Baro à Dona, qui mecum erat in comitatu, & reuersus è monte Sinai, me posteà Alexandriæ reperit. Ceterùm quinque illi Cairo Ierosolymam profecti sunt: cumque terram Philisthinorum pertransirent, inciderunt in Arabes; & quoniam Carauana triginta tantùm personas habebat, ab illis sunt spoliati.

Peruenerunt tamen Ierosolymam: cumque inde Damascum peterent, in Samaria ciuitate Sichar, de qua superiùs, habuerunt obuium Czausiium illum, qui Cairum mittebatur. Hic vbi quinque externos vidit, existimans me cum famulis esse, eosdem iuxta mandata sibi iniuncta detinuit: cumque illi patentes Cæsaris literas Czausiio exhiberent, maiorem etiam illi suspicionem iniecerunt, me illum ipsum, qui comprehendi iubebar, fuisse. Quamobrem ostendit vicissim illis literas Cadio destinatas: in quibus continebatur, vt etiamsi literas passus à Cæsare haberent, nihilominùs in custodiam conijcerentur; & statim de comprehensis Constantinopolim referretur. Itaque omnes illi quinque adeò strictè catenis ferreis ad collum sunt simul colligati, vt vno versus terram inclinante, ceteri quoque incuruarentur. Literæ verò passus, quas habebant, per eumdem illum Czausiium, Constantinopolim sunt transmissæ. Priùs tamen Damasci fuerunt exhibitæ; ex quibus cùm constaret me non esse, (quod itidem mercatoribus quibusdam sibi notis significauerant) missus est Damasco Czausiius, qui illos è carcere dimitti iussit, in quo per duas hebdomadas miserè detinebantur. Agnosco itaque vel hinc gratiam Dei singularem, quòd consilium illud Stephani Regis Grodnæ datum, qui me, vt in Palæstinam per Constantinopolim irem, hortabatur, sequutus non fuerim; idque propter offensam Regi Stephano temerè per Kosacos Nisouienses conflatam; cuius rei pœnam Iacobus Podlodouius, absque sua culpa interemptus, sustinuit. Collaudauit posteà factum hoc meum Rex Stephanus, cùm reuersus è peregrinatione, ibidem Grodnæ illum salutassem, quòd diuersum ab illo, quod suadebat, iter instituere maluerim; alioquin maximum vitæ discrimen incursurus.

Itinere terrestri ad vnum & medium, maritimo verò ad dimidium tantùm milliare progressus, visitaui pro- 28.

pugna-

pugnaculum Venetorum in hoc ipſo regno munitiſſimum, in Suda inſula conſtructum, quod iam antè à longè ex monaſterio S. Ioannis de Patyna conſpexeram, cùm iſthìc, ante meum Cydoniam ingreſſum, pernoctarem. Arx hæc quinque habet validiſſimas frontes ſeu propugnacula, tormentis bellicis & multis militibus egregiè inſtructa: portui adiacet ampliſſimo, qui duo nauium millia commodè capere poteſt, quæ præterlabentes, bombardæ longioris ictu peti poſſunt. Fuit mecum vnà Conſiliarius Marcus Antonius Contarenus. Caſtellanus loci erat Ioannes Antonius Buon, qui nos ibidem prandio excepit, & quæ viſu ibidem digna videbantur, humaniſſimè demonſtrauit. Sub veſperam redijmus Cydoniam.

ANNVS M. D. LXXXIV.

IANVARIVS.

2. Manè è turri ſpeculatoria Cydonienſi, quæ eſt ad littus maris, ſignificatum eſt, duas triremes viſas, quæ verſus Candiæ ciuitatem ferebantur. Et quoniam pridem proclamatũ fuit, Latinum Vrſinum in Candiam venturum, *Latinus Vrſinus in Candiam à Venetis miſſus.* qui à Repub. Veneta mitteretur in Inſulam, vt antiqua propugnacula reſtauraret, nouis erigendis loca peropportuna deſignaret, cùm vir hic in rebus bellicis apprimè à multo tempore verſatus haberetur, creditum ſtatim eſt, cum triremibus his aduectũ, prout etiam res ipſa comprobauit. Is enim ciuitatem Candiam ingreſſus, ſtatim Caneam triremes aliquas expediuit (quarum ſeptem in Candia ad cuſtodiam maris deputatas anteà diximus) vt non procul ab ipſa ciuitate conſiſterent, in loco Grabuſſes dicto, cuius D. Lucas meminit, vocans Phœnicem portum *Actor. 27.* Cretæ, reſpicientem ad Africum & ad Corum. Eſt enim ſatis commodus, & qui facilem Turcis acceſſum præbere poſſet. Quamobrem cùm adhuc in Inſula verſarer, nouum in eo, benè munitum propugnaculum fuit excitatum.

tum. Mensis hic totus per aduersam valetudinem mihi transactus est. Nam per septem ferè hebdomadas malè habui: per quinque verò febrem quotidianam, cum grauissima tussi, sum expertus. Dum hìc hærerem, Armamentarium seu Arsenale pro viginti vel circiter triremibus, ædificando perfectum fuit. Quoniam lateres cocti in partibus istis non habentur, testudines substructionum lapidibus quadratis erant concameratæ, qui cùm calce tantùm compacti essent, quę nondum indurueraт, neque superiùs opere albario, vt aqua commodiùs decurreret, obducti fuissent, (neque enim ibi fornices tecto aliquo cooperiuntur) superueniente pluuia vehementiore, lapidum compage resoluta, & quòd fundamēta perfunctoriè iacta fuerant, vna nocte duę concamerationes ędificij corruerunt, & duas, quæ præ ceteris instructiores erant, triremes conquassarunt: quæ res Officialibus loci plurimum perturbationis attulit: propter Turcarum tamen vicinitatem, quorum aliquot Caramusanæ naues in portu eorum constitisse videbantur, mira celeritate, & fundamenta roborata, & fornices denuò erecti fuerunt.

Armamentarium Cydonion.

Appulerunt Sudam duæ triremes illæ, quæ Latinum 15.
Vrsinum aduexerant. Et quoniam Venetias reuertebantur, cùm Ioannes Diedo, cuius mihi triremis oblata fuit, indies moras necteret, misi Petrum Bilinam famulum ad Laurentium Priulum, qui vni dictarum triremium præerat, (Veneti Supracomitem vocant) & mihi, propter intrinsecam familiaritatem, quam cum Francisco eius fratre habebam, notus erat, petens ab eo, vt in eius triremi Corcyram deferri possem: quod ille libenter concessit. Nam pro humanitatis officio ducunt Veneti, quoties in triremes suas aliquē ex nationibus exteris, qui nobilitate polleat, admittunt: & eo nomine à Repub. gratiam reportant. Accelerauit igitur, & vt primum ventum propitium nactus est, Caneam venit die trigesima Ianuarij cum 30.

socio

ſocio ſuo ex familia Venerea, qui alteram itidem triremem habuit. Priùs tamen ad me idem quoque Laurentius terreſtri itinere venerat, officiaque ſua humaniſſimè mihi detulit, petiuitque vt eius triremem conſcenderem.

F E B R V A R I V S.

More antiquitus recepto obſeruatur apud Venetos, vt nulla triremis hinc pelago ſe cõmittat, niſi alteram ſibi ad minus adiunctam habeat, idque periculi alicuius conſideratione, quod in legendo tam longo Turcici littoris tractu occurrere poſſet. Quamobrem cùm tertia illa Diedonica, quæ mea eſſe debebat, duabus illis triremibus adiecta fuiſſet, neque compareret, quòd Diedo diutiùs in Candia hæreret, Priulus cum naue ſocia diutiùs ſibi exſpectan-
4. dum non putauit. Itaque die quarta Februarij, cùm Rectori ciuitatis ceteriſque notis valedixiſſem, paulò ante veſperam, Priuli triremem conſcendi. Tandem tertia noctis hora, nuntium Sudâ allatum eſt, triremem Diedonis appuliſſe: quæ cùm à Canea tribus tantùm milliaribus abeſſet, duæ noſtræ iam iam ſoluturæ, exſpectare illam debebant.

5. Manè triremis illa portum eſt ingreſſa, ſtatimque Diedo cum Caſtellano fratre ſuo, ad eam triremem, quam conſcenderam, paruo nauigio peruenientes orabant, vt illorum nauem ingrederer, quæ iam pridem à Regentibus Candiæ mihi eſſet attributa. Reſpondi, ſi mihi hoc genus officij & humanitatis detuliſſent eo tempore, quo illis hoc demandatum à ſuperioribus fuit, nihil me facturum fuiſſe libentiùs: ſed quandoquidem, propter priuata illorum negotia, integram hiemem in Inſula me duxiſſe oportuit, & nunc iam optimi viri amici mei nauem conſcendiſſem, pro ipſorum hac bona erga me voluntate, gratias me illis agere, me in conſcenſa triremi, in Dei nomine nauigaturum. Rogabant illi ne hoc facerem. Dixi illos in

culpa eſſe: mihi aliter facere non licere. Sic abierunt.

Hac eadem die, cùm triremis hæc propter inferendas res victui, vt moris eſt, neceſſarias, ſoluere non poſſet, veſperi ventus validiſſimus Boreas, nobis valdè contrarius flare cœpit, vt remigare nulla ratione poſſemus: qui die 6.
quoque inſequenti magis etiam auctus eſt: cuius natura cùm nautis explorata ſit, quòd in quartam vſque diem durare ſoleat, die ſeptima eiuſdem menſis denuò ad monaſterium prædictum diuerti; in quo venti opportunitatem exſpectans, vſque ad decimam diem manſi: qua circiter ſecundam noctis horam, cœna ſumpta, amiciſque ſalu- 10.
tatis, rurſum triremem conſcendi. Hora quinta ſumus è portu egreſſi. Manè conſpeximus inſulam Venetorum 11.
Cytheræa. Cerigo; olim Cytheræa dictam: & hora decimaoctaua, partim remis, partim velis acti, ſub arcem ipſam in altiſſimo monte poſitam peruenimus; quæ non adeò magna, præſidium Venetorum habet. Cytheræam à Canea milliaria noſtra viginti numerantur. In medio itineris eſt parua inſula deſerta Cecerigo nominata. Poteramus vltrà progredi, ſed quoniam in triremi Diedonis antemna reparatione indigebat, ratione ipſius noctem ibidem duximus. Caſtellanus loci, me vt in arcem diuerterem inuitauit: ſed quòd parum bellè habebam, remanſi in littore, ibidem deambulatione peramœna me recreans.

Ventus contrarius inſurrexit: cumque portus, in quo 12.
ſubſtiteramus, paruus & minùs eſſet ſecurus, nauigauimus retrò ad duo milliaria noſtra, portumque ſecuriorem, quamuis deſolatum, in eadem Inſula tenuimus, qui *Portus S. Nicolai & Eccleſia.* S. Nicolai dicitur, ab eiuſdẽ Diui parua Græcorum Eccleſia: ſupra quam in excelſo monte exſtant peramplæ ruinæ *Palatium Helenæ.* palatij Helenæ, quæ ibi habitaſſe perhibetur. Sed vnde aquam potuerit habere, incertum. In alia parte Inſulæ ad littus maris, eſt paruum & ſatis integrum Veneris templũ, *Helenæ rapta locus.* vnde eamdẽ Helenam à Paride raptam Poëtę fabulantur.

Cùm

Cùm ſub arce in illo eodem portu eſſemus, venerunt ad dictum Nobilem Supracomitem, decem & aliquot homines, orantes vt eos in triremem acciperet; quandoquidem ipſorum nauis, quæ Nigroponto veniebat, ad inſulam alliſa, magno cum ipſorum damno interijſſet. Admiſit eos; ita tamen, vt ne ſecum merces inferrent, quarum nonnullas in naufragio recollegerant, ne triremis nimiùm oneraretur, quæ circa trecentos homines habebat.

13. Propter eumdem ventum hærere in eodem portu coacti fuimus. Intereà prandio peracto, ſuperuenit nouum, tres triremes ex Barbaria circa Inſulam vagari, cum quibus manus conſerere parati eramus: ſed eæ paulò pòſt, vltra promontorium verſus Peloponneſum vela dirêxerunt.

14. Diſceſſimus è portu circiter horam decimamſeptimam, & poſt occaſum Solis peruenimus ad alium, *delle Quaglie* dictum, Cerigo duodecim milliaribus diſtãtem: qui propter infinitam coturnicum multitudinem, quæ ab incolis capiuntur, ab eiſdem nomen accepit: prout die inſequenti, quandoquidem propter ventum ibidem manere neceſſe fuit, multi ruſticorum plurimas nobis, & alia ad victum pertinentia, afferebant. Qui cùm maiori ex parte inter montes deliteſcant, & latrocinijs aſſueti, non ſemper tributum Turcarum Cæſari pendant, in tractatione cum illis diligens adhibetur cautio, & tormenta bellica aduerſus eos in promptu habentur inſtructa, ſi quid attentare velint: atque ita in triremes, vt victui opportuna diuendant, admittuntur; & ad eos in littus etiam deſcenditur, quod & nos fecimus. Quilibet illorum lorica indutus arcum in manibus geſtat. Sub veſperam, contentione inter ipſos oborta, ſagittis inter ſe acriter decertarunt, nobis ſpectantibus. Portus hic Italicè *Braczo de Mayna* appellatur, quòd montibus vndique præcinctus, brachij curuati ſimilitudinem exhibeat. Paruus ille quidem, vtpote

Portus delle Quaglie *ſeu Coturnicum.*

Braczo de Mayna *portus.*

ſex vel ſeptem tantùm triremium capax, ſed valdè tutus. Erat hîc anteà Venetorum propugnaculum; ſed nunc à Turcis derelictum. Nam cùm Venetorum triremes huc diuertere ſoleant, ne à Turcis infeſtentur, inter pacis fœdera, hæc quoque appoſita eſt clauſula, vt in arce nullum præſidium Turcicum collocetur.

Manè diſcedentes, conſtitimus non longè in portu, 16.
quem Veterem appellant, præterijmus tamen promontorium Matapam: vbi indicatum nobis fuit à cuſtodibus, ſex liburnicas rectà verſus nos contendere: quas cùm è Barbaria piraticam exercere crederemus, inſtruximus nos tamquam cum illis congreſſuri. Poſteà animaduerſum eſt, maiores eſſe piſcatorum Chriſtianorum cymbas, qui à S. Mauro in Archipelagum nauigabant. Fuerunt & aliquot inter eos Turcæ, ſed propter fœdus cum Cæſare initum, liberè dimiſſi ſunt.

Hora decimaoctaua propter ventũ, è prædicto diſceſſi- 17.
mus: poſteà tamen, alio contrario exorto, retrocedendum quodammodò nobis fuit ad eum, qui dicitur, Vituli portum: ad quem tertia demum noctis hora peruenimus, in eoque nauem Venetam, non adeò magnam reperimus, quæ Candiam petebat. Præmonuerunt nos nautæ, ne eo in loco ſubſiſteremus, in quo anchoras ieceramus; & propter ventum ſi vehementior inſurgeret, & propter littoris vicinitatem; cùm præſertim veſperi viſa fuerit hominum multitudo non procul congregari, licet incertum quánam de cauſſa, ſed tamen cautè hîc agendum eſſe. Portus iſti duo deſolati quidem ſunt, ſed circumcircà plurimas villas habent adiunctas. Si rectà nauigandum nobis fuiſſet, proculdubiò trigintaquinque milliaria iam confeciſſemus: ſed ad hoſce portus diuertendo, parùm tuta nauigatione, vltra quinquaginta milliaria emenſi ſumus.

Vituli portus.

Mare Coronicum non abſque difficultate prætereu- 18.
cti, propter ventum nobis contrarium, ſubſtitimus longiùs

giùs ab arce Coron, ne tormẽtorum globis impeteremur. Hora noctis ſeptima vlteriùs progreſſi ſumus; prætereuntes S. Venedici inſulam, ad aliam, quæ Sapientia dicitur, decem milliaribus decurſis peruenimus. Portus hic elegans & tutus, plurium triremium capax: non tamen Venetorum proprius, quandoquidem etiam Turcæ, propter Methonæ vicinitatem, communem in eo ſtationem habent. *Sapientia portus.*

19. Manè cùm ventus ſpiraret contrarius, non niſi hora decimaoctaua noſtræ triremes è portu mouerunt: cumque læuam petere tutum non eſſet, quod Methonæ ciuitas prænauiganda erat, vnde ex propugnaculis Turcæ nobis damna inferre potuiſſent, curſum ad dexteram circa Inſulam tenuimus: vnde tamen Turcæ tres machinas bellicas in nos exploſerunt. Sed longiùs diſſiti eramus. Reſponderunt eis & noſtræ naues, bombardas itidem in amicitiæ ſignum exonerantes. Præterijmus poſteà & Nauarinum celebre Turcarum in monte propugnaculum, à quo ciuitas ipſa longiùs diſtat. Sed arx ipſa imminet portui, in quo Occhialus cum decemocto benè inſtructis triremibus, ſeptem illas Venetorum, de quibus ſuperiùs dictum eſt, præſtolabatur. *Methona Turcarum ciuitas.* *Nauarinũ.*

Sub veſperam, confectis duodecim milliaribus, appulimus ad inſulam deſertam Prodona, in qua aprorum ſilueſtrium ingens eſt multitudo. Media nocte, Sirocco ſeu Euro valido, ſecundo tamen aſpirante, inde diſcedentes, per mare Arcadicum hora quartadecima attigimus Zacynthum. Statim vt anchoræ ſunt iactæ, mercator quidam Marcus Securi, mihi benè notus adueniens, nouum attulit, fratrem meum Georgium Radziuilum, creatum eſſe à Gregorio XIII. Pont. Max. S. R. E. Cardinalem. Cumque naui egreſſus ad Eccleſiam pergerem, magnus fiebat ad me omnium concurſus: qui, vt moris eſt, me ſalutantes, familiæ meæ de nouæ dignitatis huius acceſſione *Prodona.* *Zacynthus ſecunda vice.* *Georgius Radziuilus auctoris frater Cardinalis creatus.*

congratulabantur. Vento illo eodem decemſeptem milliaria confeceramus: qui cùm magis ac magis inualeſceret, cùm in anchoris nauis minùs eſſet tuta (neque enim portus hìc, ſed Sorſitor, id eſt ſtatio tantùm nauium habetur) quoniam comeatus importandi cauſſa, multi in littus deſcenderant, in reditu euerſa vna fregata, vix ab interitu homines vindicati ſunt. Suffocatus tamen in mari fuit ibidem famulus meus natione Germanus, quem in Candia ſuſceperam, iuuenis bonus & ſingulari pietate præditus, qui ſæpiùs affirmabat, ſtatim vt Italiam attingeret, quòd Societatem Ieſu ingredi omnino conſtituerat. Igitur periculum declinantes, quatuor milliaria, minore velo propter ventum validiorem appenſo, quod Magiſtram dicunt nautæ, eoque in periculo ſimili triremes vtuntur, progreſſi ſumus vltra rupem Schiuari vocatam; vbi proceelloſo vento vehementiùs inſurgente, imbre quoque maximo decidente, in loco paulò quietiore verſabamur.

Auctoris famulus ſuffocatus.

Cùm ad Zacynthum eſſemus, reperimus nauem ibi ante duas hebdomadas ruptam: quæ cùm violentiori vento eò appuliſſet, iecit quinque anchoras in conſueta illa nauium ſtatione, quæ tamen nauem retinere non valuerunt, ſed arena ſenſim cedente ad extremitatem rupis, quę eſt ſub monaſterio S.Eliæ, colliſa interijt. Fuit hæc nauis Georgij Emo, qui Conſul Venetus fuit in Ægypto, nobilis mihi apprimè notus. Æſtimabatur damnum quingentis ducatorum millibus. Præcipuæ namque & magni ponderis merces, quę ex Syria proueniunt, in ea naui deferebantur. Perierunt in hoc naufragio homines trigintaſeptem, vndecim euaſerunt. Vidi nauem hanc Tripoli, vnde, me præſente, Cyprum verſus nauigauit, vt ibi venti propitij commoditatem exſpectaret. Et quoniam Alexandria ſoluens, Cyprum me delatum iri confidebam, quod ventorum occaſione plurimis accidere ſolet, eo præſertim tempore, quo me velis committebam, conſtitueram cum

Naufragiū nauis Emo mercatoris Veneti.

prædi-

prædicto Emo,vt si hanc eius nauem, quæ noua,firma, & benè munita fuit, in Cypro reperirem, eam conscendere,& in Italiam proficisci mihi liceret. Nec mirum quòd ea confracta nihil recuperari potuit: nam & nocte conquassata est; & si quid ad littus vnda propulit, id omne ab agrestibus Græcis ablatum est: qui si quem viuum enatasse deprehendebant, illicò interficiebant: adeò vt propter eiusmodi spolia & direptiones, Rector ex arce descendere coactus fuerit. Altera itidem nauis Ruggina,eamdem calamitatem exspectabat, cùm anchoris etiam retineri non posset. Iamque ij qui in ea deferebantur, tormenta versus latrones rusticos direxerant, vt naui confracta, quibus sors enatandi facultatem obtulisset, ne in littore ab illis interficerentur. Ceterùm cùm iam iam rupi immineret,diuino beneficio ventus quieuit, & nauis periculo liberata est.

21. Quatuor ante lucem horis, nauigauimus per mare Corinthiacum: in quo Christiani fœderis classis, insigni illo ad Naupactum prœlio, Turcicam classem, diuinitus concessa victoria, superauit, anno reparatæ Salutis millesimo quingentesimo septuagesimo primo, die septima Octobris. Appulimus ad portum Viscardo insulæ Cephaloniæ, vbi quatuor dies integros propter contrarium ventum manendum nobis erat. Est portus duodecim triremium capax, desolatus. Sed apparet ciuitatem fuisse peramplam (quæ olim Petilia, patria Chilonis, vocabatur) ex muro quadrato constructam. Visuntur ibi quædam ædificia depressa, tamquam cellariorum frontispicia,sursum tamen, non deorsum tendentia. Quidnam fuerit hoc,incertum: nam tantum cellulæ protenduntur, quantum homo extensus occupare spatij possit, non tamen assurgere valeat, propter cauernarum humilitatem. E regione ad dimidium milliare est alia insula Venetorum, quam Cephaloniam veterem appellant,& habet villas aliquot.

Naupactica victoria Christianorum sub Pio V.

Cephalonia.

Inter

Inter haſce duas Inſulas, ſita eſt in medio parua quædam alia ex viuo ſaxo Inſula, rotunda, deſerta, ad iactum arcus lata & longa, quam propè nauigando attingebamus. Affirmant nonnulli eam fuiſſe Gymnaſium ſeu ſcholam Græcorum: in qua Philoſophi à tumultu vrbano liberi, contemplationi vacabant. Qui Hiſtoriographos legunt, rectiùs hæc quomodo ſeſe habuerint, intelligunt. A Schiuari ad hunc Viſcardi portum numerantur circiter viginti milliaria.

Gymnaſium Philoſophorum.

Antelucanis quatuor horis, ſulcauimus mare Albanicum, quod Itali *Golfo de Preuſa*, aliàs S. Mauræ nominant: & relicta ad læuam inſula Venetorum Paxo, quatuor villas habente, circiter vigeſimam tertiam horam, viginti duobus propemodum milliaribus confectis, venimus Corcyram. Statim diuerti ad quoddam exile hoſpitium, in quo noctem duxi. Manè cùm vellem in hoſpitio S. Franciſci hoſpitari, Regentes loci, ad quos literas Ducis Venetorum habebam, miſerunt ad me rogantes, vt ad palatium nobilis cuiuſdam, quod pro me adornatum erat, commigrarem: quod etiam à me factum eſt. Acceſſerunt deinde me ſalutatum Andreas Nauagerius loci Pręfectus, quem illi Bailum vocant; Prouiſor itidem alius Benedictus Erizzo, cum alijs Conſiliarijs. Delatus eſt etiam geſtatoria ſella Zacharias Salomone podagricus, vſu pedum ferè deſtitutus, qui maritimæ Claſſis Prouiſoris munus obibat. Omnes magna mihi humanitatis officia exhibebant. 25.

Corcyra.

Fui cum vniuerſo Magiſtratu in Eccleſia Archiepiſcopali, quæ in arce veteri ſita eſt, quã poſteà perluſtrauimus. 28.

Viſitaui arcem nouiter ſuſcitatam, quæ quàm famoſa, & egregiè munita ſit, nullus eſt qui ignoret: vt meritò maris Adriatici clauis appellari poſſit. Viſitaui itidem Magiſtratum. Cumque hîc ſubſiſterẽ, occurrit caſus, quòd nauis Occhiali, quæ Tripoli Barbariæ trecentos Mauros & Mauras venales deferebat, tempeſtate acta, in breuia Albaniæ 29.

Arx noua Corcyræ.

baniæ impegit, vnde retrocedere non potuit. Quoniam autem Veneti abſque cauſſa Turcam non exagitant, & Occhiali rationem habendam ducebant, conſultatione habita, decreuit Magiſtratus, triremibus ſuis nauem extrahendam: miſſuſque eſt Zacharias hic ad Baſtiam Turcarum ciuitatem, quæ vno & dimidio à Corcyra diſtat milliari, qui extractam Cadio repræſentaret & traderet. Et quoniam nauis hæc commeatu erat deſtituta, diuendebantur ſingula vtriuſque ſexus Maurorum mancipia, viginti ſcutorum pretio, è quibus duodecim idem Zacharias coëmit, quæ poſteà cum duabus triremibus, quas mihi conceſſerat, Hydruntum miſit; vbi pro quolibet ſtatim centum & plures ducati ab emptoribus offerebantur. Hæc Occhialina nauis in cauſſa fuit, quòd non niſi octauo ab aduentu meo Corcyram die, duæ triremes mihi ad nauigandum fuerint attributæ; vna Ioannis Longi, quam ipſe conſcendi; altera huic adiuncta illius Venerei, qui vnà nobiſcum fuit in Candia.

Maurorum mancipia venalia.

MARTIVS.

1. Prima Martij profectus ſum, vno à Corcyra milliari, ad monaſterium Græcorum, S. Mariæ dicatum: quod cumprimis celebre, antiquum, & eleganti ſtructuræ artificio conſpicuum eſt.

2. Fui in Eccleſia Græca S. Suiridi, vbi integrum adhuc corpus eiuſdem Sancti aſſeruatur; quod cum magnis cærimonijs Græci venientibus ſpectandum exhibent. Intereà quæ digna viſu occurrebant perluſtrando, famulum meum cum rebus & animalibus vltramarinis quæ adduxeram, cum tribus triremibus, quę in Italiam nauigabant,
3. Venetias expediui. Ipſe verò die inſequenti, tertia Martij, circa vigeſimam horam triremem conſcendi; & quoniam vento carebamus, remigio nauis propellebatur. In medio itineris, habuimus, & prępteruecti ſumus ad dextram ſinus

Sancti Suiridi Eccleſia & corpus.

 maris,

maris, quos Veneti in Epiro obtinent;vnde, vt nobis ipſimet retulerunt, ex ouis piſcium cephalorum extractis & Botarga piſcium oua. cera obductis, vulgò Botarga vocant, viginti millia ducatorum annuatim colliguntur. Circa vigeſimam tertiam horam conſtitimus apud eamdē Inſulam in paruo portu, vix trium quatuórve triremium capace, quem S. Maria de Caſſopo vocant, & quatuor milliaribus à Corcyra diſtat: vbi propter ventum contrarium, diem quartam Martij, 4. quæ fuit Dominica, & quintam tranſegimus. Eſt in ipſo 5. littore parua Græcorum Eccleſia; ſed deſolata. Dum hîc hæreremus, parua nauis Balonâ, quod eſt Turcarum oppidum, Corcyram verſus ferebatur; cumq́ue, vt moris eſt, triremium iuſſu, vela demiſiſſet, indicauit nobis, ante dies aliquot, tres piratarum Turcicorum celoces, in mare, verſus Apuliam prodijſſe: quæ poſteà, cùm Barij eſſemus, conſpectæ, non paucos homines ex littore abripuerunt.

Manè, vento ceſſante, remis adhibitis, peruenimus ad 6.
Fano inſula Hiſpanorū. inſulam Fano, quæ ad Regem Hiſpaniæ pertinet. Eſt elegans; pulchram conuallem, & vt apparet, fertilem, ſi coleretur, habens; aqua etiam dulci optima abundans. Sed propter piratas, tota eſt deſolata. Ad ſiniſtram reliquimus ſcopulum petroſum è mari prominentem, dictum Manler. Confeceramus iam duo milliaria à priore portu, cumq́ue ventus nullus aſpiraret, & mare Adriaticum verſus Italiam, vbi nullæ iam ſunt inſulæ, nobis tranſeundum eſſet, cùm ſubuereremur, ne nox in medio mari triremes deprehenderet, inſtante præſertim aëris mutatione, decretum fuit, vt in ſequentem vſque diem hîc expectaremus. Sub veſperam ventus vehemens flare cœpit: qui cùm magis ac magis increbreſceret, & inter Subſolanum & Eurum, paululùm ab Orientali declinans (Itali *Leuante Sirocco* vocant) periculum triremibus minitaretur, quòd portus nullus iſthîc eſſet, retrogredi verò non liceret, defixis anchoris, extremitate inſulę vtcumque tecti, noctem quæ

quæ valdè fuit obſcura, ibidem ducere conſtitueramus, quouſque dies appropinquaret. Sed cùm maior etiam ventus inſurgeret, quamuis inuiti, hora nona ante diem, mare ingreſſi ſumus: cumq́ue velo maiore, Artemonem vocant, vti non poſſemus, Tercerolam (minus id eſt veli genus) expandimus. Mari itaque vehementer intumeſcente, in magno periculo fuimus: tum quòd nox in medio nos offendiſſet, tum quòd fluctus triremem contegerent, qui triremibus maximè inimici; quæ minores etiam tempeſtates, quas nauigia minora perferrent, tolerare non facilè poſſunt. Nam cùm triremis in longum protenſa, lata ſit & depreſſa, facilè à ventis validioribus conquaſſatur & rumpitur. Vna res nos conſolabatur, quòd triremes nouæ & benè compactæ erant: quæ quoniam tanto impetu ferebantur, vt ad arboris extremitatem fluctus diuiderent; coacti ſumus, propter pondus, ſub ſcamnis inferiùs ſedere, vbi remiges operi incumbere ſolent. In tantum enim fluctus inſurgebant, quòd licet triremes ſibi eſſent vicinę, die tamen appropinquante, vna alteram, quòd vndis contegerentur, conſpicere non potuerit. Vndè factum eſt, vt non ſolùm nos, ſed nautæ quoque & remiges qui à viginti annis & ampliùs in mari verſati ſunt, ita iactarentur & concuterentur, vt vix decem in noſtra triremi reperti fuerint, quibus nauſeam iactatio non excitarit. Omnes tamquam enecati iacebant, fatebanturq́ue ſi diutiùs tempeſtas duraſſet, quòd reſiſtere vltrà non valuiſſent: vnde nauis in extremum diſcrimen adducta fuiſ-
7. ſet. Sed Deo diſponente, circa quartamdecimam horam, cùm primùm illuxiſſet, terra tandem apparuit: compertumq́ue eſt, nos ad nauticæ pixidis præſcriptum, quò tendere debebamus, rectum curſum tenuiſſe. Paulò ante horam quintamdecimam ingreſſi ſumus Hydruntinum portum, non quidem valdè ſecurum. Nam & ventis expoſitus eſt, & in ipſo ingreſſu ſcopulos habet frequentes, qui

Tempeſtas atrox.

ITALIA.

Hydruntinus portus.

conſpici ſub aqua non poſſunt: in quorum vnum, parùm aberat, quin impingeremus. Ita ab eo tempore, quo velum explicuimus, vſque dum portum ingreſſi, nauem, quod per quinque horas durauit, colligaremus, (nam iactis anchoris vndique triremis funibus præcingitur, quod nautæ Ormezar vocant) cõfecimus noſtra decemſeptem milliaria. Sumpto ibidẽ in triremi ientaculo, miſi famulos Hydruntum, qui mihi equos procurarent. Quoniam autem per nauigium quod Corcyrâ præcurrerat, Regis Hiſpaniarum Gubernator Matthias de Lagunna, de aduentu meo certior factus erat, miſit rogans vt in arcem diuerterem. Reſpondi me adproperare, & viſitata Eccleſia Fratrum S. Franciſci de Obſeruantia, me rectà iter continuaturum: cumq́ue ad monaſterium prædictum veniſſem, ipſe quoque veniens me rurſus ad arcem inuitauit: ſed cùm rationes feſtinationis meæ reddidiſſem, acquieuit excuſationi, & me cum ſuo comitatu extra ciuitatem deduxit, ductoreſq́ue duos mihi attribuit, qui me per ſuam iuriſdictionem comitarentur. Eodem die deflectentes

S. Maria de Carpigniano Eccleſia.

quarta milliaris parte ad Eccleſiam S. Mariȩ de Carpigniano, eleganter & magno ſumptu exædificatam, vbi Deus multa oſtendit virtutum miracula; gratijs Deo perſolutis, quòd nobis littus attingere conceſſerit, ſub ipſam veſperam peruenimus ad villam Caliſmeriam.

Lecium, & eius Vicerex Caraffa.

Manè peruenimus Lecium, vbi Vicerex habitat. Is erat 8.
Franciſcus Caraffa: qui vt didicit me ad hoſpitium diuertiſſe, venit ſtatim eò cum magno comitatu, & ſuis ſtipatoribus (quæ res mihi plurimùm incommodauit; nam eiuſmodi cærimonijs diuulgatum fuit, nos eſſe nobiles extraneos, non paruæ auctoritatis, vnde facilè ſuſpicio orta pecuniam nobis ſuppetere: & proſcripti latrones, vt inferiùs dicetur, nos in itinere ſpoliarunt) meq́ue cum comitibus in palatium inde abduxit. Cumq́ue petiuiſſem ab eo, vt ne eiuſmodi officia nobis publicè exhiberet, quæ nos

nos in discrimen aliquod adducere possent, vtque nos in hospitio manere sineret, permisit tandem vt abiremus. Prandium tamen ieiunij (erat enim Quadragesima) nobis deferri curauit: quo peracto eidem in palatio valedixi: qui nobis septem equites Hispanos attribuit, vt nos Barium deducerent. Noctem in villa Cielino duximus.

9. Ad ciuitatem Messianam pro prandio, pro nocte peruenimus Astunum: quæ ciuitas in monte, situ eleganti posita, pertinebat quondam ad Reginam Poloniæ Bonam: quæ cùm eò ex Polonia reuersa descendisset, sub eius insignibus in duabus portis congratulationes inscriptæ fuerunt, quæ vetustate vnà cum coloribus exolescunt. *Astunum ciuitas Reginæ Bonæ.*

In prima porta, supra insignia:

BONÆ SFORTIÆ ARAGONIÆ REGINÆ IOANNIS GALEACII DVCIS INSVBRVM FILIÆ OB REGNVM SARMATIÆ ET IMPERIVM IN SCYTHAS AD TANAIM ET BORYSTHENEM MVLTIS ANNIS RECTO ORDINE EX REPVB. ET RELIGIONE GESTVM ASTVNEN. PVBLICE.

In altera porta in vrbis ingressu, supra insignia:

BONÆ SFORTIÆ SARMATAR. SCYTHARVMQ. CIS TANAIM REGINÆ AB VLTIMO SEPTENTRIONE POST ANNOS TRIGINTAOCTO REDVCI OB IVRA ET IVSTITIAM IN VRBEM REVOCATAM ASTVNENSES PVBLICE.

Distichon sub insignibus:

AVREA SATVRNI REDIERVNT SECVLA FIRMA
SCEPTRA TENENTE MANV NOMINE REQ. BONA.

10. Die decima Martij peruenimus Monopolim: vndeci-
11. ma, ad Moli villam: posteà Barium pro nocte, quæ ciuitas eiusdem olim Reginæ fuit: in qua quæ digna visu occurrebant vidimus, præcipuè sepulchrum D. Nicolai Myræ Episcopi: è cuius venerandis reliquijs manna stillat, cuius aliquam partem ad Ecclesiam Niesuisiensem mecum de- *Barium Apuliæ ciuitas.* *S. Nicolai Episcopi sepulchrum, & Manna.*

 tuli.

tuli. Quamuis autem, quis essem, illis non proderem: quòd tamen Sigismundi Augusti Regis aulicum me fuisse profitebar, ostensum mihi fuit Reginæ Bonæ corpus, quod in Sacristia Ecclesiæ Cathedralis est repositum, in tumba nigro serico villoso cooperta. Nondum enim erat sepulturæ demandatum. Est adhuc integrum, nisi quòd superior labri pars aliquantùm defluxit. Postquam me aduenisse intellexit Archiepiscopus, misit famulos ad hospitium, qui me ad palatium suum inuitarent. Sed cùm me cœnantem reperissent, excusaui me, neque fassus sum illum me esse, quem Archiepiscopus arbitraretur. Id ea de caussa feci, quòd summo manè inde discedere constitueram: quandoquidem iam à Gubernatore nouos conductores acceperam, remissis illis qui Lecio mecum venerant.

Bonæ Poloniæ Reginæ corpus.

Venimus Malfettam; inde pro nocte Barlettam, olim 12.
Cannas.

Hìc iam situs, & loca vrbium, quæque in illis notabilia sunt, describere minùs necessarium iudico; quandoquidem Italiam visere multis perfamiliare est, qui illius prouincias accuratè peragrarunt.

Manè tribus à Barletta milliaribus confectis, transiui- 13.
mus per pontem, fluuio superimpositum, quem Cannam vocant: quòd ab eodem illo loco proueniat, in quo memorabili clade Hannibal Romanos affecerat. Abfuimus ab illo loco, qui nobis ab læuam erat, duobus tantùm milliaribus. Pro nocte Cariginolam peruenimus.

Ad Cannas Romanorũ clades.

Venimus ad ciuitatem Foggiam; vnde à Rege Hispa- 14.
niarum, Reginæ Poloniæ Annæ census annuatim pendebatur.

Attigimus oppidum S. Seuerini: pro nocte in Sera, Gon- 15.
zagarum oppido, quieuimus.

Peruenimus ad Teruimos: deinde pernoctauimus in 16.
Guasto, vbi Aprutiorum, qui anteà Samnites dicebantur, confinia incipiunt.

Primò

17. Primò ad Fossam Cæcam, deinde pro nocte Ortonam deuenimus: qui locus tunc temporis ad Parmę Ducissam, Margaritam ab Austria, pertinebat.

18. Venimus Piscariam: vnde conductores, qui Bario nos comitabantur, à me dimissi redierunt: ea maximè de caussa, quòd cùm certò sciremus, nos in globum aliquem proscriptorum, qui Italicè *Banditi* vocantur, & pręda ac rapinis viuunt, incidere debuisse, si in comitatu nostro, satellites eiusmodi iustitiæ administros, quos *Barigellos della campagna* vocant, deprehendissent, nec illos nec nos viuos abire permisissent, id quod sæpissimè vsu euenisse comprobatum fuit. Maluimus igitur in manus prædonum, qui in hisce locis sedes quodammodò fixas habent, absque odiosis stipatoribus deuenire, quàm nauali itinere in certissimum naufragium nos conijcere. Nam propter continuos ventorum turbines mare attentare, non modò insipiens, sed planè exitiosum consilium videbatur. Vtque faciliùs intelligi possit, quantopere hiems hæc ventis obnoxia fuerit, hìc addendum existimaui, multos affirmasse, à quinquaginta circiter annis, tempus hibernum nauigantibus numquam magis inimicum & perniciosum fuisse. In freto siquidem Herculeo sexaginta & ampliùs onerarias Christianorum naues tempestas absumpsit. Et intra sexdecim hebdomadas, quibus in Candia moram duxi, in ipso Archipelago, siue mari Ægæo, non minùs Turcicæ quàm Christianorum Caramusanæ naues vltra viginti sex ventorum iniuria deperiere. Cùm itaque spe vlterioris nauigationis præcisa, terrâ nobis iter faciendum esset, vesperi conuocatis meis seriò edixi, vt à prædonibus circumuenti, in vnam narrationem ab illis interrogati conueniremus: quæ res nobis cumprimis salutaris fuit. Nam si non vniformes in examine reperti fuissemus, vel nobis illicò intereundum erat; vel quisnam essem non adeò difficulter deprehendi poterat, vnde in custodia detentus,

Piscaria ciuitas.

Hiems ventosa.

magna

magna proculdubiò pecuniæ ſumma libertatem redimere neceſſariò debuiſſem. Hoc enim viarum obſeſſores iſti facere ſolent, ſi quem adepti fuerint, qui aliquem perſoluendi modum habeat. Erat tum etiam mecum Italus quidam,qui ſe Alexandrum Cęſarini appellabat,& Roma proſcriptus,cum Latino Vrſino in Candiam appulerat: vbi cum alio quodam Italo cùm graues inimicitias ſuſcepiſſet, timens ne deterius aliquid ſubſequeretur, in Italiam eadem qua & ego triremi vectus reuertebatur. Petiuitque vt terreſtre quoque iter mecum continuaret: quod non grauatim conceſſi, ita vt vecturam & victum vnà cum meis communem haberet. Eo itaque cum alijs meis accerſito,iuſſi, vt caſu, quem verebamur, occurrente,omnes dicerent ſe eſſe ſocios, nullumque inter eos dominum aut ſuperiorem haberi: Venetis in Corcyra militarem operam nauaſſe; & miſſione habita Venetias primùm,inde ad ſuam quemque domum proficiſci:quandoquidem diuerſarum gentium homines eſſemus, vtpote Germani,Poloni,Lithuani. Ad eumdem modum,vt omnes ſeorſim interrogati,reſponderent,concluſum. Quòd ſi de pecunia inquireretur,dicerent eam eſſe in ciſta,quam habebamus. Nam negare impoſſibile foret: quandoquidem veſtigata & reperta, mortem indubitatam nobis, ob negationem acceleratura eſſet.

Manè Piſcariâ exeundo, præmiſi coquum, vt nobis ad 19.
tertium milliare prandium prępararet.Progreſſi ad vnum magnum milliare, habuimus ad læuam, arcem in monte

Mons Syluanus.

poſitam, quæ *Monte Syluano* cognominatur, & ad Nuceriæ Ducem ſpectat. Ibidem eſt fluuiolus equo vadabilis,qui Sala ſeu Salina vocatur: vltra quem,ad vnius ſagittæ iactum, eſt diuerſorium è muro conſtructum, ab eodem fluuiolo denominatum.

Salina fluuiolus.

Auctor cum socijs à prædonibus ſpoliatur.

Ad amnem igitur hunc vadoſum appropinquantes, ab altera eius parte conſpeximus tres prædones, quos nullo nego-

negotio discernere licet. Nam quilibet eorum bombardam longam gerit, duas breuiores, aut saltem vnam, ad cingulum appensas; pugionem itidem, & cultrum longiorem habet. Per humerum, loco capsæ, pelle ouilla dependente pręcingitur, in qua panem, sal, & alia ad victum spectantia defert. Et quoniam coquo præmisso, sex numero eramus, quinque longas bombardas habentes, ijs præparatis, quòd plures essemus, fluuiolum transibamus: quem vixdum egressi, conspeximus alios tres, priorum illorum vestigia paruo interuallo prementes: cumque numero pares essemus, animo satis præsenti eramus. Priores illi nobis obuiàm facti consalutarunt nos: quibus reddita salute, cùm vltra fluuiolum retrospexissemus, ecce alij circiter decem comparuerunt, qui inter fruticeta prope viam delitescebant, nec à nobis prætereuntibus videri poterant. Posteà tribus alijs obuiàm facti, quòd nos non sunt adorti, arbitrabamur prædones hosce vel occasionem nos inuadendi non habuisse, vtpote quòd propinquum hospitium esset, quòd mare ad dextram vicinum, quòd ante nos campus patens immineret; vel aliquod illis impedimentum allatum, quandoquidem arx Montis Siluani duobus tantùm Italicis milliaribus inde abesset. Cùm igitur hospitium præteriremus, aperto illius ostio, proruperunt inde vltra quinquaginta, cum longis bombardis ad explodendum paratis: quas vnicuique nostrûm, aliquot ad latus applicuerunt, & vt ad hospitium rediremus coëgerũt. Et quoniam præteritis illis tribus posterioribus prædonibus, securiores facti, bombardas nostras thecis imposueramus, manus illis statim admouerunt, & clausâ hospitij portâ, totas illarum, ne globos excluderent, relaxarunt: iusseruntque vt ab equis desiliremus, & arma quæ habebamus, ademerunt. Reperimus ibidem vltra viginti & aliquot personas: & cum ijs coquũ etiam meum. Nam cùm prædones isti aduentum nostrum exspectarent, quem-

cumque Piſcariâ redeuntem, vel verſus Piſcariam euntem in itinere offenderunt, eum illicò detinebant, ne progredi vel regredi poſſet: vtq́ue poſteà comperimus, exploratores ſuos, qui nos veſtigarent, iam habebant, Guaſtij, Ortonæ, ad extremum Piſcariæ: ſed & vltrà non deerant, qui nos ſemper obſeruarent. Quæſiuerunt deinde à nobis, vnde & quò veniremus, qui homines, & ſi quem Dominum inter nos haberemus. Poſtremò de pecunia percontabantur, ſeorſim quemlibet abducentes. Cumq́ue in dando illis reſponſo, nobis optimè conueniret, palàm proclamantes, Ne celaueritis, inquiunt, pecuniam: alioquin fiet vobis, quod alijs facere ſolemus. Cumq́ue denuò ſeorſim nos examinarẽt, quatuor vel quinque ex illis, cultros longos lateri cuilibet noſtrûm admouebant, vrgentes vt vnuſquiſque fateretur, quantum pecuniæ haberet. Primò itaque ſacculum meum arripuerunt, in quo erant Cecchini ſex, & aliquantulum monetæ. Fecimus autem ex induſtria, vt quilibet noſtrûm aliquantum pecuniæ haberet, quò faciliùs intelligeretur, nos eſſe in itinere ſocios, & quemlibet ſeparatim ſumptus facere. Cumq́ue illis ſacculus meus perplacuiſſet, eum à cingulo abſciderunt. Deinde per latera & vbique me attrectabant, ſed habebam tamen interulam bombycinam, quam è triremibus deſcendens nondum depoſueram. In ea nihil pecuniæ repererunt. Non omnia tamen apud me exactiùs excuſſerunt, quòd adproperarent: de qua re dicetur inferiùs. Poſteà Abrahamum Duninum inuaſerunt, cui ſacculum cum vndecim Cecchinis ademerunt. Et quoniam thoracem ex aluta alcina benè bombyce refertum indutus erat, eum diligentiùs quilibet prędonum (erant autem circiter octoginta ſimul congregati, viginti tantùm pro cuſtodia relictis) attrectabat, & ita obuerſabat, vt globulos fibularum auulſerint, ad extremum & induſium quoque concerpſerint. Adorti ſunt deinde Georgium Kos,

qui

qui quoniam pecuniam meam in ſumptus quotidianos erogabat, habebat in ſacculo circiter triginta Cecchinos, qui illis pergrati acciderunt: cumque eiuſdem veſtes excuſſiſſent, nihil repererunt ampliùs. Deuenerunt poſteà ad Andream Skorulski, cui cùm aliquot Cecchinos vnà cum loculis ademiſſent, nec aliquid ampliùs offendiſſent, eumdem reliquerunt. Porrò qui pecuniam à nobis adimebat, erat adminiſter ſuperioris quem pro capite ſuo agnoſcebant (is in ſuperioribus cubiculis remanſerat, neque ſe nobis ſpectandum exhibuit) homuncio ſtaturâ paruus. Is cùm ad Alexandrum Italum demum acceſſiſſet, qui, vt cautior, pecuniam quam habebat omnem, quadraginta videlicet vel quinquaginta ſcutos, in thecam bombardici pulueris conijciens, eam appenſam collo gerebat, eamdem è collo illius, vt eiuſmodi ſtratagematum peritus, abripiens, ſuo impoſuit. Italus damnum permoleſtè ferens, voce ſubmiſſiore vſus, Omnem, inquit, pecuniam mihi ademiſti. cui exactor; Vbínam ea? In theca iſta pulueris, inquit. Subintulit exactor; Tace, ait, ſi vis incolumis vnà cum ſocijs euadere. Hoc ideò vetuit, vt, de pecunia illa reticens, in diuiſionem totius pecuniæ nobis ereptæ, cum reliquis prædonibus veniret; & in ſignum gratitudinis hoc perfecit, vt ne ſarcina huius Alexandri ab illis attrectaretur. Iuſſerunt deinde, vt illis ciſta recluderetur, in cuius ſummitate, ducentos Cecchinos inuenerunt, ſtatimque numerarunt; & cùm vnus defuiſſe videretur, volebant denuò numerare, ſed quoniam properabant, intermiſerunt. Acceperunt etiam in moneta ad ducentos ſcutos: & alia quæ ibidem erant repoſita. Habebam enim elegantes cultros Turcicos, auro incluſos, lapides etiam pretioſiores ex partibus illis, & nonnulla alia ex auro ſolido artificiosè & eleganter elaborata. Hæc omnia abſtulerunt. Agnoſco autem & hîc eximiam Dei erga me benignitatem, quòd ex diplomatibus varijs quæ in ciſta erant, ſpo-

liatores me non agnouerint. Fuit enim in cista, quam auidè scrutabantur, theca viatoria parua ex tenui ferri lamina, in qua diplomata ne madefierent, Pontificis, Regis, Reipub. Venetæ, item literas quorumdam Venetorum ad suos Agentes, quibus iubebant, vt mihi aureorum millia quot vellem, crederent, reposueram. Hanc cùm acres inquisitores in manibus haberent & versarent, tamen illam non aperuerunt: sed vt leuem esse & absque pondere senserunt, reliquerunt, fortasse rem parui momenti existimantes. At verò si thecam aperuissent, & literas omnes explicuissent, ita me in ijs inuenissent expressum, vt ego verba illis dare nullo modo potuissem, sed res potiùs pro capite fuisset dependenda. Ceterùm exactor ille noster ad superiorem illum suum, latronum ducem, sępiùs ascendebat (erat namque in eodem stabulo scala) & mutuò colloquebantur. Cumq́ue rigidiùs nobiscum iam agere cœpissent, pileos & vestes detrahendo, Alexander Italus ille per Deum orabat, vt ne illum interficerent. Huic ego clàm insinuaui, ne hoc ab illis efflagitaret: caussamq́ue hanc reddidi: Si nos interficere constituerunt, nihil supplicationem profuturam; si non, celeriùs te mactabunt, vbi viderint, te nimio plùs mortem timere. Sed cùm ille nihilominùs iterùm iunctis manibus preces ingeminaret, tum ego clara voce; Frustrà inquam, eos his vocibus obtundis: sunt enim viri boni & Christiani; sed cùm necessitatem patiantur, debent, vt eam profligent, alicunde accipere. neque tamen nos occident, cùm nihil tale promeriti simus. Vnus igitur eorum, qui mihi adstabat, hæc audiens, me hoc nomine complexus est, & gratias egit, quòd rectè de illis sentirem. Nec malè mihi officiosa hæc locutio successit. Nam cùm quidam pallium mihi detrahere cœpisset, admonuit vt me sineret, quem bonum virum dicebat. Intereà exactor ille puluerеam quoque thecam meam attraxit; sed postquam vidit, orificium eius esse

peran-

perangustum,per quod pecunia intus immitti non posset, eam dimisit. Venit & alius,cui Corona mea, ex calculis oratorijs connexa,adlibuerat, quam cingulo alligatam gerebam,eam omnino sibi dari iussit. Et quoniam ea carere, dolenter admodum ferebam, quòd magnis Indulgentijs à Gregorio XIII. dotata esset, quodque loca Sancta mecum vbique attrectasset,obnixè petiui,vt eam mihi relinqueret. Accepit ille nihilominùs: & eam diligentiùs intuitus,erat enim ex Canna Indica, vbi cranium demortui ex ebore sculptum,alligatum inuenit,illam conspuit, & in terram abiecit, mortis fortasse memoria conterritus: atque ita abiectam sustuli. Cùm itaque nobis omnem pecuniam ademissent,petiui, vt nobis tamen aliquid pro victu relinquerent.Itaque mandato sui ducis Cecchinos decem manui meæ imposuerunt: inter quos erat vetus numisma Valentis Imperatoris:quod erat inter alios antiquos nummos in quadam sarcina repositum. Vnde apparet,omnia illos simul commiscuisse quæ nobis rapuerant. Iusserunt deinde, vt nobis calcaria ademeremus: fecerunt hoc mei: ego vno deposito,cùm aliud deponere incipio, scrutator scriniorum exclamat cum risu: Vnum (inquit) tibi calcar habe,vt equum incites ad cursum, si quem cui fortè abstuleris. Quid aliud diceret veterator, nisi quod ipse facit? Igitur cùm sibi applicuissent calcaria,conscensis equis nostris discesserunt. Reliquerunt tamen duos mulos macros,& duos equos claudos,qui res deferebant. Abeuntes per iocum dicebant, vt eos exspectaremus, quandoquidem pro nocte ad nos iterùm redituri essent. Cùm discessissent,ascendimus superiorem hospitij partem,vbi hospitem ipsum cum famulo ligatum reperimus. Nam cùm nocte præcedente hospitium esset clausum,& illi in eo delitescere constituissent, nonnulli ex illis finxerunt se mendicos,& frigore confectos:vtque calefierent,se intromitti orabant.Hospes verum id credens,domum aperuit:

vbi ſtatim ab illis raptus, & cum ſeruitore ligatus eſt, creſcente magis ac magis eorum numero. Hora plus minùs tranſacta, poſteaquam à nobis diſceſſerunt prædones, è locis circumuicinis homines armati congregari cœperunt; prout moris eſt, vbi hoc genus direptorum eſſe compertum fuerit. Venit eódem & ipſe Gubernator Caraffa oppidi S. Angeli Ducis Nuceriæ. Erant iam ad mille homines congregati, qui nos ſpoliatos à prædonibus viderunt, ipſis intra montium abdita ſeſe recipientibus. Itaque Gubernator ſecum nos in oppidum abduxit, quod vno milliari ab hoſpitio prædicto diſtat: nobiſque cœnam & diuerſorium in ſuo palatio præbuit. Intelleximus hîc, exulum illorum ſuperiorem fuiſſe quemdam Iacobum de Monte Brandon, prædonem famoſiſſimum: qui poſteà cum quatuordecim ſocijs captus, & extremo ſupplicio affectus fuit. Nam Gregorius Papa XIII. qui me ſingulari quadam gratia complectebatur, diligenter ad Don Petrum Oſſunæ Ducem, Neapolitanum Viceregem, ſcripſit, vt malefactores iſtos perquiri, & in eos animaduerti iuberet. Quamobrem vltra prædictos, & multi alij comprehendebantur, ex indicijs ſpoliorum noſtrorum agniti. Nam in partes omnes ſcripta direxeram, è quibus qualiter acta res fuerit, intelligi poterat. Hic ipſe latronum dux, vnà cum ſubſtituto ſuo comprehendi timens, vltra mare iam fugâ euaſerat. Sed tandem in Dalmatia captus eſt.

Iacobus de Monte Brãdon Latro insignis.

Petrus de Oſſuna Vicerex Neapolis.

Poſt acerbum hunc caſum manè conſultabamus quid nobis faciendum eſſet. Nam & pecunia in ſumptum itineris deſtituebamur: & tutam profectionis rationem non facilè reperiebamus, quòd viæ à pluribus prædonum globis paſſim obſiderentur. Miſi itaque ad Regis Hiſpaniarum ciuitatem, Cento dictam, in qua Vicerex Prouinciæ reſidebat, ab eo conſilium & auxilium petens. Reſpondit, ſibi conſilium non ſuppetere; quandoquidem ante dies octo, centum proſcripti, triginta & aliquot itidem homines,

nes, Neapolim euntes ſpoliarunt, decemſeptem inſuper interfectis, qui ſe defendere conabantur. Concluſum igitur fuit, vt eos nobis conductores adhiberemus, qui vel ipſi prædones fuerunt aliquando, vel qui familiares aut ſanguine coniuncti eis eſſent: vt nos per eorum cuneos deducentes, fidem facerent, nos eos ipſos eſſe, qui iam antè per proſcriptos omnibus exuti eſſemus: quæ res paſſim vbique iam erat diuulgata. Itaque duos conduximus: vnum Franciſcum nomine, qui octo annos inter prædones conuerſatus cum illis amicitiam arctè colebat: alterum, Sacerdotem quemdã, qui fratres duos illiuſdem farinæ habebat. Diem igitur apud Gubernatorem commorati, & acceptis ab eo decemocto ſcutis mutuis, Anconæ illi reſtituendis, inſequenti die à prandio Adriam verſus

12. iter inſtituimus. Et quoniam duos tantùm mulos habuimus, qui res noſtras deferebant, & duos itidem exiles equos (neque enim plures conductitios inuenire potuimus) partim pedites, partim alternis vicibus equitando, Adriam pernoctaturi peruenimus, certatim ad nos videndos incolis concurrentibus, quòd illis, qua ratione à prædonibus tractati fuerimus, iam innotuerat.

Peruenimus ad oppidum, quod Iulia noua dicitur. Hîc intelleximus, quòd ijdem illi prædones, qui nos ſpoliarãt, in oppidum hoc (ſicut, vbi plures numero congregantur, facere plerumque ſolent, incolas occidendo, domos ſpoliando) irruere volebant. Sed quoniam in monte poſitum eminebat, vbi animaduerſum fuit eos aduentare, portam ciues clauſerunt: prædones verò ad dexteram verſus mare deflexerunt. Hîc Franciſcus ille, qui mecum erat, cùm ſciret matrem habitare cuiuſdam celebris prædonum ductoris, Baronis Neapolitani, acceſſit ad illam, caſum noſtrum illi expoſuit (quamuis eum iam omnes notum habebant) petiuit, vt nobis aliquem è ſuis adiungeret, qui filio notus eſſet, vt ſi fortè in eum incideremus, propter Iulia noua.

eius

eius interceſſionem, liberos nos abire permitteret. Fecit hoc illa non grauatim. Quoniam verò idem Franciſcus ſciebat, nos in alios quoque incurſuros, quotquot notos illorum habere poterat, qui in vicinia prædabantur, eos omnes conduxit; ita vt prandio peracto, cum quinque eiuſmodi prædonum amicis nos in viam dederimus. Equos etiam ibidem conduximus, ne quis pedeſter noſtrûm iret. Vix vno dimidio milliari à ciuitate confecto, conſpeximus in monte tres prædones. Itaque vnus è comitibus illis, dixit ne conturbaremur, quòd eius amici eſſent: ſtatimque ad læuam prope viam ad lapidis iactum oſtendit nobis Eccleſiam paruam deſolatam, in qua dixit circa quinquaginta prædones deliteſcere: qui alios inimicos ſuos, prædones itidem, vt cum illis armis decertarent, opperiebantur. Nam vbi quis cum altero inimicitias contraxerit, vterque proſcribitur: atque ita proſcripti proſcriptos quiſque ſibi aggregare ſtudet: ſeque mutuò cædibus perſequuntur, donec vna factio alteram funditus exterminet. Sub veſperam peruenimus Trontum: vbi ditio Regis Hiſpaniarum terminatur, & Pontificis ex illa parte fluuij incipit; qui cùm ſit profundus, habet naualem traiectũ. Hîc verò credebamus, quòd nos inuaſuri eſſent. Nam in monte excelſo ſupra traiectum, erant circiter ducenti, prout nobis ductores noſtri narrabant, affirmabátque hîc eſſe Baronem illum, cuius mater in Iulia noua habitaret; qui vel quia alios prædones (nam cum plurimis habebat inimicitias) exſpectabat, vel quia ſciebat nos iam eſſe ſpoliatos (habent enim vbique ſuos exploratores) ideò nos inuadere negligebat. Hic, qui à matre eius nobiſcum mittebatur, dicebat, fieri poſſe, quòd nos nihilominùs adoriretur: ſed vbi cognouerit, nos à matre commendatos, illicò nos liberos abire patietur. Traiecimus intereà fluuium: & quoniam abhinc dimidio milliari hoſpitium aberat, in quo noctem ducere debebamus, Franciſcus noſter,

Proſcriptorum miſera conditio.

ſter,qui in eadem arte benè verſatus fuerat, opinionem hanc habuit,quòd illi tantiſper exſpectarent, dum ad hoſpitium diuerteremus, vt nocte ſuperueniente poſſent nos ibi liberiùs excutere. Adiuuit & hoc fortaſſe, quòd à meridie pluuia ingens deciderat,quæ lutum maximum in terra pingui excitauit: itaque cùm equos non haberent, pedibus incedentes difficilè nos aſſequi poterãt, qui equis calcaria addebamus. Quamobrẽ licet hoſpitiũ illud eſſet benè clauſum (ſed nec hoſpiti quidem fidẽdum erat; nam hoſpites etiam cum proſcriptis communionem obuios deprædandi habent) vbi nox aduenit, & à prædonibus è monte conſpici non poteramus, data licentia abeundi apud traiectum ſocio illi, qui nos à matre Baronis miſſus comitabatur, arripuimus iter per tria noſtra milliaria ad ciuitatem Grottam, certò nobis perſuadentes, quòd pedites nulla nos conſequi ratione poterant, & quòd ciuitas illa diligenter clauſa propter prędones cuſtodiretur. Cùm itaque eò circiter horam noctis quartam perueniſſemus, prope portam ciuitatis, in hoſpitio reliquum noctis tranſegimus.

23. Manè confecimus quinque milliaria ad portum Formanum: vbi,quòd locus iam eſſet ſecurior, & equi fatigati,pro nocte ſubſtitimus.

24. Venimus Lauretum manè: & quoniam Sabbatum erat Palmarum, quilibet ad deuotionem ſe præparabat. Venit eò hac ipſa quoque die Iulius Gonzaga ex aula Cæſaris deuotionis cauſſa, apud quem erat quidam ſeruitor Polonus: qui cùm intellexiſſet, nos Ieroſolymâ redire, percontabatur diligenter de Siekierzecka Polona, quam ſibi propinquo ſanguinis gradu coniunctam affirmabat. Cumq́ue dictum eſſet, quid cum illa ageretur, libenter id audiebat,& gratias agebat,quòd intellexerat,eam,nauem conſcendiſſe,quæ Venetias contendebat. *Lauretanũ B.V.famã,*

25. Dominica Palmarum,percepto diuiniſſimo Sacramen-

to in ædicula beatiſſimæ Virginis, in qua illi Angelus Dominicam incarnationem annunciauit, & prandio ſumpto,
Ancona. peruenimus Anconam: & quoniam pecunia indigebamus, nam & illi Gubernatori decemoocto ſcutos remittere, & ijs qui nos deducebant ſoluere, & de itineris ſumptu prouidere debebamus, quærebamus notum aliquem 26.
mercatorem, qui nobis in hac anguſtia ſubueniret: quo non reperto, cùm & locatores noſtri reditum vrgerent; & hoſpita videns nos laceros, & pecunia deſtitutos, ſe ad Magiſtratum ituram, vt in cuſtodiam conijceremur, minitaretur; conſilium cepi (quandoquidem ciuitas Anconitana Pontificis eſſet, à quo nempe Gregorio XIII. literas patentes, quas ſuperiùs inſerui, habebam) Gubernatorem ipſum cum diplomate Pontificio accedere, qui erat nobilis
Lambertinus Anconæ Gubernator. Bononienſis, è familia Lambertina. Aſſumptis itaque mecum Abrahamo Dunino & Georgio Kos familiaribus, acceſſi ad eum, cùm Audientiam, quam vocant, publicè daret: expoſui caſum qui nobis acciderat, qui non eſt ijs inſolitus, qui terras alienas peragrant. Et quoniam nullum hîc notum habebam, productis literis Pontificijs, petiui, vt mihi in tanta neceſſitate præſtò eſſet, & ſi aliam rationem me iuuandi non haberet, ſaltem fidem ſuam apud aliquem mercatorem interponeret, vt nobis de ducentis ſcutis ſaltem, dum Venetias perueniremus, prouideret, quandoquidem ob præteritas & futuras neceſſitates, ea pecuniæ ſumma hoc tempore vehementer indigebam. Gubernator lectis literis, quibus me Pontifex diligenter commendabat, & veſtitu noſtro lacero inſpecto, me hunc ipſum eſſe, qui commendabatur, non credebat, & nos impoſtores aliquos arbitrabatur. Quod cùm animaduertiſſem, petiui vt interim vnum ex familiaribus meis pro obſide acciperet, in quem animaduertere poſſet, ſi ſe ludificatum deprehenderet. Ille in furias ſe proripuit, & parùm aberat, quin nos è palatio exturbari iuberet. Hæc ego poſt-
eà

eà Romam perſcripſi: cumque ei hoc nomine dies dicta fuiſſet, excuſabat ſeſe, quòd non credebat me illum ipſum eſſe, ſed putabat Breue Pontificis nos aliqua ratione aſſequutos (vt per fraudem quandoque fit) cùm ad nos minimè pertineret. Reſponſum illi fuit, quòd quandoquidem fidem nobis non adhibebat, literas Pontificis videns, poterat nos honeſto aliquo modo detinere, & literas Pontificis Romam mittere: cui rem gratam feciſſet, ſi hunc recollegiſſet, quem ſua Sanctitas commendabat: ſin verò diuerſus aliquis ab eo deprehendebatur, poterat de eo capitis ſupplicium ſumi, qui falſas literas circumferendo, eum ſe fingeret, qui non erat. Quamobrem reprehenſus, officio Gubernatoris poſtmodum hac de cauſſa exutus eſt.

Diſcedentes igitur abſque vlla conſolatione à Gubernatore, cùm, quid agendum nobis eſſet, neſciremus, diligenter inquirendo didicimus de quodam mercatoris Veneti Quirini negotiorum curatore. hunc igitur ego conueni. Et quoniam prædones, licet ſinus meos excuterent, propter feſtinationem tamen, non deprehenderunt Agni Dei reliquias, quas circumferebam: vbi quoque erat particula ſanctæ Crucis, auro & lapidibus adamantinis exornata; cuius valor ad minus ducentis ſcutis poterat æſtimari. Habebam & Crucem Ieroſolymitanam, quam collo appenſam geſtabam, quę & ipſa quadraginta ducatos Vngaricos adæquabat; catenulam quoque auream, qua culter alligabatur. Andreas quoque Skorulski habebat annulũ, quem cum duobus aureis Portugallenſibus in ocream immiſerat, & prædonum rapinæ ſubduxerat. Enarraui huic procuratori ſingula, quæ nobis acciderant, & offerens illi quę nobis erant reliqua pro pignore, petiui vt nobis centũ ſcutos daret, licet multo pluris æſtimarentur. Acquieuit non grauatim. Sed cùm debitis perſolutis, locatoribus expeditis, in hoſpitio quoque pro victu & equis Laureto cõductis, pretio dato, reſiduum nobis pro itinere nullum re-

quum esset: licet iam Georgius Kos Venetias pro pecunia mittendus in procinctu esset, quoniam tamen ad minus per octiduum reditus illius exspectandus erat, & hospita carcere nos subinde territabat, denuò ad illum ipsum mercatorem cum illo tractaturus accessi, vt nobis centum adhuc alios scutos mutuos daret. Ille quamuis videret, pauca, quæ habuimus, iam pignore sibi obligata, nosque viros bonos iudicaret, non valdè tamen, quod posteà ipsemet fatebatur, nobis fidebat. Exhibui itaque illi Pontificis, Regis Stephani, & Ducis Venetorum literas: è quibus cùm iam didicisset, quis essem, de cuius cognomine & familia etiam anteà inaudierat, paulatim dictis fidem adhibere cœpit. Ostendi illi prætereà literas, præcipuorum quorumdam negotiatorum Venetorum manu & sigillis cōsignatas, quibus per Syriam, Ægyptum, Cyprum, ministris suis iniungebant, vt mihi pecuniam suppeditarent, quæ ad aliquot Cecchinorum millia ascendebat. Atque ita demum magis etiam nobis credere cœpit. Nam vt posteà ipse dicebat, literæ Principum patentes, cum priuatorum schedis, quibus pecunia mihi numeranda continebatur, in nomine & cognomine meo optimè conueniebant. Dedit itaque mihi & alios centum scutos. Sic locatoribus nostris cum eorum satisfactione expeditis, debitis, & quæ in hospitio dare tenebamur, persolutis, currum cum quatuor equis nobis conduximus.

Senogallia. Manè discedens, pro prandio veni Senogalliam; inde Fanum transeundo, quòd via esset propter pluuiam lutulenta, & equi fatigati, vt plus itineris pedibus confici fuerit necesse, tertia noctis hora Pisaurum peruenimus, & clausa ciuitate, in hospitio suburbij pernoctauimus. 27.

Pisaurum.

Ariminum. Manè Catholicam; vesperi Ariminum venimus. 28.

Quoniam dies erat Cœnæ Domini, sanctissimo Sacramento suscepto, apud Fratres S. Francisci de Obseruantia, 29.

inter

inter quos vnum quoque reperimus qui multo tempore Ierosolymis ad S. Sepulchrum commorabatur, iter nostrum Cæsænagam prosequuti sumus; pro nocte verò Rauennam venimus. Quoniam verò pro festo Paschatis Venetijs esse constitueram, per equos dispositos, postas vocant, Chiozzam versus cursum institui: vnaque posta Rauenna.
30. confecta, duos Germanos nobiles, qui Chiozzâ veniebant, obuios habui, qui dixerunt, in Ferrariensibus & Venetorum confinijs, in hospitio triginta & aliquot prædones hęrere, quemnam exspectarent, nesciri. Itali quoque profectionem hanc dissuadebant, affirmando, quòd sæpiùs isthîc homines spolientur. Quamobrē ad læuam iter aliud arripui versus Argentam, Ducis Ferrariæ ciuitatem, quam Argenta. tertia equorum per postas mutatione, hora vigesimasecunda, ingressus sum: cumque duæ tantùm postæ Ferra- Ferraria. riam superessent, manè eò perueni: & quia Sabbatum sanctum erat, mansi ibidem, & per sacrum Paschæ diem, qui in primum Aprilis inciderat.

APRILIS.

1. Manè, deuotione, quantum peccatoris humilitas dabat, peracta, curru conscenso, perueni Francolinum: deinde nauigio per Padum ad oppidum Loreo post horam vigesimamquartam, vbi dormire constitueram. Sed quoniam in hospitio famulus, quem præmiseram, nonnullos vagabundos reperit, qui eum eijcere volebant, & quia oppidum non erat clausum, noluimus hîc quiescere, cùm & nautæ dehortarentur. Itaque conducta nauicula, hora noctis quinta Chiozzam perueni.

3. Feria tertia Paschæ, cùm fuissem in Ecclesia B. Mariæ, vbi Deus multa miracula operatur, prandio sumpto, versus Venetias nauigaui. Et præteruectus portum Malamocho, in quo nauem conscenderam, Ierosolymam profecturus, ad monasterium sanctæ Mariæ *della gratia* ap- Malamocho Venetiarum portus.

plicui: in quo hoc die quo mihi in Terram sanctam discedendum erat, sacrosanctam Eucharistiam manè sumpseram; & prandio peracto, Venetijs iam nauem conscensurus, proficiscens, denuò indignas orationes meas Deo obtuleram. Huc itaque descendens, indignus Deo gratias egi, quòd per immensam misericordiam suam, nos in hac peregrinatione nostra custodire, & incolumes huc reducere dignatus fuerit. Inueni hîc loci huius superiorem Patrem Pompeium, qui meus erat Confessarius, pius & innocentis vitæ senex, qui mihi profecturo coronam suam Oratoriam dederat, vt eâ loca sacra attingerem: quam cùm illi restituissem, maximam inde lætitiam habuit. Petiui vt die insequenti ibidem in monasterio sacram Eucharistiam ex eius manibus percipere mihi liceret; quod etiam fecit. Deinde cùm vrbi appropinquassemus, vbi is accessit, qui testimonia scripta excipit, ne quis ex loco infecto veniat, cùm nobis potestatem è naui exeundi fecisset, conducta cymba, quam Gundulam vocant, profectus sum ad Ecclesiam sancti Sepulchri, vbi Deo gratijs pro felici reditu persolutis, ad hospitium posteà me contuli. Reperi hîc Michaëlem Konarski, quem Tripoli cum rebus præmiseram. Petrus Bylina, quem Corcyrâ cum triremibus expediueram, nonnisi decimo post aduentum meum die, Zarâ peruenit. Konarski de Polona Sykerzecka narrauit, quòd cùm nauis propter tempestatem ad Calliopolim in Apulia in littore constitisset, licet à me habuerit mandata, vt eius diligentem curam haberet, de necessarijsque omnibus illi prouideret, tamen illa cum alijs in littus egressa, clàm ita se abscondit, vt reperiri nulla ratione potuerit, atque ita nauis, cùm eam diutiùs exspectare non posset, è littore soluit. Sed antequam Venetias appulissem, certam notitiam habui, eam in Italia fuisse, & peregrinationi insistere, quodque in patriam numquã redire constituerit. Quamobrem postquam illam in Christianorum

Sancti Sepulchri Ecclesia Venetijs.

rum oras delatam cognoui, ab ea peruestiganda vlteriùs mihi temperandum existimaui.

Quamdiu hoc tempore Venetijs mansi, quòd valetudine debili ex itineris molestijs fuerim impeditus, nusquam ferè prodij, medicis & recuperandę sanitati deditus. Antequam tamen inde discessissem, fui in palatio: cumq; Dux decumberet, Senatoribus valedixi: quibus etiam binas literas reddidi, quas mihi ad Zacynthi & Cephaloniæ superiores tradiderant. Nam cùm in reditu Zacynthum peruenissem, & Rector infirmaretur, ego verò cum triremibus inde soluere adproperarem, reddere literas non potui. In Cephalonia verò non fuimus ibi, vbi Rector moratur: quandoquidem portus Viscardo, vbi quatriduum egimus, ex altera parte insulæ positus est. Missæ mihi sunt deinde per Secretarium in hospitium literæ, quibus Dux Serenissimo Regi respondebat ad commendationem pro me factam, cùm me iam itineri committerem.

MAIVS.

3. Die tertia discessi Venetijs in patriam per Tridentum, Oenipontem, Halam; vnde per Danubium, Viennam.

29. Perueni ad confinia Poloniæ.

IVNIVS.

22. Perueni Grodnam: vbi salutato Rege, illique gratijs actis pro cura & solicitudine, quam planè paternam in rebus meis adhibuit, decem diebus transactis, perueni per Dei gratiam,

IVLIVS.

Die septima mensis Iunij Niesuisium, anno Domini M. D. LXXXIV. cùm inde ad obeundam hanc peregrinationem, die sextadecima Septembris discessissem, anno Domini M. D. LXXXII.

Vnde sit nomen Domini benedictum in sęcula. Amen.

Hanc

Hanc quartam ad te iam ex ipſa domo ſcribo epiſtolã: quò me diuina bonitas die ſeptima Iulij perduxit incolumem. Poſt literas vltimas ex Sitia ad te datas, quòd reditum in patriam accelerabam, nihil ad te ſcribere potui. Significaueram tamen, cùm adhuc ibi eſſem, ex palatio Rectoris, nauem illam meam Saitiani, quæ me Cretam aduexerat, viſam procul fuiſſe. Corcyram cùm veniſſem, ipſam quoque magnis tempeſtatibus iactatam, eò appuliſſe. Peregrinationem hanc meam ita ſcripto comprehendi, quantum itineris difficillimi occupationes permittebant; neque (quod denuò tibi inſinuandum exiſtimo) Hiſtoricorum more eam pertractaui, cum quibus in certamen non deſcendo: neque res eorum nonnullas refuto, quæ cum ſcriptis illorum, prout coràm inſpexi, minimè concordant. Perfunctoriè etiam hæc, & velut per tranſennam perluſtraui: & quod, vt vetus prouerbium habet, in oculos ipſos incurrebat, id tantùm obiter annotaui. Quæ verò ab alijs auditione accepi, ea quoque, ſed parcè tamen addidi. Neque enim relationes aliorum diſſeminare mihi propoſitum. Ceterùm qui oculis hæc ſuis ipſe vidit, quæ à me ſunt commemorata, proculdubiò fatebitur, me plurima diligenter & accuratè, verè autem omnia complexum eſſe. Nam qui ex aliorum relatione hiſtorias ſuas conſarcinarunt, manifeſtè deprehendi, eos à vero plurimis in rebus aberraſſe.

Illud quoque addo, diuina quadam ordinatione & prouidentia factum, quòd, ſicut anteà tibi ſignificaueram, licet in contrarium perſuaſiones non deerant, propoſitum tamen meum conſtanter retinueram, per Conſtantinopolim iter non faciendi. Quamuis enim à Rege Stephano peramplas commendationes habebam; nouo tamen illo caſu, vt intellexiſti, emergente, in caſſes proculdubiò incidiſſem. Deo immortali ſit honor & gloria, qui me indignum, per laborioſas huius peregrinationis vias duxit;

duxit, & ad propria incolumem reduxit. Datum Nieſuiſij, x. Iulij, anno Domini M. D. LXXXIV.

His adiunctũ ad te mitto Ordinem Proceſſionis, à peregrinis in Eccleſia S. Sepulchri obſeruari ſolitum, vnà cum planta dictæ Baſilicæ delineata; non tamen ad debitas Architecturę menſuras, quod temporis breuitas & deuotionis occupatio non patiebatur, reducta; vt faciliùs intelligere poſſis, quæ quolibet loco ſalutis noſtræ myſteria ſint peracta: in quibus piæ commemorationes diuinorum beneficiorum ob oculos ponuntur. Mitto & deſcriptionem Cærimoniarum, quæ in creatione Militum S. Sepulchri obſeruantur. Hæc tu omnia boni conſule, quæ vt à me colligi potuerunt, hîc in vnum coadunata mittuntur: illud ſemper (toties iam à me repetitum) memineris, me, non Hiſtorici, ſed amici potiùs more deſcriptam peregrinationis meæ ſeriem, ad te dirigere. Vale.

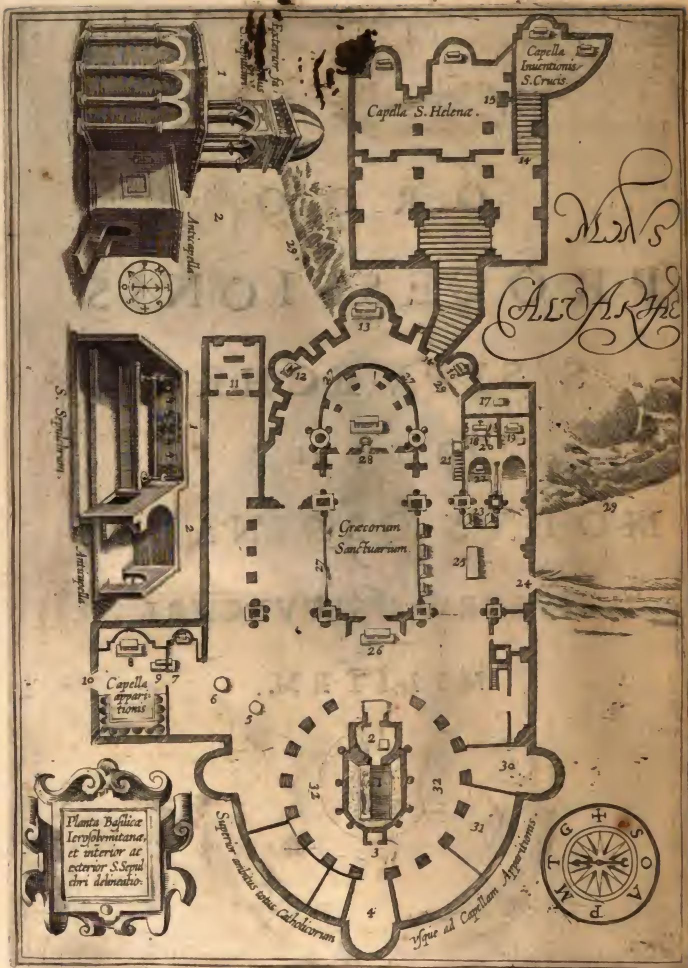

ORDO PROCESSIONIS S. SEPVLCHRI.

ITEM

MODVS ORDINANDI EIVSDEM S. SEPVLCHRI MILITEM.

Planta Basilicæ Ierosolymitanæ, et interior ac exterior S. Sepulchri delineatio.
Capella S. Helenæ.
Capella Inuentionis S. Crucis.
Mons Caluariæ
Græcorum Sanctuarium.
Capella apparitionis
S. Sepulchrum.
Anticapella.
Exterior facies S. Sepulchri
Superior ambitus totius Catholicorum vsque ad Capellam Apparitionis.

Loca Ecclesiæ sacri SEPVLCHRI, in imagine per numeros assignata.

1. *Sepulchrum Domini.*
2. *Atrium S. Sepulchri à S. Helena exstructum.*
3. *Cophtorum vel Chaldæorum capella.*
4. *Syrianorum capella, vbi sepulchra familiæ Ioseph.*
5. *Locus vbi Christus stetit, cùm in forma hortulani Mariæ Magdalenæ apparuit.*
6. *Hîc Maria Magdalena stabat.*
7. *Altare Mariæ Magdalenæ.*
8. *Altare maius.*
9. *Altare minus, vbi columna flagellationis.*
10. *Hæc porta ex capella ad partem Monasterij, quæ concessa est nostris Religiosis, vbi thesaurum, cameras aliquot, culinam & aream paruam habent; ingressus nullus alius illis est nisi per Ecclesiam.*
11. *Ad radices montis Caluariæ est carcer, domuncula hortulani anteà erat, vbi Christus Dominus detentus fuit, dum necessaria ad crucifigendum parabantur.*
12. *Altare Longini, nullius nationis.*
13. *Altare diuisionis vestimentorum.*
14. *Scala in templo per quam descenditur ad capellam S. Helenæ, & tandem ad capellam Inuentionis S. Crucis; tota lapidea, continet circiter 40. gradus.*
15. *Solium S. Helenæ ex marmore rubeo.*
16. *Altare columnæ improperij Abyssinorum.*
17. *Paries vltra cruces, in quo fenestra vna tantùm est in templum: capella ibi Abyssinorum, in qua lapis est ex marmore asperso, ad latitudinem & longitudinem vlnæ vnius, in quo Isaac debebat immolari.*
18. *Vbi cruces erant. locus est Georgianorum, vbi optimè videri etiam potest Saluatorem nostrum facie versus occasum pependisse.*
19. *Duo altaria Catholicorum, in eo loco, vbi Christus cruci affigebatur, sita.*
20. *Hîc petræ scissura inter crucem Christi & latronis qui ad læuam pendebat, in Inuentionis S. Crucis, & in ea vbi sepulchra Regum Galliæ sunt, capella cernitur.*
21. *Scala lignea in montem Caluariæ, circiter quindecim gradus habens.*
22. *Hæc capella, vbi sepulchra Regum Galliæ, sub illo planè loco, vbi Saluator fuit crucifixus, sita est. Ibi etiam conspicitur illa petra rupta inter crucem Christi & læui latronis.*
23. *Sepulchra Regum Galliæ.*

24. *Porta magna templi.*

25. *Lapis vnctionis.*

26. *Altare Græcorum extra murum quo sunt circumdati.*

27. *Murus humilis Græcorum circum dans Sanctuarium.*

28. *Porta Græcorum speciosa, vel, vt illi vocant, aurea.*

29. *Per has lineas designatur mons Caluariæ, cuius medietas minor inclusa est in templum, altera verò, maior videlicet, est extra templum.*

30. *Oratorium Abyssinorum inferiùs situm, quod asseribus vel tabulis ligneis ab Ecclesia disiungitur, supra quod Armeni habent suum Sanctuarium.*

31. *Supra hoc est Georgianorum, vel, vt alij vocant, Gorgianorum Oratorium, qui vt & Armeni habent ad ista sua Sanctuaria scalas ligneas de templo.*

32. *Hic circulus denotat fenestram quæ est in tholo Basilicæ.*

ORDO

ORDO PROCESSIONIS QVÆ FIT PER ECCLESIAM S. SEPVLCHRI DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI.

Incipiendo ab altari Columnæ flagellationis.

HYMNVS.

EIa fratres chariſſimi,
Chriſti mortis myſteria
Canamus,& veſtigia
Sequamur,corde flebili.
Qui pœnã primi criminis
Delet vigore ſanguinis:
Hũc ad columnã acriter
Cædit Pilatus peſſimè.
Cur ſic, ô crudeliſſime,
Flagellis eum percutis,
A quo vitam acceperas,
Vitam conaris rapere?
Cur tu columna ſoluere
Tunc noluiſti Dominũ,
Cùm te crudeles milites
Rigaſsẽt eius ſanguine?
Cur non fregiſti illicò
Tũc te, columna impia,
Dolore Chriſti nimio
Flagellis tãtis languidi?
Iam orans fudit ſanguinem
Qui potuit ſufficere:
Nã gutta huius ſanguinis
Crimina vincit omniũ.
Nos ergo qui diligimus
Hũc flagellatum Dñm,
Rogamus, vt criminib⁹,
Suis ignoſcat meritis.
Gloria tibi Domine
Pro tãto fuſo ſanguine,
Pro tanta amoris copia
Quo trahis ad te omnia,
Amen.

Anti-

Antiphona. Apprehendit IESVM Pilatus, & ad hanc columnam ligatum fortiter flagellauit. ℣. Verè languores nostros ipse tulit. ℟. Et dolores nostros ipse portauit.

ORATIO.

ADesto nobis CHRISTE Saluator, per tuam pœnalem flagellationem, & per tuum stillantem & aspersum sanguinem pretiosum, vt omnia peccata nostra deleas, nobisque tuam gratiam tribuas, & ab omni periculo & aduersitate protegas, & ad vitæ æternæ gaudia perducas. Qui viuis & regnas in sæcula sæculorum, Amen.

EVNDO AD CARCEREM.

QVi lucẽ dedit Patribus,
Quos ab inferni tenebris
Eduxit, & cælestibus
Ornauit donis gratiæ;
Ipse Saluator sæculi
Qui vincla soluit criminũ,
Duris ligatus funibus
Obscuro datur carceri.
O nimis dura vincula,
Quæ vinctum Dei Filiũ
Tenetis velut pessimum,
Vt mortẽ detis corpori;
Sæuitiam dimittite,
Agnumq; mitem soluite,
Qui culpæ & mortis compedes
Soluit amore, morteque.
Iam sufficit afflictio,
Mœror sudorque sanguinis,
Proditoris venditio,
Ac turpis pretij vilitas.
At si pietas deficit
In homine, quẽ redimis,
Tu bonitate propria,
IESV succurre innoxio.
Ob peccatores talia
Gratis tulisti, Domine,
Vt corde, ore, & opere
Tuam lucrentur gratiã.
Ignosce ergo miseris,
Qui peccatorũ pondere
Grauantur, vt per sęcula
Sit tibi laus & gloria,
Amen.

Antiphona. Ego te eduxi de captiuitate Ægypti, demerso Pharaone in mari rubro; & tu me tradidisti carceri obscuro. ℣. Dirupisti Domine vincula mea. ℟. Tibi sacrificabo hostiam laudis.

ORA-

ORATIO.

DOmine IESV CHRISTE, Angelorum decor, gaudium & libertas animarum: qui pro redemptione mundi capi, ligari, carcerari, alapis cædi, flagellari & conſpui voluiſti: fac nos, quæſumus, indignos famulos tuos, pœnas & contumelias pro tui nominis gloria lętanter ſuſcipere, vt ad tuæ pietatis conſortium mereamur feliciter peruenire. Qui viuis & regnas, &c.

EVNDO AD LOCVM DIVISIONIS VESTIMENTORVM CHRISTI.

MOdò narramus, qualiter
Noſter Saluator pertulit
Iniurias quàm maximas,
Et paſſus eſt ab impijs
A Patre qui eſt genitus,
A quo ſemperque gignitur,
Et idem in eſſentia
Cum Patre & ſancto Spiritu.
Qui à cælorum ſedibus
Deſcendit huc obediens,
In habituque hominis
Mundum replet virtutibus:
Qui cælos implet lumine,
Ornat atque ſideribus,
Hominibus, & Angelis,
Hunc veſte priuant milites.
Qui Sanctos veſtit gloria,
Vitam dedit & mortuis,
Ac reis donat veniam,
Repletur ignominijs.
Qui campi veſtit lilia,
Fructuſq; dat arboribus,
Suis priuatus tunicis,
Pauper nudus relinquitur.
Qui veſtit volatilia
Pennis atque coloribus,
Ornatq; prata floribus,
Ipſe priuatur veſtibus.
Ad locum ſanctum pergimus,
Vbi redemptor omnium
Cum pœna & ignominia
Veſtem permiſit diuidi.
O gens iniqua & peſſima,
Quali madeſcis crimine,
Dum tunica incõſutilis
A te ſorte diuiditur?
Heu Chriſtus nudus veſtibus,
Solo cruore induitur,

Et ſuper eas milites
Sortes miſerunt impij.
Hic locus eſt ſanctiſſimus,
Vbi Dauid oraculum
Completum eſt in ſorti-
bus
De Chriſti raptis veſtib⁹.
Precamur ergo cernui
Te Creatorem ſæculi,
Vt hîc priuatus veſtibus
Nos induas virtutibus.
Amen.

Antiphona. Milites poſtquam crucifixerunt IESVM, acceperunt veſtimenta ſua, dantes vnicuique militi partem. ℣. Hîc diuiſerunt ſibi veſtimenta mea. ℣. Et ſuper veſtem meam hîc miſerunt ſortem.

ORATIO.

BEnigne IESV Chriſte, qui pro noſtra redemptione ab indignis peccatorum manibus, non ſolùm in cruce nudus ſuſpendi & mori voluiſti, ſed & tua ſacratiſſima veſtimenta partiri & donari permiſiſti; concede, vt ſpoliati vitijs, & virtutibus adornati, tibi Deo viuo & vero in cæleſti gloria præſentari mereamur. Qui viuis & regnas, &c.

AD LOCVM INVENTIONIS S. CRVCIS EVNDO.

AD Crucis locum per-
gere
Debemus: & hanc quæ-
rere,
Velut geſſerũt Martyres
Qua meruerunt gloriã.
O Crux, miranda gloriæ
Scala, quæ ad cælum ele-
uas,
Aſcẽdit per te Dominus
Ad Patrẽ fuſo ſanguine.
O Crux arbor digniſſima,
Qua mediante animæ
Aſcendunt ad cæleſtia,
Et ad Sanctorũ præmia.
O Crux cunctis excelſior
Thronis, ſceptris, hono-
ribus,
Ad te fac nos ab infimis
Humilitate ſcandere.
O Crux tam admirabilis,
Ornata Chriſti ſanguine,
Quæ cum Sanctotũ ag-
mine,
Mundũ illuſtras lumine.
O Crux arbor dulciſſima,
Quæ mortis das myſte-
rium

Chri-

Christi, & nobis pretiũ
Donasti atque gaudium.
O Crux aue spes vnica,
Inuenta hîc ab Helena;
Nunc per te nobis gratia
Detur, ac tandem gloria,
Amen.

Antiphona. Orabat Iudas dicens, Deus, Deus meus, ostende mihi lignum S. Crucis: cumque ascendisset de lacu, perrexit ad hunc locum, vbi iacebat sancta Crux.
℣. Hoc signum Crucis erit in cælo. ℟. Cùm Dominus ad iudicandum venerit.

ORATIO.

DEus, qui hîc in præclara salutiferæ Crucis inuentione, passionis tuæ miracula suscitasti; concede vt vilis ligni pretio, æternæ vitæ suffragia consequamur. Qui viuis & regnas, &c.

EVNDO AD CAPELLAM S. HELENÆ.

NVnc Helenæ suffragia
Quæramus primùm laudibus,
Vt cum beatis meritis
Acquirat nobis veniam.
Deuota Christi Helena
Crucẽ quæsiuit feruida,
Quam reperit cũ titulo,
Corona, clauis, lancea.
Quam Crucem vt acquireret,
Tulit timorẽ omnibus,
Sub pœna mortis illicò,
Amore ardens cælico.
Inuenta Cruce Domini,
Canamus illi canticum,
Per quam Saluator omnium
Donauit nobis præmiũ.
O Helena sanctissima,
Quæ Crucẽ tantę gloriæ
Amasti totis viribus,
Nos tuis iuua precibus.
Exaudi sancta Trinitas,
Preces nostrorũ omniũ,
Et per Sanctorũ merita,
Dones & nobis gloriam.
Amen.

Antiphona. Helena Constantini mater Ierosolymam petijt. ℣. Ora pro nobis beata Helena. ℟. Vt digni efficiamur promissionibus Christi.

ORATIO.

DEus, qui inter cetera potentiæ tuæ miracula, etiam in ſexu fragili, virtutem rectæ intentionis corroboras; præſta quæſumus, vt ſanctæ Helenæ Reginæ exemplo, cuius ſtudio deſideratum Regis noſtri lignum ſanctæ Crucis detegere dignatus es, ea quæ Chriſti ſunt iugiter indagare, & te fauente conſequi mereamur. Per eumdem.

EVNDO AD COLVMNAM IMPROPERIORVM.

CHriſti magna impro-
peria
Rumpamus & ludibria,
Quando indutus purpura,
Sputa tulit & alapas.
Iam flagellato corpore
IESV, cuius effunditur
Purus ſanguis ab impijs,
AueRex cõclamantibus;
Perfundũt vultũ ſanguine,
Dum ij coronam ſpineã,
Afflicto ſuo capiti,
Dura premũt arundine.
Heu qui ſemper gloriæ
Honoriſque meruerat
Coronam; cur ſic vepribus
Circumdat & aculeis?
Rigamus noſmet lacrymis,
Pro improperato Dño,
Vultum cuius ſic impij
Tinxerũt, ſputis, ſordib⁹.
O tu IESV humillime,
Concede nobis meritũ
Tui ſacrati ſanguinis,
Quem effudiſti, capitis.
Amen.

Antiphona. Ego dedi tibi ſceptrum Regale, & tu capiti meo impoſuiſti ſpineam coronam. ℣. Poſuiſti Domine ſuper caput eius. ℟. Coronam de lapide pretioſo.

ORATIO.

DOmine IESV Chriſte, qui humano generi condolens, coronam ſpineam in tuo ſacratiſſimo capite humiliter ſuſcepiſti, & ſanguinem tuum pro ſalute omnium fudiſti: reſpice ad indignas preces noſtras, vt à te clementer exauditi, humilitate & patientia te ſequi mereamur. Qui viuis & regnas, &c.

QVAN-

QVANDO ASCENDITVR AD MONTEM CALVARIÆ.

AD montem nunc Caluariæ
Properemus cum lacrymis,
Vt Christus sua gratia
Ignoscat nobis omnibus.
Ad montem sanctũ ibimus,
Deuoti totis viribus,
Iesumq; contẽplabimur
In Cruce nudũ pendere.
Ad montem hunc mœstissimi
Eamus, vbi sanguinis
Christus iam sacrificium
In Cruce pendens obtulit.
Ad locũ nunc peruenimus,
In quo Saluator sæculi
Se obtulit pro omnibus,
Ipseque emisit spiritum.
Ecce locus sanctissimus,
Sacratus Christi sanguine,
Qui hîc salutem animæ
Inuenit Crucis opere.
Manus, pedesque, viscera,
Dum hîc foderũt impij,
Cum magna oblata est gratia
Iam pro redẽptis hostia.
O sacer sanguis victimæ,
Salusque nostræ animæ,
In hoc fusus Caluario
Ex Christi IESV corpore.
Gloria tibi Domine,
Pro nostro passo scelere,
Infunde nobis veniam,
Quã acquisisti sanguine,
Amen.

Antiph. Ecce locus vbi Saluator mundi pependit: ex cuius latere sanguis & aqua in nostram redemptionem, ac nostrorum criminum ablutionem exiuit, Venite adoremus. ℣. Adoramus te Christe & benedicimus tibi. ℟. Quia per sanctam Crucem tuam hîc redemisti mundum.

ORATIO.

DEus Pater æternæ pietatis & infinitæ charitatis, qui furorem irę tuę, quẽ nos pro peccatis nostris merebamur, hoc in loco, super Filium tuum vnigenitum totius humani generis Redemptorem, erupisti; cùm ipsum in Cruce suspendi, aceto & felle potari, clauis & lancea vul-

nerari permisisti; concede nobis indignis seruis tuæ sanctissimæ maiestatis, eiusdem Filij tui doloribus compatientibus, vt fructu tantæ passionis & mortis, in æternæ felicitatis gloria perfrui mereamur. Per eumdem Christum Dominum nostrum, Amen.

VBI CRVCIFIXVS FVIT CHRISTVS.

O Dulcis amor cordiũ,
Nostræ salutis pretium,
Qui pedes,manus impijs
Hîc extendisti,crucique.
Decreti tunc chirographũ
Christus extingui cupiens,
Hîc crucifigi manibus
Permisit atque pedibus.
O quanti fuit pretij
Gutta illius sanguinis;
Quæ infiniti meriti
Fructum dedit fidelibus.
Nec tantis in doloribus,
Oblitus erat Virginis,
Tensis in Cruce brachijs,
Ipsam reliquit Virgini.
Et hunc illi sanctissimæ
Matri donauit iuuenem,
Quem diligebat feruidè,
Ex charitate nimia.
Gloria tibi Domine
Pro effusione sanguinis,
Qui toto stillans corpore
Lauauit nostra crimina.
Amen.

Antiphona. Ego quasi agnus innocens ductus sum ad immolandum: & postquam carnem meam totam verberibus repleuissent, ita vt dinumerare valerent omnia ossa mea,& pupugissent caput meum spinis & vepribus, foderunt hîc manus meas, & pedes meos, ferreis clauis configentes cruci. ℣. Ipse vulneratus est hîc propter iniquitates nostras. ℟. Cuius liuore sanati sumus.

ORATIO.

DOmine IESV Christe Fili Dei viui, qui hunc sacratissimum locum,pro salute humani generis, tuo pretioso sanguine consecrasti, ad quem hora tertia baiulans crucem duci voluisti, ac demum hora sexta cruci affixus pro peccatoribus exorasti, matremque dolorosam Virginem

nem Virgini commendasti, concede quæsumus, vt nos omnes, qui hîc tuo pretioso Sanguine redempti sumus, & tuæ passionis memoriam celebramus, eiusdem passionis beneficium consequi valeamus. Qui viuis & regnas, &c.

DESCENDENDO A MONTE CALVARIO AD LOCVM VNCTIONIS IESV CHRISTI.

AD Christum modò vngere
Deuotionis oleo,
Pergamus omnes feruidè,
Vt nos inungat gratia.
Qui pietate nimia,
Nomen, effusum oleum,
Habens atq; dulcissimũ,
Suis rigauit lacrymis.
O tu excelsa pietas,
O IESV ardens charitas,
Qui mortem morte destruis,
Sic vitã donas mortuis.
De Cruce iam depositus,
In matris suæ brachijs
Repositus (vt creditur)
In loco isto vngitur.
Contempla matrem lacrymis
Plenam, atq; mœstissimã
Dolore mortis filij,
Cuius amore moritur.
Hîc & Ioannes adfuit,
Qui Matrem vice filij
Accipit Virgo Virginẽ
Pro pietate mortui.
Venite ergo comites,
Huc cum Ioseph & socio
Vngere IESVM oleo
Mixtura myrrhæ cordium.
Beata vestra brachia,
Quæ meruere cingere
Corpus IESV sanctissimum,
Et id vnguentis vngere.
Gloria tibi Domine,
Decus tibi perpetue,
Honor tibi sanctissime,
Inuncto suaui nomine.
Amen.

Antiphona. Vnguentum effusum nomen tuum: ideò adolescentulæ dilexerunt te. ℣. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem. ℟. Propterea vnxit te Deus, Deus tuus.

ORA-

ORATIO.

DVlcissime IESV Christe, qui in tuo sanctissimo corpore tuorum condescendens deuotioni fidelium, vt te verum Regem & Sacerdotem ostenderes, inungi ab ijsdem voluisti: concede, vt corda nostra vnctione Spiritus sancti valeant ab omni infectione peccati continuè præseruari. Qui cum Patre, &c.

AD GLORIOSVM CHRISTI SEPVLCHRVM.

IAm ad locum sanctissimum,
In quo corpus Dominicum
Conditũ fuit, pergimus:
Ipsum quæramus laudibus;
Ad locum tam amabilem
Cũctis Christi fidelibus,
Pergentes nos cũ iubilis,
Feruore moti Spiritus.
Ecce Ioseph Decurio,
Arimathiæ nomine,
Qui Christi corpus vnxerat,
Cuius erat discipulus,
Et Nicodemus pariter,
Cum sanctis quoq; alijs,
Tulerunt hoc in proprio
Sepulchro pleni lacrymis.
In hoc exciso lapide,
In quo numquam quis fuerat,
Perunctũ ponunt mortuum
Corpus Christi sanctissimum.
Iam anima sanctissima
Ad inferos descenderat,
Vt lumen daret mortuis,
Eosq; ad cælos duceret.
Contriuit portas æreas,
Ligauitque Luciferum
In pœnis ijs perpetuis,
Sua virtute propria.
Sic ergo tulit animas,
Atque Sanctorum corpora,
Quæ, resurgẽtes pariter,
Conduxit ad cælestia.
Vnitur posthæc anima
Sacrato Christi corpori,
Cùm in vtroque fuerit
Excelsa illa diuinitas.
Resurgit tunc in gloria,
Passurus numquam amplius,

Sed

Sed vita beatiſſima
Vſurus,& perpetua.
Huc currunt duo pariter
Ad glorioſum tumulũ:
Sed præcurrit citiùs
Ioannes Petro iunior.
Ioannes tamen ingredi
Non vult, præ reuerẽtia
Paſtoris iam Eccleſiæ;
Intus tamen proſpiciens,
Tunc vidit linteamina,
Quibus cũ aromatibus
Corpus IESV ligauerat,
Sacratumq́ue ſudarium:
IESVM tamen nõ viderant,
Qui iam liber à mortuis
Tertia die fuerat,
Vt ipſe iam prædixerat.

Quando verò circumdatur ſanctiſſimum Sepulchrum vna vice tantùm, dicatur hic, Gloria tibi Domine, *vt habetur in fine.*

RESumpſit CHRISTVS omnia,
Quæ patiens amiſerat,
Et ſanguinem & alia,
Ad vnionem corporis.
Reuoluit tunc ab oſtio,
Sepulchri huius lapidẽ,
Vt legitur, hîc Angelus,
Ad reſurgentis gloriam.
Fit terræmotus maximus,
Quo aſſiſtentes milites
Tremunt, nũc perterriti
In terram velut mortui.
O diuina potentia,
O ſumma ſapientia,
En poſt tormenta talia
Hîc ſurgit tanta gloria.
Surgunt autem diluculo
Mulieres,cùm tenebræ
Eſſent adhuc,ſolicitæ
Cuius erant diſcipulæ.
Pergunt in prima ſabbati,
Aromatum huc copiam
Portantes, his vt vngerent
Corpus IESV ſanctiſſimum.
Tunc IESVM nõ inueniũt,
Sed vident ſecum Angelos
Sedentes hîc in albis,
Qui dicũt ipſum viuere.
Ex his ergo prodigijs,
Pergunt huc omnes populi,
Illumq́ue adorant,prędicant,
Qui morte mortem perdidit.
Ex mundi plagis omnibus,
Ex omni ſexu & genere,
Omnes deuotè properãt
Amore Chriſti anxij.
Ex Orientis partibus,

Et Aquilonis montibus,
Meridiei plagisque,
Et ab Occasu pariter.
Festinant Parthi, Medique,
Sic Elamitæ cursitant
Atque Mesopotamij,
Simul & Cappadocij.
Ex Pontique prouincia,
A regione Libyæ,
A Phrygiaque populi,
Omnes amore accelerāt.
Gentes huc ex Pamphylia,
Et ex Ægypti partibus,
Atque totius Asiæ,
Ad locum hunc perue-
niunt.
Pergunt Romani aduenæ,
Omnes feruore calidi,
Ob Christi reuerentiam
Ac Matris suæ Virginis.
Precemur Patrē supplices,
Ex corde cum his omni-
bus,
Vt ob Christi victoriam,
Donet nobis & veniam.
Gloria tibi Domine,
Qui surrexisti à mortuis,
Cum Patre & sancto Spi-
ritu,
In sempiterna sæcula,
Amen.

Quando autem circumdatur tribus vicibus, addantur versiculi applicati ad locum S. Mariæ Magdalenæ, post quos dicatur Antiphona pro S. Sepulchro.

Antiphona. Quem totus mundus capere nequiuerat, hîc vno saxo clausus fuit; atque morte iam perempta, inferni claustra penetrauit. ℣. Surrexit Dominus de hoc Sepulchro, Alleluia. ℟. Qui pro nobis pependit in ligno, Alleluia.

ORATIO.

DOmine IESV Christe, qui die tertia, ex hoc sanctissimo Sepulchro, deposita mortalitate, vt primitiæ dormientium surrexisti, & immortalis pro nobis apparere voluisti: concede nobis famulis tuis, qui ad tui laudem hîc congregati sumus, vt eiusdem resurrectionis gloriæ cum Sanctis & electis tuis comparticipes esse valeamus. Qui viuis & regnas, &c.

VBI

VBI CHRISTVS APPARVIT MARIAE MAGDALENÆ IN FORMA HORTVLANI: QVANDO FIT IBI PROCESSIO.

A Magdalena feruida
Quæramus nũc quid viderat,
Dicentes; O diſcipula
Chriſti, quid tibi apparuit?
Sepulchrum cum ſudario,
Et teſtibus angelicis,
In albisque ſedentibus,
Meis conſpexi oculis.
Meum quęrebam Dominũ,
Tota conſperſa lacrymis,
Hinc inde currẽs rediẽs,
Et mori ſecum cupiens.
Euntibus diſcipulis,
Ego iam ibam illicò;
Sed igne amoris anxia,
Ardebam deſiderio.
O vitæ noſtræ gloria,
O noſtræ amor animæ,
Clamabam vt inſipiens,
Amore eius languida.
Ipſe poſt hæc apparuit
Sua diuina gratia,
Licet tunc non cognouerim,
In hortulani habitu.
Sed qui donauit mortuis
Vitam,& hos ab inferis
Reduxerat ad gaudia,
Me conſolari voluit.
Noli deuota plangere
Maria,ſed à lacrymis
Iam ceſſa,corde iubilo
Exulta plena gaudijs.
Ad ipſum citò adij,
O tu mi dulcis Rabboni,
Dixi,& pedes protinus
Tunc oſculari volui.
Sed ille, quia omnia
Nondum ſciebã optimè,
Nec ad Patrẽ aſcẽderat,
Noli,inquit,me tangere.
Gloria tibi Domine,
Et nobis hîc ignoſcere
Digneris, qui diſcipulæ
Dilectæ tuæ credimus.
Amen.

Antiphona Surgens IESVS manè prima Sabbati, apparuit hîc Mariæ Magdalenæ,de qua eiecerat ſeptem dęmonia. ℣. Maria noli me tangere. ℟. Nondum enim aſcendi ad Patrem meum.

ORATIO.

BEnignissime Domine IESV Christe, alpha & omega: qui manè prima Sabbati Magdalenæ lacrymabiliter te quęrenti, in hoc loco apparere voluisti, & ei te affabilem iucundis confabulationibus & vultu desiderabili præbuisti: concede nobis indignis famulis tuis, vt sacratissimam faciem tuam, gratiarum plenam, in cęlesti gloria meritis tuæ resurrectionis videre valeamus. Qui viuis, &c.

Hinc ad Capellam VIRGINIS MARIÆ, *vbi fertur* CHRISTVM IESVM *post Resurrectionem apparuisse ipsi beatissimæ* MATRI *suæ.*

REgina mundi cælique,
Lætare super sidera,
Quem meruisti parere,
Vidisti eum viuere.
Surgens liber ab inferis
Christus, primo diluculo
Venit ad te cum iubilo,
Ferens cæleste gaudium.
Quem crucifixũ corpore,
Die vidisti tertia,
Surrexit iam in gloria
Et corporis & animæ.
Ex his ergo mysterijs
Sit Trinitati gloria,
Ac tibi Matri Virgini,
Nobisq; æterna gaudia.
Amen.

Tempore Paschali dicantur ista quæ sequuntur, scilicet Versus & Oratio.

℣. Gaude & lætare Virgo Maria, Alleluia. ℟. Quia surrexit Dominus verè, Alleluia.

ORATIO.

DEVS, qui per Resurrectionem Filij tui Domini nostri IESV Christi, familiam tuam lętificare dignatus es: præsta quæsumus, vt per eius genitricem Mariam perpetuæ capiamus gaudia vitæ. Per eumdem Dominum nostrum IESVM Christum, &c.

℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum Spiritu tuo. ℣. Benedicamus Domino. ℟. Deo gratias. ℣. Diuinum auxilium, &c.

Alio

Alio verò tempore dicantur subscripta.

℣. Ora pro nobis sancta Dei Genitrix. ℟. Vt digni efficiamur promissionibus Christi.

ORATIO.

COncede nos famulos tuos, quæsumus Domine Deus, perpetua mentis & corporis sanitate gaudere: & gloriosa beatæ Mariæ semper virginis intercessione à præsenti liberari tristitia, & æterna perfrui lætitia. Per Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum: qui tecum viuit & regnat, &c.

PRO SACRO PRAESEPIO.

NVnc ad Præsepe Domini sacratum
Pergamus omnes, offerentes Deo
Ex corde preces, propter IESV nomen
Dulce per omne.
Omnes amore moti contemplemur
Puerum sanctum, Deitate plenum,
Vt sic ad Patrem sua nos perdùcat
Morte crudeli.
Ad nos peruenit Sanctus pietate,
Carne indutus, qui à Patre Deo
Genitus fuit ante mundi lucem,
Gignitur tamen.
Hoc nato cantat Angelorum cœtus,
Gloria Deo ac æterno Patri,
Sit illi semper, atque pax in terra,
Omne per æuum.
Pulchrior cælo, vultu, mente, corde,
Iacet cum brutis humilis ac plorans,
Crimina nostra cupiens rigare
Lacrymis suis.
Dum hîc de Matre nascitur, in cælo
Oritur stella, mundumque illustrat,

Qua mediante, currunt citò Magi,
Christi amore.
Munera portant, Aurum, Thus, & Myrrham,
Deferunt nato puero, iacenti
Ad pectus sacrum Virginis beatæ,
Isto in loco.
O amor tantæ pietatis tuæ,
Quem ostendisti nascens hîc de sacra
Matre, quæ Virgo extitit intacta
Gratia tua.
Gloria tibi Genitori Patri,
Qui hunc misisti Redemptorem sanctum,
Vt nos ab hoste liberaret omnes,
Sanguine suo. Amen.

℣. Hîc notum fecit Dominus, Alleluia. ℟. Salutare suum, Alleluia.

ORATIO.

DEVS perpetuæ & immensæ bonitatis, qui coæternum & consubstantialem Filium tuum, sancti Spiritus operatione, nostra mortali carne vestiri voluisti, & de sacra & intacta Virgine in hoc loco nasci, & à Magis atque pastoribus adorari fecisti: concede nobis, vt eumdem Filium tuum, quem tota mente & totis viribus nos diligere debemus, eadem sacra & beatissima Matre eius intercedente, apud tuam clementissimam bonitatem mediatorem habere mereamur. Qui tecum, &c.

IN NOMINE DOMINI A M E N.

INCIPIT MODVS PERFICIENDI SIVE ORDINANDI MILITEM SANCTISSIMI SEPVLCHRI DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI.

ANte omnia igitur ordinandus Miles præparet ſe ad deuotionem, vt valeat percipere gratiam officij ſacræ Militiæ: ac præmiſſa Confeſſione, auditáque Miſſa, & percepta Dominica Communione, intromittatur in atrium S. Sepulchri. Et tunc incipiatur iuxta modum qui ſequitur.

In primis congregatis omnibus intra ſanctiſsimũ Sepulchrum, cantatur Hymnus, Veni Creator Spiritus. ℣. Emitte Spiritum tuum, & creabuntur. ℟. Et renouabis. ℣. Domine exaudi. ℟. Et clamor. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

DEVS, qui corda fidelium ſancti Spiritus illuſtratione docuiſti: da nobis in eodem Spiritu recta ſapere, & de eius ſemper conſolatione gaudere. Per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Deinde interrogari debet à P. Guardiano: Quid quæris?

Reſpondet flexis genibus: Quæro effici miles ſanctiſſimi Sepulchri Domini noſtri IESV Chriſti.

Interrogatio. Cuius conditionis es?

Reſp. Nobilis genere, ex parentibus generoſis.

Interrogatio. Habésne vnde honeſtè manu tenere poſſis ſtatum & Militarem dignitatem abſque mercantijs, & arte mechanica?

Resp. Habeo cum gratia Dei mei, bonorum sufficientem copiam.

Interrogatio. Esne paratus corde & ore iurare, & pro posse militaria sacramenta seruare, quæ sunt ista, quæ sequuntur.

1. Miles sanctissimi Sepulchri omni die, habita opportunitate, Missam audire debet.

2. Miles sanctissimi Sepulchri debet, cùm necesse fuerit, bona temporalia & vitam exponere; scilicet, quando est bellum vniuersale contra infideles, & venire in propria persona, vel mittere idoneum.

3. Miles sanctissimi Sepulchri, est obligatus sanctam Dei Ecclesiam, & eius fideles ministros, ab eorum persecutoribus defendere, & pro posse liberare.

4. Debet iniusta bella, turpia stipendia & lucra, hastiludia, duellum, & huiusmodi, nisi caussa militaris exercitij, omnino vitare.

5. Debet pacem & cōcordiam inter Christi fideles procurare; Remp. zelare & augmentare; viduas & orphanos defendere; iuramenta execrabilia, periuria, blasphemias, rapinas, vsuras, sacrilegia, homicidia, ebrietatem, loca suspecta, & personas infames, atque vitia carnis vitare, & tamquam pestem cauere; & se apud Deum & apud homines irreprehensibilem exhibere, ac etiam verbis & facto, se dignum tanto honore demonstrare, Ecclesias frequentando, & cultum diuinum augmentando.

Quæratur ergo, si est paratus corde & ore hæc omnia protestari, iurare & facere. *Resp.* Sic.

FORMA PROFESSIONIS.

EGo N. profiteor & promitto Deo IESV CHIRSTO, & beatæ Virgini MARIAE, hæc omnia pro posse, vt bonus & fidelis CHRISTI miles, obseruare.

His peractis benedicatur Ensis à Guardiano, secundùm formam inferiùs positam, si non est benedictus: sed si est benedictus,

ctus, vel post benedictionem, vocato vno Ordinando, & genu flexo ante sanctißimum Sepulchrum, Guardianus ponat manus super caput eius, & dicat:

Et tu N. esto fidelis, strenuus, robustus, & bonus miles Domini nostri IESV CHRISTI, & sanctissimi eiusdem Sepulchri, qui te, finito mundi termino, cum electis suis in gloria sua collocare dignetur, Amen.

Hoc finito, Guardianus dat in manu sua calcaria deaurata, quæ ponat in pedibus suis in terra existens; posteà dat ensem nudum, ipsi militi dicens:

Accipe N. sanctum gladium, in nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lij, & Spiritus ✠ sancti: & vtaris eo ad defensionem tuam, ac sanctæ DEI Ecclesiæ, & ad confusionem inimicorum Crucis CHRISTI, ac fidei Christianæ: & quantum humana fragilitas permiserit, cum eo neminem iniustè lædas. Quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre & Spiritu sancto regnat DEVS, per omnia sæcula sæculorum. ℟. Amen.

Deinde ensis in vaginam reponitur, & Guardianus prædicto ense cingit eum, dicendo:

Accingere N. gladio tuo super femur tuum potentissimè, in nomine Domini nostri IESV CHRISTI, & attende, quòd Sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt regna.

Ense accincto miles surgit, & genibus flexis, inclinato capite suprà sanctum Sepulchrum, à Guardiano ordinatur, percutiendo ter cum ense prædicto super scapulas, & dicendo ter:

Ego constituo & ordino te N. militem sanctissimi Sepulchri Domini nostri IESV CHRISTI, in nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lij, & Spiritus ✠ sancti, Amen.

Deinde osculetur eumdem in faciem, ponens secundùm antiquam consuetudinem torquem auream cum cruce pendente in collo eius; & Ordinatus deosculetur sanctum Sepulchrum, posteà descendat & restituat omnia: & vocato alio, Ordinatus

tus in atrio remanet, quousque omnes Ordinandi erunt ordinati. post quorum vel cuius ordinationem, cantando à Fratribus, Te Deum laudamus, *itur ad Capellam nostram, vel ibidem statim, secundùm dispositionem Guardiani. Deinde dicitur Antiphona hæc in singulari, si est vnus: si autem plures, in plurali.*

In singulari dicitur: Speciose forma præ filijs hominum, Accingere N. gladio tuo super femur tuum potentissimè.

In plurali: Speciosi forma præ filijs hominum, Accingimini gladijs vestris super femora vestra potentissimè.

℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor.
℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum, &c.

OREMVS.

DA Ecclesiæ tuæ, misericors Deus, vt sanctoSpiritu congregata, hostili nullatenus incursione turbetur. Omnipotens sempiterne Deus, super hunc, [*vel* hos] famulum tuum [*vel* famulos tuos] qui eminenti mucrone circumcingitur [*vel* circumcinguntur] gratiam tuæ benedictionis infunde: & eum [*vel* eos] dexteræ tuæ virtute munitum [*vel* munitos] fac contra cuncta aduersantia cælestibus armari præsidijs, quibus nullis in hoc sæculo tempestatibus bellorum turbetur [*vel* turbentur.] Per Dominum nostrum, &c.

Vltimò amplectantur à Guardiano, & ab alijs, si quis vult eos amplecti. Et sic est finis.

SEQVI-

SEQVITVR BENEDICTIO ENSIS MILITIS VEL EQVITIS SACRI SEPVLCHRI.

Is qui benedicit, teneat ensem nudum ante se, & dicat: ℣. Adiutorium nostrum. ℟. Qui fecit, &c.

OREMVS.

EXaudi, quæsumus Domine, preces nostras, & hunc Ensem, quo hic famulus tuus circumcingi desiderat, maiestatis tuæ dextera dignare benedicere: quatenus possit esse defensor Ecclesiarum, viduarum, orphanorum, omniumque Deo seruientium, contra sæuitiam paganorum; alijsque sibi insidiantibus sit terror & formido, præstans ei æquæ persecutionis & iustę defensionis effectum. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

OREMVS.

BEnedic ✠ Domine sancte Pater, omnipotens æterne Deus, per inuocationem sancti tui nominis, & per aduentum Christi filij tui Domini nostri, & per donum Spiritus sancti, hunc Ensem: vt hic famulus tuus, qui hodierna die, tua concedente pietate, præcingitur, visibiles & inuisibiles inimicos sub pedibus conculcet, victoriaque per omnia potitus, semper maneat illæsus. Per Christum, &c.

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Misericordia mea & refugium meum, susceptor meus & liberator meus, protector meus & in ipso speraui, qui subdit populum meum sub me. Gloria Patri. Sicut erat, &c.

℣. Saluum fac seruum tuum Domine. ℟. Deus meus sperantem in te.

℣. Esto ei Domine turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Domine exaudi. ℟. Et clamor meus, &c.

℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

DOmine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus: qui cuncta ſolus ordinas & rectè diſponis, qui ad coërcendam malitiam reproborum, & tuendam iuſtitiam, vſum gladij in terris hominibus tua ſalubri diſpoſitione permiſiſti; & militarem ordinem ad populi protectionem inſtitui voluiſti; quique per B. Ioannem militibus ad ſe venientibus, vt neminem concuterent, ſed proprijs eſſent contenti ſtipendijs, dici feciſti: clementiam tuam, Domine, ſuppliciter exoramus, vt ſicut Dauid puero tuo Goliam ſuperandi largitus es facultatem, & Iudam Machabæum de feritate gentium, nomen tuum non inuocantiũ, triumphare feciſti; ita & huic famulo tuo N. qui nouiter iugo militiæ colla ſuppoſuit, pietate cæleſti vires & audaciam, ad Fidei & Iuſtitiæ defenſionem, tribuas ac pręſtes, Fidei, Spei, & Charitatis augmentum; & da timorem ei pariter & humilitatem, perſeuerantiam, obedientiam, & patientiam bonam, & cuncta in eo rectè diſponas: vt neminem cum gladio iſto vel alio iniuſtè lædat, & omnia cum eo iuſta & honeſta & recta defendat; & ſicut ipſe de minori gradu ad nouum militiæ prouehitur honorem, ita veterem hominem deponens cum actibus ſuis, nouum induat hominem, vt te timeat, & rectè colat, perfidorum conſortia vitet, & ſuam in proximum charitatem extendat, præpoſito ſuo in omnibus rectè obediat, & ſuum in cunctis iuſtè officium exequatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

RE-

RERVM MEMORABILIVM INDEX.

Auctor

Ior-

T.

V.

FINIS.

APPROBATIO.

HAEC Peregrinatio Ierosolymitana Illustrissimi Principis Nicolai Christophori Radziuili, nihil habet quod Christianam religionem offendat. Poterit igitur imprimi ad multorum ingenia oblectanda, & deuotorum animos pietate imbuendos. Quod testor xx. Iulij, anno M. DC. XIII.

Egbertus Spitholdius S. T. L. Canonicus & Plebanus Antuerpiensis, librorum Censor.

SVMMA PRIVILEGII.

ALBERTI & ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ, Archiducum Auſtriæ, Ducum Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Sereniſſimorum Belgicæ Principum Priuilegio cautum eſt, nequis *Jeroſolymitanam Peregrinationem Illuſtriſsimi Principis Nicolai Chriſtophori Radziuili, Ducis Olicæ & Nieſuisij, Palatini Vilnenſis, Militis Ieroſolymitani*, &c. præter Martinæ Plantinæ viduæ & Balthaſaris & Ioannis filiorum Ioannis Moreti p. m. voluntatem, intra ſexennium imprimat, aut alibi excuſam, in Inferioris Germaniæ ditiones importet, venalémve habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione librorum & alia graui pœna mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, VI. Auguſti, M. DC. XIII.

Signat.

Buſchere.

LABORE ET CONSTANTIA

